X893
D449

דרוש לשבת הגדול שדרשתי בק"ק אנגוני· עם הגה"ה·

ובה לשר לו רבה ורבה לבק לבמו·

נרמז כמ' שפ' במקום במקום בכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאלו

הוא יצא ממצרים שנ' והגדת לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה עשה ה'

לי בצאתי ממצרים וכ' עכ"ל:

ה' כבר ידוע והוא בנס לא ע"י מלאך ולא ע"י שרף כ"א הקב"ה בכבודו ובעצמו

ובעצמו ובכבודו שנ'· כאשר דרשו רז"ל והביאו בעל ההגדה לא ע"י מלאך ולא

ע"י שרף ולא ע"י שליח וכ' והנה שמעתי מהמפרשי' ז"ל בהבדל שבין [illegible]

זה דבר קשה והוא והנה דבר זה יש לו ע"י משה [illegible] הגאולה [illegible]

[illegible] אליהו ורוח הקדש [illegible] כמו [illegible] ולא בספרים· ולענ"ד

[illegible] הגאולה [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] ע"י [illegible] הגאולה ע"י [illegible] כמו [illegible]

[illegible]

[illegible] ז"ל [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] גאולה [illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] לו כי
וכ' [illegible] לו כי
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] וכ'
[illegible]
וכ' [illegible] וכ' [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

והשתא נמי אגריד צריך לבוא לידי דנגלה שי דוקא כי כן בהן התם בגריא
דדוקא ולא לבל רשב חולה דידה שלא דידה כרונן ושב נלב דראשון כבקדם בריית
לבן ודוק חו׳ ונם דקשתי וב׳ ובו שלשה ונם לני אשמעי שתא נלשב שב צורך
לודר בהד לבן ושי זוער קולשנין השנים ולבי ונם זרעקים כלר וקשוב
ונם לני אשמעי נ נקלבי שליור אי צחתא לשר עברם שעבדם לנם ולו חו
שלשה דבם לבן ונזבר ב בהדי צריך זכרון ח׳ שבר לבן לבן לשור לבי לני ד
נלשן בבעחדי לשר שעולם דידה לרובי לבנם התם ונם לבני לשר שבדו דן
לבי ולקחי לבנם לי ונם בוקי ובר לבן נעינה רלבן ודייני לכם נגלרים
כ לג דרר בחלוב׳ וכ״ד שר צריך לידיעה זו ובר לבן והלו ידענו לדד והאחר
עני״ו ים צריך לבלו נשור בוך לשנן דקשה לנר שבה ובשלשי ראה לנם
והשול לניר כי ולגחר ולגרעלח ולבוקו בור צריך זכרון בבה לבוך התשו׳
לשנן דריר נגלה שלשין וכן דיד: ונפ׳ ונשור י׳ לבלי דקשתן עדשה
בזגה לשר דרשב וד התם לבלי בדרוש שך זו ולשנם התם כן יברך ידך כ׳
שלח דדבר קלי בביר לבן שבדי שכד״י נגלה שלשו׳ שם ונשך לוד ם
אם לשון השבך לבי חבוד שם ופי׳ דודו לב כ עוד כלה ישרו נגלי ד׳ וכ׳ שם:
ונגל סנין וכ׳ יל שם התשובן דודה בלקוע ד׳ ילחם לכם לג לגשב או לשלם
שנד׳ ילחם לכם ולי פי׳ לשנן הגשו בגבל שלשב ילחם עשור שלושי׳
לין וד וכרחה דוג לשון לרבו ונם בגבל דשבק על שלה עוד נלשר שב
שלם דנד רשקד חסד לברו שבנוסח התשו׳ שבהן ולין דנוסח כן לבלי ידיד דב
לפי נוסח דילקוט ונם התשו׳ ישם דברים קרובים לזה שם: חכן שם דקדשני
שבישב כ דנד עבר בברות דידה גשר ושקר דגלה בדין שמברים ולשנם

זו

זה ושאר נחית דינה נחו כולה ודנה שברים נוספו לאחריהם ונם דין דינה של י'
וכן כל נולד שד ימים בכברו ובשלשה כ' כבחור וכבור וכן זה שי שער כולה
וכן לשה שלא נקרע ימים שד שנולד בכברו ובשלשה והוא ראשם לנולד שלשים
ודנה רואל דקדקו ודבר לשעם ר' ינחם דבבר שלגו לשוד לישושע ר' לכל דקדקו
שוד שנים נשה נולד זו ויושע ר' דבני קודם דינה של י' ולשה זה של י' השושה
וזה לדנה ישושע זו לדו שושה שו לשולם ושה לכך דינה של כה שבדיר כשושה
שלשים ושלש קודק דבנו לכפול דבבר ולו' ר' ינחם לכם כל זוה השלשה דבלו
של שלך ככר נשה לישושע ר' ודוא או זל ר' ינחם לכם וכ' בנוק שושם לשה
זו בשלשה לדו שלו לשוה שו לשולם של ר' ינחם השמששה זו בשלשה ולג'
דק לשה לו דספיק השלשה ישושע ר' ולש לדו שלנה לשוה שו לשולם לכן קודק
לו' ר' ינחם ודוא שש של וכ' כלו כדנו שדרוכדלו ר' ינחם וכ' ודשנו השבק
וכרוא קודם ידק שבה השלשה דקדב ולו וכ' כ לשדוכם לנ שברים
ניום לו קוסיפו וכ' כ כדיר נולד שלישה שירם אין נחריך שובד לשה כ ר'
ינחם בשלשה וגם כחדשון שבל שום נשה ודנשה לשלחותה כ לם שידו יש כה
שכדיר נולד שלשי : ושתם שבכלי כלו דברי השיר שבהם דיינו לדרוש
וכ' ואו לו קודו וכ' כשה בדרוש אחר שש : ושתם שבורדך שש נשה דיון דף
כל שבל לשלך וכ' שבדוק לאירוק שבבד לנולד וכ' שבבד לנולד של
נולם חוק כ' נבלה לכך קבלנם שאחר שדוה ודרנו שלו בדם וכ' קוסיפו של
שבבד לנולד כשנין שש דדיגלשהן לנו שדושבה וכ' ודנדהיק נולם וכ
השבק: ושה לשר שה ודקם כול דבלדור ודור חייב לכם לבקר לו שלמה
כבלו זוני יבו שששרים ידבר שנם לו דינה דנולה של י' דנה בכלדור ודור

יי' בהפסד להשקשבה המצרים ולהיות שבהם לרם כשנודע המלך העי שהוא שם
ייה הגלגל עי' יה' ויה גללה השבכה לדוד ודוד עד שלם והוי שמש הגלגל יים
שעברים עברו בן חורין שמש ובנין דג ולא חייבו ליבו להודות להלל כי גבר
עלינו חסדו וכל השקשבה לא להרשע ושמע קדה׳ ולהשיב קוקן דדברי והשה׳
בנוחת וייבח הבי׳ בהמה יה׳ לעשר יהושע בן נון פי׳ כי כלאין רזר כי לעשר ה׳
ה׳ ולקח לכיכם וכ׳ וישב ובנו יהרו העברים ולשלח לעשר על ההרן ונופל
עברים כאשר עשיתי בקרב ואחר הולכי בכם ואוהו לבקירכם העברים ונבל
היש ויהרפו העברים אחרי לבקירכם וכ׳ וישגו על׳ ויהם שופל בינכם ובין
העברים ויבו שלוה ליס ויבהרו וההליט שיניכם לאשר עשיתי להמהם וכ׳ :
ויל לעשר הוהפך לו ולשלח וכ׳ה כבלה הדבר בו שאשר ואחר הולכי הולכי הואת
הבליקה בשלחו לעשר ובינתו לעהם לאור עד שמימנו ולא קולו גו ולגו
בכם וכ׳ל בלאון רזר ולנוף לעהם והולכי לבכם. נם עד עשו דקוק והנה
בן הולכי לבכם ושוב בכב ואוהו לבקירכם ושר ב ולאו לבקירכם שיוקף
נם בשוב לעשמו ויעשר ובבל היש ולו עשר ויבל ובוין כה הכור חוז
לשר ויהרפו העהם אחרי לבקירכם ולא לאחריכם נם עד צל והליטך שיניכם
לבלשר עשיתי להעברים דבבר נלעשר דבלוס שבול הולוך והנה ויהי ישוע
עברים היר ה׳ לנו והליט שיניכם רל בל לעשר והינו להעשר לשר עשו
לבלום רק השבנו בו הכלו והשיב בל לעשר לנב שיכוי הלשון והשע הדברים
ובו׳ לבבל שד השון נקהם עול בשר ס׳ בו פעו וול ולשלה לפניך עב עשה
ההרן ושרס שלשה של׳ היר שבקש לגלגלים׳ או לעשר עשר לפני ה׳ שי לנבי׳
קד לשחת לגבקם שביד ב׳ לבד שאב בגרם ושי לנב שלך ובלבו לבבי׳
וב לני הוא להו שבונה ב קו לנבי שלנו שעולה לגלגלם לגבן שבוחת לגבירים

וגל׳

והל' ואם תקני לשר יעבודו לן לגבי לג כך שבדך ליעקב לגב לבי שמך יעבדי
ולגב ושלך נם שלר ולי לכך או' יש לגבי אל' לקבר חייך לגי ירד ושלבן לשר לחך
יידך לשעבדים וכ' אולב נם יתלה ודוהשן לגבי שלני ובלן ולחב לגי שבל לכם
לכך כבי' שלח נורך ושעבך ריעג יחוס לבך ושבג ושלח לפניך לשמו לבדן
ושוים עב: ובלשון קלשבנו לכבי שבשג כמשייקן רעשי לכפר לי
נ"א
לם נכיר ונלגש לכין לם וכין לם יבל גלים ושב שקים לדדתם: נם שב חד
שם לגבי רבשר . לנכרים ולל וכ' לסבר שלבן שרר בשם וה לגי רוג שבכוד
בקן לגבי ושילשב בקן לגוהר נב' ררינ השעב והו לשולם בשמעו לוננשג
ושילבר בשוב רקבג' לו שילב לם כחלר לגוהשם שרוג גללם נם או' לבך לגשר
שלח נורך וכ' שני לבך . נם או' לבך נא' ושלח לפניך וכ' נם שמשב של דשני
שפ' זה שב ררנישוב כה לדרשו נב' לפניו של כילר ותשויר דקדג רוג נגל
שמך ישי השבר שרשייר לנם פרנסים: ובלשון רבוג לתשר שרוים
רגל בשב של לשויקר רנבלה שם רכבי' ישי שב שאירלך וכ' כי רשליקך רו
שלבן שבדים וכ' ושלח לפניך וכ' רשב שקוס להחייך עובב כב שוז ב דל גל
נפשעם יידו לשעבדים ב לם בשבל נזרקי יב' ודפר שלסר רוג דפר שריני שב
קנס ושי רשובר ונלשן בבהקו ולן זר רושב לגושלת ררוג דבלי לשלום שם
ובל בשם שניעב ושבנ רקלשבינו ב רנר ריוק שבנללה שרוג שי יר' לן נחה
שובר פירב שפר ללחבר לם רוג יב' ינללם ובג שלו בכנשמר ושבור
בבלל רכשחרו לנכרים ושבר נבכנו לשי שלבייק שירר רנלוק שוש לנגשה
ונחן בריקו בבהן שלם צריך נב' נללב שלם משמ"ר דריג רולזבר לב ברייתי
ורואו' וה לגי רוג ררו שבבו' ב רק לגבי רהשי' כהב בשמך לג כך רכשחר לגבי
ולי' ונם לקנני שר יעבדו רק לגבי שב והמורנל ושי' שלוחו קריון בר לגב

יצחק דאין שיורא דוי דשב צל ונס וכ׳ דף לכי שני נש לכבודם התלמוד וכ
ובתרע בהם שרוי דרך להמחר ושני נשׂ ודלא רשיקר דוו ריפור או ששעש
שבבוד לבר בשלמך וזו ריו גדולה דבמחר וכו׳ לכי לכו למיעד דופקא
שינה שיול נקיטה בשוליים: שעברי לכין ודין התלמוד ולישב שאל
ויה ודר שעך וכ׳ ולנה לעלך ושב תוהר דוו השעלה כ כלשון א׳ נמצרו
ושר נס דלנה בריו שיורא דיול ולעלך אל דקבר׳ חייך כן דברת לני יוד
ושבלן יוד דדרך כשנין לבי לדר ודלת דורו דריך ע׳ וכ׳ ושר בשכל
לשרא׳ לכבד בשלר יודך בשכל וכ׳ שרם חסכן לכבודם עלכו׳ כ בוריי
בשבדם לשער זו נס שלנה שן דחיוב או שיעבד דחסר לכבודם או לב נס
דחלה ודוהש וכ׳ דבונה כ כנה גולבשר עקושו נול משׂ׳ דידר שקערנת
שלרגלב ושר נס כ שהין לו שלשה הנים ודלדר שלול שבלעל דדהם וכ׳
ושר נול נשׂר בב׳ לכן לשער וכ׳ שנין לכן או שבתב ישנ׳ שרוכך לי...
כה לגדלם ולשנם כפי דלשון דלשער בן יל דנה שגו׳ כ בריוך דדבמחר לים
ש׳ לכי׳ לין בב חזרד שעני דבזב דבני׳ כנו׳ שב׳ לל לב לכס דחלב וכו׳ י׳ש
לכם שני נולך ה״ל בבבה ושלמי שלבר שקר דגלגר נשר בזר לו יריך שר
שעמין ושקער דחק׳ לחזור שעני דכזבם ולחב׳ לני נולך לבלוולגור ים
שנים לשקערג בלשער כ נולי דקערוג ודלי משעלמי ויי׳ שעשר בן ללור
לבם ודבמחתם בלפן שחסר דוו שר משלחם לקיומו אליכני ולשגג נ״כ
לם דיו סבב שליהם עלנה לבך נא׳ שלה לדרך ולשבך התג ינחוני כ לם דיו
סבב לנחוקם דדרך כ לו השנה גדולה דבמחר לבך ונחנ׳ ונשלח לפניך ...
שער וכ׳ שנשך נכ׳ א׳ דקנים בדרך ועו משלחם לכם שבעים לשער׳

והטעם היה קרוב לה' ה' מצליח שלבן מצרים וכ' שהוא מיוחד דבר כלל זה
בשם ה' מצליח אז משך כלפי למטה ולשלח גם שלח מה"ל היו כמצוא
והוא אז"כ מצליח לנה משום וגם כזה שישבו עבדים פקידך כי שנה לו
נשתעבדו להם והנה שם בני השיגנו שמשעבד' היינו לפרעה והוא אח'
כלן ישעבד עבדים פקידך פהון דחלשי ושם הוא ושלח לפניך וכ' שאל י"ה
שאיחור זה שמשך ריבון בחלשו כל שוס עד עשר ולכן רב יחשב שאיחורם :
ומשך לזה יל' שם שם לפני השפטו ואל דג' ויאמר ר' ש' משה ולבן דר"ד
קולדוה דבר זה בו משלך משה ואמר לה' כך א' קבלה הוא לכם
יובלים בחדש דכתיב א"ל דיבן היו א"ל דרי היו שמשה קולדוה דבר זה בי"א
דרי שב דוא שהלו של דדרים ואמר דקבה' לס לני שמקבל השמיקן שלים
ניכן דנללן לשולם שא לאני לני שמקבל לאבקים דקדושי' שז וגם לני שמש
מעקבי' וכ' מזקק לכם לני נעלן לכך כה' מהלו של דדרים שב' וי"ל
שב היו השבק ריבן היו גם אז ליבן דנלל' לשולם ולכך יקבן ודרי השולם
שמיר דגיים לנלל בין כך ובין כך ה' כן דירה דגזרר ודבהק ושור להסד
דיושמי' קשוכר' ודבר שם א' דקבה' דיום לכם יובלים וכ' נר' דלא בהודג
אלף דחדש שדרי שקדו זה כהן לחד לכם כ' שנים ללשם פ"ו ונאמר כי"ד
בקודהגלה והמשרשי' שם כפ' דקודהש לשנ' שלין זה השמשון דבגוב' וי
ולאגם דקדוק' שביסה' בלשון דהון מה"ל שבר דיום לכם יובלים א' די"ג
הוד"ל שהוא ינגלו השמא כי כן כלל בבכמח דלבך ובמשק שבשה
לשני' ובב דמשובה דרי היו שאמר דל שמוד ונמצא שמעקימו כביכול לבוא
והמש' לשמר לב לכם ולהכ' לני שבלן והוא א' קולדוה דבר זה בן לדי' שבו

שהלא

[illegible] יוחס [illegible]

[illegible]

[illegible] ולא יתקרבו [illegible]

[illegible] מצרים [illegible]

[illegible] יוחס [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] צדיקים [illegible] עם [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] נס שחסר לו [illegible] כנען גם

[illegible] מצרים [illegible]

[illegible] יצחק [illegible] יעקב [illegible] עשו ולכן לעשו [illegible]

[illegible]

[illegible] לכן [illegible] עשו גם הוא ויעקב וכמו ירדו מצרים [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] עשו [illegible]

[illegible] למצרים [illegible]

[illegible] בזיון [illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

לנבדים

פי שבועה נכ' ששמע כלקוח שם רמ' שב כהונה לנו' ונו' אחר חשוב
[illegible] בידו כון [illegible] [illegible] ...
[illegible] בלקוח כלך לך [illegible] [illegible] כלכן אחרי [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] לפני [illegible] עליהן
[illegible] [illegible] כנכס בקרבה [illegible] [illegible] חלוקים
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] הספרים [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] הספרים כעת
[illegible] כל עליו אבר [illegible] ועיפה [illegible] לבר לא יחזור [illegible]
אחרי [illegible] [illegible] [illegible] שעיפה [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ועיפה [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] אחרי [illegible] [illegible] נחיים [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] כן
[illegible] [illegible] [illegible] בין בהם [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] חלק [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] חוקק [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] חלק [illegible]
[illegible] ככן [illegible] חפץ לחיי [illegible] [illegible] חלק
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

חלוקים

חלוקים בדופן יד אם יש ב' ידי הבעלים ... אם שבדין יהיה
שכבר ... שהוא חלק ... לסוכה ויכין כשרו החלק את השר ג
בסוכה ושמא יהיה לשאינו חלק בכל הסוכה והסוכה יש לו ב' חלקים
לסוכה ... כי אם חלוק הוא לבדו ... לשם רבעה ... ...
לפי כך ... שהכשר לסוכה הסכה ושמ' לא חלק א' ... ב
לשמו הסוכה · כמו כן לסוכה וכו' חלק א' ... כמו כן ... ם
חלוקים ... ... לא ... שחלק ... ... ר
השותפים ... ... לא כל ... ...
... הדין דבר שאינו ברשותו ... ... שאינו דקני
... דבר שלא בא לעולם ... ... והנכסים הנותנים
... כמו ... ...
... הסוכה ... לחלק ולחשבון ... ... וכו'
... כמו ... ...
... ...
... ...
... ... לכל העולם ... ...
חולקין ... ...
... לעולם ... ...
... ...
שאינו ... ...
... דבר שאינו ברשותו ... ...

[illegible]

[illegible]

[illegible]

אחר כל [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

הדבר

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

שאל רובו בלקוח שם וזה הבל ושאר דברים שהם כן אלפרים יאמר בר' יהודה·
ומחוק עליו ודקק לימות שבוך השלחן וכ' זכר דכפיק וכ' קומו הברים זה שיא
ומביא לשמו שאין כתב הבכורה ליעקב כי בכר קנהו ולפי שהיו המשחקים ובסס
קכה ומחק שמען וקיים הבכורה ליעקב שאין הכני כי נאמר בני בכרי ישראל ונו
זה שמעם אל שם הנאמר הבל ומחוק כל' שלחוור בו ולא קימנו בי שמוף
כי קנין זה כינו כלום דהוי דבר שלא בא לעולם שאינו קני
עד שיבוא ושם דברים כתב עליו ולא כנגדם כפרים וקיים בידו ונבכור רל
שיוסיף עליו לימול שיהיו חלק בשנים ושני כבריו דל נחון בקונה דבר שלא בא
לעולם דלי שאינו ונכלל שפקין מינה ושנ' דלית לריש שם שלשה דתני
שחלו הוו דרו שבך והכו לא שייך שנ' לפי דכרי דקנים שם לכן ונם שנ' דסך
כמיקנא וסו ס' דהיינו שהן שבקר שני יש שן ולחרונים שחולקים כנו ומפי
ני' פוסקי דירוש. לשון ש' דבר שכן נאמר בני בכרי ישראל· ונגר כן
שאוכריקו ובכרה שוכר ש' יעקב אלא שאין החלוקה לבד ולא חש לשאין דבר'
בשמו שאין לו זכות שבא לו והבא כ הוו דבר שלא בא לעולם ולא כבר לבקי
לבמורה ה הוו השכב נבל בחלוקה שאמר יעקב לבמורה וכן שכן לו לו
חלק לשאין כל והיו ושנ' לו כך נאמר שבמול וכ' כי השורה ם לבי חלוקה
לכתבה נאמר ושבני לך לשיקם הבמורה אז שמשמע דלו קני של הבמורה
ולי שמקרו לו קנמנו ונם כבר שמקי הורשני והקדק לו לחי כל' כמשני דל
קני הבמורה הוכיח ונדר שאוכר שם ול בנוכו דשם ש' ב דלו ורבי שוד'
חוקו שבה ונאמר אם השכב לו לקו הבמורה ושני כלי כי: כן ורני כשיו לשג:
כלוכו ולשם דושב דשבו שאינו חלקו נבל לפי החלוקה שאשינו ושבו לכך יהיה
שחייב לשיקם הבמורה ושבה הבכורה כינו כלום השבחלק כוונתי ~~לאחד~~ שני
ובכ' שקנו לו דובר שכנו דלו לספר שי השבב שרוו חלקו וכפי ס החלוקה רלו דוב

אך

כי כשאמר שהוא דבר שגופו צריך לו גם חלקי שעבר צריך לפי זה שיהיו טוחן דולקי
ואלו דבק בו ונשבר טרפות וכ' דבור לפי דבר טרפות שם דלך נכס שקנה
דבר אלא בו לעולם שה' כלומר ושתקנס זה שם זה בדבר אלא בו לעולם א"מ
כטרפין קיים בין שלא שבר בין שלא שבר ולפי' כלל קנין ושמעו דרוי פירוש שבר'
זה לא דכין השבר וכן סברת הדבר ז"ל ועיין בב"ם קנו' חט' וכ"ש וכבי' והטעם
שם ולשמו דרבר' דוקו כטרפי' נכל כשנין נחר לא אם דוקנין שמו דברי דוד
קנו שקנו וכ' ברבה קנו צריך דקן הטעם סס' דע' שם ובדב ועיין בס' קנו'
פ"ה דבר לסבס הש"ס ושי' לשמו הרנב"ר בדין הס' דע' לא קנו את דוק'
טרפות כשר' וכשנשבר זה בו שאו לו' נוד קנין דבבר לא כלום זולת כשי"ע
ונקל ולשמו לך לדוק נש ונד שר טרקנות דבר שד דבוק נשאר טרפות שולדבר
אך עבו' וכ' ובלכי דכי גוף קנין חשוב שתי' ולא נכל לשבעה שלך אלא שקב
בני דבס ולכין יבל' לשמור בסוריין וכ' דבור נפסד לו' שדבר עיקר קיום הטרפו'
זה שמוקשבר הם זה לדבר כמן השברים ונשבר שם ושבר' זלו' ויבל לנבר לשר
שדה השם' ובני דם דבס ולכס יבל' לסבל שר קנין לגו הטבועי' וגם קדבר ל
לשמע בשבועה כמו קטן בן יומו' ולפי' יש שמו לקנין שקב דבבוד שנד
דוי דבר אלא בו לעולם ובודאי שאו לא קני בשקנין שום דבר השי"ע וכל
לו שפקי' שיטה ויש לשבע' ולשב' דלא ללבים פקודים ויריר שבס' דוב לשקב:
ובבס ניחא שר טרקנו שן דבר קנויש' צריך לקנו צדק בו הטעם לשאול בברכות
דרניוק א דבר הטעוכה שעשה רו"ל ושבס שם בלקוח דשי' שב' דה ולכל
שבל וכ' וכן אלו יריך שריך יורש דדוד שיפר א' שש' לו שבעו בבר גם ובר שקן
דלבה זוחת שני משבפק נחר דחדר ובו נחר ונשלב דישיו נקרו דשוכן דבקר ל
דבקין דלו ירשה כי שייכו דבר וגם דרין דשני הנפק וכ' כיון ישבנו שלזה

וכן בלשון שמיעב"ס שלבד שכיר עמה ולשונך שור בר אמנה דבכור ושן כו'
לפי שהוא דבר אליו בשוקים לליקוח ברשותיה שאו נשי אליו שותר בבבוא השנ
שני לבך נכנס לבו בהן והשתא נמי דבעקן שאחר אכן דני למשוך כיון אקנה
דבכור ובו דדלשון לפי דברי ישכב שכיר דוו דבכר ושבו' כיון השותף והבלבדי
ודבדבק דהני וק לבבר שותף ולפי' שסעב ולכן בדברי וכלום והלא כשך דשבן
אעיקר התחילה דוו והשאל וידוע בבהוא שקוישר לדול שכלו ובברבק או שכז
ישבו' ונס' כרבק כנגד שאדר שלשמות שנכרון דשלם השאל הוא' ויתן שאו:
ושפו' יל' שגהוא' פ' ישב וולנו בבכורי לקח ושנקני לו ודוה שבה לקח כרבני
ושנקני לו וב' שו' והוא פ' בדשיך ולשו' שמיעב בלשון דלי שותף וב' דשו
דבר לדרוק שולפים כחויר דקי' בהשגוכיה ובבכי דקום' בבדין השותף ולנ' בנשך
השבין ודוק: ושפו' יל' שוולשם בן לחיך השתב כחפש קורקי אית לדבין שי
חפש דידכן ולינה אי דשלוק נס שם קורר דין זו שוב שייכי יש לדבר קורר השאז
דלזר לכל נשרך א' דנשוה כי' דנמקנין דבכור לפי קון קורר לננה ונכ' דיך בדשת
שאו לכל ישבכ נס דוו ישדכי קורר וכ לפי קורקורר נשתכ לשב לו דיך קנין
נשמר לכל שידשבו וחפשו בדינו דר' נחמן דלי שותף ובלא שפקי' קנה דבכורי
ודנה שותף וכל דוו דין פקחות ושתין דקפיסה ודוו נשמו בו כחפש קורקו
אקורר דין שלינה קנין לכל חפש ישכרבו לקנות שקן שותף וויינו חפש קורק
אקחכס של דקורר וידך קורקו קורר לשב אדרני לשיקס כתשגוכיה הא אדון
לנחשב שן דחלוקך וידך לשון שתוה ושנם נכנה דין השיינה לזכך בשלו וה
קנין לג ושו' אזר כבוב קוקס שהשב נבכורי לקח הרי יצחק לנחשב לשכב אשר
אלו כבונן ושוב כהן ולא שאה בליזו חפש או שכיר שמופקאיך דיך השאר:
וכזר שמוקרן שו' שנכחר ושוב אדון השונפן לנ' שב' דבו וב' וכזר שמוקרן

ולכך

ולכך יפה עשה ששאל דרך כי שמעו לו שמכרין מינייה :   וכזה מדוקדק מה שאמר
שלי קדמה כי שלי ליכנס אבל לכך ולו' יעקב בכך ועשו רשע נמשך אל החומר
דהיינו יעקב אינו שלוקח מהן שני העולם אבל רשע לא' שלי ליכנס ולעשו
שלקח ובכור ולו"ס כנה בכך דקדק כי שמוק ודרכה עשו רשע שריך וכנה
ליטול בעלך כ' הבכורה דנייות לבכור ושקדין ולקח בהמוקדם בלבן דכוון שאר
וכזה שאינפס יפה דברי ר"ל שהמוקי לשני דמשה' עם' ונוטל שבל נ"ל לוי לפי
שריך יצחק לבינו שקחר ולמה שלו שאיני כאורך שנאמר נגאלינו כבר
כבר כיון שאמר נבכורתי לקח ולמה יקר בהסך כו"לין קי וסינו או בחוקשיו שלו
לשמה שלוי שהמה לבינו יעקב בכיו לו נשלח דבבה ז"ל נס כווק יריך שב
ולכו לשיריך וולולין קנין דבכורה כלוס פשו' דרבו' ויק נחר דשבו אל בתוס
שוא דדניי לקין בהמוקדם לבן למה יתן בהסך דדנייות לו ובכבק נה"ו ר"ל
דסוף סוף לו זכה אל שהן שאינו ונה שלו שאשר העולם אשר לוקח בהמוקדם
דהיינו אשר בקבלה לכך ולמה נס כווק יריך שרוג כשל דבבק והוו ליכנס
ונכנס שהשבו כבב קנה הבכור אל המדרכן כיך עשו יכל לחזור לכללו וורי
דרך ישרך ונגה כן ירד השלו עשו ובכה ניחו דרי"ו דבר' רח' השכב נמשל
למכור עשו לשבלילה ויום כן יעקב יש לו חלק בשבז' ושבב' עש' :   דשמרס שבל
לשמור ושמרה שקנין הבכור ליצוקנין שמשס דדוי דבר שלינו בשוקו ודנה כי
כן למדקן בירדי דחלוקי (חיזה) למשמשה דדושון כסדרך דהיינו שיעקב לעשו נקן חלק
א' דדני לו השבז' נגד חלק א' שמי ב' נשר לו השבב' ונמצא שלו נשאר ליעקב השבז'
חלק ונחלה בכל דדרבכם דשבר לך נחלקו לעשו ושבה נגד נה ירוך בבגן שבב
דקן ושמשה' של עשו וכנה בבגן ירוך לבל יוכל לנחון כבוני ושם שלמי דמשו
ווכבכר דלשיב לין שמ' כמו כדס לו כן: וכזה נבו אל השלמה שיעבו ז

ודקדקו

ודקדקנו על' דני' הר"ר יעקב לביו ז"ל ודבונה ה' דנה ודלי שנזור בין דבתבי' ס'
שקדה הר"ר יצחק בנירות ושבר דקהילה שיצחק והוא שם דבנו' כי נר יר"ה והשך
בבנך לו לכם ולשום לשום ושבדום ושנו וה"ל שבדום ובקדיין דר' דוין שרשך
לאו ולחלק ודבונה ה' קורו דלוווך שבלש ידע השבידה דייכו חלוק השלמש שחלק
יעקב ולפי עיקר חלוקה דנה בלגורה דני' שר"ר יעקב ובלורש נד"ס בבנך לו לכם
ונחלה לו יר"ר לו באנס בבר שבר נחלקו שעשה וקנין דכבדה לשני כל השם ליוד
ומסר רשאו לה קי' בשנויה ויוה ס' דבדק והשולו לשנו ולב' דנזור באנו נקים
נם לו בשבדוק ולבן לשנו ושבדום דלג דלג וד ולשנו דרבה סקום שיפרם דלפי
השביד אם יקנה שאו דכל ולקו קויידו לבשנויה לב' דדשו בדרם ב' שנה שבדום
ולו יספיק נירות ואם כן יספיק נירות ושעבד קבר יען ה' סוף כל סוף חלק א' הוא
דדני' יעקב בשנו' בהן לכם: והנה כאשר חלקו השלמש' כאשר ויעקב קח'
לשנויה דוה דנה שר"בה ללקנות דבדה ושניה ובדק באשל שעשה דנזור
דניידיו לשבדוק נשאר דקנוק בלה דה שבד עלמא דני' לדיוק ה' כן שאו חנים
לפניו יר' ודבר קלוי בשער לשוק לשר ידעו בגורה וחו' יסתלק' בבבר נם כי
לפי דלשון יעקב דוה דכבר לבל שני ישר בזה ושי יורה בזה ודני' לביו הר"ר קורא
לשנו בבר ולא בשנים הי"י והוא חז"ל בדקדוק דני' הר"ר יעקב לביו לדרד
כאלו לגר וב' ה' דוה חלק השלמה' שעלב' יצחק שר"ר שמחין לו דניוק לבל יעקב
הר"ר דני' לשעבד נשאר ודקדק לו' דני' ר"ל שבר דנחן לשני בשר ולא חיוב שבד
נשאר ובר חיוב ה' ליג"ה דוה דבבר בלשון לבל לשני כל השנים ודיני' לכם
דני' הר"ר לבך אז ושנה דקבה בני בקרי' דוה דלקושנו השלבג דוה דכבר והוא שיפה
א' ודקן שאו ולא הר"ר שבד לשנה דכרח לשעבד אז בבות ושנים שעבד לבל
שבני הן לכם ושיחק דאו דני' לבך א"ג דני' הר"ר שאו דלקו לשנויה בשבוק

דבבדה

רבקה וגם כמו נכתב האמר ע״י כלל ונבדל כלל ולא שהוא זה לנשר שמא
לגודל דקדוק בדמיון או הי׳ שמך לבנו והוא ירד אחר עב׳ לקיים במשך ימים
גדולים בין הבנים ונעשה שנתגלגל הדבר ע״י יוסף היה הוכיח והוא נבנה היה הוא
הבכור והשנין ה׳ הנה נתנה ש׳ יעקב לשב׳ השבטים והבכורה מראובן ונתנה ליוסף
ונעשה שנתנה ליוסף ולא ליהודה לשר נברר מאחיו ולא היה שמעו הוא לפי שנתקיי
שהאהבה יעקב ולבנו הוא ברחל דווקא ולב׳ שהיה להיות לבד עיקר ראשונה דבר
בראובן כחי וראשית אוני כי יוסף והמש׳ בב׳ יש נוחל׳ או שהבהמה עשר לבן ועב׳
חוזר הבכורה למקומה דאוני והיינו נב׳ נתנה רחל שנולדה קמ׳ שנים לנחורה ולא
שהשיג שהשב יעקב בכח ופועל׳: הנה כי כן יעקב הוא עקר א׳ או שרחק
ויגן ששו ונעלה שלא כמו לכל המשנה שעיקר הוא יעקב שב׳ בו סיבה דבר ליהיה
שבטים לשעבד ע״י יוסף לו׳ אהבה שהשנה ש׳ יוסף הוא היה הכן באין פרק א׳ דבר
כך היה יעקב בפועל והמה שלא היה יוסף בפועל ויצ כך לא היה יעקב בפועל
יצא לחוץ והכין שקבה נעלה ע״י יוסף והכין שקבה נעלה ש׳ יעקב וידך
בתולדות יעקב יוסף כלשה שאירע ליעקב אירע ליוסף וכן הורה ליעקב נגלת ראית כי בורה וכו׳
שהנה שלא ירד בדמיון ושמע שנגלה הברכה והניות לבד וכו ראשונה והורה
ע״י יוסף להיות נפתר נבואה להיות שנתנה לו כגם שלא לבוא לפועל שהשבת
יעקב אביו ולפי יעקב גם לשכמה ע״י השלמה ולא הניח הדברים לגמרו שלא
וחק׳ ושמך לא עירד בבבד לשב והורה השב׳ שלו היה בנשמה כן השב׳ שורה
והגזל בוכחי רוח יעקב והן הכין גם לבנים אחריו והשיטה הקדושה כי לשעם:
בגופן ה׳ הנה ונעלה ען השבה שלפי הגשה שהיה הוא הדבר היה מספיק לגוף
וגם לא היה שאו שבים קרוב לכל היות שהשנה הגם לוכן כלשמר וגם שאו ה
שפקפק ושבשב והגזל השבה והורה לכל עבר דבר שלא בו לשלם עב׳ ען הדני

דיל לירד וכ' וקשה שהרי נראה יספיק לסברו ז"ל יעקב והאמר לקיום גזרת בין
הבתרים שהיו להם הכרח להיות עבדות ועינוי והוא שהשתעבדו במצרים ועבדום וענו
אותם על הכוונה שכ' לעיל   ועל כנין זה יל"ע שה' שהר ואם לבנו לשה ישעבדו
קנינו הך שה שקיים לבניהם במשפט ועל שי כחול הגזרה וכמש הרלב"ד ז"ל
הנודע בחקור דבר שחקר הרשב"ם ז"ל על מה נענשו המצרים · ואם הוא ז"ל נ"ב
מה הבריא הלא קנתה שמשה וכ' שה' לבין בעיקר לשון הגזרה שה שייך לו'
קנינו ושעיזה כד כך דקן כוונתי והוא שה שייך לוכן ולא היל"ל אלא ענוף ר"ו
בגופם וכיוצא · לכן נשמ' לעשר יעקב ב' חג לפי קנין הבכורה לגה שהשמה
דבר שלא בא לעולם ולא שייכה שי' שבועה והסברת הריב"ש הנל' כי' בכלו הכ'
דקן גירוש שיבא ישראל להגזה שב' לקיום הגזרה צריך שעבוד והשאל ולשנם
דשנין קלו' כתי' יבא הראשון והוא הבכור ושנין החלוקה דהיינו שלפי יעקב יבא א'
שעפי' יחלוקו כנל' בברות סנ ולא לא יבא א' ויקנה הבכור סני בבור ולם לא
זה ולא זה נכל לא יחלוקו סני בכורות נכל לם יחלוקו ולא ידין יעקב בכור ולא
יקנה הבכורה לה בי שלמה ושעבוד ושלוה צריך לגון לגם והשנין כי הנה
בגופם שמשה הגזרה עלה שעשי' נא דקנה שקנה ושעבד לזרע לכברם
לעם נחר כקן נלבר ישבדם והנה כי בן דקודם זכה לה משה שמם הלכ' וקדוש
ז"ל המצרים השוו בבן לא לכם כבריזדו כשם השבר וב' והון שרוו דקנה
אותם ושעבדם לכם דוי השבע שבן להם נכל לפום קושטו שהן שעבוד
ודקנה לא זב דהך זרע הבררם נכתי לא בא לעולם והוי שקנה דבר שלא בא לעו'
דלין זה קנין כל שהר שלא בא לידם וידוע דלפי' בשעבד יש הגה שן דפוסקים
סובה' דלא שקני כלל והרלב"ג בחינוס' כת' הנה כן קנין כן זכיה לם לא טי'
נשפר השית והכל הנה כ כן פוסה שהל"ד המצרים שעוניהו הגוי עשתו

ועבדו וכו׳ בשעבוד דבר ושיור נפש ולא דנחו וכו׳ בשעבדיו גם שנויי׳
גם ישראל ועבדם לפני כנעני ולא נשאו להם עם בני בנים וכנענים ובחול ונגיד
דבין הבדיים שלהוכן להם ולא היו נשאי׳ שלא נכל של השעבוד בחול וקדי׳
דשני כיבלבו לשמוען דבון לשון דגמרה דיבר של עבד העבד עם יחלוקו השלמו׳
והשגלב׳ ליעפר לגזרה להקדי״ס או השעבוד ודבר חלקו לכבי כנענו עשה
עדי׳ דבר ישעבד קנה דבדבר והשגל א׳ שני כיבלבו לשמוע אקנין דבדיך לנו
שעמעו דבר אלו בו לעולם ולפי׳ עיר יד עם אדעה מ״ל דלבני בדרובא׳ והמא
לב׳ כה׳ עבדו זה שעבדם להם דלא שבט דקי׳ דבר שלובו לעולם דהן לפי׳ שי׳
שבשע כיבלבו דלא שבט כה׳ שי׳ עבדו והון שכין זה עבד ודקנה לב׳ לגזבג
בגם ולכם זה דבי נשאו נכל בוקו בועבדים לנו אי השלו יריך בבר ישעבד
בגוים עד ויחלקו והשלמו׳ לו דגזרה היא ועבדים נכללים יריך בבר סני בבריה
ולא ע״ך קני במשוקיה בנ״ל דשל קנין זה נזר ועבדים ודקנה וכו׳ ולא ע״ך
בזה לפי׳ היו דלך עשיש ובלגזבה והון שכן נם היה להם לדרח״ך נעבדם שזו
ולא ללביים מדרונם בגורגו שיספק דגוית דולל ודבר קנה בבבר ולם ישעבו
דנוי׳ השעבוד הוי דבר שלובו לעולם שמע׳ שן דרוני׳ דליקו בהשגוקיה לפי׳ ב״ו
ולם לא דבינו דבונה כנ״ל אי כל שחלקו ולא יצא ישעבד דלשון ועבדים כי קנין ?
דבבר כינה שמפכין לפי דהן והשע׳ אדשנין הוא דבר שלו בו לעולם והוי דקו׳
בהשוקיה שבך דנוי׳ ששבה שן דרוני׳ לנשו דליקו בהשגוקיה ובהנ עשיש בן
הוא ולם הוו שעה אלו בהונן כן ישעו לו והנ׳ דבבר ישעבד עשיע דברבות א״ו
כם דשגבלו א׳ השעבדות ששבה דנויים לשנש וגוו אחו׳ כ נם וב׳ ועבדים בהגל
ל׳ ישעבדים שעמע כחלוקה ונם דבני׳ לשר ישעבדו דן לנבי׳ שבעושים בנ״ל
ולב׳ דנויים לשמשע והי״ך לשר ישעבדו דשל השעבדות בחול ודקדה ולפ כי

השעבוד

ויתברר עמ״ש בדבר שלא בא לעולם כמש״כ מ״מ לשבר דבוי דיך וכ׳ שמים סלקו
במשנה׳ ד׳ ושפ״י שלפני דין דמשכרים ק״ס בכה סבו׳ אבל במקום אחר :
ושפ״י ילמ״ד דבר דמתנה לו וכ׳ דמה שכן דמתנה אין ידבר כי כבר משכנו
דקנה הממכר דנ׳ הוי דבר שלא בא לעולם ולמש״כ אתי״ש ולהלכה
וכן קנין דבהדר הוי דבר שלא בא לעולם ומשני׳ שמה וכן ישנה בברכה וכו׳
כמש״כ ולעולם שמה דאתי״ש וכול ולמש״ל וכן בדבריהם ז״ל בו לחיך במ׳
דמתנה קורקו כמש״ל וכי׳ בודק פרשה לומר דנה שם כמי ש״ד וכם שמשו
דחוששם אינן שני אישבשה שלינו ושן דהוי שלא יהיה כב׳ ואין להם חלק כלל
במז׳ וכמש״כ שלו לשבב כאבו שבדלבן וכ׳ אין כמשה שמוס דאתי״ש וכל
שמשה ונוסף גם הוו וכ׳ ושלא שן דלבן כלאשרו אינן לנו בהם קנין דהוי דבר
שלא בא לעולם לכן דבר שבמתנה לו מתנה דאתי״ש ולהל בדרין דמתנה קורקי
דכקיבוניקן ידבר וכ׳ ויגימו שלוו שרי שמים לשעה שלקו נמכלכם דהיינו
אשבר כגוף אחוו קנין שמיל כדרך קנין דשבהם לאשתו בגופה שמשה
של דגופן אכבוד בשנו חש׳ מבמתנה בר׳ שקח ושמבר שמ׳ : ושפ״י להחור
שאישב אבל שמ׳ בר לשו כני כברי ים׳ ונמשב אך וכ׳ ולינא לשני דק שא בין
לו לו אחוו כבר ולשו אי פשוט הוו שי דהני לשבב אבלו וכ׳ אחו לבאד
דרנישוכה וכ׳ שקנה ישקב דכברי לשבוד שמ׳ דכל לפי דרכו שבישב נב׳
דבא לגופו שדלמשב הוו אחוו כבר גם כלא קנין דכברי ודנה כן דנזור של
כד דלמשב דיבר נפק שבנו׳ דברות ושמ׳ אשבדוס במשנה כ שמוו יבו דלשונה
דנה שבר ידש דלמשב ודכפי שלחם לכלי׳ ישען אשהין לו אלא פ׳ אחר של
דגופן אפי׳ כדרוש לאחר דשב זו שמ׳ : ונמשך א׳ דלמשר יש לי להשניך
ולשב אחור לאוום ז״ל דובו כילק ושמ׳ ויסב וז״ל במשנה אמבב׳ שבק״י לשב

באלוה

הגלות כשגזר יצחק כן ושעירו שלהם כתב לדין שהרגו שעיר ואם ... אותם
... ם ויש בגלות בשגז יעקב ... שבט שני אחים ... כיעקב
... אליפז ... ליריך שהיה ... שבקש ולא יוכלו אחי
... אותם בגלות כזה שהיה של הגליות כפשוטו ... אני שני לצדק
... כי שלמה ... ובל ... נקיר ... שבא ...
נס כשגז נס שנין שגב ... יעקב ... יצחק ... חלקת
ושר ... נס שני עוים נדרוש לו שאינו אליפז ... :
... עם קולות ... ישעיהו ... בחלקת כשגז כלום
... שנקום לנקום ... ...
... חלק ... ...
חלק ... קטן ... שני ... כאה
... שהיה ... לו ...
לך ולזרעך ... לבני לך ...
יושב ...
... לך ... כאו הוס
... לך ...
... לך ...
...
לך ולזרעך ...
...
יושב יצחק ...
...

כך

הנ׳ הירושין לש״ך להפחי׳ עש׳ ר״עב ועיין בקשו״ת חלק חח ס״י ז׳ דבר כי כן שגב
לבינו שהשב לשר יצ׳ הראשון להשנו וזכר בבכורה ולא נשאר לו חלק בשג״ז כיון
לקנות הבכורה ולשם לין זה קנין השג״א שיועיל להיכת השיעו בל וגב״כ
כי יעקב לבנו וכק׳ השגה לשב בשלוה שלא יערב עשו וכי אבן כנען
עשה נפשך שלם יעשו שלו שאי כלין הושב כיצחק שבבשע וזוו נב״ נקר׳
זרעו יש לו חלק ונחלה בבגן כנע׳ ויכחיש נב׳ דרין דכתיבנו דרוי כנגש׳ לך וק
ויאמר להם דוקא ולב׳ נכנסו נבלל ירושה נב׳ יאשר לו דויגב בבלל הנוירק
ובזו יסתלק שאלו לבר צורך לו לגבן כנען ודרי יש לו בל השג״ז ולם יאמר
לו כי כבר נקשעט שחשב קנין הבכורה שעגה דרי שגר יורק לו ודולך נשאר
של קנין ויעשו שחרש בבלי וכו׳ לסבבת בלו שכבר נפטר יצחק לבינו שב׳
ועיין נב׳ בלקוטי יצא כפ׳ וילך אבן ודוק ושעבדו לבנותם ודוק וחולך
קוושיל ויזכר בחלק שקנה עשו בשג״ז וודיבר שקר בוונב יעקב נבא לגור
ולקיים קניחלק זה שאיר יען לגן כנען בבב דיך יודע לו דנשב שלו דיבר
דניר ונדוה דבשחר שדבשיחו קבל לו ביחוד בבקו ושפוש לבל השקלות:
וכן ח׳ שרשמו שקנה ושאין לנ דווש לו כלל דודר לו והוו שא׳ וילך אבן
שפני יעקב אחיו וכו׳ שפני שער חוב דל דוקא שהשו לוקח שעשה׳ ובזה
נבא יבונה חז״ל בשבע שדבקי׳ שבקשו׳ לשב בשלוה בשג״ז ודיינו ב
בשעה שיש להם חלק ח׳ בשג״ז שהן קנין הבכורה ושבקשו׳ לשב בשלוה שהן
נ׳ שעיר ונכל ובא׳ דלשב חוץ כן שדרי יעקב הבכורה נבלות ניגודני לזבק׳
לשוורס דל דשיש קוו שלבררן לכל פשלך צדק לו ולשו׳ דלשב׳ שיעקב
נבדע בהן לבם לב ושינה יעני צדקי דדה קוו ושי יבח׳ דעיפה של
נבוד לם לו דשי״ך דדבקי׳ לנ׳ ד׳ ודרז״ל שדכתוני בין עיפה וכ׳ ולפ׳ דדרות

[illegible] לכם לעבד

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] יעקב [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] יוסף [illegible]

[illegible] יעקב [illegible] יוסף [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] יעקב [illegible]

[illegible] יוסף [illegible]

[illegible]

[illegible] וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען [illegible]

כנען [illegible] יעקב [illegible]

[illegible]

[illegible] ארץ כנען [illegible]

ופשיטא דהולדות יעקב יוסף דקולדר שיבו מזה דהסקדלוך ובגזו של
יוסף וכו' עד כאן. לזה כיוונתי ובכל מה שכתבתי לשלול מן הדרך לכפול
הדברים וכו':   ושמא הנה מה שכתבתי במה שלמד שלמדנו דקושיא
לשב הדקדוקים שבפסוקים יובנו בכלל ושקולה נקדים הריב"ש ז"ל כתב קצת
דקדוקים דיו להשיב רבו הנה הדקדוקים לנו ויוצא מן דקדוקי דקנין גם ובדי
וכו' וכו' דכוונו לפי מה שכתבו גם ידוע שיש להשיב לחרות בדין דהכולם
בנוסף אין מקום לומר שכשהלכו נכרים בדין ושלם לכל מה שכתבנו דקבר'
לו הגה שכתבתי שהדין ל בדין דהשבת גם שלכורם גם לשני בבקרא
דסו' דהשכר לחברו שגר עדות בשכר שהגנות כון שהחזיק בלחת מבן
הנה כלם וכו' וכם דהחולסית ושאלה לם יחזיק בלחת מבן לא הנה לחר דרוקי
גבי שדות דסרגי דעשו אחר דוי והרמב"ם ז"ל כתב' מב' שבדך פי' לחולסית
שעווד נבר ושאלה ז"ל דקמא מב' וכבר ידוע הוא מן דפוסקי' ז"ל כי לרו
[illegible]החזיק בנכסי דני הנה בחזקה גידו בלא כסף ובלא מחיר ובלא שטר
ועיין בב"י סי' קנ"ב ועיין בפי' קנ"ג דהשגה לא גב שדות נהנה כסף ודוק'
ועתה נבאר שדינה דקהלות דדברי רבותינו גם כב נשנו ר' וכו' כנזכר דנדר
ישב בבקיכם משולם וכו' ויושבו אלים נהם ז"ל שגם גוים נשוהם בנוסף
שלא דין נכרים לחולשום נחלה שנוהג דבן ועיין בם' לב ברין דהשג שבן
שלדכם דינו שלכם וכו' ז"ל פשוט שדי מגן דינים דין כל דשלם דפקיר
לפני מלך שלך בלבבך ושמ"ל, דין נכרים יורשו ובפי' לם נגבייר דנה לנו
יורש לכיון ושמא דהי ישרא לא דין זוכה'   ולקח לנ לכיכם וכו' כלומר
כיון שלא דין ז"ל לנחולכי, ל"ג כרח נכנייר כן לא חו' שבפ' לנו יורש בחוקק ס

זלא דפסיד עליה ולדבר הזה נתן לו והוא חזר והלך עשה בארץ כנען
בשביל כל העולם דסבורה לקיים אחר הוא וזוכה בחזקה כי עם המגורי שנתן
לו העולם כי אין חזקה לקנות והיה כל בן כנען שכון שדי בארצו לו יבכר
שמוליך ושבני והוא שכן הרי ויחזקה גבורי וקנה כל העולם:
חמור שד ורבקה נושא ולבן לוי יצחק רוצה לומר שהוא דבר יקרא זה —
וכתיב כי ביצחק יקרא לך זרע ולבן יצחק גם יעקב וגם עשו וכו'
ככן לו קודם בכורה גופא זרע נבדלים לו עקרי שבדעתם זרע יצחק
עד [illegible] והמשכות פשוטים דברים וכן יש שברכים וכל דברי רש"י ז"ל
שם עשו בכורה מ' לה' ובשלוני דברים לשר סבה המדרש בשבת דף
קכ"ב עשו בכורה שהוא [illegible] שהבכורה לעשו לכתה הושיעו
והיך וכתב יעקב קודם עשו כי הוא הבכור בלשון ולבן לעשו גם הוא עשיר
ובדבר לומר גבר [illegible] כנען כי אלו יעשו [illegible] כנען
ויהיה [illegible] העולם ונשאר ליעקב. אי נמי כפירוש
שהוא עשו וכו' לומר [illegible] שקרי לשון [illegible] נתן לו
[illegible] וכתיב כי [illegible] לעשו וכו' והפשט שהוא [illegible]
בן [illegible] בעולם ובחיבור זה ויעקב וכו' [illegible] קודם הוא
[illegible] שהוא נבס ואלו [illegible] לו
[illegible] כי הוא נבס [illegible] הוא [illegible]
[illegible] יעקב נבס [illegible] ויעקב
ובניו [illegible] יעקב [illegible] העולם ובניו היו
[illegible] העבדים [illegible] תחת יד

שבעים והטעם [illegible] לחשבן חלוקת השלשה כנגדן ארבע בהמיזר
דכל׃ חמור שור ושלה וכו׳ [illegible] לב שבעים כאשר עשיתי כלומר
אבל [illegible] דכתב דנקן לבשונות כאשר עשיתי לנו לומר
בקיום לפי שלפי שורש הרבים הוא דבר שלא בא לעולם וכל לשל׳
והוא [illegible] כנגד שלשה [illegible] שלדרך שפירשנו לעיל והוא צריך
שבקיאין כך לקיים שם ונם לו ענין לשר ישבו ויקן לנו שלשה צריך
לקיים שלשה לנו׃ דוגה לומר אין מעשי וכלומר שפי לעיל והנה
לומר [illegible] לקיים שלשה לנו והוא [illegible]
שלשה דבר דהולך שלזר כ הוא השלה וכו׳ ובזר דהולך שאל
והוא [illegible] לא [illegible] ובי׳ וכ׳ס [illegible] הוא השלה [illegible] ולא
[illegible] שבעים שבע שבהם פי׳ הוא בשלמה ובכו לשר בזה נמצא
שלשה [illegible] שם [illegible] שלגן שבעים שבע שבהם דוגה לומר
ששבדי בלובה שפי דרך התיבה ודייק [illegible] השלה ולא השלה
לפי [illegible] בבל דור ודור וכו׳ כלו הוא [illegible]
לא [illegible] כמו שפשו ולשר שבה דולשר שבה הוא של אחר
דדברים [illegible] שם לעיל ולשר [illegible] וכו׳ נם [illegible]
[illegible] הוא [illegible] ולכן [illegible] קודם לשר
ואחר [illegible] בלומר וכו׳ [illegible] סוף סוף [illegible] לחזיק
טובה [illegible] שלזר דגזירה שידו [illegible] לזה לומר יש דבר אחר
באחרו׳ [illegible] דוגה לומר שעידו [illegible]
[illegible] כלל וכו׳ דהולך שלזר ולא של עיקר דהולך והמכן

ישל

ל עדריזי ובית כריה שלח שנים כי קבלנו ולבואו ודוד יקרבנו
ליעבדהו ושמשתו ירננו בשמינו ויערך נלוקינו ישלח ידו
הר לדרך · ילד ודוד בין שקדו לשר עולים ללב בו ונעשה זה ·
ישלח משמים בן ישי ברוך לדוד שלמה בנות החרבות
בנין בית הבחירה · ודוד דבר אשר דברתי תחלת דבר
ובא חשר נו ובית שרי דלתי · כי יבא בינה לפקוד לעשה
ודוד לכן ידו לשבר נידו שבני דוד כבשו לנחש כבוד דלתות
עליון על כל שבב השרר · וכי שלשתם השלבה והשבנה ושלח
דבונים חכמים ראשנו כי לשנו רבנו בלבנו הארץ לבני חרי נקב
דבפים נירח · ונפלאים מן בונים ושן הפסחים שנים חבור ·
והשי כ:נ:י שבן עברים ידנו ונפלאות ושתה השירה · אכי"ר ::

[illegible]

דרוש לש״ד לחג השבועות זמן מתן תורתנו׳ בקק אלג׳ייר ש׳ הקצת שנ״ן

הנה טוב ומה נעים גוי אחד בארץ בהדרת קודש הדר״א פירי והדור״ל
תרע״א חלק אלוה ממעל מעשה ה׳ להתפאר ממעל לחשב על
הארץ מתחת כמעל כמישה· כמעל כמעמד ישראל בפני שכמו בקדישי פה
עליונין מילי לבד ג״א מעמדו מעמד מילי דמוכרען ומילי דמופתין
עדרכין לעשות בכינעה· את לבנים הכתב עם חכם ונבון חכו ממתקים
וכלו מחמדים שפתותיו שושנים תשר וקביעה· זה היום עשה ה׳ מגיד
דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל לתת להם נחלה חמדה גנוזה ולמעלה
לא ידעה· כתהו כולם לחובה לן לעשה והקול נשמע לעובדה ולשומרה
זריזין מקדימין את המעשה אשר יעשון עד שלא תהא שמיעה· ועליון
יתן קולו לבני עלו על ישראל אבי צדיק ויולד חכם הנזים הנתנים למעלה
נתנין למטה והיתה לה׳ המלוכה מלכותא דארעא כעין מלכותא דרקיעא
עד שהמלך במסבו קדמו שרים מלאכי אלהים שישים רבוא אל ראש בני
ישראל סבבוהו כתרוהו עטרות ויעזר שתים לו שמעו מכי השמועה
מימר קדישין בפ׳ רעק״ דרש ר׳ סימאי בשעה שהקדימו ישראל נעשה
לנשמע באו ששים רבוא על מלאכי השרת ולכל אחד ואחד מישראל
קשרו לו שני כתרים א׳ כנגד נעשה ... כנגד נשמע ... כיון שחטאו ישראל
ירדו ק״ך רבוא מלאכי חבלה ופרקום שנא׳ ויתנצלו בני ישראל את עדים
מהר חורב אמר רב חמא בר חנינא בחורב טענו בחורב פרקו וכו׳ אר׳
יוחנן וכולן זכה משה ונטלן דסמיך ליה ומשה יקח את האהל אמר ר״ל
עתיד הקב״ה להחזירן לנו שנא׳ ופדויי ה׳ ישובון וכו׳ ושמחת עולם על
ראשם שמחה שמעולם על ראשם א״ר אלעזר בשעה שהקדימו ישראל נעשה
לנשמע יצתה בת קול ואמרה מי גלה לבני רז זה שמלאכי השרת
משתמשין בו דכתיב ברכו ה׳ מלאכיו גבורי כח עושי דברו לשמוע
בקול דברו ברישא עושי והדר לשמוע ע״כ· ולכאורה הנה מרים שאלה
מה ראו חז״ל לתמוה זו ואדרבא הי״ל להתעכב ... שתהא א׳ ...
ישראל ולא תהיה זאת להם לבדם לכבוד ולתפארת ומדלא אמרו שלא הקב״ה
וכו׳ משמע שהם עשו מדעתם וצריך טעם למה· עוד יש לחקור שתים
זו למה כי הלא הקדימה אחת היא וכאשר עמדו בזה המדברים זלה״ה
גם מה טעם כשחטאו באו מלאכי חבלה ונטלום ועם שלא היה על ידי
עצמם כי א״א מתנה בטוב וכו׳ מ״מ שכ״כ נראה שבשליחות שלו ונראה
שהעבירו עליהם את הדין כי הנה אותה חיבה וחיוב שנתחייבו ואמירה
נעימה היתה כמאי להאי דישנא ואם אחך מעלו הוא ענין בפני עצמו
ומה להם ולצרה וכי מי שנותן מתנה לחבירו שעשה לו נחת רוח אחד שמך

הפנים

הכעים לבנו בבנותו [illegible] דינא הוא שלשקול [illegible] נתורתה
בלי שום תנאי ואת הר [illegible] אלהים ולא ימנה להם לשקול שנא' כדין גם
תרעשה בחיזו מעשה בשקר אתם [illegible] נשקוש שלא בדין למנה [illegible]
נשקוש הוא [illegible] ימפרשמיי שנא' נשקש נראה שלא נתנום לו משקש
גדול אדוננו לא [illegible] בשקיפין בלי שום צד זכות גם
תמאמר [illegible] דעתיד הקב"ה להחזירם [illegible] נעשה כי בתנה
הבד יחידין יכול [illegible] ואמר [illegible] עובון מתנה היא מכרשת
חזרה זו גם [illegible] לדידך המאמר [illegible] נלה כי זה לבבורה נראה
שאין זה מוד [illegible] כי הכבנה [illegible] לעבד ואוהב את אדונו מעצמו
מורידים [illegible] אבל [illegible] עד שלא יאמר הגב ומבראה זו לא
נפלאת [illegible] לא רחוקה [illegible] אדם גב בני איש על אחת כמה וכמה לדור
דעה אנשים הכמים וידועים ועוד יתישב הכל במאי דבעינן למימר
לקמן בס"ד [illegible] תחלה נעשה
לדעת אמירה נשימוח דבת המעלות
שאמרו ישראל נעשה ונשמע להיך להסבר לעשיה בלתי שמיעה אם לא
שנא' [illegible] מקבלים לעשות כל אשר ידוה לנו ושוב ישמיענו ולא
כאחר עבדים שמונעים תחילה את הדבר לידע אם יכולים לקבלו אם
לאו [illegible] עושי דבר [illegible] שאמז"ל ונשמע אלא נעשה
שהרי מתחייבים לעשות מעתה כל אשר יאמר ואין קרא כתיב כל אשר
דבר [illegible] ולפי הכוונה שאמז"ל הנ"ל כל אשר דבר ידבר יהוה
נעשה ונשמע ואולי יתישב בפרכת אחת שמי הותה במה"א למען
דעת המדים ז"ל
לעצמך [illegible] בפ' נדבים ז"ל אמר הקב"ה אם ברכת את התורה
תאמרו שנא' כי בי ירבו ימיך ויוסיפו לך שנות חיים ואם
לעזבתם שנא' נעזבתם נתתי לכם את התורה לא נתתי אותה לכם אלא
מי [illegible] המות ומעוף השמים נסתרה אלו המלאכים מנין שנא' ויעף אלי
אחד מן השרפים עכ"ל ונקשה מאין הרגלים לו' כי אז לרעה נתנה ואיכה
אלא חיים לעושיה ועוד
מאי הוכחה שלא נתנה למה"ש שעדיין יש
לענין [illegible] מבתן של מה"ש לא נתנה אבל הענין הוא כמש
אבל באותה שאמז"ל שבשעה שעלה משה למרום אמרו מה"ש מה אנוש וכו'
תנה הודך וכו' שיש לשאול למה זה עד עתה אמרו שאלתם והמה
ידעו כי חמדה גנוזה היא אצלו קודם בריאת העולם נהיה לאחרים
שיקיימוה וכבר נודע שגם מה"ש הן מקיימים אותה בבחינתם
מעתה מה ראו [illegible] ככה לשאול לעת הלום ולא לפנים ראשונים ומה

... כבר מקיימים אותה האם תנתן לבני אדם לא ישמרון הם
לשבות וגמירי דאין למעלה קנאה ״ ברם הדבר מתיישב בהאי
נהי' דאמר רב יוסף בפרק קמא דקידושין דף ל"א מריש הוה אמינא מאן דאמר
הלכה כר' יהודה דסומא פטור מן המצוות עבידנא יומא טבא לרבנן
דהא לא מפקידנא והא עבידנא השתא דשמעינן להא דא"ר חנינא
גדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה אדרבה מאן דא"ל
דאין הלכה כר' עבידנא יומא טבא לרבנן הנה כי כן מה מר כמ"ד
דר' דעדיף מי שאינו מצווה ועושה ואי לאו לא היו שולחים והורגים
אותן להם אלו להמתין עד שיצוה להם אבל כשראו שעלה ברצונו ית'
לתתה לישראל בקום עשה ובציווי והמה ידעו היטב לגבי המקום אז אמרו
תנה הודך וכו' ובעלותה מהם עיקר עשותה דגדול המצווה. היינו מקום
קטרוג היצה"ר וכמ"ש ז"ל ועי' מרע"ה אחר תשובות נכריות שהשיב לפי
דעתן וכמ"ש המפרשים לענין החומר כמודע השיב להם תשובה כוללת כלום
יצה"ר יש ביניכם וכו' כי הוא הטעם לגדול המצווה וכיון שכן לגבי דידכו
לאו מעלותה היא הציווי והנתינה כמו שהיא לבני אדם ואדרבה מעלתכם
בתקומתה עומדת וקושיא קאי דבל כהנ"ג גדול שאינו מצווה ועושה הואיל
ואתי' הייתם מצווין לית לכו שעת היצה"ר ועי' בזה דברים ... ותגי'
ומתנות שהגדיל מעלתם אשר עלתה על דעתם כי ... לבני אדם
נגרע מערכם וזה היה משה אחר שמרת הדברים ... ולמ"ד זה דר'
בא ית' שמו להוציא מלבן של יש' ... לרעתכם נתתי בי
בס"ד והנתינה ... היו רוצים לקיימה ...
והנתינה רעה היא אצלם כי יצה"ר מתגרה בהו ... ליה
וכמ"ש התוס' שם וכדשמעינן למתחר ... והם היתה בלי ציווי ...
העדר הרע גדול שכר מי שאינו מצווה ועושה כמ"ד דר' ... לא כן ...
לטובתכם דאדרבה גדול המצווה ועושה ותדע שכן הוא ...
נתת' לה והכי הם היו מקיימים אותה בלי ציווי למה נתתי ...
המצווה ולא נתתי אותה להם כי להם אין שייכות בזה ונעלמה מהם
משנה זו אבל מכם לא נפלאת היא וכו' ולטובה איכוון כמ"ש לרבי
ולמכוון הלזה היתה כוונת ישראל במאמרם הנכבד מתוך חיבה יתירה
להדמות למלאכי' אם כי המה ידעו שמהש"ש מקיימים התורה ולא נתנה
להם ולא שאלוהו ודאי שהמעלה העיקרית היא לקיימה בלי ציווי ובאלה הדי
חפצים כי ינכם האל ית' ואם מה"ש רבים בכמוני שלא הוא בהם אחר זמן
כאשר עין בעין יחזה יקיימוה בלי ציווי כי הם עתה כולם קדושים ויהי שם
יש' בלב אחד כולם אחוזי אהבתו ית' וכבר ידועה היא להם מאהבותם
ידיעת חוקי התורה כי במה שכתוב בה דבר ה' היא ונכתב בספר ...

שעוב הקבה לא רצי ועעמד כהמשל וכפה עליהם ההר וכו' [illegible]
קושית התוס' בההיא [illegible] וכו' [illegible] כי מה [illegible]
נעשה ונשמע היה [illegible] והוא משל אותו שלקוח [illegible]
[illegible] כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע [illegible] הוא נשמע ונעשה אלא
[illegible] כל [illegible] שלא שמענו קיימנו אנכי [illegible]
יעקב וכו' [illegible] תמגוב קיימו המצוות וכו' [illegible]
לפי [illegible] לומר נשמע ונעשה [illegible]
[illegible] בעל המדרש המעלה
המסורת [illegible] עד שלא שמענו וכו' אבל הוא
הדבר אשר דבר [illegible] להודיע עיקר כוונתם והרמה
[illegible] אמר אם עיקר הדבר כבשע האמור
אחר [illegible] וכהיא דההוא מינא דאמר עמא
פזיזא [illegible] אכן הוא הענין שהבינו עכשיו על
כל אשר [illegible] משפטי התורה קיבלו אחת על נקלה
אבל כיון שהבינו כל אשר דבר למשמוע השמע נראה שהבינה הכוונה
[illegible] מינא ומש"ה נשמע לאו שמיעת האוזן
[illegible] ונשמע ומשתה נפל פיתא בבירא ואיזהו
[illegible] הנה לתרץ זה בא הדיבור
[illegible] דבר נאות הכוונה ולהחיד הערה
[illegible] כוונת אשר דבר ר"ל העבר הנה
[illegible] נשמע ונעשה יהיה הפירוש על העבר הוקן
[illegible] באזניהם נשמע ר"ל מיצת צייתינן ר"ל
[illegible] ובזה נעשה שהקבלה קודמת לעשיה אבל מש"ה נעשה ונשמע
[illegible] אשר דבר דקאי אכללות התורה היא דבר ה' וכתב בספר
[illegible] ידוע הוא אצלם כי לא בלבד המצוות [illegible]
בספר [illegible] בעת ההיא ניקרא באזניהם כי אם כל אשר דבר ה' מאלה
[illegible] נעשה ונשמע ר"ל נעשה מעכשיו בלי ציווי ואמירה ושוב נשמע
ר"ל אם יצוה להשמיענו בתורת ציווי נשמע תדע שהרי עד שלא שמענו
קיימנו וכו' עם אנחנו כאבותינו כן נעשה [illegible] ודאי מעלתא יתירתא
לפי דעתם שלתודוהו מש"ה וכדאמר לעיל נהיא היא מרוב חיבה כי גדול
מי שאינו מצווה ועושה לפי דעתם והתוס' יען יצא הדבר מפי המלך מלכו
של עולם שרצונו בציווי קבלו עליהם זה במאמרם ונשמע אבן [illegible]
שקיימוהו בלי ציווי יצוה דבזו השוב המכת ונשמע והיא דההוא מינא אינהו
סבר דברים כמשמעו, ולפי דעתי השיבו והתוס' לפי האמור עיקר הכוונה

קי"א

היא נקיים בנו שנוי [illegible] כביכול [illegible] ידענא [illegible] חשב
למעשה לצורף לבם שכר וזכה לזכותו שכל מה [illegible] יהיה בכיוני
אז יטלו שכר כפול כי סימן הוכיח על [illegible] הלך טוב ומעלה
שיש במי שאינו מצווה כי באמת יש כח לומר טוב ביה ונמצא ז״ל
שתמצא נבי מי שהלכו להאפכים ע״ש בקרא [illegible] טוב ומעלה
שיש במצווה ועושה אחרי טובה כפולה [illegible] ולטובה כפה
יהיה באופן שאלת ישראל [illegible] נטעה [illegible] היא היתה
במאמר ואי לזאת קדמו [illegible] כי ישראל
יתנו עדיהם ויצדקו כי מה שהם לא שאלו התורה לפי [illegible] היא
חיבה יתירה כההיא [illegible] שאינו מצווה ונתבאר היא
להם מן האדם ישראל [illegible] דמבצי דקו
היא רבת המעלות [illegible] המצות
אחד כנגד מעשה שהיה היא המכה [illegible] בכל פרטי
השית ורצונו הן רצון לעשות עד שלא [illegible] ובתורה
עושין ואין משמע ובלבי כל כללות [illegible] בכל [illegible] יתברך שמו
אמרו עושי ברישא והדר לשמוע והוא היה שאלתם [illegible] יתברך שמו
הרצון וימהרו לעשותו ושוב ישמעו עיקר המעשה אין לעשות [illegible]
וזאת שנית שנתרצו אחר לציווי והשמיעה כי [illegible] המעלה
הראשונה להם לבדם כמובן אי נראי עניין [illegible] בלבי
המעסקה דגדול המצווה וכו׳ [illegible] ביה יתבר׳ והמני
עיקר סברתם כי גדול מי שאינו מצווה וכו׳ וכי [illegible] לא כי אלא מה
שתלעשו בלי ציווי לא מבחינת החיבה הגדולה אלא מהעדר [illegible]
ואלו היה ע״י ציווי [illegible] יתבר׳ לא [illegible] לזה ונשמע כל [illegible]
ישמיענו ויברך כדיק כי סופינו [illegible] על תחלתנו [illegible] חיבנו
מפני העדר [illegible] אלא מתוך חבה רבה מעתה גם לזאת [illegible]
שערה שנית [illegible] לאמת בנפש [illegible] המעלה ומינה [illegible] קדושי
עליונים שאפי׳ היה בהם יתבר׳ כה מעכבים ולא [illegible] הנ״י
בוא מאימות העניין אלא מתוך חבה ישראל [illegible] והמה בארץ מתחת.
עתה [illegible] לשבת באמור ואל [illegible] ישראל [illegible]
נסברת [illegible] דבר המסור ללב [illegible] כמו [illegible] בת [illegible]
[illegible] מי גלה לבני [illegible] מעתהשין בו [illegible] אלא
[illegible] ולא על עצמות העניין כי לא [illegible]
אבל המה כרצו לדעת [illegible] מה מעמק [illegible] להם
[illegible] ידיעתם הגדולה [illegible] קבלה [illegible] להו [illegible]
וזאת להם לכבוד ולתפארת [illegible] לקדושי עליונים הנדלו [illegible]

התשובות

התשוקות והעערות דגיינה כתב האמור ונמשך [illegible]
בכוונת [illegible] בלתי ביוי ונמשך דרך ומן הפעולות
ידעו הבחות די קיים הקודם לא מהמלך היצה"ר ונעוץ תחלתו בסופו
וכדכתיבנא [illegible] הנה נסבור מאמרי ז"ל במדרש חזית דף כ"ג ע"ב דאמר
ר' אבא בר [illegible] ר' יוחנן דף רבוא של מה"ג ירדו עם
הקב"ה [illegible] ולאחר [illegible] ומרו זוגי תהו זוג ומ' במד"א
תוסר מלכים וגו' ולאחר אחד [illegible] ע"כ ועם לעיל במעוך ונראה
שדעת די שאלו היו שתי עטרות כי אם לאחד נראת שנית אחר ועיננו נבואה
וכמו שבאו הכדור כיפת שיעות [illegible] ע"כ ולע"ד הוא כה יפה שיוכלו
להתגבר [illegible] ואמר בפסוק מלאכי הגוצרים
דף כ"ג ע"ב [illegible] הדין תגא רשב"י אין שניתן
להם לע' [illegible] וכין אחמאו ניטל מהם
לע"ד [illegible] ירד על לבו וכו' ע"כ והוא הענין
דף [illegible] לא יתקתו אחר יצה"ר ועיין מ"ש לקמן
[illegible] עולה מן המדבר והכל שב אל האמור.
הרב הגדול [illegible] ז"ל בס' תבוה דף כ"ח ע"ב הביא מדרש כולל.
[illegible] ועוד דאת [illegible] יתירה באחרונה אמרו שם רשב"י אר'
הכוונה [illegible] המוכתים [illegible] עליהם ע"ש ומתבאר גם כן אל
וכמו שבא [illegible] המוכתי' המצויינים שם זכור יזכרו ולא יחטאו
בלבבנו ובכל [illegible] בתורה בכמה מקומות למען תהיה יראת ה' פה
[illegible] וכל למה שאם יחטאו חזר הדין לומר שמה
שהיו מקיימין בני ציוי ומה שנתחייבו מעשהם הוא מהמדר היצה"ר תדע
[illegible] שאינו שם קדוש היצה"ר לא עמדו וסוף המעשה יוכיח
[illegible] ולכל עבודה בלתי הזהרה מעתה ע"כ כי גדול המצווה
[illegible] מעלת הצדיקים שאמרי מאמרות הקדש וכה ממעלת
מה"ג כי גדול המצווה וכו' ע"כ אזות ח"ל לבני יש' כי יבולו רשב"י ואדתם
ולא [illegible] על ארץ וזה היה השתדלותם" ונמשך לזה ניתוא נתי [illegible]
כתובת המוכתים יען אחז"ל בב"ר סדר
בא [illegible] בא טעה מו' דעשר מכות
ובבר נודע שאברהם אע"ה קיים כל התורה כולה בני ציוי ומהמיזוורת
שהיו בציוי יש להיה שב"מ עדיים אף אם היה מצווה כה מעשבנו
כי מי שעושה בלתי ציוי כבש היכה היא ולא ישגבה יצה"ר הא למדרש
נגלל מי שאינו מצווה [illegible] היתה להייה בשני מה"ג ונתגוה בהיה ביניהם
שנאחזו בדעת הלזו המכוונת דעתם והיך שיהיה כבר מלכא אמווך

[illegible] בכל [illegible] והזכרים
[illegible] המנהג ועי׳ ביפת תאר [illegible]
[illegible] ונחלוקו ולכן כתי׳ מרים [illegible] לתי׳ כל׳ ואמר [illegible]
אחר מעשה העגל סמוך ונראה [illegible] כלו [illegible]
כלה שזינתה בתוך חופתה [illegible] לאחים כל
[illegible] וגם אם היו מרימים בפיו [illegible]
[illegible] הלא כרך על פרי מהר [illegible] נבולר [illegible]
ללבי עד מצוים היו מתמת הגב[illegible] שמעתי
מפני הגבורה כה אל כה שבשל [illegible]
ביוקותי לצחק ולכן דעריות [illegible] אסורות בניהי כמם כי אך
היו המה בכלל שבע מצות [illegible] ועי׳ שנכנע
במתן תורה לקודם יבמה גם [illegible]
שבאה האזהרה ע״ידועה באנכי [illegible]
להודות לו יש׳ עד והמה אלו כתר [illegible]
התום כרך יעוי׳ גבי כבר עליהם וכו׳ [illegible]
יעוי׳ וגם למה שנראה מדרש עד גבי [illegible] במים שרידים
הכל התירו אמנם מים שונה מתם לכל שהן [illegible]
כבר שתפו עם שתים ודבר אחר [illegible]
ובכל כהן לא הוזהרו כי לא מתוך בתום בתוך [illegible]
דה אסור לאדם וכו׳ עש׳ ובזה יובן לדעתי [illegible]
שבהעלך וכו׳ דהיינו
[illegible] יש לרם [illegible] אבל מצ[illegible]
שלא נצטוו לבני נח הם כאתוס׳ [illegible] כראוי לפי דרכי
באופן דעל כל אלין ועל דא תברתהון [illegible] דגדול שאין
מצוה שהרי יש קדושים הקדימו עשיה [illegible] כלב [illegible]
ולא עומד׳ בשער שנצטוו הא למדת דגדול המצוה [illegible]
תשועת ישראל לבני יש׳ שני לומר אם לא צויתנו [illegible]
אבל עתה שבא קיומו בא הבר הבורר ידין גרמא בני [illegible]
בעולה יותר מעולר שהרי רוצי׳ לרבות שהיו מקיימין בלי צווי [illegible]
עמדי כנס׳ אחר הצווי ודאי קומן מוכיח ונמצא אבל עטף [illegible]
פותא בבירא והא קטן תברא בכדה וכהאמרו ועפ״ז מבוארים דברי
רז״ל בשר כ׳ יתרו פרשה זך שמע דבר ה׳ בית יעקב וכו׳
משל למלך שאמר לעבדו שמור לי שני כוסות הלל וכו׳ עד שהוא
נבנס לפלטין [illegible] אחד של [illegible] כתר הפלטין נגי העבד [illegible]
[illegible] העבד עומד ומרתת לפני המלך אמר למה אתה
מרתת אמר שנגבוני המגל ושבר אחד מהשני כוסות [illegible]
הזרר בשני כך אמר הקב״ה שני כוסות מזגתם בפיו נעשה ונשמע

[illegible]

שברתם [illegible]
[illegible] בעשה ונשרפו אבל שרפים [illegible]
[illegible] כי אלא כיום אחד [illegible]
[illegible] אלא שאוב [illegible]
[illegible] בו חיוב אבל [illegible]
[illegible] דבר בלי [illegible] כי חיבה יתירה
היא אם [illegible] מוכיח על תחלתו וכו'
[illegible] לא היתה [illegible] העדי היצר [illegible] אחר
[illegible] כידם [illegible]
[illegible] נשרפו [illegible]
[illegible] עם שבה כלל כ
[illegible] למעשה מעתה [illegible]
[illegible] בעשה [illegible] גם כן
[illegible] הדבור שני [illegible] וכו' [illegible]
[illegible] המעשה [illegible]
[illegible] עלובה כלה וכו' והיינו [illegible]
[illegible]
[illegible] מעתה עד עולם [illegible] מעתה [illegible]
[illegible] אבלו [illegible] חבלה [illegible]
[illegible] מהם המעשה יען כי הם [illegible]
[illegible] אחיו [illegible] היצר [illegible]
[illegible] היצר [illegible] לבניהם הרי כתי'
[illegible] המעשים [illegible] כי כל [illegible] חיבה [illegible]
[illegible] לא היתה אלא [illegible] שעדיין לא בא [illegible]
[illegible] לסברת [illegible] דלא [illegible]
[illegible] המעשה [illegible]
[illegible] כי אלו [illegible]
[illegible]
[illegible] אם לא היה היצר לא היו [illegible]
[illegible] הדבר [illegible] תכף [illegible]
[illegible] עלובה כלה וכו' [illegible]
[illegible]
[illegible]

השגי׳ [illegible] הקדו׳ אל הקצה לפי [illegible] עוזה כפי [illegible] ידונה ע״כ
כי אחר שבשיקה גורם הגבול וכל [illegible] אבה שדיעה היא היתה
שהעדר היצה״ר מעשה חביבותם [illegible] לתשובה מתמעל[illegible]
הצדיקים דמתגבי יברא ומכלו [illegible] זכה ולבך [illegible] השמרות
בחמור ולחמנם עדיין יש לנו [illegible] שאגבהרון וגו׳
קדוש והוא [illegible] שפולין לעשין [illegible] וכבן [illegible]
המתחטא בחמור [illegible] כי אלו [illegible] את דבריהם לשנים [illegible]
[illegible] בלתי [illegible] והם כבר [illegible] היום הכל בלתי
ציוני היו מורגלין עצמם במצוות התורה [illegible] שרשים
וההרגל [illegible] כי אין הדבר [illegible] כיון שלא היה שם
[illegible] כי אם בחירה ונראין כי אפי׳ שלא היו [illegible] מ״מ [illegible]
[illegible] ולא [illegible] בחלה והיו [illegible] ההרגל [illegible]
שם [illegible] רבות [illegible] בארץ מצרים [illegible] גלולים [illegible]
[illegible] היו [illegible] [illegible] [illegible] אחר [illegible]
אפי׳ שלא היו [illegible] היה [illegible] כי לבן היה [illegible]
ההרגל [illegible] מרת ימים וכבר אמרו [illegible] ע״כ
אחר הוצאת מארץ מצרים דברים קרובים [illegible] היה
[illegible] אותם והיו יכולין לעמוד נגד הדבר [illegible]
[illegible] מצרים [illegible] והורגלו [illegible] מחשבת ההרגל
[illegible] תמיד וכמ״ש הה׳ [illegible] בנות [illegible]
[illegible] מחשבה טובה [illegible] מצרפה למעשה וכו׳ כי הם לומדי
[illegible] ומלמדת [illegible] להטיב לא כן כל הגוים לומדי [illegible]
[illegible] לזה מאמר הנביא מה [illegible] וגו׳ ואת [illegible] הרעות
וכו׳ וכתיב למדו לשונם דבר שקר וכו׳
[illegible] קשה [illegible] ובשוב הוא הכנה גדולה [illegible] ההרגל
[illegible] יום [illegible] לומדי [illegible] מלבד שלא למדו [illegible]
שלא [illegible] ית׳ שלא [illegible] הציוני והאזהרה [illegible]
אז לא יוכלו לעמוד נגדו וסרו מהר וכו׳ [illegible]
[illegible] והנה [illegible] כי [illegible] זה [illegible] וכל
[illegible] הללו יש להם [illegible] קים לן [illegible] היינו מורגלים
[illegible] קודם הציוני [illegible] לא נעדר [illegible] כל הציוני [illegible]
[illegible] ההרגשה הגדולה בקבלת התורה [illegible] נראה [illegible]
ולא לבו [illegible] ולדעתי [illegible] כי הוא [illegible] במאמר [illegible]
במדבר
[illegible] אל בית [illegible] וז״ל [illegible]

חמרה

המנוה כי [illegible] כי יצהר [illegible] לנגל את [illegible]
הדין [illegible] ארבה לא אל כי ריין מאחר [illegible]
דורש [illegible] נשבח שלא ניתן עיר הצירים אלא
נשבר על [illegible] ותמה [illegible] בית היין חמרה כנפת יש' הביאו
הקב"ה [illegible] ונתן לו גם תורה ומצות ומ"ש
ובאהבה [illegible] קבלו [illegible] ויש לשאול לדעת כמ"ש מה
ענין זה [illegible] העד עדהשו עם לבמה
מעלות [illegible] הדין קודם לשלו אחי יש' הקריאו
[illegible] מזכרת עון ומה התגלגל
[illegible] מה מקום לבוא וזה כל
[illegible] כמ"ש לדרוש לגנאי אבל במ"ש
הוא [illegible] לדבקת כתפוח שהקדימו וכו' ולפי
[illegible] זה לאדון ובכל נשבר כמשל
ואבדה כני [illegible] ולא תוסיף תת כוחה ומאי דהוה כדלא הוה
בכל האחור [illegible] לבן כיון מולא כמ"ש דרשה הנונה הזה המשנה
[illegible] כי [illegible] התורה לא שלטה בהם יצרא בישא כי
ההדגל [illegible] היה מספיק בידם למצות אבל מהירות התורה דין
[illegible]
[illegible] מר נעשה ונשמע איתנהו בזכירה
[illegible] אמרו [illegible] כתפוח וכו' שהיה דבור נעשה ונשמע
[illegible] הוא [illegible] יצהר כיין וכו' ולכן הביאני אלא היה
תרעומת [illegible] לא [illegible] בעגל [illegible] המאמר הנכבד אין לו שבח
[illegible] לא [illegible] גריעותא לישראל לא מינה ולא מקצתה
מוהרת עון כי ע"י הצירים אין בו אלא כל השבחים ויש בדרשה
זו [illegible] זכרון עון וגנאי הוא ועוד בא תרעומות שלו יתברך שמו
ולא יתכן [illegible] זה כי אם כולו גם לשבחו ית' שמו כי לא ניתן
בדוהר אלא לשבחו של יש' מתחילה שגם אנחנו נדרוש לשבח
ית' שמו והוא מה שכתב [illegible] ואמר אין דורשין לגנאי אלא לשבח
כל לחתן וכלה שלא ניתן ע"י הצירים אלא לשבחו של ישראל ולפי
דרשה זו הרי יש גרעון מיהא לישראל ודבר המגיד מעטיני תרעומות
שלו ית' ואם הוא בקש לשבחו של יש' כי בחהר נאמר אנחנו נכנל
בדבור תרעומות שלו ולזכות עצמינו חלילה אבל נדרוש מילתא
דשניא לתרוייהו מילתא מעליותא כי ה' חפץ למען צדקו להגדיל
תורה ומצות ומ"ש והם קבלו מאהבה והרי כאן שבח להקב"ה
ולישראל ומשום הכי איכפל תנא לי' תורה ומצות ומ"ש ואח"כ

רק גם [illegible] התנצל ר' ישראל [illegible]
הגמון כדאמרן ומ"ש נענה היה [illegible] ובהגדולה
יובן גם מאמרם ז"ל בפסוק שחורה אני ובו' אמרה [illegible] בתשובה העגל
נאוה אני במאמרי כל אשר דבר ה' נעשה [illegible] היא הקושיא הנז' שאם
היה שוגה דבורי לא הייתי חוטאת [illegible] תשובה נאוה אני ודוק" ונעמז
הנה מן המובן [illegible] למה שנמלה [illegible] אחד הדקדוקים
שדקדקנו לעיל" ואחר גם נקדים לזה דבר המובן במ"ש הק"ל במהרש"ע
יונה סימן מ"ס שאם אחד היה חטום באיזה דבר ואין מוכיחין
מידו מחמת שזוכה בקול אם בא השני ותפס [illegible]
ונעה שיש מן החלוק בזה עיין בכנה"ג סי' כה אות לג והגעלה ז"ל דאמר
תפיסת הראשון היתה מועילה [illegible] בעגונת ה"ל. מודה הרב המבונן
ז"ל דמתקינן מהשני [illegible] ועם [illegible] ז"ל אין כנו
שמך אלא כמוש כדי לבא לענייננו [illegible]
ותשובת הרדב"ז חלוקים במתון המועיל [illegible] שאם הוא ביד
שלוש יהא מונח עד שיבוא אליהו ודוק" והנה [illegible] לעניינו
שיש לישראל נעשה לאבות בטענות [illegible] שאחר [illegible] הק"ב בלתי
ציוני איזה זמן ורוב ישמעום ואם היה הדבר כן בני [illegible]
והיו כובשים [illegible] וכמ"ש שהוו מרגיזין [illegible]
שלא היתה שעת הבושר [illegible] לכם ועדיין [illegible] במקומו,
ורנלים לדבר בנעם בעיקר ואחנם [illegible] לא כי אלא כל
דבריכם הראשונות מהעדר הי"ב"ה ואפי' אם היתה לכם שעת הכושר
איפשר דתמה שאמרתם שלא [illegible] לא היה אלא מהעדר [illegible]
עצמכם ולא מחמת חיבה ושדעתכם מסבבת דגדול [illegible]
דערמה היתה ולא כי אלא להרגיל ואין ספק שאפי' עבדו יומים [illegible]
כה תמשו [illegible] שאלו עבדו ימים או עשור הייתם [illegible]
חומר כי לא כן מאחר שבאותה שבאמורות כבשלתם ולא [illegible]
ידכם אין זה אלא כפיון ידים ואם לא היה ציוני אם הייתם מקיימין [illegible]
מהעדר הי"ב כי אין מעכב כלל בידכם ומעתה מה שרימינו להתפא
תכם כי בשבור שהייתו קונים מעלה זו במיכתבם נתננו לכם אח[illegible]
השערות הנה עתה אין כה להשיב ומי יודה לנו בזה דח"ל מאן מוכח
בקבלה הנזו לא ס אלא אפי' אחר ההרגל הי"ב"ה היה נגבה אתכם ואדרבה
היא היתה כוונתכם הראשונה בתוכן שיש כאן סברא מצד הטענת ישראל

שמעון ז״ל [illegible] הנה [illegible]
היינו [illegible] אלא דהוצאה שלא וחיבת [illegible] ונתאחריה
הראשונות [illegible] הגביה [illegible] ולא מידינו הוא ובחוב [illegible]
מלאחר [illegible] שמעון מאן מונח לאו כי הא
כה קיים [illegible] הא [illegible] לגו והשטרות שבגו כו׳ והנה
כי כתב [illegible] כדין [illegible] מלאכי חבלה בתוקפן ירדו
ונעלם [illegible] הכתב השני אין בהכתוב בראשון שזכה בשטרות קו״ל
הני דהאתר׳ מפקינן [illegible] היה חתום מעיקרא וזוכה בה
בקול [illegible] ז״ל [illegible] דדינא ומשו״ה לכן מרעה שגדול
כחו [illegible] ידי [illegible] אחר שלא בכתבו עדין דין אחת
שלם [illegible] גם הוא נעשה שלוחם לזכין
[illegible] לא חתם השני ונעלם כדין
[illegible] שלחנו בולא זכותי שתאחר יבא
[illegible] ולא שניתנו לו ע״י אחרים והא האחר והשקה
[illegible] ע״י עדותי ולא ע״י זולתי והמונם לא נתנו לו״ והעושה
מיכבר כי הנה ידוע [illegible] הרב — מהר״ת ז״ל בכללי הקו״ל
אות י״ב אם בבא לצאת ידי שמים חייב לשלם ואי לאחת נסתפק מרנא
[illegible] שבי׳ י״ג בשטרות מדין קו״ל משום שמא לצאת ידי שמים
חייב [illegible] מילתא בפיקותא היא נמי לגביהו שעשה דמאן
מוכח והוי [illegible] דדינא דאיתמור שמא בכל גוונא לא הו מכבשים
יצרם [illegible] לא נפיק לה וחשש למבירת
[illegible] בדידיה [illegible] יצא מידם לא צריך
למיתפי לה איסורא [illegible] על ידו דגזל הוא אם חייב לשלם לי״ש
עכ״ל [illegible] והדבר עומד בספק אם הדין דבבא לצאת
ידי שמים [illegible] חייב לתת למלאכים ואם פטור דהוי [illegible]
ידי [illegible] זה היום מוטל בספק ספיקא דדינא היינו ביד שום
אחד מעשהם כי אם ביד שלש [illegible] מונח עד שיבא
אליהו ובן היה ביד מרעה ולא שנעל [illegible] והשי״ת מאחורי
כעגן לא נגלה למרעה הדין ואי״נ שלא היה להם להשתמשם וכמו
הגיד עדים מעליהם שע״כ לפי דברי המאמר הלזה היינו זה
העדרי [illegible] אבל היה עדי אחר וכמו שנמצא במדרש רז״ל
לכן הוו מונחים ביד מרעה עד שיבוא אליהו והוא שנת גאולה ופדויי
ה׳ ישובון ועלה אמר ר״ל עתיד הקב״ה להחזיר לבני שבט ופדויי יהוה
ישובון דהיינו בשיבואו אליהו והיא הגאולה ושמחת עולם על ראשם
שתכף בבא אליהו יתנם להם כשהוא ציון כבר [illegible] על [illegible]

עד[illegible] [illegible] והדעת [illegible] [illegible] ב[illegible] ידי שמים ואל
שבנת יעקב היא נכונה והדין [illegible] [illegible] בדבריהם
שהוא יודע תעלומות הלב והכליות ומשם [illegible] [illegible]
עולם ונמשך למעלה [illegible] [illegible] [illegible] ברית
נגדי נתן ריחו ואמרו במתניתין [illegible] [illegible] בתקיפי
כתיב ולא הבריח ופי' [illegible] לשני [illegible] [illegible] נב[illegible] תת.
עם הרי [illegible] [illegible] כי [illegible] [illegible] [illegible] בעלמא
חמידה [illegible] הנזו כדאיתא [illegible] [illegible] הגוף [illegible]
במדרש חזית בפסוק אני [illegible] [illegible] וכו' והנני [illegible] וכדאיתא
הסבי עיניך מנגדי וכו' [illegible] [illegible] [illegible] מתעננים
אומר הקב"ה אני יכול לסבול [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
בפני ואומר כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע [illegible] [illegible] וכו'
והקב"ה מגלה עבודתו [illegible] [illegible] [illegible] כל [illegible] דבר יהוה
נעשה ונשמע עכ"ל הראנו לדעת [illegible] [illegible] [illegible] לנגד
לכבוד ולתפארת הא לתרת כי [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] אמרו החכמים הקדמונים שבהספד הנשמה של
[illegible] יותר לעבודת [illegible]
[illegible] לתשובה וזה מבואר מעצמו ומתחייב מכמה מקומות
[illegible] בתלמוד אמרו גם לאבלים [illegible] עם משה שקברו
הוא בעצמו דכתיב ויקבור אותו בגי [illegible] ומותר לאבל ז׳
ימים [illegible] לאבל ז׳ ימים [illegible] מאחר
[illegible] אותו [illegible] הקבורה [illegible]
[illegible] וכמו שכתוב [illegible] ברוך
אתם לה׳ אשר עשיתם חסד עם אדוניכם עם שאול ותקברו אותו:
שנראה שההספד של הקבורה הוא לקברם ולא לאבלים וגם [illegible]
הקבורה [illegible] נראה [illegible] שאם
לא יקבר ביומו [illegible] אבל משה מי ראהו ומי ידע [illegible]
ועוד [illegible] לאבל ז׳ ימים וכו׳ [illegible] עם משה [illegible]
[illegible] לאבל [illegible] ועוד למה לא [illegible]
[illegible] לאבל [illegible] אבל ז׳ [illegible] לו [illegible]
ונראה דכאן [illegible] דהאבל עצמו בכל [illegible]
להתעסק בהספד ולא יפטור עצמו [illegible]
[illegible] גם לאבלים [illegible] עצמן [illegible]
עם [illegible] אבל [illegible]
אלא [illegible] אבל [illegible] ולא [illegible]
[illegible] לבכי וכו׳ [illegible]
[illegible] לאבל ז׳ ימים [illegible] האבל עצמו חייב [illegible]
[illegible]
אבל [illegible]
[illegible] ז׳ ימים [illegible]
וכו׳ [illegible] בהספד [illegible]
[illegible] ויתאבל [illegible]
בהספד [illegible] אבל [illegible]
[illegible]
להביא אותם על התורה [illegible]
[illegible]
דבר ה׳ אל [illegible] לך לך [illegible]
לך את הארץ הזאת [illegible]
[illegible] ועד [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] וכו׳ [illegible]
[illegible] הפסוקים אל [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ועוד והנה
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

ברא וכו' ברא מני קה מיוחד לבר ברא .. ברא חו לא .. ותנא וכבר דרך חוכם
חסירתא דלא קה מיוחד לבר ברא ברא .. וכתב הר"ש דרוקא דהוה
לה ברא אבל לית ליה ברא אפי' דלא קה' מיוחד לבר ברא =
ברא כשאין לו בן אבל ברא קא' .. וז"ל הרמב"ן וקיבא דאין לו בן ויש לו
בני בנים ויש לו בנות ואחר נכסי לבני המסתברא לן אי מעוים בני
בני או מעוים בנות קא' ומסתברא דמעוים בני בנים קא' דראוי •
ליורשו ונעשה • במקום בנים .. וכתב יש נוחל להוא דהל לא בבק
נכסי לך ואחריך לפ' מות דאשון קנה שני מות שני קנה ב .. ועם
אלא רב אחא בריה דרב אויא לרבה הן בן ברוקא נכסי לך ואחריך
לפ' ורא אין ראוי ליורשו אין לשני במקום הראשון דאין זה אלא לשון
ירושה וירושה אין לה הפסק .. וכתב הר"ן ז"ל דרוקא באו' נכסי לך
מתש הוא דאמור הכי דכיון שהוא ראוי ליורש [illegible] שאין מתנה
אלא לשון ירושה ונתה אין לה הפסק אבל אם אמר לו לשון מתנה
כפי' אע"פ שהוא ראוי ליורשו מתנה היא ויש לה הפסק .. והבא מנכסים
מנכסים דאפי' אה"ל לשון מתנה לראוי ליורשו ירושה היא ואין לה
הפסק וכן הלכתא .. ועוד בתו' בב"ב ע"ד דקה' שט"ה היה מעמעמו כבן
המעו' בני הוא וחוזר ואומר שכח הוא אינו נאמן .. לא שביד אינוש
דקה לשבחא ברא שנא' כתיב ויכן לעמון לגוי ד' דבהם"א דאין אדם
מקנה לשכר אלא בא לשונו
נכסי לבני אחראי ליורשו קאי .. וגם אם אין לו בן ואמר
והרא אין ראוי ליורשו הוי ירושה וירושה אין לה הפסק .. וגם דלא שביד
אינוש דקה לשבחא ברא ע"כ כה לשון דכתובה הנה קבה
אמר לה כרהם כי כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולזרעך
עם' שלו ולזרעו מתנה שלשון מתנה ומזכר אברהם לך היה דזרעו
לא קנים דער"ן שתנבו במולם הקב"ה בוא לא קנה כאחרן בנשו .. לפי כן
אמר אברהם ה' אלהים מה תתן לי ואנכי הולך ערירי
בשעת מיתתה מה תתן לי כלו' לא נתת לי בלום דבעם שהם לא קנו
גם [illegible]
שלמה דבר הבורא אלו לך ולזרעך אם כא קאי אם שב לא לשון
אח"כ כבן שהתחלתם קניים בנים אי מוסב לזרע דלשון ירושה
[illegible] .. לנח' בן משק ביתי הוא דמשק אל שור ירצה אם
שאמר שנות תבורא שנתן הזרעה לזרעו יאמר על אל שור ובן
משק ביתי זה הוא שהוא דמשק שהוא שכר ולא שביד דקה לשבחא
ברא ולא כנה אותו ודאי כאי זרעך .. ויאמר אברהם הן לא
נתתה זרע והנה בן ביתי יורש אותי ירצה בא אברהם לאמר
אחריך נגמא ורצה שמוש הבה ולזרעך אלא קני ובא הן לא
נתת זרע אף מה אומר במ"ש לזרעך והנה בן ביתי מה שאמרת
וקראת בן הוה סיבב אל היורש אותי שהוא לשון כמ"ש דאי אמר
ודם לבני [illegible] נקיר לבני בנים בנים [illegible] לבני ויש לו בני
אברהם ליורשי קאמר אח"כ הב"ב ביתי שאחריו ולזרעך [illegible]
יורש אותי שה [illegible] מיד חורק וכמו"ש בב"ר [illegible]
שבקרובות לנו לא היו [illegible]
הגמל נקי' אה"ל רושי לנו כן אהבה שאברם לזרעך וגו' ולהזרם
פרק יצחק למוריתו .. לנו ב [illegible]
לנו שק [illegible] אל אברם לאמר

לא יירשך זה כלומר כל זה חשב אברהם כשאמר בדבר הא׳ הן לי
אינו אמת וזה בדבר הב׳ אלו לא אמרנו כלל אין הרגשון באמונה
יורשך לא לאמור ולא לאלעזר. אלא אשר יצא ממעיך: כי אם כלומר
בירושה אחרת. ולא קנה כל תשובו ואין מקום לגבול וכי היכי
דקניה; לא קנו מנא נכרי לא איקנו ויאמר אלי אני ה׳ אשר
הוצאתיך מאור כשדים לתת לך את הארץ הזאת לרשתה כלו׳
ממני היה כשהוצאתיו שלא יוכל לרשת את הארץ הוצאתיו והיה
ראוי ליורשה ולכן כשאמר לך ולזרעך אתננה אף לא ענה =
כלומר ממני היה כוונתו ליורשה ויורשה אין
לה הפסק וכדומה הבאים כמו כך בקה״א הב נוחלין זה
לעולם ולפי גזר הכתוב כן כי כל הארץ אשר אתה רואה לך
אתננה וכו׳ נאמר לך נותנה לאתה ראוי ליורשה אף׳ שנתתיה
לך כלומר שלו ולזרעך עד עולם דהוי א׳ ירושה ויורשה
אין לה הפסק לעולם ונמצא שנתקררה דעתו ונאמין בה׳ וכו׳

ברכות פרק א' דף ה' ע"א [illegible] ר' לוי בר חמא [illegible] אמר ר"ש בן לקיש

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] ואתנה לך

[illegible] כתבתי להו' וכו' עכ"ל

[illegible] [illegible] [illegible] וכו'

[illegible] [illegible] וכו'

[illegible] [illegible] [illegible] עכ"ל

[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] וכו' [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] וכו' [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] לוחות [illegible]

לוחות [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] לוחות [illegible]

לוחות [illegible] [illegible] ז"ל [illegible]

[illegible] [illegible]

וכו'

וכן אומרו שאמר עובדים ולא נהיה עובדים ועושים״ [illegible] הרב
[illegible] גבי [illegible] של מלאכי השרת׳ ונמצא לה בשמים
לא מן [illegible] [illegible] שאמר [illegible] לבו היום [illegible]
וכן שבח בבי׳ [illegible] [illegible] לו כמו שאמר להם [illegible] =
[illegible] שבר יחיד [illegible] משה ולאחר שאין שבח [illegible] =
[illegible] שהוא יחיד [illegible] [illegible] ולכן [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] של [illegible] של זה [illegible] [illegible] ולכן
[illegible] נהיה [illegible] לבב׳ של [illegible] וכן חז״ל [illegible] [illegible] משנה
ר׳ [illegible] [illegible] להם של ישראל [illegible] של ה׳ [illegible] -
[illegible] [illegible] כל׳ [illegible] ולכן [illegible] להם שאין [illegible]
[illegible] להם [illegible] [illegible] [illegible] =
[illegible] ולכן [illegible] [illegible] ז״ל [illegible] להם [illegible] [illegible]
[illegible] של [illegible] ור׳ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
יש להם [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] לכל
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] =
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] וכל
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] לבך [illegible] =
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] של [illegible]

[illegible]

[illegible]

אך יש שיש לתמוה בזבה הר״ן ז״ל לא רצה שיאמרנה בזו ורק
בשר עוכה שלא נשאר בארץ שהוא שיהיו התנאים לרוב
בני׳ לא נחשב כל דור ודור לפי׳ שהם אחדות שבגן אלא עבה׳ סוף
ויהב שאותן שהם שקב ובו״ נראה לה שהיה בנין שאמה יאמרה
הי׳ לאותה במדבר כל הם ומן הגלה שעקים אל במצות
ובכל של תינוקת בא״ בני׳ לבא הרי והרך מעל של שני הנה ובכל
שיש כו חרע ות׳ ובשני שבו חמה כמה שאמר למה והמים לבן
לשם שינה יאמרם. של נחוו כמנה לפה וכ׳ נאמר שוכן שאחול
ימנה שמהרים שאלו ידים עם גנוה ולכן משנה שלחמה של משלך
לפר הרב שאלה הו שעקים למשלך ולא יבלם אל מ״ כה הגלו ובו
אח״ל שמן רבים אלו ומן הנפש אלה ער שסברת והוא של משלך
ונ״ה ב כחר ר׳ כבוד חז״ה למשוב לא חלק שאחר לנפש יחזור
למקומה וכן ויו הח כאם יו ולכן נשג נחו כנפש לפה שהם חמש
וני׳ הגלו יחשב רשות ונע אל צר׳ נהרה כלשר. ונ״ל נחוו
כנפש נבוח שהם הנושב פולא כבתי יהיה ולא שאמה ולקח לה
שנתי וירוע שאמם שאחו ונחרף הרום רעלו״ ושר ז״ל כמה שאמ
לגרך שעם נחשב לר נחור לפי לשוכב הללו הרב לא קנוד
קי יוכן שאלו׳ שהחלב שאמנו׳ לא שבוע ילגר נשר ושה לפני ה׳
נשבע׳ כאותו רבב נבחם שאמר לעבדם. הכם ונ״ה נמן שלב
לעבדם כלשון שהם מעלות אם מ׳ ונבחם שאחות חובם השמע
שנהבל ושם רבב כשמשו שאם שאלה שבב שב הלו ושאר אבו
שאמה הרב הכל שלך שאמרי בנפש אנה לנו רחוין לגם
שנם מחטים לכן לקח משנות כשבור שקראוך לנם ושבו
אלא קרבה והם לר נחזור לנם לשוכב שלמו שמעשו לם יש
ללגר נשר סגו כמשנה ולב תוכל להם לגר נשר משנה שאמר
ישראל.

ישראל דאמ״ל בכ׳ נחר הס משמעות כמו״ מ׳ פר׳ א׳ קצר לר׳ בנראה
תה לנהוי פולה לשמה חר א׳ כי מהול פנן יכול לבוא חצל אחר
שלפי שהם יכולים לבא לבית שלהם א׳ שימור אחיו בן שנה
משרו שאין רוב וממנה לשלם לאהוב לשבב שום דם חיוב לשוב
ראשבבו ולא לבלבו ומ״ש פן שרם שלהם ואת כו׳ שתי ידע אלמנה
חותם ישראל בכלל אבותיהם ומה׳ אשר השבתי להם א׳ קרבן
א׳ חובה וא׳ תמות אחוז בבא הלה בלשון פונך על פני הבור
אחד פתח במערה אשר לשלמה לפני המזבח על נפש וכ׳ =
השיב להם קרבן על נפשו בבוא ונשא ה׳ יוב וכ׳ טוב על פני
להם ה׳ ימות בכלל שאין יש בשם נכון נפשם ומ״ש לחון בבשה
כבוד אקים לשמ בגר כלי אשמעותיך אלהי שבינו למען הבר
שמתי שלהם והשכבן להם ולשון לתפלות לשבוכתי ואין הבור
אשר חובה קודם והם לא יבחרו ולכן השרים שעשו נכון לו
קרבן עשר וכל נחר וא׳ שאין לו עבר חוטא לו רבם להרבו לשוק
וה בכלל אבותם שעשו חוקים אלו והתו לו מעבר כך לבי הנשאר
יובן אלו לשלמה ינצחו ישראל קרבן בכלל אבותן הוא אמ״ל
בכל כאשר אבה להבחור התולה אדוק לבבא׳ ואשר אמרו =
אלין ראוי להבחורות על אבא נחרוש שלו והמנסים על כוונה
ולכן שהשו אשר נפשם שהבי אבי״ת נפשם בתהלתו של עשר
ונגלה לבן שעשו קרבנים אלו ושמרו לא מעבר״
אך בכונה המעשה הזה כלה קרה כתוך שנה ונח שלוך הטוב ולא
נגרעה שלא ך השוב כוח שם׳ ברכה אשר עשר עם ישראל יא
הבו לשמור ולא לן ברוך לן תבו כל מיין אחד כבהם שבט של
בהם שנה עקום לשמור שמשרו וכל כן לא יוכל בקבר עבד
לא יוכל שלהם׳ וכן אמר אשר חובו אשר ך השוב עובר לא שומע

של הי

שיהיה כל זה ואחר אשר הכל שעשו לקיים בתורה שזה עשה כמו מנין
ואשר כוונה הכן הוא וכי שוה לגבך קדושת שלא לא שאמרו כאשר
נבחת זולת כרוחך וקדושת כבוד אך לבלשונו ז"ל שנה' שאשר אחד
שהיה כל שבר אחד שהמשר שהוא פה לכל אחד שעבר פה
שאז"ל לבן שבר ואף שלבך הכרת · שכל שאשר ואף שלמך השבר
שתפין בשמחות שלו שעולם הבר שלו יהיה לבשמחתו קדושה
שבו יוכל · וכוונה שבן קדושת שהרי קדש [illegible] / ופה כתרגם
ושלמו לכבוד כני ישראל שהלך שנים פנים להר כאשר שכבר
פנים ונעשה [illegible] שאז"ל שעשו כמו להר שזה לנגד כאשר שכבר פנים
וכן כאשר פנים שכל פנו שלמה והתורה ז"ל והאדם כהן אחד =
כמו שכבר להר יוכל לא התורה פנים כשיבוא לכל האדם אל [illegible]
להר לא חכמו לבא כל השבר אל שמך חייבים שור שבאו
שכבר פנים חכו שם לכל התורה וכי שבר · ויבוא שור באחד
וכן שבתחילה הכל ויפנו והנה [illegible] כאשר לא בתחלה כאו והנה
ויפנו שם הרב הכל שבוש ויפנה ויחנו · ואשר שלמה הולך לשר
ויפנו שהפרים ויבאו שכבר פנים זה הבר לשר שבאו שכבר פנים
וכן אותו ויחנו לאון הכ"ס והנה לאון יחיו ויחן וכו' וכן פסח
שבתחלה שער ונשאר שלא והנה ויקרא אל ד' ולהקריב כ"ל בתחלה [illegible]
והנה נשאר שלא אל האדם"
כך כשמחות שמשה ויבא השבר שאז"ל בכבוד שבאו חכם להוג
לב נגלה וכן ראוי לכל חכם לב שיתבונן ויבא כבוד והנה
הכן אל נביאים כאשר לגלות אל האדם תחילה לשר פני לבן
ונכבד כך נגלה אל האדם לכל [illegible] ונשלח [illegible] יתברך ויחשבו
[illegible] שעה [illegible] כבודו [illegible]
[illegible] יחזור [illegible]
[illegible]

צריך התחלה לסדר שקבלת תעניות הנה לכן שקבלו במנחה אלף
אחד שיתענה תעניות תעניות לשלם ואם לאו לא נשלם עד שישלים כהן
לא כמו הנגזרים דאו עד דאי שנזי אם של נביאים לשלם ולא
חשש לקדרות ושלמהם ולכן שלא יש ראשים ושנים והב שום ?
ומהם שלא שבוחין לבית ולשה [illegible] יוהד עד כלבו ולכן [illegible] ולא
שלא ולא תורה ולא תמות שכל עד שחשבת להשיב גם תעניות
שאבנות וקבל לעצמו בתעניות או ולכן לשנו ותשו שלא יתחיל
ויקרא כנשר יתבאר וזה התחלה כל כתרם [illegible] ותחל בתענית
לענה כתרם [illegible] ולא קום אלא [illegible] ומאוחר לא
יתחלו עד שיענהו ב׳ תחנונים ויארא נבים הן שנא׳ מ נביא
היינו בארץ שבהם ומאוחרים לכתו׳ נשר התענית יתחלף
שארץ מזבח יותר שבהם שנעא אלבם לא נתן כולל לא׳ קום
לכן ואם לענה שלא על לב שנשר לשלות שעות שאפשר לנו =
שמורב שנה לכן כאן תחנה כו׳ ושער שנת לצאת כו׳ יום שלך
שבהם שנה קם שיצאו שתחן מוצאי כי לא השלמה והם נב התענית
לשבתם יותם להתענה בתעניתם ולא לענה לצאת הם כשבור
ושער תעניה שלא׳ והם יום הן וקח עד שתחשב נב למזרח כלפי
מערב כהיינו כשיאם ולכן ולכי לא כבר כן יומם ולילה חוקות
שיאם ולכן לא שעתי ואם יום הן לא יש יום ואם יש לילה היינו
כשקבל נגיעה ואם קבל [illegible] עד יום כבר היינו יום [illegible] =
שקבל נגיעה ושער תעניה [illegible] כאן שערב מים ולא׳ [illegible]
מ׳ כב׳ מעד והמערב שתוק גם שעה [illegible] במערב הן שקבל
כשם כו נגיעה נתוק לו בשתוק שנה והמערב שתוק ואם כמו
כשלו קם שלשם ושעה שערב מים שקבל כשם כו ולכן לא נשר
המערב

כמרכב ולכן נכנס אלה באמצעות ונגד וימצא שלמיהם לשד
עם יצחק יש כוונה ואמ"ל שאי שלמים שהם יהיו מן הגבורה
ואמר כאן מרכבה מטט כמו הוא לומר שבאו במרכבה מטט
ואמר כאן מרכבה הוא שכבר ותבין ז"ל כאשר ונגד פני [redacted]
ושאר ותמורות יש בכוונה לזה ויהיו לשון זהו כפי דור לכבוד
ונשחנו שם נעשה לב א' ועוד ויתן סם ים' נגד ההר ולמעלה נגד
דור להם לומר שראה שמרכבה הקב"ה לתת וכל כבוד מטט שאל
רר נעשה ושאל ולא כבוד כאן שכתוב רר נבטנו לשון או נבין אז
רך ולכבוד כבוד מטט שעשה שהקב"ה חתן כאיש שאל לנו שנאמר
ונל רבב ושאל רוח והוא שהקב"ה רוח שלום כמו רוח ולכבוד
ושאל רוח [redacted] שעשו המרכבה ויהן כלב א' שאמן נשמת
רוח שנשך פיכור לכבות ותנועות ומרכבה של שם התנועות
שאחר שנשא כמשמעו ולכן ונשא סוף דבר והמאור כנגדם שלב
א' ואלהים שאלה תאמר כי שנשא עלה על לבו כל של תנועה
ולכן עלה א' ראשונים לבל להאר שבשמים שנשא הן תנועות שמקיפות
לשבב א' האלהים כשוכב נבחת ולכן עלה לבל כמונו ר' לא
הן תנועות שמקיפות לאלה ויקרא של ר' לומר כמו אחד לומר
שחשב שנשא לשבב ואמר ר' יתשם תנועות נבחרת ולכן
ויקרא של ר' כמו אחד לומר וכל עלה עלה שתנועתך מן תנועות
שער ז"ל בחרם השלום' וכי' כאמ"ל במדרש שאל לכן עלה שאלה
ונתנה ונעשה לו עבה, שולטן לכבוד לומר לכם השלום'
ל' נגד שיכה' ויתחנן כך יצאו ישראל שמלכם [redacted] דנים על
ושמר המתין על שיכתבו ויתנשא כמו ונכאה ולחך נחן
להם לכלה והוא עשה בחרם השלום' לנגד בחרם השלום' וקרם
לנ

לב' לא. לזאת חרה למשה כשי״ז שהכהו עין השכל כנים
ובהשגם עין השכל ונשר עצמו לגבל [illegible] ומ״ש כמו שהבר
מין לגבי [illegible] לבן בחרש השכל. ולא קודם [illegible] ז״ל
כ' ונמצא שלא בכלל [illegible] ויקרא אליו ה' [illegible] לכלל לא שלא
אל [illegible] לא [illegible] [illegible] [illegible] שיחוד
שלו הנבואה ואל [illegible] ויקרא אליו ה'
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] שליה
וקם [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
כלא כי [illegible] [illegible] כלא כי [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] בחיים חייתו [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] כלא כי [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] לא [illegible] לו [illegible]
[illegible] [illegible] ויקרא אליו ה' [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] אליו ולא [illegible] ויקרא ה' [illegible] [illegible] [illegible] קול
לו [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אליו [illegible] [illegible] לא היו
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] לו [illegible] [illegible] אליו [illegible] =
[illegible] [illegible] כלא כי [illegible] ויקרא אליו ה'.
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] יש' [illegible] [illegible] [illegible] ולא
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] =
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ז״ל

לעשו׳ לבם [illegible] שנאמר ברכה [illegible] גם היו לא היו עוד
בכך [illegible] ונשא [illegible] על כנפי נשרים היכן שאתם [illegible]
[illegible] עומד [illegible] בתשובת [illegible] לחר [illegible] בלה וב׳ [illegible]
[illegible] על כנפי [redacted] עולתם [illegible] ישים [illegible]
[illegible] שאתם וב׳ [illegible] [illegible] גם [illegible]
[illegible] וב׳ [illegible] [illegible] גם [illegible] ועל [illegible]
כל הארץ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] הוא [illegible] ולא [illegible] אם לא [illegible]
[illegible] אל הברכה אשר [illegible] וב׳ [illegible] =
[illegible] לא היה [illegible] [illegible]
הברכה וב׳ [illegible] כל [illegible] אשר [illegible]
[illegible] לכו [illegible] ״
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ולא [illegible]
ולפי [illegible] אל הברכה [illegible] הוא [illegible]
[illegible] על [illegible] [illegible] =
[illegible] והיה [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] ״
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] לא [illegible]
[illegible] לחר [illegible] אל הברכה [illegible]
ולא [illegible] [illegible]

[illegible]

שקדושת והא בתוך שמשעה לא יהא מעשר בה והעור בתוך ודגל
בן זוג לבי חמור הנהגו אך לא בתוך שלא יהא מעשה ואו שבקח
ולבן וזולבן שנים עבר בתוך לא יהא גם בבכורה משעכשיו ואף
להם קם יב׳ קדשים כב׳ מתנות וגם להם דרך בבתי חוץ מתנות
עושעלו לא נמנו למעשר על הם ולא יהא זה ועוד דבר אם ולא
זה שאלה שיש מחשך וה׳ זולך לחברם כמשמר לא למחיר להם
ומשפטים למעשר שאחר קדש לחברם למעשר ודברים לבקשה
אב הכבים א׳ תשובה שאומר שלשים כנגד למעשר והמעשר וכמעשר
לבשר זה שנה אב הכבים כלם משיחים ולא נתכבם למעשר
למעשרם פעם גם נכנס שאר ולא שיעשר כן למעשר׳
וזהו שאמר לבם ראשים כשעת כשעורם לן נשלחת למעשר בהמה
בבכורות וכל הקדש גם שלא זה בכם בשנים שנים לאחר
שבו קדשים שנים לאחר גם שנכו למעשר זאת ועוד שאמר לשו
נתבם על כתפי שנים וכו׳ יוכן בשנה שאחר שנכנס מעט ישעכד
מה׳ שעלים בתבואות שום כשעבר לא יפסל לבגמר בבקשה
יתר רוח ד׳ תשחט כן שנות שאר למעשר אף אם תצאת וכרוכם
שבאחרם אך הנשם הליחה בבדן השוה את האחרונה המוכב
לב חומר לגולב בבד והולב בבקשה לבקשה ודולב בבד ושתב
חייב לשנה׳ בשנה׳ הנהם להשנה׳ חוירא כבד קנלה שהוא קר או
בבקשה שנה׳ חוירא תבקשה קנלה והוא אם והאחרונות קנלה
ולבן לם שיב שאר לבקשה או שבקשה לאחר ושתב חייב וזהו
שאמר שלבם בתבואות שלים שמתבו על הם פעם א׳ בשעבר
שאחר׳ בשעבר לם יהיו מונים לבם זה חבל זה בותח חד לחבר
ויפסלו לך בתבואת היר פעם לאחר בשעבר שלא יפסלו כן ים׳

נס

עם שקיעת החמה לא נראית ובזה יתבאר שהיה בלבנון יחיד ביום ושני׳
בלבנון כי אם לא יראה ושר לא נראית [illegible] לכל [illegible] =
[illegible] עת שהם [illegible] או [illegible] ושנים שם
[illegible] כל [illegible] · [illegible] לכתוב את [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] לבתוב לכתוב [illegible]
[illegible] =
[illegible]
[illegible] לא [illegible]
[illegible] · לכן [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] =
[illegible]
[illegible] =
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible] כאן נתחיל לדבר [illegible]
[illegible] לא יהיה [illegible]
[illegible]
[illegible]
ונם

שם רז"ל שהביאו כבר ושעבדו לה נכסים ואם לאו של ר' רפאל · וכן נמצא
יוה. ועוד שהחובו ז"ל לם שעבוד המשעבד לם משעבד בחוב בשעבוד מגן
וכן שעבדו נכי לם אחר כשהוא לם אחר משעבד ולם למתחלה שכ' וכן כתב
שעבדו ז"ל לם לא בחייתו שכתב שעבד עליהם ואמר לה נאמן כל כ ואם
היתה לבתה החוב עליו ולם לם שעבוד משעבדם קה עבד ואם לאו
המשעבד על בחוב ולא אמר ונתן עמו לתבוע לם שעבוד משעבדם כל
המלוה לא נכסים עליו ואם לאו אלא עד יום שבחייתו שכתב שעליו
עליהם עד יום ושבע נכוונה אם בשעבוד לה נכסים המלוה כאן
שערם את ה' כיון שאת ה' המלוה עליו של ר' רפאל שאת שעבד
שעלי כתב החובות שאם יבוא אחר לם את המלוה ונוך והמשעבד שלו
כוונת הל' שהחובו לא נכסים ולם נכסים את ר' רפאל כאמור · וזהו
שאמר ועתה עבדין ולאחר לם שעבוד משעבד ואם לאו המשעבד על
נכסים כגון עד שהז"ל שאמרו מבר הבא להתחייב עד עכשיו אחרת
חלב לה קנית חייב כלום לבל עבדין ולאחר שנו בן אח לם נכלת חלב ומשמש
לבית יהודה ועל נכסים ואשתם לה בבית ויתן את נכסים ח' יהודם
מעלה ועל העניים שהם שמחלה להם שכתב לם בא לו אז ושאר שום
התק כתב משעבד. היינו משעבד חובו למלוך אלא עבד חנם בתורה
בנכסים שאין אחד באחר חוזר שיכול את לקחת נכסים ועשר ה' כל ואחר
כל עני חוזר כל מה ומשעבד יה' הם למה אחר כאחד מה עבדים לם לא לנכסים
שמעו את כבית הב"ה חוזר משעבד שכתב אלהים קנות וגם. תגל נבא
ישראל בשלום
ישוב ה' ישראל שכתב ויתחלחלו ... ה' דבר זה לכלל יקום הוא
ה' כן ענין זה לעניי משועי חובו וגם אם שעבוד והם חנין
לשעבוד עבדונה את אלה שהשעבוד בכולם עשר ושעבדם בכום
שאר לה בבית ועשר את חוזר שעבד זה משלוכב נחוב לשלוך
בן שעבודו הענב וכל עה שיש לו ממון בכבי זה על ולייתם =
נפש

אחת לו מעלה וכל המעלה תהיה כרכה שהמעלה ההיא המעלה שהיא
עשוק ככרבה אחת ולמעלה כנגוד וכל לתת כרכו. זה נשל כרכו שלמה
עם המעלות כראשונה כרכו לשמה וכנגד יחול מעלות בזולת מאחרת
נו׳ שלא יחשב את׳ בגולב כרכו. לכן נשב מעלות לזוהה שהמעלה
שלו הוא לשו שהוא חשבן ותשב ועם גם לא כנגשו גמולב הא כוים
שהיה ס לו כל יאחק לשו שהמעלות כן שמעשה עמוקו נתחשב לו
נעד זה ונחתג לו שמעלה וכ׳ נאחל חם לה בחתו יותם ולכך וכ
שעה שקום המעלה הוא של נגוד וראית חשבן בקום המעלה
שעה שתי אלו׳ עוק שם נקודה ועשה שוק שם חשבון של שלך
שלב של מעלה ועם לם שמעה השתות׳ בקול ושמעות וכ׳ חו וכ׳ יכם
לו מעלה שהיה כלו האחק ומן שאתם עוק שם חשבון שלו והאחק של
שעות וה הן הוא שתכו לו מעלה. נעד יש לגשר שאין מעלת
יהיו המעלות שלך שהמעלה שלך נאלך סוף חוק ראש שהיה
יקר ושוק והרה מאד נה שאין כן מעלת יהיו שלכבר מעשה
קה לה שהיה מעלה חצה וכם לנשמה קרבה והוא עם שלשה וכ׳ יתם
לו לשכמי מעלה כלו כל יאחק כבל חושבי כן ואחד מעלה שלו שנה
יאחק קלה שלו ראש שהוא יקר ושוק והרב מאד
ואחם תהיו לו שעלבה נגשם וני קוש אל הרבים וכ׳ יוכן בשנה
זה השוק נה לשמה כ׳ נה׳ פוח ז׳ זכב ב׳: ומלכ
של לשון שנה אך ישראל לו זכב עד ישראל שמעל בחתם זכו׳
שמעל בחתם שקום שם כתו ורח לישב חומש. שנה אף ישר
לו זכב עד ישראל שהוא משוה זכבה ונקל לפי מה שלחם
כנשו כת ואו׳ שמלאין שהאין שאכין שמעל הרחב אדם עבה
צהק לו שב וכבודם לפי נכבדם ונל שבק פ׳ שבור הת׳ כאה
לחרם זכר גבול ומלך שקרב׳ זכב כן לפי מה משאן כם
קה מרכב לו לה הי׳ מלאשנה אורו׳ שיתבה שכבור ישעה לבול

גמירתו יתברך זולת הודאת בשר. הן אמנם אמר הש"ית לדוד ר"ל בנבואה
לבן הקדוש יתיב הנה אנכי שלמה שהיה לעשר לאחים ששה לה ויען שנאמר
לאמן אחרים שצריך להכי ונראה לך שבא להודות כדי להשמיע
באמת הוא שלמה ושלמה אמר אלה כמן לאחרונה כן אמר שלמה יבל
אם לא היתה כן כמאמר זה שזה רחה ל' לכל כי בורה להשיבך הדבר
ברכה גם שלמה יתברך על לשון באומן שאינו יכול להודות שכל
דבר אלא לבל כי ה' ואחר שאמרו וקראה שלה אמר אמר אל
ישראל ישב אמר לו האל דוד שאמר המדבר אלך ונאמ נאמר לי אלה =
ישראל שומע מדבר אלי ישראל הוא ולא מלאך ושמע קורא לו למעמר
זקוק הוא מדבר נשם עמוס שאחרם לו דבר גדול שאחת למעשרו =
היה ישפט שאינו מושל באדם נגד צדיק מושל עם יראתו שהוא
יא עד נפי כשוקם אור אור ובאריו יצדיק מושל בו אור יער =
ילך ונצדק מעולה ומה לם כאמרי לבבראתי אח ואבותיו לו =
שעולה כגשם כמ"ל ומעלה אלה הוא אך כמאת שאהו ול"ו קרוש
מבואי מהתורה וקרוש משנה ואח בשעלה ה' ולפי שאמו קרוש קהלת
יחיד ישבוה בבבורותם על ישראל אמר שעולה כגשמיהו =
שאמר כן שהיא לכל שמקרא יכלה למדבר שאינו משבבי לפי
המעלה והמעלה על שמעלה על נמיתו לבן אם אומר אלך
ולא מעבים א' שמדבר אל כל ישראל שאלו יהב שמיעת
אין כבראה יהי מאתים׳׳
ואמרה באת למאמר הראשון לבקר תתוב לאו חכם
נעלם מסים במאמר ' ג' מלת ראשו משיבי שהוא
חי ושב שדי אמר מלא על יהלה גם במעלתו בכבר
כמו שהיה מבואת יבין גם מכב אשה והיא למעלה בבבהם
רק לא ישר במואה ולקח משבבנאומן יומם חייב שמש אחד

פוסק שכר והשיג עם שכרו ונותן לוקח ולוקח שמנה ושכר
שכר ונפרך שמשתהין דרכו ומציק המשנה ה״ר במכנה חדשה
ונותן בזכנה חדשה שנה׳ לקי ונותב לוקח ושוב שכר נפל קנה
ולא קי׳ זכנה חדשה ונותב שכר דוג ולב׳ שנה שנה ופון שבן
קונה לא דוי זכנה חדשה שקה חוץ מיס כמו כמו ונמס כמו
כמחיר דבני נוח מנשר נב׳ וחיש שחוד נפל כל והנשלט ולא
קבלה לאב מני הפוסק קנה׳ שמנה כל שכר סך משכב זכנר
שמשג חדשה שנה: וכן קלוו כמו פוחם ומשנים חיים עד״ד דוג שנב
כמו נפל כל הנותן כמשן יפה דוג נותן והון שרכו [illegible]
לכם במשנה לב׳ מיס הפוסק לרבב שנתן מתנה ושנה ושנה כר
דנותן כמשן יפה נותן ״ ונבחר לשני שיבחר כמו׳ וקן יד
עם בגבהם לקח לחשבון במשנה חדשה שנב שנה
שנותנו דוא היו ונקח במשנה כמוין נפל במשנה בזול חח ק׳
בזכנה חדשה וחוד דהן כמו דוי זכנה חדשה לשני זו ובזול ב
הנב והוא דחול לקחת שבעת קרן לא לקחו ונקה לא שחשב ש״א
דהלהו שחשה כב לקחו ושחשב שקח מנה׳ יפנה נכלה כנראה
כמן נכלבת נ׳ שתנת שתן וקבב לנזרא וכלם ש׳ יפוה כנה
וה׳ נב׳ ושחשב שנה יז מכבן השלום ונכה שיקה וח שחשבים
ונז כמ והח שלא השנב וקבב שנב כו׳ שלכ כו לכם שנב חח
שלא במשוו והפי׳ שנה זכנה חדשה שנב שכב ולוקח שנה
וקבב שתן נוקה לשני ונהת לגר לשון שחשב שקב בזול קרבב
שאחר כמו׳ קה שחשב ושבז׳ שנב שנה חתם שבבוה הי שפני
ושחשב שקהת שנושב ה׳ לקח עוב שתן לכם פתח כלקח ונסים
כנתת קה הוא כמו לקחו ושחשב ונתן [illegible] ולא [illegible]
ותשה שקוה שנה שוי לב בה׳ והא שבום [illegible]
[illegible]
[illegible]

לשבת הוד כלה

ברכות פ״ק תניא רשב״י אומר שלש מתנות נתן הקב״ה לישראל
וכולם לא נתנם להם אלא ע״י יסורין ואלו הן תורה
וא״י ועוה״ב ונ״ל [illegible] וק״ק כיון שהם מתנות למה נתנם להם ע״י
יסורין והלא [illegible] דרך הנותן בעין יפה הוא נותן וה״ל
בדרך נדיבות למה לא נתנם להם אלא ע״י יסורין ואפשר לו׳ דהיינו
מעולה שלא נתנם [illegible] אלא ע״י יסורין הוא לפי
שהיסורין
הם ממרקים את חומר האדם ומזככים אותו כדי שתהיה לו דביקות
עליון [illegible] וכן רבינו שלהם יסורין שהם דוגמת המתנות
כי הם [illegible] ונראה בשטך כי ע״כ שעבוד מצרים קדם לשעל קבלת
התורה כדי שיהיו מורגלים בעול וע״י יקבלו עליהם עול
התורה בפשיטות [illegible] וזהו [illegible] הפסוקים ובזה כתיב
[illegible] ה׳ אלהיך אשר הוצאתיך מארץ וגם כתיב כי עבדי הם
אשר הוצאתי אותם מארץ וכיוצא בזה הרבה שבזה הכתוב בזה
[illegible] עבודות שהיה להם במצרים היה כדי לקבל עליהם
[illegible] קודם מתנת א״י הקדים להם ענין עורח המדבר כי המדבר
היה דוגמת קדושת א״י וכמש״ה חז״ל [illegible] אחרי [illegible]
שהיו [illegible] היו [illegible] עליו ומתכפר להם כענין
ירושלים [illegible] אדם בירושלים ובידו עון וכדר [illegible]
שהוא [illegible] צדק והקב״ה היה גובה מהם [illegible]
[illegible] ידעתי מכל העמים על כן אפקוד עליכם על כל
עונותיכם וכן קודם מתנת עוה״ב מקדים לנו הוא״י יסורין
בע״הז שהם עול של ארבע גלות וא״ז ע״ז תם עונך בת ציון
ולא יוסיף להגלותך וכמש״ה במ״ר פ׳ לך לך אברהם אשה ביר לבנין
שעבוד גליות כדי שע״י יקבלו מדינה של גיהנם ויזכו לעוה״ב
אשר [illegible] הם זוכים לראות עולמם בחייהם בעוה״ז וק״ל מספר
אני לוחות הברית פ׳ בתמולתך ::

בגמרא אריב"ל בשעה שעלה משה למרום [illegible] לפני
הקב"ה רבש"ע מה לילוד אשה בינינו [illegible] לקבל את [illegible]
כו' אמרו לפניו חמדה גנוזה לפניך תשע מאות [illegible] דורות קודם שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לב"ו מה אנוש כי תזכרנו ובן אדם כי תפקדנו ה' אדונינו [illegible] כבל הארץ אשר תנה הודך על השמים א"ל הקב"ה [illegible] תשובה אמר לפניו רבש"ע מתיירא אני שמא ישרפוני [illegible] א"ל אחוז בכסא כבודי והחזר להם תשובה [illegible] פרשז עליו עננו וא"ר תנחום [illegible] ועננו עליו אמר לפניו רבש"ע תורה שאתה [illegible] ה' אלהיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים [illegible] ירדתם לפרעה נשתעבדתם תורה למה [illegible] בת לא יהיה לך אלהים אחרים בי [illegible] שוב מה כתיב בה זכור את יום השבת לקדשו [illegible] בינכם שאתם צריכים שביתה שוב מה כתיב [illegible] משא ומתן יש בינכם שוב מה כתיב בה כבד את אביך [illegible] כלום אב ואם יש לכם שוב מה כתיב בה לא תרצח לא [illegible] לא תגנוב כלום קנאה יש בינכם יצה"ר יש בינכם [illegible] לו להקב"ה ואמרו ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ [illegible] על השמים לא קאמר מיד כל אחד ואחד מסר לו דבר אחד [illegible] מסר לו דבר שנא' עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם [illegible]

יתר המועדים ושאר הדיתם ועיקר יברם הוא בעבור מה שקבל.
בהם מהטובה וההצלה לעניינים נגעים אל הגופות כענין יציאת והקפת ענני כבוד וכיוצא אך חג השבועות כולו לשם לשבר הנגעים אל ההצלחה הנפשיות אשר השגנו בקבלת תורתינו שתועלה ותכלית יתרון הי' [illegible] על ההצלחות הזמניות כן ירבה וכן יתרון שוב ההצלחה [illegible] המבורך הזה מכל שאר המועדים וכמוש לבפסחים דף אלו דברים על רב יוסף שבעצרתא עבדי ליה עגלא תלתא ואמר אי לאו האי יומא דקא גרים כמה יוסף איכא בשוקא עכ' ופירש"י אי לאו האי יומא שלמדתי תורה ונתרוממתי הרי אנשים הרבה בשוק ששמן יוסף ומה ביני לבינם יוהרב האר"י זלה"ה כתב שהעולה למקרא צריך לשמוח שמחה ולכוין בברכת התורה ולזכור מעמד הר סיני אשר בחר בנו מכל האומות ונתן לנו תורת אמת והבדילנו מן דת הכזב והשקר ומשה נותן התורה לשון הווה כי הוא ית' נותן לנו בכל יום תורתו דהיינו שבכל יום שאנו עוסקים בתורה הוא ית' ממציא לנו ענינים ומחודשים בעולמים שלא היינו יודעים אותם מקודם.

וכמה

[illegible] אלהיך =
[illegible] לפני ה' אלהיך [illegible]
[illegible] אלהיך [illegible]
[illegible]
[illegible] ה' אלהיך [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] לפני ה' אלהיך [illegible]
[illegible] ושמחת [illegible]
כי יברכך ה' אלהיך והיית אך שמח [illegible] =
[illegible] ה' אלהיך [illegible]
[illegible] ושמחת [illegible]
[illegible]
[illegible] השמחה · ושמחת
בחגך · והיית אך שמח · ושמחתם לפני ה' אלהיכם · ובחג
[illegible] ושמחת [illegible] אלהיך
ושמחת לפני ה' אלהיך [illegible] ושמחת [illegible]
[illegible]
[illegible] ושמחת בחגך והיית אך שמח
ושמחתם לפני ה' אלהיכם ז' ימים · [illegible]
[illegible] ושמחת [illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

וכן כתב [illegible] · [illegible] תחת ידו · ונראה כדעת [illegible]
[illegible] את [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] · וכן כתב [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] · [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] · ונראה [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] · ונראה [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] · [illegible]
[illegible] · [illegible]
[illegible] · [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] · ונראה [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] · [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] · [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] · ונראה [illegible]
[illegible] · [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible]

[illegible] ... ונתנה לכל ישראל [illegible] לאחר
[illegible] ... המקבל [illegible]
[illegible] ... כהן [illegible]
[illegible] ... ישראל
[illegible] ... חג הקורבן [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ... לפני [illegible]
[illegible]
[illegible]
יום [illegible] ... יום ויום [illegible]
[illegible] ... חמץ [illegible] ... היום [illegible]
[illegible] ... פסח [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ... ישראל [illegible]
[illegible] ... אלה [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

לא אחר [illegible] ב [illegible] לבנים [illegible] קנה
יצחק [illegible] לה שנה [illegible]
קרא על [illegible] הפסק [illegible]
והא [illegible] זה [illegible]
בחזקת [illegible]
בחו(תה) [illegible]
ועשאות [illegible]
כיון [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

ואי כך זכות לא יהיה לו שותפים · וכו׳ שנשאר עוד שעם —
[illegible]) שנה נצחיים וזה יתברך בבוראו
[illegible] הנה כמו כבה וכו׳ כמו לבם וכ׳ אלפי
[illegible] יגל אלא לתשובה הרוצה והשב שלו לו
[illegible] השנו · והלא נבראו עד אז לא תקן =
[illegible] אשר נברא בזה וכ׳ · לכן רצה יתברך
[illegible] שנה ימחב נחלתו הי׳ הבוא כשיצטרך
[illegible] כ׳ [illegible] לו · כבר לחולתן לכ׳ לו אז לא כבר
כ [illegible] [illegible] ולכן אנו יודעים קדוש שנה לא
[illegible] הרוצה לכן אבות שעשה כל נקלט =
[illegible] · [illegible] עשה אך חוכב שנים כל קדושו
[illegible] לפי יותר כ׳ חוכב ואוכב השנים
לא [illegible] שנבה כם וכל קדושו הרך וכמעט
כי יתברך · כאשר וכ׳ שנים ושנעשים לברוך ולהבדיל ויגש
ועל כבוד כבוד שנבחר וכבד ורוך אלא שנעשו נקם שלו
[illegible] ויבוא וכ׳ חולה לתשובה יחשב הבוא שבו ולחבב לאוהב
השנים שנתאחר להם חיבב ם הבוא אשר צור לו עשה הא
שנולד הבורא לקהלו יתברך ולמ למחם חלק [illegible] הן שנת =
[illegible] כבחות שנים [illegible] ורוך הלכה שמצב חסרון
[illegible] יגמור תגמור שכן לו חיים כמו [illegible] שתמב שנה
[illegible] [illegible] הוא אין הוא וכל וחשב לא כן רוב ם נבכב
כבוד לגם חד ונשוב ורוך הלכה אז הוי ואז לא לעמוד
בבוד תשוב לא יחשב · והנעשים ם יוצא נמצא וכב לא =
שנב

שבר הנה כלה הנה ולא נחש רחוק [illegible] על זה כבר יתבאר לך
ומעל לעזרא [illegible] ויהי לבי עלם [illegible] כבר [illegible] עמון [illegible]
ורחק [illegible] לבן [illegible] [illegible]
[illegible] ולבן ישמור [illegible] [illegible]
לענין ובן אחל [illegible] [illegible]
אבל [illegible] שמור [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
ושמור כבר [illegible] לשמור [illegible] [illegible]
כבור [illegible] כשמור כתוב׳ ובאר [illegible] שמור
חס [illegible] [illegible]
[illegible] לא יקח לו [illegible] לא ישמור [illegible]
[illegible] אחד חס [illegible] [illegible]
ישמור [illegible] לא יקח לו [illegible] [illegible]
[illegible] לא יקח לו [illegible] לא ישמור [illegible] =
[illegible] ויהי [illegible] =
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
ולבן אחל [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
לב [illegible] ולא [illegible] ולבן [illegible]
לעזרא [illegible] ולא [illegible] •
ונח [illegible] [illegible]
[illegible]

בזמן ה [illegible] הקשה וחמורה שהפרה
[illegible] בבונה ולבנוונים אבל נראה
[illegible] להגד כי הוקים לב דונה ששים מתים
[illegible] יול אלא אם דונה שתוך הטט מתק
[illegible] רשנו׳ ולק״ר׳ התשובה שאיבר נבג
[illegible] חווב פשתוזה ותרתה׳
התשובה [illegible] מותך דבונה שתוך הטט אותה דונה
קיג במצות התשובה דג שאיבר נבג שקה עמה התשובות
לדונים שתיים שלם התנים דחוקים מלמים שידונה
שומה ושני׳ לו תבא ושמיו אוכן״ ובזמן יוכן חכלו
שחיים יתנו בקדה דוד אל מקום [illegible] בשלה מגל
וחיי בשר תורה
נפים בשונה חאתה נעל דחוק התנן ודבונה לבן מאל
לא יאכל שאר בן נשהך ושוב לך חמהך בשמ׳ נשוב לך
לטובה עבי׳ ונקשו לה המבלך מנר חכרים אלמשטמ)
עד שבכה [illegible] קנה מקוה נברה אנש לו שפת בשלם וכ׳
נב׳ עג בשור יש לו בשהו׳ ובשמש שתוך ה הוקים דבונה
ששים מתם לק׳ שב שמשר׳ ומש בקדה דוד אל דונה כלו׳
דוקן דשה בשמן דבונה הוא ול׳ שמשבשים לו משוב שב
נבג הנחרון אחב בשלה מגל שתוב תוסר לפתן נשים
בשונה כתוב שתוסר השים למובים ונעל דחוק התנן שתוסר
כבים כ נבג הלכה וחיי כבר תתיר יש׳ מול והותיך תלמוס
לך שנוב זה שסומך על הלמוד וזה וחיי כבר תתיר אבוי מונך

של

של הלחם [illegible] : [illegible] לך כל המשנה [illegible] והדבר [illegible]
משל [illegible] שקים של [illegible] [illegible]
[illegible] לכבוד ויהיו [illegible] [illegible] קים [illegible]
[illegible] חלוי כל בקום [illegible]
[illegible] והאיש [illegible] ויום [illegible]
[illegible] . ולבא לבונה [illegible]
חמשה [illegible] לנר והא [illegible] [illegible]
[illegible] . ב' [illegible] של [illegible]
[illegible] . ומאר [illegible] של [illegible] . ומאר חז'
(לבן [illegible]) [illegible]
[illegible] . [illegible] של [illegible] ולכא
[illegible] ומאר חז' [illegible]
[illegible] של [illegible] של [illegible]
[illegible]
[illegible] של [illegible]
[illegible] . ומאר [illegible]
[illegible] . ולבא לבונה [illegible]
[illegible]
[illegible] של [illegible] של [illegible]
של [illegible] של [illegible] של [illegible]
[illegible] של [illegible]
[illegible] חז' [illegible]
[illegible] חז' של [illegible]
[illegible]

הנה של [illegible] ולב נהיה שהרוב לבם ואחה
הכונה [illegible] שנאל שמן שנ ויתב · ונשאר נקדך מש
[illegible] בשר שתיב נבר שש מן · ולהבן השמש
[illegible] יגל [illegible] ניצר האדן נבר זו נשאל
[illegible] שסיב עד שושיב דבר שר
[illegible] רשני [illegible] שי הלך נאחל ורפאל חתים
ונבי [illegible] מגיבב של מעג נבבר האדן כבוד
הגונה [illegible] שמם אין מעב משבצ חנאחו ולבן
[illegible] ונשל נמוכינו נכל נו שאל
חשמו אין [illegible] שגפב המפבפתמרום ונשאל ולבן
נשאל [illegible] לא תנים ולנבטים ולעמה של מב
נבבר [illegible] בשמשה שנים ישראל חנאחו צון מע חנעזר ולכן
[illegible] קנימים חזק שב שבש קרבן וקיב מב
שנשמו נב [illegible] ב התנום שלון שנמקום בו מבול זוח נמוב
של [illegible] שאין נששוש בו כתן כלולם לאלף חדב
לבי שאנונה הי קום הנולם ומנקום שאין תנוה יחוב הנולם
ולבן נתהבן בו׳ ונבאר יובן שהשנה) זו שבי׳ שאיבב רבב
בו כלו׳ ונשנ כלגבה נאחה שלם ויתב של מש שרה פתי׳
של נומכם לגבורתו ולב נהיה הנושלים שבה נחר הקדוש
והקרה המצא שאיבב וזה שבבו ב׳ והאחר נבבו שאיבב
קרבב לעב ולא לקרב לא של שון מש ולא של נשא ולא של שר
אלא של הכוול כולב ופיה השש ונשר של מב נבבר האדן
שכינה

שלמה של שני ושני נ"ד מן הנה פתן [illegible] עכבוד
נחו ויום אחד ובשלם שבו נח נבר [illegible] ובשלם
ובל שני נבר החלקים שאין בו נר [illegible] ולמע
נבר החלק נבל שאחר שהיה [illegible] ונבן
של עונה נתבונו בחשבון ח' [illegible] גרן נח [illegible]
נחה ובשלם שבה שחשו של שני נבר · [illegible]
עונה נתבונו והחלק שני ויום נחה [illegible]
שנה ה' הוא שנהפלו מכ חנוה הה לשנה · שנהה [illegible]
החלק ויהי של שני ושני נ"ד השבון הימים [illegible] נבלו
זון ונשנה · נבוק נשה לבויות הענין שני [illegible]
שנ ולוי וחם ויבן לו ויום קודשי וחוקותו [illegible]
נבר החלק שלמה כה' ימ' חשבון · הכן שני [illegible]
הנבר שבלו שנבר [illegible] של עונה [illegible]
קם הולה ולם נוהג אור ולה עבונה תהיו · של [illegible]
אי לפי פורונה עונה ·· ולהבן ודברם השב נקום שול
שנה הו שבהשו שבעתן לשם בונה ובהם ה' שנה
שבה שבהשם לם פורוב וניגה ה' השמן של דברים לו [illegible]
שאין להם ודבר לה דבה ונתנה לו והא של עונה נה
כוונו בכתוב · שנה פורוב שנים כוונו שנה ולה מכם להת
חורם לשנה שא נ"ד נתנו לחשבון ולה להם שני ושני שנבר
ולכן החלק נבר בשלמה · ושנר שנו נ' שבוני נחורן שני
ושני

[illegible]

שהוכחים לשכך כשבת שם הגרם בעולם על מה באויר
וכן נב׳ מן כשב המחלה המוכחים שהו מחלה הכנף
והנוחפת לבן קשי שמחלה חת. בוח שמחל הגשו מלשב
וכנשר קיינות המוכחים שהו שחב לו ושמרים מן פוש
שהם מן הגרם המחרים אומר והו [illegible] נתבר שם נגד
והמכונים כנוים נשר לא יהו הנג והו [illegible] שהם שוכבם
אהם נשר לא יהנם יהו שוכבם [illegible] [illegible]
ככלל כן שוכבם שה הגם הס״ף והתנון [illegible] סם אלפם
הבנשא שהובם שוכבם לשוכבם כלו [illegible] שוכבר לבם
וכנשר אל לשר וגילחוי נמהם גם לחכי [illegible] שמכב
נג נ׳ מהשנה עלג׳ שהכרון ושל השעל [illegible] [illegible]
החק קנק ונהפג הנפהם הכוס ושמש • [illegible] [illegible]
הפוך פ׳ נכבם ושם הגר האחרון וכ׳ ונשכן [illegible]
שאר כ׳ פא לחק הכבוד׳ ולא נעבן בקושות והנר [illegible]
לאחרון ינגר לגם קושא וו בחמש שבב ואחק הגג וכ׳ ==
כשכנה נהכהלר׳ יחשבו ויחשבו של שג שאר כ׳ פא לשבן
החובלים יש׳ חשאו ולק שכלה שג חשוב וחכ׳ שאר חו שעל
בחיקו יה׳ בהוכהן והשבשל שג שאר וכ׳ שג פשוב שוק
חשחשב פחק שהיה כנם שבש׳ [illegible] שג חה ונל׳ השגל
הג שושג שפגעים קשם שאר וקוב של מחשון החשון ושל
נהרון אחרון לשון של שג שארה הבג לשק הכבוד. של נשר
שובו נבבהבר׳ אך נבנם שוג כהב וכנשא נשר הבר נבם
בגנא

בנקבו חמש עשרה שנה שבקבלה שהיא לנו לשלש חדשים
לבחדש שלחה שנים ובהוב שבעבו נגוב ומודיעים שנו כה
ר׳ שנה ס שבו שבקום חדשים שנה ונמצא לו כן עשר או נשר
כה שנה לא שנה עד׳ ה׳ נבפגה החק בגלגה פרוס ונעשה
בהוב ר׳ קום בשעלוק בבגבוש ובגוב ובשנים מולד שהכא
החק׳ וכתוב שם שבאב׳ עד מה חלק הגבול הר על י׳ עד׳
ולא חשוב שלנגף גדולה גם בחיים ובקנף נבול נשר לחוף
ונשר לנשב לחבב ונשר לשם לשבי לבן הוב ולב ויעבבו
אדם נברם אקם נשר לא יקנם ולא חלק לכם ונכבד הש׳
לא חלק לכם לא נבש לחלקם לא יקנם לא יקנו קום נבר נאמר
נקונה על׳ מה בשבב שאמו׳ קבה׳ או הן שבכם לבבם שי׳
ב שנה לא ה׳ מ׳ מנם כב׳ נבל המנו׳ בחלקם מכבב של
הבל אמון בה שנה ולמה כבו עד מה׳ חלק הגבול הר עבי
שבבו לחלקם נשר לא יקנם שלא יקנו כבם נבה אבות
ואן כבם שנה ולבן פנוב שבעבו הגוב ויחר על ר׳ בחלק
בשבוע לבבה שלא ושל נבשר נב כל קהלה הקובב כמגב
הר ולפי שבבו אקם נחום לבן נבשם ר׳ שנה למוף בחלק
ובחשב ס שבו לחלקם נשר לא׳ יקנו כבם נבו׳ אבות
ואן כבם שנה ולבן שם שלכם ויעלם חל חלק מחלת וב׳
לשבר בם לנוים שלכב חלקם עבר כנוב שבר ״בן ה׳ פל׳ ח׳
ונבא לבן פסוק נב׳ יחבו ונשב שלב א׳ בחלקם וב׳ ב׳ בשר
לבב׳ יעקב׳ נב׳ נבם החלום לבשר עשב ונ׳ ונשתנם
שמנו בפסוק וב׳ ונם בם ול׳ ושלב פנים וני׳ קוש אם יב׳ ״
(וכו׳)

והלכה כר' [illegible] ור' יוחנן לא [illegible] בכל אלא [illegible]
לא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] כן · [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] [illegible] ר' יוחנן [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ר' יוחנן [illegible]
[illegible]
[illegible] והלכה [illegible]
ור' [illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

עם מנה דהשתא דקי״ל דה לשלם ממון שהוא נאמן [illegible] עד אחד
כמיתה [illegible] כמ״ב ממון חייב אלא שבועה ונפ״ה שבשלם
נאמן שנפלו בה שתי: שחייבים על הבגד וכו׳ ונראה דלג׳ [illegible]
[illegible] דלא נכל כלום [illegible] שמשאר נאמן דכל [illegible] שלום
[illegible] אין שבועה [illegible] אלא יכול [illegible] כלל ונאמן
לחייב כמו כמ״ב [illegible] אין שבועה שהוא נאמן
[illegible] בשבועה ועלו לכלל שבועות וכו׳ וכל נשא
[illegible] בכלל [illegible] שהוא אין על שחוזר שבועה
[illegible] וקשיא [illegible] קדושה שבועה הוא פה דנשבע על הה
בנהגן [illegible] על שלא [illegible] בכלל [illegible]
ה׳ באותו יום [illegible] למה [illegible] בכל לעשות
[illegible] ובכלל לו [illegible] שבועה
[illegible] עם באותו [illegible] ישראל
[illegible] בכל לעשות [illegible] מוחל [illegible]
[illegible] ז״ל דנשבע [illegible] בכלל שבועה [illegible]
[illegible] לעשות [illegible] ולו [illegible]
[illegible] בכלל ושבועה [illegible] בשבועה [illegible] חייב
[illegible] בשבועה [illegible] חייב [illegible] בכלל [illegible]
[illegible] לכל [illegible]
[illegible] חייב [illegible]
בכלל השבועה ועוד נשבע ז״ל.

ולשונו זה נכתב שהרמב״ם ז״ל בתוך דבריו להקדמון דנשים שאין
בכלל שבועה כן ושמא לא הזכירה רבינו בפירוש
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] הרמב״ם ז״ל [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

ואם יהיו משנה שעה אלא הכל ונשא לאו היה שנים נפל
כמ' והתפיסה בשבל אשר משטען ר׳ לכבל התפיסה שלו משעה
ולא הכל חוזרין שנים הכל הא' והכל שהן לו לשלם משלש
ובעשים שלו בחשבון שכתבנו ור׳ ... ושטר ונשא הכל =
משתפיסו לאו ונכנס לשטר וקנה שלו בכתבים נשאר התפיסה חל
כי לא תחול ולא יותר שקנין כוס הא' [illegible] ... שכל וכשל
לשלם כלשון שאומר ושלא לשאר לא תחול ולא יותר ושנים
ואם כלא לו הכל לתפיסה שנים שלשה ונחלה שהיא משטען וכל
שאומר משטען לא כתבי קנין הכל הא' והתפיסה קל וכו' כמ' וכו'
לכבתשבי יהיו · מעשה שבא לפנינו שהשיבו לכבא =
פלוני שמעלה ומעשה קל הא' קנין' וכבו'
ומשטענו כתבי' שאר משטען כתבי' קנין הכל וכל משפיס
והתפיסים חד רב חל שאומר ונתנו כלשון משטען חתנים
לא יש הכל לתפיסה מה קא' כי כשאומר לכבי יהיה חל
והנה לו האחר לכבי קנין הכל בשטר לשום רחש כתבים וכו'
וכו' כבן שקנים לאו שנים וכלה המוכר משטר מנת כתבים
שנים לאו שנים לו · שטבו ושעבו א׳ · ושר שמע לא · וכלה משנה
בשנה שאחבשים לכן שלו שאר לכם ונשא וכתבים כלבב זה
יכול לשעבד ונח לו שהכל לתפיסה וכל לתפיסים ונתנו לכן
· שבא חשבו לכם וקנין כתבים שנים וכתבי הכל זה וכבר

שטבם

שעשה קיומי דבריו הוא חוב עבר · ואמרו ר׳ יוחנן כל הנ׳ נביא
ורחב ונח ר׳ רחום ז״ל בכל מקום שעשו לה בני הנס כל ושלא
לא חטא [illegible] בכל מחשבה ונעשה לעון שעשו ועוד לא
דהב לא לבא [illegible] לא לם כרבן וכו׳ · אמנם לרבן ובמקום
[illegible] בכנסת לה דה [illegible] עד למתחיל.
[illegible] אין עושים כח שעשו כנר לשעה
[illegible] ם נר׳ כם או׳ כל דחק אל קרבה ובכלל
שאלו עשה ונעשה [illegible] וכו׳ · נקרא כל הנ׳ אחד הוסבך לבורא
עבד לבורא [illegible] ואחריו כמוס וזהו עשה
ראשון [illegible] בכל דרך [illegible] ונראה ז״ל כי [illegible]
כל עקר חיוב התורה [illegible] לכל האדם =
והמצות · ונעשה עוברך [illegible] =
[illegible] =
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

שאלה [illegible] כי אמרת על חידוש העולם [illegible] וכו' [illegible]
[illegible] חידוש העולם [illegible]
[illegible] כל [illegible] כל [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] לרבי יעקב [illegible] בראשית [illegible]
[illegible] בראשית [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
חידוש העולם [illegible] לחידוש העולם [illegible]
[illegible]
[illegible] אלא על חידוש העולם [illegible]
כי התאמר לרבי יעקב [illegible] בראשית [illegible]
[illegible] העולם [illegible]
[illegible]
חוק

חוץ שמעריבין ושאם תמצא יהיה לה שתעלה שמורדת ואין
למעבר נגה ובת אלא לך הלנו כלל פסח לגבי בהמה לגבי
אם היו ולא שהיו יבוא בין הגה לשרג ואל מקום אחרת
מעצה [illegible] [illegible] אם נגה לגוף ולא נ אחרים על
כבד [illegible] [illegible] פסח ולא לגבי כבד בהמה ור' התורה
תורה [illegible] [illegible] ומשלי הקרא שדו ושני הבגה וזהו חט =
אלא הך אם לא [illegible] הגה המעשה עם שכרם וזהו שתעלה
שמורדת ולגבי חוש נגה ושתה לה סמוע התמעשו כרוך הקי"ן
אלא למעבר נגה מאוד ולא יהיה לך שני הגבה אמשנו ולא
ומשנתם נגה בהמה זו מעלה ושבב לשר מחותך לד ולגבי כל
ואלו ואלו דבה אלהים חיים שמעות שלא מורים יפור ועלבוני
וקרבת שלבוני הנה שרמשנה ז"ל · במוחן אם שני שמורב =
קלא כוהן שתעלה שמורדת מחמר ומורכב ולא דרך קושט
למנהו חכמתך לגבי שבע שלא נגה שנה כמשנה הקדמי מעלה
מעל המעשים כלומר הוא דין חלק ר' והנה רבינו עם נשר ר' אלפן
דורם חותם תמיד וחלק ר' שמו יעקב חכם נחלבו ואכל לה
עם נקר ר' אלא למה שבוע חלק ר' והנה שבת יהיה ז"ל ד' וירש
נלמנה ולקלק שם נקן התורה שמעשים יראו [illegible] יוצאו לחוה
נגה · יזה והיתה מעלה מעל התשובה עם לגבי לה נגה
אחר עם כשון ויראו שלה לעשות לגב בין אכל משנים שנה
והבב ולא לקרבה לגבי לגבי עושה לגוע שנה זו בזכות לעולם
ונה

בע״ה

שבלחמו לבלבל כל הארץ ושמחה ובכבוד ושלום ונתן =

לה [illegible] .. עד מה קול יעקב״ [illegible] הוא [illegible] יעקב

[illegible] לשמור [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] לעולם

[illegible] [illegible] · [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

לא [illegible] [illegible] [illegible] בו [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

לבית דוד [illegible] לקלל דור [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] העולם

[illegible] כלה [illegible] [illegible] [illegible] לא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] לעולם =

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] העולם [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] לא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] · [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] · [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] לשון [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] · [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] · [illegible]

[illegible] [illegible] בו [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] יש לו [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] · [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] גדול [illegible]
[illegible] אל [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] אל [illegible]
[illegible]
[illegible]
כל [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

(מגנה)

[illegible]

[illegible]

למעלה [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

יותר בעולם ובלאומה
א"כ הכרעתו ומעלתו
על תורה היא מרובה
שעולם ויתר על כן
והרי כתוב ה' אדונינו
מה אדיר שמך בכל
הארץ ואנו מודים שבקיאים
בטוב שמך והכרעתך
בארץ יותר [illegible]
[illegible] וק"ל. [illegible]
[illegible]
[illegible]

צדי

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

בהתגלותך זאת שאמרת אנכי ה' אלהיך וכו' לא יהיה לך אלהים אחרים וכו'
[illegible] בינינו שקר שהיא [illegible] עד
[illegible] השקר [illegible] ה' אלהים אמת [illegible] לא שמעתי
השקר אלא ע"י שהתגלותך אהבתי [illegible] בין אבותינו
במצרים [illegible] שקר שמעתי והתשובה תורתך אהבתי [illegible] מה
ששמעתי השקר במצרים גם והתשובה [illegible] לא היה אלא על ידי
מתורתך אהבתי [illegible] שאין
גם [illegible] לתורה [illegible] שבע ביום
הללתיך וכו' [illegible] על [illegible] ר"ל והם
שבע מצות [illegible] יציאת מצרים [illegible] כתיב כי בחוזק
יד הוציאנו ה' ממצרים [illegible] כתיב אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך
וכו' [illegible] שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך [illegible] ממצרים

וצדקה

וצדקה לבו להם לבו מ״ים [redacted] לבן למחק יען שבשעה זו שכחתי
למלאכים שכל התורה כולה תלויה בכי׳ את מצרים ולא האניה ולא להם
שלא ירדו למצרים · אז יאמר על מעשרותי כחוק שאותם החשבונים
שעשבדתי בהם בגלות מצרים צדקה וחסד גדול היה לי יען כי בם
חייתי לעשה המלאכים ולקח התורה בשעות למצרים · ולהתחדש
לבדעת מהתעבדות וק״ל ,, ואמר שלום רב לאוהבי תורתך וכו׳ ירצה
שעשה תחבולות נגד המלאכים שהם אוהבי תורתך ומנערעים
שלום לקחתה להם הרי שלום רב להם ואין להם מכשול קיים באמין
כלל לשיצערכו לתורה לשים שלום ביניהם לבין האדם. כולו קנאה
ובריך התורה לשים שלום ביניהם כמשה דרכיה דרכי נועם וכל
נתיבותיה שלום שאם אדם שונא לחבירו ורואה חמורו נופל בדרך
חייב להקים עמו שנא׳ עזוב תעזוב עמו הרי המלאכים שאין אוהבים
תורתך יש להם שלום רב בכל התורה ואין להם מכשול [redacted] לשונא
אחד לחבירו ולעזוב עמו וגו ואין למו מכשול היצה״ר הנה מכשול
שהוא מתבונן שעות שהיצה״ר נקרא מכ״ל כמו שאמר למו מכשול
כלל למה דבו לקח התורה ואמר אני שהשבתי לישועתך ה׳ מבטחך
שאמר ירצה אני אין עמי שלום ומלחמת היצה״ר כי אם מכשול
גדול ישל נאמר יכול ללחום את מכשול היצה״ר בלא ישועתך כי
מקוה שתעזרני ללחום עמו ולהושיעני מידו לבן התורה הואיל
שתתחן לי להושיעני מידו וק״ל ,, עד כאן מן שוא בכל ימיו ,,

דרוש לשבת תשובה שחבר י' תשכ"ה לבמוהר"ר חיים זצוק"ל מאחריין ז"ל.

גרסינן בפ"ק דר"ה ר"א מאי כתיב ולך ה' חסד וכתיב אתה תשלם לאיש כמעשהו בתחילה כי אתה תשלם לאיש כמעשהו ולבסוף ולך ה' חסד וכו'.

הקל"א כנודע אשר חז"ל הגידו כי ביום ראש השנה יושב הקב"ה ודן על כל באי עולם בבריאת העולם כיום שנברא אדה"ר זכר על אנו תוקעין בשופר באותו היום כי אז נברא ושלבותו יתברך יעויין בספר תולדות יצחק קדמונו ונראה שזהו שאמרו במוסף היום תחלת זכר מעשה עולם כי זה היום תחלת מעשיך זכרון ליום ראשון כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב כ"ל מהו הכוונה בכיום בפסוק זה דכי חק לישראל הוא ובעיקר הפסוק שאמרו ז"ל אמרו תקעו בחדש שופר בכסה ליום חגנו כו' דמילתא בכסא איזה מיוחדת לבאורה ועוד מהו הכינוי זה ליום חגנו דהו"ל לומר ביום החג וחגנו ונראה שבא לשמש דוקא חגנו הוא ולא מאחרים ומהו המשיכות כי חק לישראל הוא כ' לבאורה נראה לומר דמש חגנו כ' כ"ל דחג זה תולה הקב"ה בשעתינו דעת בית דין למטה כמש"ה במ"ר פרשת פה ואתחנן כשמתכנסין מלאכי השרת לומר לפני הקב"ה אימתי ראש השנה אמר להם הקב"ה אני ואתם נלך לב"ד של מטה כ' וזהו שאמר חגנו הוא זה שתולה הקב"ה בשעתינו ועל דרך כתב הרב בעל כונה לעתים ז"ל דרוש ג' לר"ה פסוק כי חוק לישראל יעו"ש. אמנם ניישב הכל נראה דבא לומר כיון דעיקר תקיעת שופר

הייני ששמעה שבאותו יום נברא אדה"ר ניישב הקב"ה בכסא דין לדון למחר הראשון אם כך היה ראוי שבכל האומות שבעולם שהן בני אדה"ר יעשו כך וזהו שאמר תקעו בחדש שופר ותקיעה זו היא בעולם ומכוסה משכלו למה יהיה דוקא יום חגנו וזה נ"ב חק לישראל משפט לאלהי יעקב כיון שהוא על מתן שבינם זה נברא העולם ניישב הקב"ה על כסא דין ומש

שיעשו ישראל כך ולא שאר האומות וזהו שאמר בתוספת וכן
לגם ראשון ונכון שכן כי חק לישראל היא משפט לאלהי יעקב כיון שהוא
על פסוק שבוראו זה נברא העולם דגם כל האומות היה ראוי
שיעשו כך כמדובר ואע״פ זה חק לישראל ואין לו טעם למה דוקא
ישראל יעשו כך ״ אז יאמר בהקדים פסוק איוב שנאמר לד׳ בתשובה
אליהו כי אמר איוב צדקתי ואל הסיר משפטי לכן אנשי
לבב שמעו לי חלילה לאל מרשע ושדי מעול כי פועל אדם
ישלם לו וכאורח איש ימציאנו׳ אף אמנם אל לא ירשיע ושדי
לא יעות משפט וכו׳ ונראה דכוונה לומר במ״ש התו״ס ז״ל
ר״ה שהלכות תשובה כל אחד ואחד מבנ״א יש לו זכיות
ועונות מי שזכיותיו יתירות על עונותיו צדיק כו׳ אדם שעונותיו
מרובין על זכיותיו מיד הוא מת ברשעו כו׳ ושוקל זה אינו
לפי מנין הזכיות והעונות אלא לפי גודלם יש זכות שהיא
כנגד כמה עונות וכו׳ ויש עון שהוא כנגד כמה זכיות ואין
שוקלין אלא בדעתו של אל דעות והוא היודע היאך עורכין
הזכיות כנגד העונות עכ״ל׳ וכתב זה להשיב מה שמקשים
המפרשים והראב״ד עם שמ״ש ג׳ ספרים נפתחים בר״ה השנה
של צדיקים גמורים נכתבין ונחתמין לאלתר לחיים כו׳ דהא חזינן
כמה צדיקים מתים במיעוט ימיהן ולהפך רשעים לזה אמר
דשיקול זה הוא לפי אל דעות כמ״ש גם הר״ן ז״ל בב״מ וזהו שאמר
בפרק ד׳ דאבות משנה ט״ו אין בידינו לא משלות הרשעים וכו׳
דאפשר דעשה איזה זכות דשקולה נגד כמה עונות וכו׳ ואל דעות
כו׳ ואף לא מיסורי הצדיקים דאפשר דעשה איזה עון גדול דשקול
על כמה זכיות לזה אמר אליהו כי אמר איוב צדקתי וא״כ
היאך האל הסיר משפטי לזה אמר לכן כו׳ וזה אינו כי חלילה
לאל מרשע כו׳ אלא הוא היודע ושוקל הזכות והעונות יש
אדם שעשה מצוה ששקולה כנגד כמה עונות כפי האדם

וכפי יכולתו וזהו שאמר כי פועל אדם ישלם לו ובאורח איש
ימציאנו כיון שהוא היודע ערך המעשות והכוונות כמ״ש וזהו
שאמר תקעו בחדש שופר כו׳ להפחיד את העם שהיום הוא
יום הדין והקב״ה יושב ודן את העולם להמית ולהחיות כמ״ש
אם יתקע שופר בעיר כו׳ אף כי הוא מכוסה ונעלם ממנינו
אין זה דוחיין כמה שהקשה הרא״ן בעניינו צדיקים ומתים
בלא זמנם והיפך הרשעים יען כי אף לשנות הוא משפט אלהי
יעקב כי לא לפי דעתינו וידיעתינו מי הוא צדיק ורשע הוא דינו
ואדרבא ראינו כי צדיק לא יחיה והרשע יחיה אין זה אלא שיקול
אל דעות ה׳ ולו הוא הדבר כחק כמדובר ״ ואפשר דעל פי
זה יתיישב קושית המפרשים ז״ל שהקשו במאמר קיום על
פסוק ואמר ביום ההוא הלא על כי אין אלהי בקרבי מצאוני
הרעות האלה ואנכי הסתר אסתיר פני כ׳ ומאחר שהתודו
אף עונם ואמרו הלא על כי אין אלהי בקרבי מצאוני ב׳ למה
יסתיר פניו מהם אם לא להכונה נאה באומרו הלא על כי אין
אלהי בקרבי שהוא מ״ש איוב בפסוקו הנ״ל כי אמר איוב צדקתי
ואל הסיר משפטי וכ׳ כלומר למה חייבו הקב״ה מאחר שהוא
צדיק בעיניו אין זה אלא כי אל הסיר משפטו ממנו וזהו לחובה
שלא כדין ח״ו כמ״ש אחך קללה לאל משפט כו׳ וזהו שאמר כאן
ואמר ביום ההוא הלא על כי אין אלהי בקרבי ואל הסיר משפטי
מצאוני הרעות האלה דהא כיון שאני צדיק למה חייבני ומ׳ שר
אמר דאין זה לפי שיקול דעת האנשים אלא לפי שיקול מנינו
ה׳ לכן ואנכי הסתר אסתיר פני על כל הרעה אשר עשה כלומר
דהוא היודע ועד כל הרעה מתחילתו ועד סופו ובאיזה דרך
עשאה כי לפי שיקול דעת ה׳ המתחייב ׳ וזהו ע׳ נמי שכיון דוד
המלך בתהלים מ״ש ולך ה׳ חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו
חוץ מהמכוון ז״ל במ״ש ז״ל על פסוק מי הקדימני ואשלם מי קדמנו

תשועה

מזונו אם לא נתתי לו הבית וכ' וזהו שאמר ולך ה' חסד כי אתה
תשלם לאיש כמעשהו דמן הדין אין אתה מחוייב לשלם לו כמעשהו
אלא מצד החסד כי יעו"ש בספר ב"ל דרוש י' דנ"ב ע"ד אך לפי
דרכנו הכי קאמר לך ה' לבד הוא החסד שעושה עם האיש דאף הוא
רשע כמעשיו ואינו בו הוא לו עונש הרבה אין זה אלא כי אתה
תשלם לאיש כמעשהו ואין זה יכול לעשות שום אדם בשר ודם
אלא אתה לבדך שאין כי הוא יודע ושוקל הדבר ואף שלא נמצא
לרשע אלא דבר טוב לבד אף שהוא רשע כל ימיו ואני לא יורד
בשביל זה כמ"ש יען נמצא בו דבר טוב כמ"ש המפרשים ז"ל
אמנם ר"א דעת אחרית היכה שמו כמ"ש בשמאר המוקדם
ה"ל דנדין הקו' כתקומה שאמרת דאם משלם לאיש
כמעשהו אין חסד לא בתחילה ולא בסוף ועוד ששה ר"א פרש
הכתוב נדרש בתחילה כי אתה תשלם לאיש כמעשהו ולבסוף ולך
ה' חסד כ' ואחר"כ לומר בשה שנקים מה שהקדמנו המפרשים
ז"ל שמ"ש רבי יונה בפ"ק דר"ה דין אדם נדון בכל יום
ואלא בר"ה יושב הקב"ה ודן על כל ה' לכל העולם כלו בכלל
אמנם השנה ההיא להרע או להטיב והרב בזקק ז"ל פ' וישלח
כמ"ש פ"ג תיכף כמ"ש פרק הרואה כל המשתתף ש"ש בצערו כופלין
לו פרנסתו דהכונה כמ"ש שם פרק הרואה בכל דרכיך דעהו
שיהא כל כוונותיך לש"ש ומפרש בא"ח ס' ר"לא שגם בצערו
הגוף כמו באכילה ושתיה לא יתכוין האדם להנאתו אלא לעבוד
שמים וכן בשמחה ונק' כה תכוין המזון יוכל לעבוד את ה' וכ'
ונע"ל יוכל האדם לשתף ש"ש בצערו כאשר אין לאל ידו מיצוק
כל צרכו לומר שמקר צערו אינו בשביל עצמו אלא
בשביל כבוד שמים כי בהיותו בצרה יתבטל מעבודת שמים
ואז כל המשתף ש"ש בצערו כופלין לו פרנסתו כלומר פרנסתו של
אך הקדוש שנה שעבר או גזירת שמים בר"ה כי ראוי לגורל פי

שנה אחד בעבורו ואחד בשביל כבוד שמים דהכ"ג חושבין רב
דבעה כל עונותיו של אדם קודמין לו מה"ב חוץ מהזכאות
שבבית נ"ע להם מוסיפים ימים לו נפי' המפרשים הענין דהזכאות
וחינה לעצמו אלא לבורא שמים אינו בכלל נמית רה"ה אלא הוא
נדון תמיד לשנתו ונ"ל כונה בזה אדי' אדם נדון בכל יום אבל
המון העם שאינם מתבוננים אלא להשתתף בעד הוא בר"ה ימשו וגם
ר"ה בתחילה דהיינו בתחילת השנה שהוא ר"ה שכל העולם כלו עוברים
לפניו כבני מרון אבל קשלם לאיש כמעשהו דהיינו כפי מעשיו באלו
שנה להרע או להיטב ולבסוף שאינו שאדם נדון בכל יום ויכול
להיטב את שנשנה ע"י מה"ה מיעוט פרנסתו בתוך השנה
אם היטב מעשיו כופלין לו פרנסתו וזהו לך ה' חסד כלומר חסד
זה שעושה הקב"ה עמו הוא לך ה' חסד כלומר בשביל שאתה עש
בעבורו והקב"ה עשה עמו חסד זה לא בשביל האדם אלא בשביל ה'
א"נ נ"ל במס' בפק דר"ה כל פרקים העולם נדון בפסח על
הקבואה וכ' עד ונה"ה כל העולם עוברים לפניו כבני מרון
וכ' והקשו המפרשים כיון דאדם נדון בר"ה נגזר על כל תבואותיו
של דין אוכן על תבואתו ופירותיו וכ' א"כ לשנה בפסח לנו
בפסח על התבואה וכ' ותירצו נ"ל דבג' פרקים הללו נדון על הכלל
אבל בר"ה נדון כל א' ואחד בפ"ע לגזור עליו חלקו כל א' וא' בפרטים
הללו וכ' ועיי"ש בתוס' הר"ן נ"ל והרב המהר"ך נ"ל משמשא לעבוד
את האדם מעשה נעשה דכין אוכן להרע בשביל הכלל שבכלל הוא
וזה בתחילת השנה כי אתה גוזר לאיש כמעשהו ולבסוף ולך ה' חסד
בשביל הכלל וישעיין מה"ש בספר חוקת ימים פ"ג דר"ה דקים עב
דבר"ה נדון כל יחיד בפ"ע וביוה"כ העולם נדון אחר הרוב
ונ"ב יש לפרש המאמר הנז' אחר יאמר ולך ה' חסד בהקדים
הספיכות מהספר הקודם שם לאמר א' דבר אלהים שתים זו לא
שמעתי כי עוז לאלהים ולך ה' חסד כי' מה שמן נלע"ד ורבותינו
ז"ל דרשו אחת דבר אלהים זו שבות זכור ושמור בדיבור אחד
נאמר ותשי' ז"ל פ' שם [illegible] של ה' דדבור דהיינו פוקד עון ונוצר

חסד יעש״ ונראה לומר בפסוקים עד כונת המאמר בתוספת
היום שהזכרנו לעיל שאמר זה היום תחלת מעשיך וכו' כי
אך לפרש הוא שנפתח לתלוי יעקב כדברי הקדוש׳ שזה ענין נלע״ד והנה
הרב בינה לעתים ז״ל דרוש ב׳ ר״ה הקשה לשאול בענין המובא
בגמ״ל דברים מוקדם וכו׳ דעמוס בבי״ת על ר״ה דאמר להם הקב״ה
מלכויות השית אמר מלך יושב על כסא דין וספרי חיים ומתים
פתוחים לפניו ויראו אותם שיהיה שמעון כי יום אחד בשנה
היום ר״ה שמאמינות הדין ונפק האדם בשלש היינים שימלא משתנו
תלתלה שמני אחד ב׳ ונהדר נאמנו בקומו לשפוט את הארץ
ולא עב שירה קול ושאון ושמחה לא יבקיו בם באשר לא ידעו
האדם שלא ידבר בו ב׳ ההפכים הללו שגדול שמביב ושמחת לבב
ואילו בירושלמי פ״ק דר״ה אמר על פסוק כי מי גוי גדול אשר
לו אלהים קרובים איזה אומה כאומה הזאת בבוקר שבעולם
אדם יודע שיש לו דין לובש שחורים כ׳ שאנו יודעים היאך דינו יוצא
אבל ישראל אינן כן לובשים לבנים ואוכלים ושותים ויודעים
שהקב״ה עושה להם נסים וכ׳ וראה מזה שאין להרחיק מעלב
עונך ומורא מהדין ואלו יכנס בו שום פחד את חוטר ידיעת
איך יצא דינו אבל יהיה נכון לבו בטוח בה׳ שיעשה לו הקב״ה
נסים להצדיק בדינו ומי שיעשה הנראה ונפרסם ע״ה בהרבות
השמחה ע״י אכילה ושתיה ומלבוש ונלמד שבל אלו הם פעולות
השמחה והבריאות עובדת לב שאין עש״ הוא ז״ל ונ״ל עוד דעל
הכתוב ב׳ הדברים שהכין אנו להרחיק ביום הקדוש הזה כי עת
בה היא לשפט כיון שם חיים ומתים פתוחים לפניו ואין יודע
היאך יצא דינו לחיים או למיתה ח״ו ומעבר אחר אנו שמחים
דאמר דח״ו יצא דינו למיתה בודאי ירצה האדם לתקן ולהפך הגזירה
ממיתה לחיים ובזה ישמח ויאכל וישתה כי נכון לבו בטוח בה׳
שיתכתבו לחיים והוא בגמ׳ ח״ל דאמר הקב״ה לאהרן אתה פס׳
לבנך כמה שעושה לפני בכן ביום זה ויצאת בחיים כך

שביין בינך לשמור לפני בין וגו' בכתוב וכתב הרב ח"י ז"ל
בס' יראים כחשים דקין עד לכל אדם יפלא לומר כי אין שום תועלת
בר"ה כי צדיקים ורשעים נכתבים ונחתמים מלתחלה לחיים וקורא
שבר הוא לחשב הכתב ונחתמו ולרשעים ולבינונים אין שום
ברשות וכו' אכן זה בשל נגע אתה תבין ותשכל מכאן חסד ~
התקיעה כי רבו גם שמו ונתלין לצדקה בהן כי נוגע צדיקים ורשעים
נכתבים ונחתמים לתלתר לחיים היינו כי אפי' היה רשע ונבגד
בין הרשעים ושהרהר בר"ה בתשובה יקרא צדיק גמור עכ"ל
הענקים האלה שהוא שיהוא צדיק גמור אפי' היה רשע גמור הוא
שקודשה שלו הרהר תשובה בלבו ונעשה צדיק גמור וכו' וכו'
היך אחד"ר בי' שבר וכ"א שבין וכו' יצא בכתוב ואמרו בוודאי
בר"ה נברא אדם ואדם בהנו ויחד בתשובה וקבל עליו קב"ה
ועשה תשובה בכוונה היה יכול לשובה בשעה א' ושהר שנות
כל שנקבל בהקדוש בשובה בשנה י"ב וקבל עליו לשמור תשובה
אחר השבת וכו' ולכן הודיעו הקב"ה דתשב בלוח לאבינו הא'
בתשובתו כמו שעומד בין היום ויצא בכתוב באותו יום שכשם
והוא בשעה א' בהרהור תשובה כך שבידם בינך וכו' יום שבא
דבשעה א' שאחד מיתחרטים ושהרהרו תשובה בשם ונחלך אנו
באותם כל היום שבשפר צדיקים ורשעים אנו כתובים ונחתמים
לחיים ולמה אנו אבלים ושוממים כי נגה בבכר שאנו לשורת
השופר ונחמיה שאמר לישראל בחתיחה בתשוב מ' א' ויאמר
נחמיה ועזרא הכהן הסופר לכל העם היום קדוש הוא לה'
אל תתאבלו ואל תבכו כי בוכים כל העם בשמעם את דברי
התורה ויאמר להם לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו
מנות לאין נכון לו כי קדוש היום לאדונינו ואל תעצבו כי ~
חדות ה' היא מעוזכם והרב ח"א ז"ל בס' פ"ו דרוש לדף ע"ה
דקדק לשון הפסוק קרא בין נוגע אל תתאבלו ואל תבכו באומרו

לבן אכלו משמונה ואחר כך אסור ואל תשבו כהו"ל ואל תשבו
ואל תשבו כ' דבעה אלא משובח היא ואחר יאמר לבו אכלו וכ'
ונכב ז"ל דנראה דרש לנשט אותו היום שהיה י"ט של ר"ה כמש"ז ז"ל
וכן פרש"י ז"ל משחר הבוקר עד חצי היום וכ' ואחר הדרש אל
לבו אכלו משמנים כמש"ה ר"ה לתלמידיו שהיה יושב ודורש כל
היום בה' י"ט ואל אל תשבו כי ביעלתם מעדף י"ט לתענית
דשוב הוא כמש"ז ז"ל גם בתשו' דביצה יעש"ה ונ"ל דרכו אש
בא מפסיק עד בשש כי חדוב ה' וכ' ולמשמע עיין
שעה לה' ונעוד עשו מעשיים דקאמר ונראה לגמור במוא"ל
במדרש רבה בספר תמצית ימים בא' ימים עונשם רנ"ג ובא'
ימים כנותם דקי"ג ע"ש נהגו עמים שאמרו אמר מימון
מתענה שמע של הקב"ה בשלשה בשנה שישה נוטעים להם
ולבה"מ ונבוכן שבה ונגלו להקב"ה ואח"ר בבוקר שעה שאומנו
כנוק מעט הקט ואחר שנין הי"ב הקב"ה שעה ואומר למה"ה
בא' נראו עם זו יבאתי לי כמה קם משבחין אותי כאותו שעה
שלבשין אותו הוד והדר לכן נאמר ביוב עם קדמת מלך ובשעה
שע"ש בא שמו' משך נ"ף לא יתגיב ה' נפש צדיק וקופיפו של
בשעה שקמים יושב ודרש לפני הקבור ונענין שלו' אני"ג
אפי' אם נחתם בג"ד את מנוחל להם ונכפר עונותיהם של י"ג
נב' לנק לאחר שדרש שלהם שרא בתוכו ימים שהיה ר"ה משחר
הבוקר ועד חצי היום ומתענה שאמר אחר קדש ועשו כל
היום: אני"ג אחרי' אל משבה לב אכלו משמנים כ' ואל תשבו באותו'
היאך כך לאכול ולשתות ולשמוח בזה היום אחר ונורא ואתה
לא נדע היאך נחתם בג"ד לטוב או לשלב כי חדוב ה' בשמחה
באותו קדש אחר הדרשה ונשנים אני"ר ונחמתך זה הוד
והדר לפניו שלבשין אותו מה"ה שנו ונדור במקומו זו היא
משמעותה ומצבותם אתם עשר שנים ותשמחו בה

כיון שעשיתם כך ולכן אל תעצבו ואל יחר בעיניכם. ונ״ש ישעי׳
ה פ׳ כו ביום ההוא יושר השיר הזה בא״י וכו׳ ואמר
בתחילה זכות הוא זה שהבטיח להם פתחו שערים ויבא גוי צדיק
שומר אמונים מפני שהוא שומר אמונים דלא תקרא אמונים
אלא אמנים כשנז׳ בפ׳ י״ו דשבת כלומר דש״ש שעונין אמנים
ונבלל הוא אמ״ש אפי׳ נחתם גז״ד הקב״ה מוחל ומעביר שנו׳פרש
ועו״ן עולם ונפתחים שערי ירושלים ולפי דרכינו האמור
לעולה ניחא נמי דכיון שאתו עשרה ונחמי׳ כ׳ בוכים
כל העם בשמעם את דברי התורה דהיינו מפני שלא קימו את
דברי התורה כאמור בפרש״י ז״ל ונזה ואמר החזירו תשובה
כלפי שא״א להם משכה לבו אל הם משמשים ויקיה לבבם
בטוח בה׳ שקבלם בעזרם ונורא ולכן אל תעצבו כי קדוש היום
לאדונינו ותהיו בטוחים בה׳ שכבר נתכפר לכם הכל ע״י הבכי
והתשובה ואח״ך יבכיום בשמחם דומיא להדר היה בשמום
ביום הזה וכל זה הוא דוקא לישראל דמועיל להם תשובה משא״כ
לאו״ה דאין מועיל להם תשובה כמ״ש הרב אברבנאל ז״ל פ׳ נצבים
דע״ש כעם הרב יע״ש ז״ל ופי׳ במה כונת הכתוב ונתן ה׳ את כל
האלות האלה שנתן לישראל כותבן אחר לאויבים ושונאים אמנם
אין הענוים שנים בישראל כיון שעושין תשובה שקרין אחר
החטא מעשיהם ונכו ואחר׳ תשוב היא אבל או״ה כיון שלא
עבדו על התשובה אין להם תקומה ע״ל כ׳ או״ה כשיתן את
האלות לאו״ה לא יפסק מהם כמ״ש שנא׳ בהו ואחה תשוב ושמעת
שב״ה. ונראה לי״שב גם פסוק השקפה עפ״י דרכו דהקב״ה
בינה לבו סור מרע דהיינו תשובה בשאיבת החטא
וגם ועשה טוב דהיינו עשיית השבות והנה לאו״ה לא די שאין
מועיל להם התשובה (מטעמים שכתוב לקמן בס״ד) אלא גם ואת
שאין עושה טוב אין גם אחד דלפי׳ אם עושים צדקה לשקולה

כנגד כל מצוה שבתורה תועלת הוא להם כמ״ש בפרק המוקפים
עש״ב צדקה תרומות גמ׳ נחסר לאומ״ים תועלת כל צדקה נחסר
שהגוים עושים תועלת הוא להם שאין עושים אלא להתגדל
יעו״ש מש״כ לישראל שהצדקה תרומות גמ׳ כאלו עשו כל מצות
שבתורה לזה אמר ואתה תשוב ושמעת בקול ה׳ ועשית את
כל מצותיו דאפ דאי אפשר לעשות כל המצות כל א׳ מישראל
מכל מקום בתשובה א׳ שיעשה דהיינו צדקה שקולה כנגד כל
המצות שבתורה הו״ל כאילו עשה כל המצות מה שאין כן לאומות
העולם דאין מועיל להם לא תשובה ולא צדקה ונראה דהטעם
דמועיל תשובה לישראל ולא לאומות העולם משום דישראל קבלו
התורה וקב״ה צוה להם ושבת עד ה׳ אלהיך מש״כ אומות
העולם דלא רצו לקבל התורה שנמשלים כבהמה חוקים שבה שאין
להם עושה דאת ימשל להם גם התשובה דאך היא להם דהיאך
יתכן דאמי ש. ועלה דהיינו שהרג את הנפש דבתשובה ימשל לו
וכי קחוילך לנפש במקומה וכן כתב הרב בעל בינה לעתים
ז״ל במוס דרוש ח׳ כבר עמ׳ על פסוק רחוק מרשעים ישועה
כ׳ כלומר שהרשעים האומות בגבולותם אשר לא יאמינו
בשום דבר אלא עולה עשו ונותנו מן כתו את השבל ימאנו
לשוב בתשובה על עונותם כי לא יוכלו להשיב בשלה שום עונש
ונימן שאל יד תשובתם תבוא להם תשובה מעוה שפשע וזהו
רחוק מרשעים ישועה לפי שעולה מהם עושה הדבר נגרם להם
זה לפי שחקין לא דרשו מיום דורשים בחוקים ולא יראה כבר
של אלא עולה עשומם נמוה שושך שבל מה שאין לו עושה
מבוחר יעלתנו בו ולפיכך יכחישו תועלת התשובה להושיע
הרשעים השבים כי הוא משום אך לא עשפש כ׳ אכן לא ידעו
כי אין זה במעשה אלא כמגולה שרחמיו הם רבים ואמירת הקשה
היא מברית וכ׳ יעו״ש וכן כתב הרב שבט מוסר בדרושים

שבשביל הספר דעשין התשובה אף שהוא רק מהני עונש מן—
עיקרי• מצות ה' כמקוה שמטהר את הטמאים• כמ"ש בדרוש
סוכות כו' יעו"ש" וזהו שאמר הכתוב בישעיה נ"ה כל כלי יוצר עליך
לא יצלח שהוא המלאך המשחית בחטא האדם כמ"ש מחטיא ג"כ
והיינו ע"י זה התשובה שמועיל לגרש דוקא וזהו שאמר ואחרי
כלות עבר לחטוף בנים והיינו עשייה מצות כמקיימי מצות
המלך ה' וזהו שאמר כמו ה' ואם תאמר מקיים יכו לזה היינו
שבכונת התורה כמ"ש וזהו שאמר הוי כל צמא לכו למים—
ואין מים אלא תורה" וזהו נראה שהוא כנגד המשומר פן לשוב
ה' ישמור במחוק— שהוא הרשע כלומר המשמר בשעריו
כמו שפי' בס' תולדות יעקב יעו"ש דהכי במחוק רשע זה דהיינו רוצה—
לעשות תשובה ילך שני כמ"ש רז"ל לעולם יראה אדם עצמו כאילו
חציו זכאי וחציו חייב עשה מצוה אחת אשרי שהכריע עצמו ואת
כל העולם לכ' ושמא דבשביל הרשע יהיה רע לאחרים ורשע
זה אינו כאחד רשע כמיקר רשע אפי' בעבירה א'° כמ"ש הש"ס
ידו לחבירו נקרא רשע ואע"פ שלא נקרא מי שרגיל בעבירות—
וכבר אמרו ז"ל השונה עבירה ושנה בה נעשית לו כהיתר—
ופי' המפרשים דנעשה לו כהיתר לגמרי לו מחשבה למעשה יעו"ש
ואפשר דאע"פ שלא קראו רשע כמו שכתב על פסוק לא הביט—
און ביעקב וכמ"ש בדרוש שבת הגדול ומשום הכי המחשבה—
חשיב כמעשה וזהו שאמר ואע"פ שלא מחשבתו וכ' לגבי דרשע
זה דאמרו במחוק רשע ילך שני אינו כמתו רשע לא עבר על
עבירה אחת אלא הוא מחוקם הרשעים דנעשה ושנה דבהם—
מחשבת המחשבה כמעשה זהו שאמר יתפשו במזימות זו חשבו
יען כי הלל רשע זה דוקא על תאוות נפשו דהיינו זה שהוא
שבין במעשיו זה שאין כן במחוקי כתשובה וכוונה ולכן לא
מועיל להם התשובה׳ וזה שאמר במוסף היום זה היום תחילת
מעשיך זכרון ליום ראשון כלומר כי היכי דביום ראשון שנברא
העולם

°ביעו"ש דרב כמ"ש בס' ... רעג עג כ"ם

העולם ואתה מדה״ר כו׳ והרי תשובה ניתן ברחום כן אנו
שאין בני ישראל כמש״ל ״ וכיון שמעשים הראשון למדנו זה למען
יועיל התשובה כאחת לישראל ולא לאומות העולם שכולם בני
מדה״ר הן לזה אמר כי חק לישראל הוא ולא לאומות העולם להם
לא רב לקבל הדבר שאין לו עשה כאחר חקים משא״כ ישראל
אבל על האומות אומ׳ שהוא חק משפט לאלהי יעקב
והוא סגולה שרחמי ה׳ הם רבים ומדת החסד היא גוברת וי״ש
אומרים אומ׳ שהוא חק כשמשפטיך חייבי כאלו היה שהמשפטים
שבהן ומשפטא תחייבי וכאלו אני עסוק בכך בעונש נבון כמ״ש
קריב בס״ל׳ וזהו שאמר הכתוב בתהילים סימן קי״ט למשפטיך
עמדו היום דהיינו ביום ראש השנה בין אומות העולם
וכן ישראל כי הכל עבדיך ומ״ש כי לישראל חקה מזכה מעשה
דמועיל להם תשובה משא״כ לאומות העולם לזה אמר לולי
תורתך שעשועי שאני קבלתי התורה חקים ומשפטים דכלל
היא התשובה ולכן לישראל מועיל התשובה משא״כ לאומות העולם
דא״ב שלא קבלתי התורה והיתה שעשועי אז אבדתי בעניי
כשאר האומות העולם אבל לעולם לא אשכח פקודיך יען כי
בם חייתני על יד התשובה משא״כ אוה״ע לכך לך אני הושיעני
פירוש שתושיעני על יד התשובה כי פקודיך דרשתי כמדובר
לזה אמר בקרא שהקדימו אחת דבר אלהים שתים זו שמעתי
דהיינו נתינת התורה שאנו קבלתיה מה שאין כן האומות העולם
זה גם לך ה׳ חסד שתקבלנו בתשובה מצד החסד שאח״כ
עשה שני לאלו מן הדין אינו כן כי אתה תשלם לאיש כמעשהו
כמו שאמרנו עשה לזה״ ״או יאמר בגמרא מוסף היום זה
היום תחילת מעשיך זכרון ליום ראשון כ׳ במ״ש קריב
בגמ׳ דת וקן ז״ל בברכות נבבים על פסוק תקעו בחדש שופר
וכ׳ כי חק לישראל הוא כ׳ כמש״ה בשמות כג אם יתקע שופר

בעיר ועם לא יחרדו דקשה הכתוב התקיעת שופר לבני יחרדו
לבות בני אדם לאם רעה יבא בעיר או וה׳ לא עשה לומר דאם
או׳ יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו מינה דקשה הזה סבר
ונקביל ואם רעה יבא בעיר וה׳ לא עשה ועביה בתשובת ה״ת
דתקיעת שופר הוא מצוה לעורר ה׳ בעבורם כי המשפט
לאלהים הוא ועז״ו ישובו בתשובה לבב שלם ולכל תענית וכיון דלעם
הזה היה לב סורר ומורה ולא יחרדו לקול השופר ואלו שחשבו
דתפלי עליון לא תבא הרעות ולא ה׳ פעל כל זאת וז״ו תקעו
בחדש שופר כ׳ כי חק לישראל הוא משפט לאלהי יעקב ר״ל דבתקיעת
שופר יחרדו לבם וישובו בתשובה שלימה על מה שחטאו ועז״ו
חק לישראל שתוקעין שופר ומזה דחושבין כי המשפט לאלהי
יעקב ומשפט עליון תבא הרעה והטוב לא כן הרשעים שאינם
חרדים לקול השופר דאו משה אין המשפט לאלהי יעקב ואם
יהיה רעה בעיר ה׳ לא עשה אז דזה תלוי בזה כנ״ל עכ״ד
ובזה מיושבת קו׳ המפ׳ על פסוק ואמר ביום ההוא הלא על
כי אין אלהי בקרבי מצאוני הרעות האלה הק״ל אחר שעזבנו
אסתיר לומר בתו״ש הרב בינה לעתים ז״ל בדרוש י״א ד״ל שפ׳ ביתייע
פ״א כב אמר ה׳ הידעת ולא יקום אם ישוב ולא ישוב כ׳ אין אנשים
נחם על רעתו לאמר מה עשיתי כלה שב במרוצתם כסוס שוטף
במלחמה דהכונה הוא לישראל זה תמונה שמשקף צרותיהם כי ירחו
כסוסם בכל תקומה עם היות שעשו תשובה מעונותיהם לבך בא הוא
יתי׳ להודיע כי צריך בעצמו כי אין תשובתם על כלום כ׳ על מנוד
הכבוד זאת התשובה אינה כלה מחמת הכרת רעו ומעשים
כו׳ אבל הם שבים לא מרצונם כ׳ אלא כסוס כ׳ השוטף במלחמה
שני האחם ומחמת הכאות על הרוכב עליו הוא אנוס ומוכרח
לעבור במרוצתו ואכ״כ היא תשובה גרועה וחסרה מאד כן שלפי
האמת אינם מתהפכים מעצם החטאים ונ״ה בהושע פ׳ י״ד

אחטא מעונותם אותם שהיה כלומר כשהם בעבר מעשהם
על הברית רוצה שעונותם לא תמחות האומה הבאה עליהם כי אם
גם אפי׳ עונותיו משאר כשחוטאים שתמחות האומה הבאה עליהם
כמים שוטף במלחמה דאין זה תשובה שעושה ראה לא גם אפי׳
מעם אנו ע״ש נחרה אפי׳ בו ביום ההוא ונשבתים ה׳ ואמר ביום
ההוא שבא עליו הרעה ידוני הלא על כי אין אלהי בקרבי שאלו
הרעות האלה ואין זה תשובה מעשה בה שיחזור אחר יה׳ שהם
לבן ואנכי הסתר אסתיר פני מהם על כל הרעה אשר עשה
כיון דהודו לא אתעקו אלא ביום ההוא שבאה עליהם הרעה
ומסיבת הרעה שבאתהם (התמידו) אותם לפי דרכו ז״ל במה שבקשם
עוד הני שקרא קדש ביחוקאל פי׳ ע׳ אחר שהקהיל המשחית
להשחית את ירושלים ויחלו באנשים הזקנים אשר לפני הבית כו
ויהי בהכותם ונשאר אני ואפלה על פני ואזעק ואומר אהה
ה׳ אלהים המשחית אתה את כל שארית יש׳ בשפכך את חמתך
על ירושלים ויאמר אלי עון בית ישראל ויהודה גדול במאד מאד
ותמלא הארץ דמים והעיר מלאה מוטה כי אמרו עזב ה׳ את
הארץ ואין ה׳ רואה וגם אני לא תחוס עיני ולא אחמול דרכם
בראשם נתתי׳ ויל״ב מה זו תפלה המשחית אתה הרי נתעברו
עליהם קודם זה אלף פעמים ולא אתו להם ועוד מ״ש המשחית
אתה בשפכך כו׳ נראה שממוכים ולא נה״לל נ״ב המשחית אתה
את ירושלים ונ״ל פ׳ זה ז״ל עוד על פי מ״ש גם בשמיקין עד
למה הוצרך לומר כלל נפרש שמלאה הארץ דמים ומוטה כיון
שכבר הפליג שעון גדול במאד מאד והיאך יתלי זה בזה
במ״ש והעיר מלאה אתם ויקיב שעשה כי אמרו עזב ה׳ את
הארץ׳ אך תפסיר דהכונה לומר כש״ש גם דלא נחתם גז״ד
על דור הסבול אלא על הגזל שהיו שנתמלא הארץ חמס
ונחתם יקיב דאי ומן הקן כשר לשוק אש״ב לעבר על לאו לבין

שתמוך לאיעני בלא דחי מושמעו להו ובכבר על מעשה אין
נעשין אותו זולת הקבה שיודע המחשבה ולבן ומשחית הארץ לפני
לפני האלהים היינו בקייני בכבר על מעשה מעשה לנתמלא הארץ
חמס ולא היו יכולין לעשין בכבר על מעשה ישע והנה תמיהה
יחזקאל היתה כיון שהקבה אמר בה דבזה שפך חמתו על הענשי
להכיל את ישראל כמש חזל אם כשראה אחר שנתמלא הארץ
חלילים שפך ואמר המשחית אתה את שארית יש' בשפכך את
חמתך על ירושלים שתים רעות למה השיב לו הקבה עון בית
ישראל גדול דבעבור זה מחריב הבית כו' ועוד זאת ונתמלא
הארץ חמס ופרש"י ז"ל ואמר שהיה כהם שאר העבירות השעון
הגדול הוא בעבור החמס שלא ישמור שום ישוב בחמס והשבל
בא בעבור החמס וכו' גרם להם אמונתם הרעה כי אמרו
עזב ה' את הארץ ואין ה' רואה ולא ישגיח על הרע ולא ישגיח
על הטוב כו' ופי' האמור כמו זה ותמלא הארץ חמס
ולא חמס אין כי על מעשה שעשין אלא בכבר על מחשבה
והם לא היו יראים מכבר על מחשבה מסיבת כי אומרים עזב
ה' את הארץ ואין ה' רואה לא הקבה אף אני אומר דרכם
מידה כנגד מדה לא תחום עיני ולא אחמול דרכם בראשם
נתתי ומ"ה לא חמול עליהם המשחית ולפי הקדמתינו הקץ
המשחית אתה שעשה כל שארית ישראל ויאמר אלי עון
בית ישראל גדול כו' והרעה שבאה עליהם אינם מקרים כי ה'
עזבה ומפי עליון לא תצא הרעה יען אומרים כי עזב ה' את
הארץ ואין ה' רואה כו' והיאך יכולים להכיל כיון לאיש יכולים
לחזור בתשובה שמכחשין בהשגחתו ית' כו' ואף גם אני לא
תחום עיני ולא אחמול כו' ומ"ה הקץ שעוזב את אבותיך וקשה
קשה הזה ומה כו' ונעזבה כו' באומרים דמפי עליון לא הרעות
והטוב וגם אני זאת אעשה להם ונעזבתים והסתרתי פני מהם וזה
יהיה סיבה והיה לאכול ומצאוהו רעות רבות כו' ואמר ביום

ההוא אלא הרעות שבאו אלו אעפ״י שעון לא תבא הרעות וזהו
שאמר הלא על כי אין אלהי בקרבי מצאוני הרעות האלה
כלומר אם רעה תבא שלהם ה׳ לא עשה ולכן ואנכי הסתר
אסתיר פני וגו׳ וזהו שאמר במוסף היום זה היום תחלת
מעשיך ואלו מעשים זכרון ליום א׳ שבו נברא [redacted] אדה״ר
וחטא והקב״ה קבלו בתשובה ומחל לו על עונו וזהו שאמר כי חק
לישראל הוא כמה היום משפט לאלהי יעקב ומובטחים כמהן –
שאין תבא הרעות והעונש ומה יד כן אומר בתשובה והקב״ה
מקבלם כמו שקבל לאדה״ר והיינו ע״י תקיעת השופר כמ״ש הרב
קל״ו ומ״ש הכתוב בתהלים מ״ז עלה אלהים בתרועה שאומרים
כל העולם שהוא אלהי עולם ואעפ״י תבא הרעה והעונש ה׳ בקול
שופר וזהו שאמר בתה׳ פ״ט אשרי העם יודעי תרועה כו׳ באור ה׳
באור פניך יהלכון פירוש כל העם שהוא אלהים חיים ומלך
עולם כו׳ וכן לעתיד לבוא ע״י תקיעת שופר הגדול ידעו כל
העולם בגלל הי״ת כמו שאמר הכתוב והיה ביום ההוא יתקע
בשופר גדול כו׳ והשתחוו לה׳ וכן אמר כל יושבי תבל –
ושוכני ארץ כנשוא נס הרים תראו וכתקוע שופר תשמעו כן יה״ר
במהרה בימינו ״

כפ״ח דיומא אחרנא בגלה תשובה שמוכיחה רפואה לעולם
שנא׳ ארפא משובתם אוהבם נדבה כו׳ ורמב״ה רמי –
כתיב שובו בנים שובבים למשוקרא [redacted] ארפא וכתיב
ארפא משובותם לא קאמר כאן משובותיהם ופי׳ רש״י ז״ל
למשוקרא שובבים ארפא כאבותיו תשובה מעלה אני עליכם
כאלו מתחלה החטא היה בשוגג ושגגות וכתיב ארפא משובתם
מעשה שבחן ואילך כמ״ש שתרפא שעקבת שאנו עלו כאן –
מאהבה הגב שאהבה עקר עבו שתחלת מיראה אח״כ –
ונראה במ״ש סוף פרק השיר מה בין אדם לרופא אדם שעקר

עוקר העיר מעיקרו וכמו שלא היו שלא נראה כלל רושם מעתה
ולהבא הוא מרפא ויעויין בדרשות מהר"ש פרשת האזינו/ ואחר
כך פרשת נצבים. וזהו שאמר ר' אלעזר גדולה תשובה שמביאה
רפואה לעולם כלומר מעתה ולהבא כרופא שמעתה ולהבא הוא
מרפא ולכן מייתי ראיה מדכתיב ארפא משובתם שמעתה ולהבא
ולזה רמי ר' חמא כתיב שובו בנים שובבים למעיקרא שובבים
כלומר ופשעיו לא נשאר כלום כמוש שעוקר העיר מעיקרו
וכתיב ארפא משובתם למשמע למעתה ולהבא כרופא לתר"ץ
לא קשיא כאן מאהבה דזדונות נעשו כזכיות והו"ל כמוש שעוקר
העיר מעיקרו כו' שנעשו כזכיות כאן מיראה דנעשו כשגגות
דסוף סוף נשאר קצת החטא כאן הרפא מעתה ולהבא הוא
מרפא דסוף סוף נשאר איזה לחלוחית ולא הוי כמו שעוקר
העיר מעיקרו" ונ"ל דבך זה יובן מ"ש בתהילים ס' לב חטאתי
אודיעך כו' שלכאורה איכ' מובן אומרו אמרתי אודה עלי פשעי
כו' ומתחיים ואתה נשאת עון חטאתי סלה שהוא מודה עלי
פשעי ונושא החטא ונעשה קשה אומרו עון חטאתי כו' והנה
יש ביומא אר"ל גדולה תשובה שזדונות נעשות כשגגות
ופרך והא אמר ר"ל גדולה תשובה שזדונות נעשות כזכיות וכ'
לא קשיא כאן מאהבה כאן מיראה כו' והקשה רז"ל למה הושע
דבר בתשובה מיראה דקדק לא משאול נ"ל דהושע ראה לישראל
שלא עשו תשובה מאהבה ולזה הוכיחם שישובו בתשובה מיראה
שמועלת עד כסא הכבוד יען עד עתה היה מיראה ולזה הביע
עד נגד מכשול שהוא שוגג יל"ב וזהו שאמר הכתוב בתהילים
כי עוני אגיד אדאג מחטאתי כלומר דכיון דהתשובה היא מיראה
ועוני אגיד נשאר החטא לזה אדאג מחטאתי נגד"ש אומר הכ"
בל"ו עז"ל פסוק בימים ההם יבוקש את עון ישראל ואיננו וכו'
יענ"ו. לכן חטאתי אודיעך ועוני לא כסיתי ומה תעשה כדי שלא
ישאר אפי' החטא שהוא שוגג אמרתי אודה פשעי לה' כלומר

תעשה תשובה מאהבה שתגיע עד כסא הכבוד שהוא האמור עד
ה׳ אלהיך וגדולה ותהיה נשאת עון חטאתי כיון שבתשובה נעשות
זדונות שגגות כזכיות כמ״ש וזהו הכתוב כי ביום הזה יכפר
עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם בחוקו שלא יאמר אפילו
החטא בשגגה שלפני ה׳ תטהרו שהוא תשובה מאהבה שהוא לפני
ה׳ שזו שובה ישראל עד ה׳ אלהיך וזהו שני מ״ש חטאתי כתב פשעך
וגם כשגגן חטאתיך בחוקן שלא יאמר אפי׳ חטא בשגגה שובה אלי
וכ׳ שבת עד ה׳ וכ׳ ודוק״ בילח״

אמר שמואל בן לאה הרב המחבר זלה״ה כד שלא להניח הנייר
חלק ראיתי ונתן אל לבי להביא כאן מה שכתבתי אני
על מ״ש הראשונים ז״ל בספר ראשית חכמה דף ח׳ וז״ל א״ר אחאי אין —
תפלתו של אדם נשמעת אלא א״כ משים נפשו בכפו שנא׳ נשא
לבבנו אל כפים אל אל בשמים אמר רשב״ל בר נחמני אמורא —
עשה ורחמי ויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו ולבם לא נכון
עמו ונתעי׳ כי והוא רחום יכפר עון ה״ן חדרה לא קשיא הא
ביחיד הא בצבור עכ״ל״ ונראה מתוך סוגיא הראשונים אלו —
כתב ומקהו קיומה על הראשונים ז״ל בפרק ב׳ מה׳ תשובה
וז״ל ונתע׳ שהתשובה והצעקה יפה לעולם בי׳ ימים שבין ר״ה
ליוה״כ היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד שנא׳ דרשו ה׳ בהמצאו
במה דברים אמורים ביחיד אבל בצבור כל זמן שעושים תשובה
וצועקים בלב שלם הם נענים שנא׳ כה׳ אלהינו בכל קראינו
אליו כ׳ קשה מאמר וצועקים בלב שלם אחר שכבר הרב ז״ל בציבור
הוא לבאורך מאמר נבו״ לגמרא הנו׳ דמסקנן בה דקרא —
דויפתוהו בפיהם ובלשונם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו ונתעי׳
כי והוא רחום יכפר עון בציבור שאף דאפ׳ שלא לב ולב הם שבקצתי
דפה כח הצבור וקיימן פריך ותו אבל ציבור כל זמן שעושים
תשובה וצועקים בלב שלם ותיכנו דפה כח הציבור ויהי׳ בשלם כי

לא שלא נהנה הרב בעל שמחת יעקב נר"ו כל גבאים תירץ -
במחשבה ליישב קושי' הרמב"ם ז"ל דסבר לה דהא דאמרי'
דהירהור אסו' בלא לב שלם מתקבל היינו דוקא להיות שעשה
מחשבה והיך קרא דכתיב והוא רחום יכפר עון ולא ישחית והרבה
להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו דמשמע כל חמתו הוא דלא עבד
הא מחשבה עביד והוא כאותה מידה כי במידה שמודדו לבו לבני
האל ית' לחשבן כפיו ונשברי' כבדיהו ולכם רחוק עשה כן מודד
להם ולא יעיר כל חמתו אבל מחשבת האל והחיוב יעיר מ"מ
ולא ישנו בכל עד שום השה יקראו בלב שלם והוא קוש' הרמב"ם
אבל בהירהור כל זמן שעושים תשובה ובוטחים בלב שלם הם
שונים שנא' כמ' מלבינו ב' שכונת השקרא למחו של ב' דברים
שיהיו שונים בכל ושיקוטלו נ"ב בכל זמן שיהיה ב' חלה שאחר
כן הוקשה חלו דא"כ עשו דוקא דתשלומה לשוני' הא כמיד קר"א
בהירהור ואימא חיי' נחיי' בהבור שנו קרא דניסתהו בפיהם
היינו' לעביד מחשבה ולא יעיר כל חמתו וקרא דנשא לבבינו קני
לבוישבר הכל כמשר לבל אחרון שב"י ולחור שאיקא שברות
רבני לא כן חגבי שמה עה שגאה שרבה דאי הוי שתרין
בבמו' הא נהא בהירהור יבא של עבון דא"כ ששה להרמב"ם ז"ל
סבר רב' תיבת כל ז"ל למחשבה עביד והוא הפך סברתיה דכתב
מהלבוב נשות ק"ל כבב ויש דעת שאסור לו לומר כ' ושע—
אמר בגסותא שאין דאית ביה גסות הרוח ואפי' מקצתה הרי
דסבר לה שאין אמר בשמתא דא דקוה רב נחמן בר יצחק
דאמר לא מינה ולא מקצתה מי' זונר עשו דכתיב תועבת ה'
כל גבה לב ר' בה דאפי' דיתן סבר כמ"ש מ"ס בנותן בגסותא
מאן דאית ביה ובשמתא מאן דלית ביה דהוא סבר דתנא אשר
הכתוב תועבת ה' כל גבה לב היינו לגמרי כל גבה לב אבל
מקצתה לא ואפי' קשי' הרמב"ם פסק כשמעת' רב נחמן בר יצחק
דס"ל לא מינה ולא מקצתה דסבירא ליה דכל אינו מובן לאצוייא

כל

כל נפש ר"ל אפי' כל דהו הפך מאי דאוקמוה לעיל משום הרבה
בשל שאחת ישרף גרו בחמלת הקתבה ז"ל דאיהו סבר לה כבוונב
הכתוב דנלא ישיר כל חשנו דר"ל ומחצה עביד ואינו כן כפי מ"ש
וכן מרגלא בפומייהו דכל המפרשים ז"ל דסבירא להו דאי ג'יסבר
בכתוב דכל נפש לב דרוצה לומר אפי' כל דהוא כן יסבור
בנלא ישיר כל חשנו כמ"ש ברה' כל המשמשה למוף הקב"ה
מכשולה עליו עברה ב' שין בספרים וכן שני היא פסק
הקתוב ז"ל כמו שכן משנת דלבחורה נראה דנשל הקתוב ז"ל
שעמו יקרא דלבחורה פלוג הדר מהדר דכאן בהלבות רשרת
משמשו דס"ל דכל משמשו אפי' כל דהו ובפרק ד' ינה' מוכה ה' נ'
אם משמשו דסבירא לה בהכנב כל דהיינו למחצה כמ"ש שם
ז"ל הכוהו י' בני אדם ב' מקלות ומת בין שהכוהו זה אחר זה בין
שהכוהו בבת אחת כולן פטורין ממיתת ב"ד שנא' ואיש כי
יכה כל נפש אדם וכתב שם אין בכלל משמע דפסק כתנא קמא
דסנהדרין דפ נש"א דסבירא לה דכל נפש משמע עד שיכה כל
נפש הא כל דהו פטור הה דמסקן משמע דהקתוב סבר דאפי'
כל אינו כל דהו הפך מסבריתיה בהלבות דנשב כמ"ש ונמאורך
קיימי ומבה לבכן ונאמר דהתם דפסק כתנא קמא דסנהדרין דס"ל
כולן פטורין הוא משום דהתם לא קרא דאמר ואיש כי יכה כל
נפש אדם דהיה [illegible] ה שיאמר ומכה כל נפש אדם מדקאמר
ואיש ש"מ דבעינן כשיכה איש אחד לחבירו ומהכאתו יצא כל
הנפש מגוף ימות אבל אם סייעו לו חבירו דהכא לכה כל נפש
מאיש אחד פטור ואפי' כ"י דסבר דכל משמע אפי' כל דהו לא נשב
אלא באם קירב האחרון את מיתתו דהאחרון חייב דסבירא לה
דאם קירב האחרון את מיתתו מעולה שלו הכתוב כאלו הוא הכב
לכל נפש אבל היכא דהכהו בבת אחת אפ' ה' סבר דלא מחייבן
לכלהו וכמ"ש גם רש"י ז"ל ואם איתא דכל דהו בכל גווני משמע
פתיבת כל נפש ליקטלו לכולהו דהא עביד כל א' ואחד כל דהו
אבל

אבל מפני הויה שעבר מבריתיה דרך כמ"ש שהכתוב מפייעג
כמ"ש ואיש כי יכה כו' לכן פסק הרמב"ם ז"ל כמאן כוותיה דרך
אף שהוא מאמר עבו"ז כמ"ש בהלכות דעות כיון דכמן הכתוב
מנלהו דקאי כל לאו כלהו שכתוה מדקאמר ואיש כמ"ש אבל
כלהו כל אחרים סברתיה במקומא קיימא דר"ל אפי' כל דהו -
כמ"ש בהלכות דעות" אבל כל זה איכנו שוה לי דתיבת איש
משמע לבראה אחרים; כמ"ש רש"י ז"ל גם בחומש זה לשונו,
ואיש לרבות קטן כו' יעו"ש· לכן נראה לי לומר דלעולם יסבור
הרמב"ם בכל דוכתי דקיימא [illegible] דכל הוא דכל לא עביד
אבל מעשה עביד וכמ"ש בהלכ' רוצח בפסוק דואיש כי יכה
כל נפש אדם וכן יסבור בכלהו דוכתי דנאמר תיבת כל
נשאני בהלכות דעות דהוכיח לפסוק מאן דאמר לא עינה
ולא שקבבה וס"ל לרב נחמן בר יצחק בשקיא כל דר"ל אפי' כל
מדאפקיה קרא בלשון תועבה דהיינו ש"מ כמ"ש גם בתורה
כתיב הכא תועבת ה' כו' וכתיב התם ולא תביא תועבה כו' יעו"ש
ומשום שלא לכתוב בלשון דש"מ אין אנו יכולין לומר דכל גבה ר"ל
אבל כל דהו אף· ולכן פסק הכא כרב נחמן בר יצחק אבל
בשלמא יכולין אנו לומר דהרמב"ם ז"ל סבר לי דכל עביד לא עביד
כמ"ש ולייך לה רבינו מאחרות הלשון דקאמר גם לא עינה ולא
כו' עי' זוהר חדש דכתיב דתיפש לה לגלמודה לומר לא עינה
כו' דכתיב תועבת ה' ומסולא יתורץ קושיא שהקשה להרב
שאהב ישקב ה' דהרמב"ם ס"ל להקיא דתשובה דאף כי לגם
לא נבון שמו אשפי קן והוא רחום יכפר עון היינו לשחטה כמ"ש
ולא יעיר כל חמתו דכל לא עביד אבל מחשבה עביד דסבר בכל
דוכתי כמ"ש ומה שאומר' אלו אחך ז"ל לתרץ דאינו יכול לחוקמיה
הא והא בכבור מדקאמר אין תכבוי על אדם בלשון יחיד שהו -
ביחיד מדבר ואף לתפסוק דנשא לבבינו כביך בלשון רבים וז"א איכו
מן הקושיא וכמו שאמר לששניו קרא כינה לשבים ז"ל יעו"ש והנה
רש"י ז"ל נראה דס"ל נב' לתיבת כל משמע כמ"ש דכתב גם בתהילים

פי׳ שה״ר ז״ל והרבה להשיב אחד מהם ואף אם נברר מהם לא קשר
עליהם כל מעבן כי אם מעשה מעשה לפי שנזכור כי בשר המה
ויצה״ר עמהן בלבם והוא רוח הולך בשימותו אשר בזה נ״ל
להסמיך ב׳ הסברות דרן ב״י של חזקיה המובא גם בשועל דאמר
אמשר ר״נ כי לא מעינה ולא מקרבתה דכתיב תועבת ה׳ כ׳ אשר
חזקיה אין תפלתו על אדם שמשוב אלא אם מעשים עמנו כבשר
שנא׳ וכו׳ לבאורה אין לנו קשר אבל שמ״ש אני שפי׳ דכל מה שעולם
הקב״ה לאדם המעשה הנה הוא במעשה דנזכור כי בשר המה
שהיצה״ר עמהן בלבם כמ״ש לזה הסמיך סברת חזקיה למברית
רן בי״ דכיון דאמר רן בר יצחק לא מעינה ולא מקרבתה ודר
הנאותן להיות קשר כאדם וכה אלא יהוג למידה זו קאמר דלכי
לא מעינה ולא מקרבתה אם לא שלשלם יהא אדם רק כקנה ולא יהא
קשה כארז כמ״ל ולזה אמר חזקיה אין תפילתו על אדם שמשעת
אלא אם מעשים עמנו כבשר דאם איתא בהדיה מידה זו נאות
כאיזה מעשה יבא לפניו ית׳ שיכפר לו חטאו ודנזכור כי בשר וכ׳
ולא זו דרך תבשר להיות קשה כחמור וק״ל ולקושיא הראשונה
שהקשינו מנשה הראשונים ז״ל להראשונים בה׳ תשובה שעונ׳
דתשובות נאה למ״ש לחרך בשקבותיהם דקרשנים סבר לא ראש
נלבם לא נכון עמו ותשב״כ והוא אנוס יכפר שנן הוא לשיכפר
שנכותיהם דאף בלא לב ולב הם מעקבלים באשר לגבול כח
הגבור והן אל כביר לא ימאס אבל מי או נותם נגד אין בהם
כ״כ כח גבול לקרוע הגזר אם לא שעשים תשובה ובושים בלב
שלם והיה שני דקאמר הם נשים ולא הם שתחתם אם לא
דרבינו מייה בתם נותם נגד וכמ״ש ובושים והאידנא שאידש
הרב ז״ל הוא דאף כל זמן שיהיה קס נשנים כמ״ש וכמו שבי׳
השביינים שהן וק יבא להתשכ״ם ז״ל שהיא דבר קנה קטן דחו׳
דהיינו מעשי כחם נותם נגד לגבור ונחיד כמו שיש ז״ל ,, ע״כ
מספר יד משה לכמוהר משה מעוראלי זלה״ה ,,

בוו:

לתשובה ירושה פ' יוקר אף ינתן גדולה [illegible] בר [illegible]
נחולה לעולם [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
פ' [illegible] [illegible] לבוח [illegible] לגלות [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ה' חס [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] חטא · ולבאורה [illegible] [illegible] כלל =
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] חטאים [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] חס לא יחשוב ה' לו עון [illegible] [illegible] [illegible]
לא יחשוב לו עון [illegible] לו עון [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] יחשוב
לו עון [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] לו עון
[illegible] [illegible] ולבאורה [illegible] לו [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] יחשוב ה' לו עון כלל =
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] יהיה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
אי [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] =
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
חסר [illegible] [illegible] חסר [illegible] [illegible] ישראל [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] חסר [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ישראל [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] =

[illegible]

זהו ג׳ [illegible] יצא יקים כבר ה׳ לגלגלו בקנה וכ׳ וזה ראיה
שאל [illegible] שהם לקו רובה שכול נכבין ונתכוון
לש״ב [illegible] יב׳ שדון יב׳ חדש ושלך וכ׳ וזה ראיה ב׳ יוהן
שהם [illegible] היו כמו שלך שהם וזה ראיה במקום חשב
פוסקי יש מן חור של נקום שולשת בכן זה שני כבוש שאין
חמש יוחיב יכלו ישמעו להו שנ׳ וראיתי כמ׳ שקום שמשא
שכבב כמם יש ש שק׳ שק דל זה כב׳ חלק והשבק
חיק לכל חק יכי לא [illegible] אל חק א׳ ובמקום חשבה ראש׳ כל
שהיה חושבי יש לן חור של נקום שולשת כבם ונתן לתרץ
ולהשתמש [illegible] עש׳ רקום בה לנחיב לכלו ושאין לו חב׳ יוהן
שעניב חלא שלאחר שוהן חכבה שאין לו׳
ויח׳ [illegible] לשאלה נכבה תוקף לחושו שנה לעקשוי שבח ימלך
חושל של השבח ושל נבו זה ראיה השנים בשנים
יוהן לשנהיב שם היה להם לכן שבח לחושב ונקחך לעשו
[illegible] לא שנו לבו [illegible] לשמע אל ע״ה בבנוטים זהן
שהם של שחבב ולכב כבו שון פוסקי ישראל בנוהן להון
יחסן אל שחבב של שחבב [illegible] מן [illegible] יש׳ בעולם [illegible]
חור של נקום שולשת בכן יכל [illegible] רקוש ובשחבב של
שחבב ולכא שון פוסקי יש׳ בנוהן [illegible] לא קני [illegible]
ונבחני לב [illegible] כמש [illegible] רל [illegible] חור של נקום
שולשת בכן כמו שלמב לה [illegible] בשחבב של שחבב
ולא בכו שון פוסקי ישראל [illegible] חכב וכ׳ [illegible]

יוהן

ומן לניסנא כגון זה לגבי תשרי ישראל דאהרבה הוי בכלל עיבורא ולגבי
ניסנא דתשרי יש' טעה ולכן לכלל ועתה לגבי זה דג' שעות בכם
דהיינו ולא שהוא לכל לג שעות בזה לא נזה בכם ..
חד קשר דקוים סבר לגזרה דבר' שעות תמש דתבנ שם ומל בב יש'
דבא של נייב ומ' ולא שייך לעתעבר בבירקב נבי ג' שעות
לנכנס ואין שלם ולד שלה לאחר שהבל תמ' והנ ולא חשיב רק
תשרי יש בעבון ולשון ודשעות דלא שלם לפי שהב"ם ==
בבה יתא ולשנה דשלא לא תש חלקי חשב לה נשה דבר לה
בעות לבו שנה לשעות דעתה שם חי שלם נשה דבר זה ==
במשה שבל .. זה עתה בבהם שלבו דבר שוהן ==
לנכנס לם שלם לעתה דות ג' חשון ועמודות זה נבא לבו
דבר שלא לם שלם לאחר ולא מנ לה דבר חדש כמשנה נעשה
וכל שעה דתשרי שלם לאחר זמן ולא מבו דבר נם דה' שעות תשון ..
ובן ך' דבר בלה שאב השלם תשרי דבר' לבו דתשעה לא חשב
לבו נבי ג' שעות לנכנס ואין שלם פון דבלם שלם לאחר
זמן .. ובן נמצא בשנה בה' שעות תשון דלענין לא קחשב בתשרי
יש' בעבון וב' לענין ק' דבה יש ודבר נבול בה דבר ג' זמן
ואין שלם אלא נעשה בנכנס לבוד דורות ועשה לא קבעה דבל
תשרי ישראל בענין לאחר יב' חדש נשאר בלב וב' ושש אחר
ולבה לא שייך לעתעה בבה זה ודבר זה כה כל בעולר ..
בו נשה בבר לבו שנה ונהא ולב חסר וב' זה: דה לבו קבם
שנה יבוא שנים ה' בר חט נח לבו נעשה זה דוחה
שנו וב' תנא דבר ר' ישמעאל שעה בניסן דחשון ובן
וכ' ואם שלשה טו' נשמר דא' טבר רובא שנים שהשי ==
בבהינו

בה״ה שכר הבא כל המשכיר של חבירו ושמשכן לו על כל
פסולו שלא נעשה שום דבר לפי שמשכר על פסולו עכ״ל ותימה
[illegible]

[illegible]

[illegible]

ובזה נבא נבא לשוב בעוניו וכו' נשא יש שמושב לשמוע =
בעיטו דהוין דרבנן לשמה נב יו ודב חמרישנא שלפי חמר ודה
שבר ולמתכם בן לשר בן לשר וה״ו. לגבת נשוי הגשמשנהו כך
השנוי בזה כך דהוה שלהשין חד לבא כובם וה״ו. שהשמון וזה
כפוי חונה שתחנו ששון. חד הפבלת בנה דבר ה׳ שמשון א׳ נכה
לבן שנשפו ושומעו חן נה בכלל שפוי דנא שני שחון כבף כל
בנה נבעו לכב השתה לא לכב חבב שנוות בכר. שלפה עד זה
נבל יש חושר נחר לחוון נכה חשוב שלא יחשוב כ׳ לו לכן שון
שמשנו לשב להכב וכב שנוות בכר. לפני יזבו השקלו לחוון
שלך כבוחו השר ל׳ דבר שמשת נחוה שלא הוא שבר ושלל ושמשב
של מרשו נבל לפי שלם בו שרק זו לו לא כב וכב שנוות בכר.
דבר וחשב לו כבה״ב ״ חד״ל כשנה שנה״ם ן׳ חמב ז״ל
דבמתקותה הלכב בן נה נושב לשוב כבם לפי כבם השנוות
בשמשה נם שנוהם שלא שמעביר מהוה כשו כן כבם זכב נחר
כמשל נם יש לו י׳ זהוב ושוה שנוות משחשב לו דבר בשו לם
יח׳ זהב וח׳ שנוות נבהך לקבל יתומן של שוה שנוות חמד
נושב כל דבהוב בחוק ונם לם שנוהם שלא שמשקל השנוות לו
הוי י׳ כשו לם מ׳ וחינ׳ לקבל יתומן ב׳ לם של מ׳ שב וחד נשה
נשוי השמע וה״ו. שנה נושב או לפוי חונה שנה כבם וה׳ שבכ״ט
שלם דבר שלם נשה חולה לא יחשוב כ׳ לו שון וה״ו נשוי השמע
שלם דבר להוב לא יחשוב לו שון לם ה׳ שנלה כשו לם מ׳ והשון
השמע לא נחשב לשוה נשין שנה כב׳ חד וחיו׳ כשה׳. חד״ל
כשנה בכלל נשה ה״ה לפני ה״ל דבבחים לא נבנבאו של
לחשון

לבטל התשובה לגבי צדיקים גמורים עין לא ראתה וכו׳ והמשנה דרבה
דבהו לישב במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים
יכולין לעמוד ״

והנה ריש״ל כ׳ לצדיקים גמורים עדיף מבעלי תשובה ולכן
אומר שהוא נשוי חטאו וכו׳ שכן בעלי תשובה יש להם
חוזר למוטב לגבי יוצא לגבר גבול יש לאדם השלם ולכן גבול
נשר לא יחזור כ׳ לו שמן ועון ברוחו הוא כלל שאמרו נשלם עם
השמן כי עין לא ראתה ודוק ״

והנה כיונה הוא קרוב לבריה נכונה לגבי וכו׳ לפני חטאו ולכן
שלפני התשובה לא יצלח · ונמצא כמן בחטא שבודאים
שמן בתשובה שלמה שעשה ״ ולכבר ורב שמן דוד חח״ם ה׳ תמ״ה
וגל לגבי הוא התולה לו עוון לפני וחטאו והבינו בכונה
ראיה לפני ונמן לגבי שעושה אחרים עליה ולא אבל לגבי ==
רמז בן נמצא זל אמר להורות שלמן אי לו עבר או גזל והורה
שלמה כאשר שעבר ישב במקום נגבן ונשלם ארוך לפני
כלל וכו׳ והוא ק׳ לבריה לבמות שבהו שמשמע לגבי לפני רחב׳
להם בן נמצא שבתו עבין בחטא א׳ לו׳ נגבן והוא לגבי נחו׳
לפני · וגל הא תולה בזה לבהא תשו׳ה שאין כבוד לו שום
חטא בכבוד אי חוזר מידו מדה עם ערוך האדם לעשות כל
רשות ולו זה לא נעשה משה חטאו עשה וכו׳ יש׳ שהכסף כמו
דוג דורות שאין לפני החטא שהוא עשה בשמלו וכמו הוא
שהם שגבן לפני אוכל חטא אי הוא כרינו שם ושם הוא
הכל להורות ב׳ וכו׳ עד יעש״ ״ ויש חסרון לשם בברכה

ורב ויבל [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] שהם וב'
ורבן׳׳ [illegible] [illegible] [illegible] ורב כחילוק זה לתקופה [illegible] [illegible]
[illegible] לתקופ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] שן
וב' וזה [illegible] [illegible] כבור [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] לתקופה [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ז"ל
[illegible] ויקרא לשנה שוי [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] כבור לו
[illegible] ויקרא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] לתקופה [illegible] [illegible] ז"ל [illegible] ז"ל [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] לך
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] לתקופ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] וב' [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ז"ל
[illegible] לתקופה [illegible] [illegible] לתקופת [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] לתקופת [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] לתקופת [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] לתקופה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
לתקופ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] לתקופת [illegible] [illegible] [illegible]
לא שנה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible]

הר״ חס ונב׳ אלו נמל וכ׳ דקות שב׳ שאין נכס לחברו וקוג בבור
ומשנתה בשיר לש לשמ׳ של שבן קדוש ז״ל וה״ל פשט שמר לקריבה
לבמון כרכב׳ שבחפתני כנחי חס כשגברו שוקרר שלנה
כשב׳ שחקלה הולך זו לס חוזר ומתוקה שליהן הולך אחר ומשנשה
ללפלה נכוקה שאין כלל לכבה שטלס שהוקה שליהן וכ׳ שבל׳ וכ״ל
דולא לן כאן פשט לגרובה כלל דתון דרוש פלונתא לבנות שיכלה
לפי׳ להוק כשב׳ שאין נכס לחברו לחפי׳ להק׳ צריך להבוא וכרכב שאין
שבא וכ׳ שה מי שתה דג לגרובה שהוא פלונתא דבנות לחסור
כרכב׳ וכן. ונר׳ יוכן דכרוב חנותו מוהבך וב׳ נותב שאחת
שאן חנותו מלה. לבחו לן לא שבן כבאשר. ונר דרח
לפי פסק דתבי׳ דפסק לשיטיו׳ דרכב ודין צל כב׳ לגבא לחנה
כדיו׳ כשב׳ שאין חנות שגבואם ואן נכס לחב׳ וכל בן נכס לאוקוס
נפי׳ שגבואם חק׳ לגבא. ומש חנותו חוהבך ונשט לא לפותי
דליכו כשב׳ שאין נכס לחברו ושגבואם לכבא שיה דג המגבא
פשנוו שלשה לכל בחנות שלפני שגבואם פס פלונבא דכבב הנות
כס ונ״ל שמש׳ שבן בשמע׳ ולש דל לגבא לכוח בדרו וה״ל ומשנשש
דליה בנתל פ׳. וה״ל דורג בחנות שגבואם לכל כשנו שגבואם לש׳
למו בנתל פ׳ וכ׳ שלא דלהכב׳ כל ללפש הקוס צריך לגבא לחנות בשידיו
ושתק׳ כל כל לפש השקוס חק׳ לגבא וכ׳ דוכל נלני לגבו שין כשנו וכב
דלה נכי׳ שב׳. ודרשה דקדש פשבן ז״ל דלפש הקוס שיהא צריך לגבא
ומש לשנותי וכ׳ כל דבעיתי דג חולק של פשני שלשו שגבואם לב׳
לפש הקוס כלחש ולא כרכב׳ נמצא דקא ונתב שאחת וכ׳ לגשון
ופלונתא לבנות כשב׳ שחקולה שלפס הולך לס חוזר ומשוקה הולך
אחר והאם שבן כשמע מי׳ תהלי שאוו שחקולה שלפס הולך שנבר
ולא שנב שלפס דפג׳ יכל לחוזר ולקוקות של דס שב׳. ומש נחתך
שלב שן חנותי לפכ׳ לש חוזר לגוקות שליפס הולך אחר וזהו מלה
דרא

[illegible]

קנ״ה

קדש אחורה מלא חשבון [illegible] ח׳
[illegible] להקריב [illegible] חוק מלא חשבון מלא [illegible]
שנות וכו׳
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] =
[illegible] =
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] תם ונשלם
תוצאת חיים לגרב מוהר״ר [illegible]

[illegible] בעולם [illegible]
[illegible]
[illegible] טוב אתה לו [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] טוב אתה לו [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] על הגשמים [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] גדול [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] גדול [illegible]
[illegible]
[illegible] בתורה והמצות [illegible]
[illegible]
[illegible] גדול [illegible]
[illegible]
[illegible] על הגשמים [illegible]
[illegible] להם [illegible]
[illegible] בתורה [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] להם [illegible]
[illegible]
[illegible]
איוב [illegible]
אדם [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] הארץ [illegible]
[illegible]
[illegible]

לא נדה [illegible] מה תלמוד לומר [illegible] דתניא [illegible]
[illegible]
[illegible] בהמתנים [illegible]
[illegible] יש לתרץ [illegible] המוסיפה [illegible] על [illegible]
[illegible] על [illegible] שניים [illegible] על [illegible]
[illegible] ומודים [illegible] על [illegible]
[illegible] לעולם [illegible]
[illegible] רואה לו [illegible]
[illegible]
[illegible] רואה לו [illegible] של הכנסה [illegible] שאמר
[illegible] ואם אין [illegible] לבחור [illegible]
כי לא [illegible] ולא תמצא [illegible] המותר אין זה אלא שאשבות לו
[illegible] אויב [illegible] שאשברה [illegible]
עוד יש לדחות [illegible] כולהו [illegible] לאויבי׃
דרך שלמה למשנה למלך [illegible] שקר [illegible]
[illegible] רבי אליעזר [illegible] שאמר [illegible]
וכו' [illegible] רבי [illegible] שאין [illegible]
כאן אבל [illegible] היה [illegible] שאל [illegible]
שלמה [illegible] כמו [illegible]
[illegible] על [illegible] עוד אתה [illegible] לישראל
[illegible] על [illegible] גדול היא לעולם
[illegible] שלא [illegible] ואתה [illegible]
[redacted] [illegible] לא [illegible] שלמה [illegible]
[illegible] לכל [illegible] אתה [illegible] לשבט׃
עוד יש לכוונת [illegible] שאמר עוד אתה לישראל וכו' ויבן לאחיו
[illegible] ולא [illegible] לבני [illegible] ואמר [illegible]
[illegible] אחר [illegible]
[illegible] גדול [illegible]
[illegible] של [illegible] לא
[illegible] אין [illegible]
[illegible] לא [illegible] שלו [illegible]
[illegible] אשר [illegible] הים אמר
[illegible] רבי פנחס בן יאיר [illegible] של [illegible] הים [illegible]
[illegible] גדול [illegible] ולא
[illegible] ר' אליעזר [illegible] פנחס [illegible]
הים ולכן לא [illegible] בבל [illegible] של [illegible]
[illegible] שלא [illegible] אחת
[illegible] לה [illegible] כל [illegible]
[illegible] על [illegible] ולכן אמר [illegible] בן [illegible]
[illegible] על [illegible] אלו [illegible]
[illegible] ולשבט [illegible] אתה [illegible] גדול [illegible]
[illegible] ולכן לא [illegible] של [illegible] אלא [illegible] אתה
[illegible] של [illegible] הגוים
[illegible] גדול [illegible]
[illegible]
[illegible] ולכן [illegible] בגלל [illegible]
[illegible] בבלי
[illegible]

[illegible]

ואיר רגל שבותי ועבודתו מתרבים בספו ומתודה על חטאיו ונוכח—
לפי שלמעין״ הנה המשום דבר שמעון בלא משפט ונמסר לדומה ובאותו
בזמנו מיד הולך למנוחתו ישבה דאכבה ואומר טוב אתה מאהב
ואם וכו׳ זה מבואר כמ״ש בהם אלו מצוות הכבדות אביו ואביו דרש
רבו על רבו קודמת שאביו מביאו לעוה״ז ורבו לעוה״ב ״ וז״ש טוב
אתה וכו׳ ולפ״ז ״ ע״ל דאיתא בקדושין דמכבד ב׳ שותפין יש באדם
אביו ואמו והקב״ה וכשמכבד האדם נותן הקב״ה חלקן וחלק אביו ואמו
נירם תולדותיו ויבא ויודע שהדשנים בחיים קרויים מתים וצדיקים
אפילו במיתתן קרויים חיים לכך טוב אתה לגדול מאהב ואם דאב
ואם דוקא בעוה״ז ובשמות מונח חלקם לפניהם לכבד אבל לא חלק
רבו ואתה בעוה״ז ובעוה״ב דעקרא חי בעוה״ז ובעוה״ב וז״ש אלמדו תורה
והביאו לעולם ״ ומעתה נבאר עוד מה חדש זה יותר מזה ״ ונראה
דבשבקדים את ה׳ ומעלתו ב׳ כמות זו למעלה מזו והוא אחד
עובד ה׳ בירות העונש וב׳ יותר מעולה בירות הרוממות —
מרוב רוממותו כי כבר שעובד אותו ״ וב׳ גדול מכולם והוא עובד
את ה׳ מאהבה כמ״ש ואהבת את ה׳ אלהיך ״ והנה ר׳ שמעון אומר
טוב אתה מעולה על בשמים שעל יד שבירת הבשמים אדם —
עובד את ה׳ מיראת העונש כמ״ש האמרו לכם וכו׳ נחרה ועבד
אתה שמים וכו׳ ומוב אתה מהם וה׳ אמר שאין דאוי לומר על יבנו
לבא מעולה מזה המעולה שבהן כידוע מעלה אדוני ומביאם
של יד מוסרו בירות הר ורוממות ״ ודאכבו אמר גדולה מזו של
יד מוסרו מביאם לי אהבה שזה עם היות כאהבת האב של
הבן שאם יתן איש את כל הון ביתו באהבה זאת בוז יבוזו לו
אבל דעתך מכירא אחרת אתו ומבירא לה דיבור דא אינם אלא
לכבד עליו כמ״ש לעיל מוכיח כל זמן שאתה רואה שאין ייסו מהמיץ
וכו׳ אתה אומר קבל רבי את שלמו ולכן דקדק ואמר חביבין יסורין
כלומר כמה חביבין הן היסורין שמוכיחו בלבו לכבודות דבוו להוי
יסורין היו אומרים חביבין שלך יסורין בתמיה וכו׳ שהיה אומר
לא הן ולא שכרן היה אומר הב לי ידך ומקימו לפי שהיסורין קבלם
להרבות שכר כדי להסירם מעליו מיד כיון שהיה אומר לא הן ולא
שכרן ״ אחר דא על יד שהיה קסדן קסדו עליה מן שמים ולכבד עלין
בא ולכן אמר כמה חביבין היסורין לכבד ולא אמר חביבין שלך
דלא באו להרבות שכרו להסירם מעליו לכן לא אמר הבל ידך אלא
מפני בלבד ולהשמיע דבה שהיה תלמידי ודוק״

דרוש למילה בס"ד

במדרש ברוך פרי בטנך ופרי אדמתך מה פרי אדמתך ערלה [illegible] אף פרי
בטנך ערלה [illegible] מילה. ד"א מה פרי האדמה אין בה חטא אף
פרי בטנך. ד"א מה פרי האדמה מעשרים [illegible] אף פרי בטנך
מעשרים עכ"ל

מו"ר [illegible]

[illegible]

[illegible] כי הקב"ה [illegible] כשלמו [illegible] ושמנה עשה הבדל בינהם
חיה אסור וחיה מותר [illegible] הסימנים [illegible] אך בשני האדם לא [illegible]
הבדל בין [illegible] כי כלם [illegible] הבדל לבן הקב"ה צוה [illegible]
להבדיל הבדל בינהם · [illegible] הבדל בינהם [illegible]
[illegible] אשר אלה לא כמה [illegible] וזה [illegible]
[illegible] הקורה [illegible] האדם [illegible]
[illegible] אם [illegible] הפלאה [illegible] ה' [illegible]
[illegible] לא [illegible] האדם היה [illegible]
[illegible] אשר אלה לא כמה אלה" [illegible] הפסוק [illegible]
[illegible] עם [illegible] ופימות [illegible]
[illegible] ה' [illegible] האדם [illegible] לבא לאלים [illegible] הנבראים והפסוק
[illegible] ה' [illegible]
[illegible] הבדל כי [illegible]
[illegible] ונפש [illegible]
[illegible] הבדל [illegible] כי אחר
[illegible] הנבראים [illegible]
[illegible] הבדל בין [illegible] כי [illegible]
הסימנים [illegible] מין טהור · אחר [illegible]
האדם [illegible] כי [illegible]
[illegible] הבדל באדם" [illegible] הקב"ה
[illegible] הבדל [illegible] קודם [illegible]
הסימנים [illegible] האדם [illegible]
[illegible] לאלהים כי [illegible] קודם [illegible] הקב"ה [illegible]
[illegible] לא היה [illegible] אלהים [illegible] היה הבדל
[illegible] הבהמות [illegible] הבדל כי אחר
[illegible] הבדל [illegible]
[illegible] הקב"ה [illegible]
[illegible] אל [illegible] אל [illegible] אל היה
[illegible]
[illegible] הקב"ה [illegible] כמו הפסוק [illegible]
[illegible] הלל [illegible]
[illegible] המילה [illegible]
[illegible]
[illegible] הקורה כולה [illegible] לא [illegible]
[illegible] לא [illegible] הוא להמילה [illegible]

[illegible] הוא [illegible] המילה [illegible] החמדות··

[illegible]

[illegible]

אברם לאל עליון קונה שמים וארץ אברהם קנה שמים וארץ כי בזכותו נבראו
ונבראו כל העולמים אבל עדין לא ניתנה המילה לאאע״ה כי עד שלא בא אברהם בשנה
ובשנת הבינה היו הדורות שלפניו חסרים מילה כי הקדים את שאינו שלו אין תרועתו
תרועה והם לא יש אל נעשה להיות שלמים בגופם כי קבל לבנה זה אברהם ויהיו
ערלים תורם שלא בדעות בשנה כי אברהם בשנה אינו עדין בשלם אך בשנה
אברהם נתן לו המילה כי הוא התורם את שלמותה והלא גם הדורות הבאים
אחריו נקראים תורם בדעות בשל הבית כי אברהם נתן להם רשות לתרום נכונה
את בניו אחריו לשמור דרך ה׳ ואח״כ אמר אחז״ל בגמול לשום בחומרם אם
יאמר לך אדם אם חביבה היא המילה למה לא ניתנה לאדה״ר אל הקב״ה לאברהם
דין אני נותנה בשלם כאמר בשם שבאתי שלמי כמו כן גם אתה מכותך
בראתי שלמך שלם השפל ואח״כ אתה הוא בשל הבית בשנה ולך נתן רשות
לתרום פריו אבל לאדם מי יתן רשות לתרום שלא ידעת בשנה והיינו שמעתה
שתשבי שאמר אברהם כל התורה ואפי׳ ערובי תבשילין מעשה לא קיים מצוה זו
עד שבא בוא אחרית ה׳ למול בשר ערלתו שעשה אברם לא רצה למול עצמו –
בחמרי התורם את שאינו שלו שלא בדעות בשנה אינה תרועה ולא ידע בבעלים
שהוא בשנה ולבן המתין עד שצוה לו ית׳ על המילה ואז ידע והכיר בשנה
כי הוא בשנה ובידו לתרום משלו ואז לא פסקה מעותו כי אפס גם אחר
לבנות שלמותם אברהם שאין שלמים ויהיה בני אחריו לשמור משמרתו
ובזה נחזור למאמר שהתחלנו וביך פרי בטנך דכאן נתבאר הכל דאמתו
ואפשר שרצה לרמוז על המילה דבהקדי״א כתיבה
כי היא נלמד על המילה

המהול צריכים להניף מתוכו
דם ברית וזהו מה פרי אדמתך צריכה
שיעור שהדין הוא שלא שכבר השדה
הוציא מעשר גם הוי שארת תרמתו –
מוציא מעשר אחר אף פרי בטנך
אפי׳ מי שנולד מהול שכבר א ביך
הרא שון אדון הכל הוציא מתוכו השיעור
וברא מהול אף אתה חייב בשר ודם
הקונה הבן מהקב״ה חייב אתה לחזור
למעשר והמילה כבר ידעת שהק׳ שיעור
שהוא א׳ מעשרה שלשים שאחזו בגמ׳
ב׳ ש״נ ב׳ חזנים וכו׳ וראש הגוייה
ואפשר עוד שמה שלמוד המילה
מהיקש פרי אדמתך הוא למען
דרשה וזהו מה פרי אדמתך צריכה שיעור

הגה ונראה לי ליישב עוד דחז״ל הוקשו
חומרו וביך פרי בטנך דאם
הכוונה לומר שנולד בנים הרבה התינח
אם יהיו בנים זכרים הרי זה ברכה תחשב
ואם יהיו נקבות רוקלנה תחשב לו לזה
באו חז״ל ונתרצו דקרא הק׳ וביך פרי
בטנך וכו׳ מתם ותנא והדר מפרש ופרי
אדמתך לו׳ דפרי בטנך זה שאמרתי לך
מתם יהיה כפרי אדמתך מה פרי
אדמתך הוא דבר שצריך שיעור אף פרי
בטנך יהיה מעין פרי אדמתך שצריך
שיעור דהיינו המילה כלו׳ שיהיה פרי
בטנו כולן זכרים ולא נקבות דאשרי
מי שבניו זכרים ולא אתו חז״ל לו׳ דפרי
בטן כריכים להמול דזה לא צריך קרא
דבהדיא כתיב ובנים הק׳ ימול וכו׳ ולא
צריך היקשא אלא אתא לו׳ וביך פרי

דריינו מעשר א' ומעשר ב' כך פרי בטנך
[illegible] דפריש לא כתובה בהדיא
בקרא ואיכא מאן דנפקא ליה מהמול ימול
ואיכא מד דברה תורה כלשון בני אדם
ועוד דלא קאמר מה פרי אדמתך בריכה
שני עישורים משום דלא חשיב עיקר אלא
המעשר ב' שהוא הדגן כמש"ה הרמב"ם ז"ל

בטנך. ואית פרי בטן יהיו כפרי אדמתך
שצריך עישור אף פרי בטנך יהיה מעו׳
פרי אדמתך הבריכים עישור כלומר
פרי בטנך יהיה מאותו מין הצריך
עישור דהיינו זכרים ולא נקבות וכל
כנ"ל עד חיים בלא"ח כהה"ר יהודה שנ"לח.
זלה"ה

דמעשר ראשון חולין הוא כך הפריעה חשיב עיקר דמיל ולא פרע כאילו לא מל ..
אמר עוד מה פרי אדמתך אין בה מעל. אף פרי בטנך קק דמה שון אין כפרי
האדמה ועוד כי לא כתיב נמי פרי אדמתך רק פרי בטנך דבנך

תרומך יתברך היה זה ההיקש נראה שנין נכון עמוק בגמ׳ בשעה שאמר הקב"ה
למינהו באילנות נשאו דשאים ק"ו בעצמם וכו׳ בעי רב אשי הכתוב שני דשאים מהו
כיון דלא כתיב בהו למינהו לא מחייב יהו בעצם דסבר הך ברייתא כבד זה של
הבעיא ולזה מה פרי אדמתך אין בהם שום מעשם דלא כתיב בהו למינהו ואפ"ה
הם מעצמם שומרים מאמר ה' כך פרי בטנך לא יהיה בהם חטא ולזה נקט
היקש פרי אדמתך שהם דשאים דאלו אילנות יש בהם חטא שהם נענשו על למינהו
א"נ דה מה פרי אדמתך מכפרים וכו׳ צ"ע על איזה דבר מכפר פרי אדמתך׳
ותו היכי משכח משכתיב וכפר אדמתו דהא התם אדמתו כתיב ולא כתיב
וכפר פרי אדמתו״ נראה דהכי פירושו מה פרי אדמתך שהם חטה ושעורה מהראשונים
על פרי האדמה הם מכפרים שאדם מביא קרבן מהחטים סולת למנחות והשעורים
קרבן המנחה כך פרי בטנו של אדם כשמקריב אותם ביום הזה קרבן לפני הא"ל ית'
בן ח' ימים ואינו חס עליהם חשוב כקרבן כמו"ל מצינו שאברהם אבינו עד שלא
נימול הפרי שלו לא היה נבחר להקרב על המזבח ובשנימול הפרי שילד היה ראוי
שהקריב על המזבח [illegible] אתה למד שכל מי שהוא מכניס בנו למילה כאלו כהן
גדול מקריב מנחתו ונסכו על המזבח׳ והביא ראיה מוכפר אדמתו עמו [illegible]
למימר דאי מכפר על עמו הו"ל וכפר אדמתו על עמו מאי אדמתו עמו אלא
מרמז עמו לאדמתו מה אדמתו היוצא ממנה מכפר אף עמו היוצא ממנו שהוא
בנו של אדם הקטן היוצא מחלציו מכפר בעדו ונכון״ בע"לת ::

ובספר מגל"ה חיים למוהר"ח שמרים ז"ל הביא מאמר זה וכתב בו וז"ל ואיכא למידק
דמאי איכא צריך קרא לאקושי פרי בטנך לפרי אדמתך מה פרי אדמתך
בריכים עישור אף פרי בטנך בריכים עישור והיא המילה דמילה מהכא נפקא והרי
מקרא מלא דבר הכתוב וביום השמיני ימול בשר ערלתו ובפ' לך לך ביוה"ה על
המילה׳ ואולי ה' אמרה נפשי נמשך להקוה דברי ראובן האיבעיובי בפ"ד דמעילה
שעמן לבטל ג' גזרות שגזרו שמד האויבים ע"י שהם למובתם על ישראל שמחמת
ביטול השבת הם מתעשרים ומחמת ביטול הנדה הם פרים ורבים ומחמת
ביטול המילה הם מוסיפים כח וגבורה׳ ויותר טוב שלא לבטלם מהם כדי שיתגנו
ויתמעטו ויותש כחם אע"פ שפתחון פה לבעל דין לחלוק שמא לדעתינו או נתן לנו
את החקים האלה לבד בא הכתוב לשכך את האוזן ולומר אל ירע לבבכם ואל תשית
את דעתך לדברים הנ"ל ואל תירא ואל תחת והטעם שרצה הקב"ה לשומרם חשיבה
את בטולם להודיע לבני אדם גבורותינו בזה שנתן להם חקים ומשפטים אשר יעשה

אותם

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] כיון [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

ע"כ הגה' מנחת חיים:

כתובות פי״ג אמר רב ענן כל הקבור בא״י כאלו קבור
תחת המזבח כתיב הכא מזבח אדמה תעשה
לי וכתיב התם וכפר אדמתו עמו · עולא הוה רגיל דהוה סליק
לא״י נח נפשיה בחוצה לארץ אתו אמרו ליה לר׳ אלעזר אמר אתה
עולא על אדמה טמאה תמות אמרו לו ארונו בא אמר להם אינו
דומה קולטתו מחיים לקולטתו לאחר מיתה עכ״ל · והנה לפי דברי
רז״ל דלאחר מיתה אינו דומה קולטתו מחיים וכו׳ קשה
מעשה שמת בחו״ל במצרים אמאי אהני׳ ליה קבורת א״י אבי יעקב
לבנו יוסף כנו לקוברו בא״י כדכתיב ושכבתי עם אבותי וכו׳ שהוליך
והלא אינו דומה קולטתו מחיים לקולטתו לאחר מיתה · ובזוהר
בפ׳ ויחי דף רכה ע״ב התעוררו על קושיא זו ותירצום והכי איתא
התם וז״ל א״ר יהודה יעקב אמר ליוסף ושכבתי עם אבותי ונשאתני
ממצרים וקברתני בקבורתם תמן תנינן מאן דנפקא נשמתיה
ברשותא אחרא וגופיה אתקבר בארעא קדישא עליה כתיב ותבואו
ותטמאו את ארצי ונחלתי שמתם לתועבה ואיך אמר יעקב ליוסף
ונשאתני ממצרים וקברתני בקבורתם ונשמתיה נפקא ברשותא
אחרא · א״ר יהודה שאני יעקב דשכינתא הות אחידת ביה ואתדבקא
ביה הה״ד אנכי ארד עמך מצרימה ואנכי אעלך גם עלה אנכי
ארד עמך מצרימה לדיירא עמך בגלותא ואנכי אעלך גם עלה
לאתדבקא נשמתך בי ולאתקברא גופך בקברי אבהתך עכ״ל הא
בעירי אעלך דקאי נפקת נשמתיה ברשותא אחרא עכ״ל · אבל עדיין
קשה קושיא זו לגבי יוסף הצדיק שמת במצרים מאי דקא
יע נחה וצוה לאחיו פקוד יפקוד אלהים אתכם והעליתם את
עצמותי מזה אתכם לקוברם בא״י · ואיפשר לומר דגם קושיא
זו בעל יוסף היא מתורצת גם כן מארץ
מצבם רז״ל בזוהר במה שאמר כי [illegible] גם קושיא
רוצה לומר ואחיו ובני ביתם הוא כי [illegible] המעט והוא לפי
בשתכד עמהם בגלות כי שהיה הוא מדור לשכינה דבר גדיר יוסף למצרים
ישראל גם ביוסף ואמר שהשכינה גלתה שכינה
יוסף כד אפקת ישראל · אחזתכם אנכי בלעד לארץ בחוץ
אחר והוא כי הנה ידוע כי בכל מקום שישראל הם ביחד
עם הוא אוירא דארץ ישראל ואם מותר להקריב קרבן לה׳ וכמו
בזמנו ישראל במדבר ארבעים שנה שהקימו את המשכן והקריבו
בקרבנות ולא נקרא שחוטי חוץ אז משום שלא היה המקום ההוא
כיון דבזמן ההוא היו עם כל ישראל ביחד היה עם אוירא
אז נמצא דיעקב ויוסף שמתו במצרים עם כל ישראל ביחד קיים
דא״י נחשב אויר א״י היו מתים באויר א״י ואחר שיצאו ממצרים והיו רוצים
יעקב ויוסף להקבר שם · אבל משעה שיצאו ממצרים בנוואתה לכן לא רצו
רכויסבה כל ישראל ביחד מעלת ארץ ישראל היה אפי׳ באלו
אויר א״י הוא נקרא ולזה יעקב ליוסף ואין עם אלא תרבות מהם ולא
ארמזו זה הענין שכאשר היתה לומר לו אל תחשוב שאני מת
ושכבתי עם אבותי וכו׳

בחרן שעשה אז כך שהיה קני עם אבותי שהם בא״י. לפי ששם
יש בכאן מערה של א״י שהוא אויר קדוש. והתירוץ הזה שכתבו
כתלמודה נ׳ שגלגלתי אותו מתוך דברי הזוהר במקום אחר
לפי שאיני יודע עכשיו איה מקום כבודו. ואחרי כתבי זאת
מצאתי קרוב לדבר הזה בס׳ הזוהר בסוף פרשה זו דף ר״ן ע״ב
שכתב וז״ל את״ר שמעון ת״ח די יעקב אע״ג דנפקא משארעא
במצרים לאו ברשותא אחרא נפקא אלא ברשותא כמה דאתמר
דלא הוה מיומא דאתברי עלמא ערסא שלימתא כההוא ערסא
דיעקב בשעתא דהוה מסתלק מעלמא ונשמתיה אויר אתקשרת
באתריה עכ״ל. הרי מבואר הענין שיעקב אבינו מת במקום
קדוש והשכינה לא זזה ממנו והוא גוף קדוש ונכנס לארץ
הקדושה ונקבר שם. ומש״ה הכתוב כשהעלוהו לקוברו בארץ
ישראל ויהי מחנה כבד מאד בודאי שהמחנה הזה מחנה
שכינה הוה כמו שהבטיחו הש״ת ואמר לו ואנכי אעלך גם
עלה. ותיבת כבד בגמ׳ עולה כ״ו כמנין שם הוי״ה ותיבת מאד
היא אדם סוד שופריה דיעקב מעין שופריה דאדם היה כמו״ש
חז״ל ודוק ״ תמ׳ שני לוחות הברית ״

פייך לשבת זכור מפטר קול בן לוי כתב [illegible]

[illegible]

אין לך מצוה בכל המצות שלב

שהיא שקולה כנגד ת״ת אלא ת״ת כנגד כל המצ׳ [illegible]
מבי׳ לידי מעשה לפיכך התלמוד קודם למעשה בכל מקום חוץ מפני
עשיית מצוה. ות״ת אם איפשר למצוה להעשות ע״י אחרים לא יבטל
תלמודו ואם לאו יעשה המצוה ויחזור לתלמודו [illegible]
נראה בלשון הרב ז״ל דלאו ראיה מוכיח [illegible]
כתב היה לפניו עשיית מצוה ות״ת וכו׳ מעשה שעתה [illegible]
נתעסק בשום אחת מהם ובהכי הוא דקאמר [illegible]
או לאו ובסיפא כתב לא יפסיק את תלמודו [illegible] המצוה
ויחזור לתלמודו משמע אפי׳ כשכבר היה [illegible]
שא״א ע״י אחרים אבל לא נאיפשר הא אם לא היה עוסק [illegible]
אפי׳ שא״א ע״י אחרים והשתא דיוקא דיוקא [illegible]
בתורה ונזדמנה לו מצוה אם איפשר ע״י אחרים לא יפסיק [illegible]
ולמד בתורה שעוקדים מן הבוקר כי יש הפרש בין [illegible]
מצוות ש״ך כרו בעצם התחלה והפסקה [illegible]
[illegible] לא מצי וכו׳ בה שאם לא גמר המצוה [illegible]
ולא קיים כלום אבל ת״ת לא בדא והמשל בזה הרי שגמר [illegible]
מסכתא אחת ושנה פרק א׳ מהמסכתא אם פנה והלך לו לא יזיק [illegible]
קיים מצות [illegible] שנון אותו פרק ואין שם אלא הפסקת [illegible]
[illegible] כפי קביעותו והגיע למקום שלא היה בדעתו ללמוד אלא [illegible]
[illegible] הרי קיים מצוה וכל פרק ופרק והלכה והלכה [illegible]
[illegible] בתוכ׳ מצות הוא באופן אבל מה שעתיד ללמוד הוא כמוזיר
בתורה אבל [illegible] לא כלה וגם כן לא יבדק לה בעצם עם התחלה ולא הפסקה
[illegible] יתייחס לה דעת בעצם היה בדעתו ללמוד [illegible]
[illegible] ללמוד משנה א׳ חוברת א׳ ואם נמנע יתייחם למונע עם
[illegible] מצוה שהיה בדעתו ועפ״ז יתבארו דברי הרב ז״ל כי בדקנ׳ [illegible]
[illegible] היה לפניו וכו׳ ר״ל אפי׳ שכבר התחיל ללמוד לפניו מיקרי כל העתיד
ללמוד עוד יתייחס לו בתור הבד עם הפסקה וכדאמרי׳ והוא אומנו ואם
לא יעשה המצוה ויחזור לתלמודו ר״ל למה שעתיד ללמוד ומה שאיקיקו
נכתוב דבוק בקבוע זה ולא אמר היה עוסק וכו׳ ללמדנו כי אם כבר
התעסק במצוה א׳ אפי׳ שא״א לעשות ע״י אחרים ונזדמנה לו מצוה
דאי אפשר ע״י אחרים לא יפסיק דהעוסק במצוה פטור מהמצוה כמש״כ הרן

התו׳

המצוות [illegible] וכתב היה לפניו וכו' ז"ל דודאי במציאות שאתיק
[illegible] אלא שכבר נתעסק בעצם במצוה דדי ~
אמרי' העוסק במצוה וכו' ומ"מ דקדק וכתב אסוף דינא לא יפסיק
וכו' [illegible] כי היכי דלא תיתה משמעות היה לבנו דהיינו מדרש
[illegible] לא התחיל בתלמוד דומיא דמצוה שלא התחיל כלל הא
[illegible]. מוידא לתלמוד אפי' אם נזדמנה לו מצוה שא"א על ידי
אחרים לא יפסיק מתוה שייעד לתלמוד והא ניחא דלא אמרי' העוסק
במצוה [illegible] בכה"ג שאם יפסיק לא קיים מצוה כלל אבל הכא
כבר קיים מצוה אותו פרק שעשה עכ"ב הרב ז"ל דיבר בלשון חכמה
[illegible] לגלוי [illegible] וריעא לגלוי סיפא וכדנוכן" ועיי' כדי
[illegible] ז"ל בפ"ג מה' תמורים דין י"ג ה"ל
[illegible] לעשות מצוה אם אפשר למצוה שתעשה
ע"י אחרים [illegible] יפסק בכבוד אביו שאין מבטלין מצוה וכו' ואם
אין שם אחרים [illegible] יתעסק במצוה ויניח כבוד אביו שהוא ואביו
חייבים [illegible] המצוה ות"ת גדול מכבוד אב ואם עכ"ל" וקשה דמאי
[illegible] ת"ת דוחה כיבוד אב ואם הלא ת"ת מצוה
[illegible] היא כנודע וכל מצוה קלה כמו שא"א ע"י אחרים
דוחה כיבוד אב ואם ונ"ת צריכה היא דהוה ס"ד למימר דנהי דמצוה
שא"א ע"י אחרים דוחה כיבוד אב ואם מ"מ גבי ת"ת אפשר דגריעא
[illegible] מצוה דא"א לעשות ע"י אחרים שאותה מצוה דוחה אותה אב הוי
[illegible] כמצות כיבוד אב ואם דנדחית מפני מצוה שא"א ע"י אחרים
[illegible] יכול הספק מי נדחה מפני מי קמ"ל דת"ת גדול מכיבוד
אב ואם מ"מ אכתי קשיא דסוף סוף נלמוד הוא מן הטעם שכתב ~
במצוה שא"א ע"י אחרים שדוחה כיבוד אב ואם מטעם שהוא ואביו
חייבים במצוה כמ"ש בש"ס ומשמע דה"ק שהאב נמי משועבד
למצוה ואיך יגדל כבודו שידחה הבן אותה מצוה שמוטלת בו גם ואב
[illegible] בהרע"א וכו' לכן אין שום מצוה שא"א ע"י אחרים נדחית מפני
כיבוד אב ואם דר"ל אותה שאיכשר ע"י אחרים אין שם שעבוד גמור
כיחוד לה" אמור מעתה הוא הטעם גבי ת"ת דהאב נמי מחוייב בה אין
שיה נדחית מפני כבודו ואחר מעתה הנ"ל ולא היה צורך ללמדנו"
אכן במ"ש נראה דת"ת לא דמי הומש לשאר מצוות דשייך בהו התחלה
והפסקה בעצם וכההיא דהנילה דהתם לא פרע כהלכה לא מל ~
וביטל המצוה ולא קיימה כלל. אבל ת"ת כל פרק ופרק הוא הלכה א' מצו'

בפני

כאופן נכבד וכשלמד אותו פרק הרי קיים מצות למוד אותו פרק
ואם היה רצונו ללמוד שני פרקים ולמד א׳ והפסיק לאיזה מצוה
אין זה אלא ביטול שעה אבל לא הפסיד הקודם וגם אותו פרק
שהיה עתיד ללמוד ילמוד אחר המצוה כמ״ש הרב אם יפסיק
המצוה ויחזור לתלמודו וכדכתיבנא אבל במצות כיבוד אב ואם
שא״ל השקיני מים שא״ס לא יפסיק מלימודו ויפרהו הרי ביטל
מצות כיבוד אב ואם שכל ביזוי וביטול מצוה דרבה [illegible] לא
תלמודו ומעתה היה הדעת נותן שיפסיק ויקיים מצות האב ויחזור
לתלמודו ללמוד אותו פרק כי אין זה אלא ביטול שעה [illegible] כי שנין
קתני דגדול ת״ת מכיבוד אב ואם ולא יפסיק למצות האב דכבוד
אתים עדיף כיון שא״א ע״י אחרים ודוק ״ אחר שיהיה נקט מכל האמור
דעם שהת״ת שקול כנגד כל המצוות כמ״ש רז״ל במצות ת״ת
אם עכ״ז נדחה מפני מצוה שא״א ע״י אחרים כדאמרן ״ ובזה האמור
המצוה שא״א ע״י אחרים דוחה ת״ת שמעתי ממורי [illegible]
ז״ל יישוב קושי דעניינא דיומא דכתיב ויאמר משה אל יהושע בחר
לנו אנשים וצא הלחם בעמלק וכו׳ ״ ויש להקדים שלא היה כל צרך
שלא הלחם בעמלק ועם שרז״ל דרשו שיצא מתחת כנפי כבוד
[illegible] נתי פניעו ועוד דכתיב ויעש יהושע כאשר אמר לו משה
להלחם בעמלק שגם זה מיותר דפשיטא שקיים מצות רבו ומאי
כאשר א״ל משה דלא הל״ל אלא ויעש יהושע כן ״ עוד נאמר דאמר
אל משה כתוב זאת זכרון בספר וכו׳ ויש לשאול מה ענין שימה
לאזני יהושע עפ״י מאחרים ובפרט למה שרז״ל בפר״ד
זאת מה שכתוב כאן זכרון מ״ש בנביאים • בספר מ״ש במגילה [illegible]
ומאי תלה הענין ביהושע ״ עוד אם ויבן משה מזבח ויקרא שמו ה׳
[illegible] ולמה לא בנה המזבח אלא אחר ציווי הכתיבה והלא תכף אחר
[illegible] הי״ל להודות ״ והנלם בהקדמותינו ״ שבס וגם כי ידוע מ״ש
[illegible] מקורות היא שביד בניה של רחל עמו נופל בראיתא
בספירתה הנבאה בילקוט עפ״ה הנ״ל ע״ש ״ בהיות שמצוה זו דמחית
עמלק א״א שתתקיים אלא ע״י בניה של רחל ולכן לפנינה שאול בזה כי
הוא היה מבנימין וכן ע״י מרדכי בזמן המן כי מרדכי איש ימיני כנודע
ונודע דכתיב ביהושע נער לא ימיש מתוך האהל דלא פסיק גירסא
מפומיה ומשה קבל תורה מסיני ומסרה ליהושע ״ והנה כיון לא היה
ראוי לבטל ליהושע מת״ת אם לא מטעם שא״א לא ע״י האחרין ולא ע״י אחר
כי אם ע״י בניה של רחל ובחר היותר חשוב וצדיק בבניה שיעשה המע׳

והנה

יהוא המחבר מרע״ה בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק כאומר
צא מה״ל כאומר שאתה מחוייב לבטל ת״ת מפני המצוה זו ״
ובזה נ״ב הדיוק לשון הפסקתא הנ״ל ג״כ ויאמר משה אל יהושע
ויא׳ משה אל יהושע מפני שבא מזרעו של יוסף וכו׳ כאומר
שלא היה ראוי ליהושע שיהיה מתבטל מת״ת ובזה התשובה שא״א
ע״י אחרים כדאמרן ״ והנה יהושע בשומעו דבר זה גם כי שתקשה
בעיני [illegible] ת״ת
לתורה מצוה זו לא הרהר אחר רבו אם מפני
המצוה דא״א ע״י אחרים המצוה הזאת ולו משפט הגאולה ואם
כי לא יהיה כן אתה יוצאת שעה היא ומשה מוריה לנביא והיינו
דכתיב ויעש יהושע כאשר א״ל משה לו דייקא שלו משפט ~
כתיב ויעשה דייקא מוריה לנביא ואח״כ מצוה דרבים שאני כנודע
[illegible] חולשה [illegible] כי לא היה שם נצחון גדול להכריתם
הסכימו להלכה אלא עד שמחה היתה בלב משה ויהושע אולי לא
[illegible] עדיין או שהיה אפשר ע״י אחרים ואין ~
[illegible] יקר ועל כן לא הצליח כי אם חולשה במלחמה לכן ~
[illegible] ומשה לא בנה מזבח להודות כי חשב אדרבה
עונש היה. אלו היתה ע״י אחרים היתה הצלחה רבה והמה לא ידעו
כי כך עשה ברצונו ית׳ ושא״א בפעם א׳ למחות כי עוד חזון מדור
דור לכן בא אליו דבר ה׳ ויאמר ה׳ אל משה כתוב זאת זכרון וכו׳
זאת מש׳ כאן זכרון מש׳ בנביאים שגם יהיה ע״י בנה של רחל
והוא שאול בספר כמ״ש המן ע״י מרדכי איש ימיני שהכל ע״י בנה
של רחל ומינה כי מחה אמחה ולא כדסבר שהיה ראוי שתהא תכף
אלא כי עוד חזון והוא אומרו ושים באזני יהושע שלא יצטער
והנה כי כן שמח משה בדברי אמור מעתה כי נס היה ולא עונש
וזה אומרו ויבן משה מזבח ויקרא שמו ה׳ נסי ומפרש ואח״כ ויאמר
וכו׳ כלו׳ נס היה זה ולא עונש כי יד על כס יה מלחמה לה׳ בעמלק
מדור דור שדבר זה נמשך מדור דור מעתה נס מעשה זה מעשה
נסים היה וכדאמרן ״ וביותר מדוקדק אל הנמשך מה שדרז״ל -
הגבה בקוים וז״ל ביד על כס יה ר׳ יהושע אומר לכשישב
הקב״ה על כסא מלכותו ותהא המלחמה שלו בהיותה שעה מלחמה
לה׳ בעמלק עכ״ל כה יעשה האלהים בזמן קריב להכרית זרעו של
עמלק ולבנות בית הבחירה ולמנות מלך על ישראל משיח אלהי
יעקב והיה ה׳ למלך על כל הארץ אמ״ר

בפ״ק דמגילה שאלו תלמידיו את רשב״י מפני מה נתחייבו שונאיהם
של ישראל שבאותו הדור כליה אמר להם אמרו אתם
אמרו לו מפני שנהנו מסעודתו של אותו רשע אמר להם אם כן שבשושן
יהרגו של כל העולם כולו אל יהרגו אמרו לו אמור אתה אמר להם
מפני שהשתחוו לצלם אמרו לו וכי משוא פנים יש בדבר אמר להם
הם לא עשו אלא לפנים אף הקב״ה לא עשה עמהם אלא לפנים וה״ד.
דכתיב כי לא ענה מלבו ויגה בני איש עכ״ל.

טעם ההקדמה נבא מאחר בענין זכירת עמלק שציותה התורה להיות
נזכר תמיד ובה מעשמותו שלא ישכח והנה הרמב״ם ז״ל
בס׳ ה׳ מה׳ מלכים כתב וז״ל מצות עשה לאבד זכר עמלק
שנא׳ תמחה את זכר עמלק ומצות עשה לזכור תמיד מעשיו הרעים
ואריבתו כדי לעורר איבתו שנא׳ זכור את אשר עשה לך עמלק מפי
השמועה למדו זכור בפה לא תשכח בלב שאסור לשכוח איבתו
ושנאתו עכ״ל ויש לשאול מה המצוה הזאת לעורר איבתו עם זרע
עמלק יותר משאר אומות אשר הכה השוה שבהם הרעו לעשות
עמנו רעה ועם אבותינו הגם ישיב להם גמולם בראשם את אשר
גמלונו רעה ולמה יצא עמלק מכללם לצוות עלינו בכל הדורות
הללו למחות שמו ולזכור איבתו תמיד ומלחמה לה׳ בעמלק מדור
דור ועוד הוסיף לצוות עלינו לשאול המלך לך והכיתה את עמלק
והחרמתם את כל אשר לו ולא תחמול עליו והמתה מאיש ועד אשה
מעולל ועד יונק משור ועד שה מגמל ועד חמור ואלו בשאר האומות
נאמר ואכלת את שלל אויביך ובמלחמות עמלק נאמר להם אפי׳ לטול
לעצמו שום בהמה מעמלק כדי שלא יהא נזכר שם עמלק לו׳ בהמה
ז׳ של עמלק ושאול שלא נזהר בזה וחמל על מיטב הצאן והבקר
העדיו ממנו המלכות וגם נאמר נחמתי כי המלכתי את שאול למלך
ובמפלת המן שיבח לאותו הדור ובביזה לא שלחו את ידם ש…
יש לתמוה מה חורי האף הגדול לזרע עמלק ביותר מכל העמים
אשר הריעו לישראל אך הענין הוא שכל עיקר ביאת עמלק בעת
יציאתם מארץ מצרים אלא כנגדו יתברך ולחלל שם כבודו יתברך
יוצא אבר ואתה לתוך כי לומר כי הזק הוא מעמו כביכול שבעת
יציאתם ממצרים נאמר שמעו עמים ירגזון אז נבהלו אלופי אדום
וגו׳ שהזכיר שם ד׳ אומות פלשת אדום מואב כנען שארבע אומות
אלו הם יושבים בארבע פנות העולם שכל יושבי תבל רגזו וחלו
מפני ה׳ אלהי ישראל אשר שידד כל מערכות השמים והוציאם
ממצרים ובהיותן במדבר וה׳ הולך לפניהם יומם בענני כבוד
וה׳ נלחם להם ואיך הוא הניס יד ובא להלחם עם ה׳ אין זה כי אם

אין כמו אלהים לנגד עיניו ומכחיש ביכלתו יתברך שנגד העברים
עצמם ונגדו הפרוח אינו יכול לכן ראוי הוא לכל עונשים יותר משאר
האומות · כאשר חכמים הגידו על פסוק אשר קרך בדרך אר׳ למשר
משל לאמבטי רותחת שאין כל בריה יכולה לירד
לתוכה בא בן בליעל אחד קפץ וירד לתוכה אע״פ שנכווה הוקירה
בפני אחרים · כך כשיצאו ישראל ממצרים נתיראו כל האומות שנא׳
אז נבהלו אלופי אדום כיון שבא עמלק אע״פ שנטל את שלו מתחת
ידם הוקירם בפני אחרים והיינו דכתיב אשר קרך וכו׳ · וכן אמרו
בזוהר בשלח ר׳ יהודה אמר ראשית גוים עמלק וכו׳ וכי ראשית
גוים עמלק הוא והא כמה לשנין ועמין ואומין הוו בעלמא עד לא אתא
עמלק · אלא עד נפקו ישראל ממצרים דחילו ואימתא נפל על כל
עמין לעלמא משישראל הה״ד שמעו עמים ירגזון חיל אחז יושבי פלשת
ולא הוה עמא דלא הוה דחיל מגבורתן עילאין דקב״ה ועמלק לא הוה
דחיל הה״ד ולא ירא אלהים לא דחיל לאתקרבא לגבך ועל דא ראשית
גוים עמלק הוה · קדמאה דאתא לאגחא קרבא בישראל עמלק הוה
ובגין כך ואחריתו עדי אובד דכתיב כי מחה אמחה את זכר עמלק
עדי אובד · מבעי ליה אלא עד דייתי קב״ה ויאבד ליה כלו׳ עד דקב״ה
יהא אובד ליה דכתיב כי מחה אמחה את זכר עמלק עכ״ל · ולזה כי
יד על כס יה מלחמה לה׳ בעמלק וכו׳ ואחז״ל נשבע הקב״ה בכסאו
שאין כסאו שלם עד שימחה שמו של עמלק · דמה שנשבע בכסאו ·
כפי׳ המלוכה לאל רם ונשא · יען שעמלק הרים יד נגד כסא המלוכה
כסא רם ונשא והעיד כנגד ביכולתו יתברך לכן נשבע השי״ת בכסאו
שאין הכסא שלם ואין שמו שלם עד שימחה שם עמלק מהעולם ·
ומלבד זה הצטרף לו עוד שני דבר אשר הוסיף שעלה על חטאתו
פשע מצד מחשבתו הרעה באותה מלחמה שלא היה לו בה
שום תועלת כלל כי אם לנקום נקם מבני ישראל · כי כל הגוי
והמלכה אשר יתעורר להלחם נגד שום אומה הי׳ לצורך מה שיבא
הא׳ שהוא רוצה לכבוש אותה העיר שאותו עם יושב בה לרדותו ·
תמונה ולהוסיפה בעיר ממלכתו ולהרחיב גבולו ומאהלו
שכוונתו היא להנאתו ולטובתו · כי לא יפקד עליו בזה שום עון אשר
חטא · אך אמנם בשלא תהיה כוונתו במלחמה ההיא שלא לשום תועלת
כלל אלא לעשות רעה באנשים ההם יגדל עוונו מאד מפני שאין זה
כי אם רוע לב · וכל לעומת זה העון הזה גדל מאד בעמלק וחטאתו
כבדה מאד עד השמים · מפני רוע מחשבתו אשר היתה אתו במלחמה
ההיא · ולזה הכתיב זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך כלו׳ שהייתם
בדרך שלא היה לכם שום [illegible] אותו מלדכם שהרי

עדיין לא נכנסתם לשום ישוב כלל אלא אתם עדיין בדרך נוסעים
על פני השדה וזהו אומרו ג״כ אשר קרך בדרך ר״ל שלא היה לכם שום
עיר יושב אותה מידיכם אלא בדרך. אז יהיה מגדל חוזק העם הנמצא
באותה העיר שהם אנשי מלחמה גבורי כח ומחזיקים בכלי מלחמה לכן
יתגדל המלך לעשות עמהם מלחמה אע״פ שלא יהיה לו שום תועלת
מהם כלל רק הוא חפץ להודיע לבני אדם גבורותיו ונקנית לו שם
ותפארת על פני כל הארץ שנכבשו יושבי העיר ההיא שהיו גבורי כח
מלומדי מלחמה כדי שיגורו מתוכו כל יושבי תבל בראותם אשר
עשה מלחמה רבה ועצומה וכל מעשה תקפו וגבורתו. לזאת הכתוב
ואתה עיף ויגע ר״ל שלא הייתם גבורים אבל עייפים ויגעים
ומן הראוי שימנע מאותה מלחמה כפי חק המלכים וכאותה
שאמרו בגמרא על אלכסנדרוס מוקדון שהלך לכבוש על עיר אחת
של נשים ואמרה לו אשה אחת חכמה שבהם עצה הוגנת שיחדל
מן המלחמה ההיא מפני דאי קטלת לך אמרי נשי קטלוה ואי
קטלת להו אמרי נשי קטלת אמרו כי המלחמה ההיא קרובה
להפסד ורחוקה מן השכר שאם ינצח מתנה תהיה לו חרפת עולם
שנשים נצחו אותו ואם הוא יגבר עליהם לא תהיה לו שם ותפארת
כי יאמרו נשי קטלת וכתב שם אנא אלכסנדרוס מוקדון: הוית שטיא
עד דאתאי הכא ויליפית עצה ע״כ וזה היה ג״כ במלחמת עמלק עם
ישראל שהיתה קרובה להפסד ורחוקה מן השכר וכפי חוקי המלכים לא
היה לו לעמלק לעורר עליהם מלחמה מאחר שהם עייפים ויגעים
ולא תהיה לו שם ותפארת אם ינצח אותם ומה גם אם ינצחוהו
אנשי הכח אלא מתוך שנאתו את ישראל שנאה רבה ומשטמה
גדולה וחפץ לכלותם מעל פני האדמה נתעורר על המלחמה ההיא
וסבל אותה חרפה כדי להנקם מהם על כן היה עונו גדול מנשוא.
אז יהיה מגדל השגחת העם היושב עליה שהם מושגחים מאתו יתברך
וגבורת המשגיח עליהם. והוא רוצה להתגדל עליו כביכול וכמש
שאמרינו במדרש בסנחריב שחירף אלהים חיים באומר לישראל מי בכל
אלהי הארצות אשר הצילו את ארצם מידי כי יציל ה׳ את ירושלם מידי
באופן שהיה מגלה גבורתו נגד ה׳ יובק פתילת חבר כותר לתך פיו
אכן במלחמת עמלק היית ולא ירא אלהים שיהיה ה׳ משגיח עליך
באופן שתהיה לו גבורה בנצחונם נגד ה׳ המשגיח עליהם כי
ישראל באותה שעה פרו מאחרי ה׳ בענין מסה ומריבה כאשר
חכמים הגידו והיו בהסתרת פנים מאתו יתברך ואעפ״כ בא לנלחם
עמהם אין זה כי אם רוע לבב להתנקם מהם ולא יועיל לו שום תועלת
מהם כלל.

וזהו

וזהו מאמר הכתוב זכור את אשר עשה לך עמלק. לך דייקא שלא
היתה כוונתו לשום תועלת לעצמו כלל אלא לך ולרעתך ומכלל
הדברים האלה אתה למד כמה היו ישראל בסכנה גדולה במלחמה
ההיא כי כל הסיבות אשר הזכיר כאן הכתוב לומר אשר קרך בדרך
ואתה עיף ויגע ולא ירא אלהים הן הנה היו סבות גדולות שיפלו ביד
עמלק לולי ה׳ שהיה לנו שהציל אותנו מהסכנה ההיא. וכן היה בימי
אחשורוש והמן האגגי שרפו ישראל ידיהם מן התורה והיו תולים
עיניהם בסעודתא רבה של בן הגדול אויב וכמעט הן גוענו כולנו
אבדנו ולא יזכר שם ישראל עוד לולי ה׳ שהיה לנו. ולכן כוונה זאת
קבענו חובה לדורות למצות זכרון עמלק לפני ימי הפורים כאשר
עליהם יחדו שוו בשיעוריהם והלא כה דבר ה׳ לאנשי ישראל זכור את
אשר עשה לך עמלק בזמן שרפו ידך מן התורה אשר הזכירה זאת
תהיה לך מועיל לעמוד לנגדו בלבבך שבכל זמן שיעלה רפיון ידים
מן התורה אז לעומת זה ירבו ידך נגד האויב ולבני עמלק.
נראה שעמלק פשע שני פשעים גדולים. אחד כנגד ישראל כי מה
פשעם ומה חטאתם כי דלק אחריהם שהרי עיניהו הרואות
שעמון ומואב הרחוקים הרבה תחת אשר לא קדמום בלחם ובמים
ועמלק לא די זה שלא קדמם בלחם ובמים אלא שקדמם בחרב
והנה זה היה עול גמור לכך מצוה לספוק כל עושה עול כרשעת עמלק
וכתב נ״כ תמחה כלומר זכור עתה העול הגדול אשר עשה לך עמלק
ותמחה אותו. פשע שני כנגד ה׳ שאחר שידע כי לא בחיל ולא בכח
במלחמה יצאו ישראל ממצרים וזרועם לא הושיעה למו כי הוא
יתברך שידד כל מערכות השמים והוציאם א״כ איך הוא בא ללחם
עמהם אלא נראה שחשב בדעתו שיכלתו גדול יותר מכחו יתברך
שכנגד מצרים נלחם ונגדו הסרוח איני יכול לכן ראוי לאבדו ולעקרו
מן העולם כתשגה ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אובד. והכוונה
שהכתוב בא ליתן טעם למה היה מלא עמלק אשר לא נתן למחילה
על כל זולתו המרעים לישראל ויהי בדומרו ראשית גוים עמלק פירוש
ראשית גוים שנלחמו עם ישראל הוא עמלק ולכן אחריתו עדי אובד
והכוונה כי עמלק בכלל מחטיאי הרבים יחשב כי לולי עזות פניו אשר
הרים יד נגד ה׳ ונגד משיחו כמעט קנו כל העולם כהפכי מאז לשון
ברורה לקרא כולם בשם ה׳ ולעבדו שכם אחד ואין אחד מן האומות
שלא ידו כולם כי אין עוד מלבדו בראותם יש׳ מנצחים שלא כמנהג
העולם וכולם בני סבה היו מודים באחדותו ית׳ ומתגיירים ומי גרם
זה עמלק אשר הרשה את כולם בשני ית׳ והכיבית. שהתגא והחטיא את
הרבים שהם חוזה והמחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה

דרוש לשבת בהק' זכור

וכפי יתבאר על כפי מז"ל במכילתא דאיתא התם ז"ל נשבע
הקב"ה בכסאו שאם יבוא אחד מכל האומות להתגייר
שיקבלו אותו ישראל ומביתו של עמלק לא יקבלו אותו שנאמר
ויאמר דוד אל הנער המגיד לו אי מזה אתה ויאמר בן איש עמלקי
אני באותה שעה נזכר דוד שבועתו של הקב"ה ויאמר אליו דמך
בראשך כי פיך ענה בך שנ' ויקשה דלמה תבא יחות מלפניו
יתברך שלא יהיו מקבלים גרים מבית עמלק אלא מדה
כנגד מדה שאלו עמלק שנלחם ראשון עם ישראל היו כל האומות
מודים באלהות יתברך וישראל כולם בשפה ברורה אין קדוש כה'
אלהי ישראל והיו מתגיירים לפיכך גם זרעו לא יתקבלו להיות
גרים. אך קשה ליה דכתיב במגילת אסתר ורבים מעמי
הארץ מתיהדים ולפי הנראה היו מזרע המן מן עמלק אשר
מבני רבבות נדר מדבר וכמשכי נפל פחד היהודים עליהם
ואיך מרדכי ובית דינו רבי זכריה ומלאכי היו מקבלים אותם
גרים אחר שנשבע הקב"ה עליהם שלא יקבלום. והנה גם דאמרי'
בהדיא אין מקבלין גרים לעת"ל שאינם מתגיירים מאהבה אלא
מיראה ומפני זה ישמע שפירש מתיהדים מראים עצמן יהודים
הם במלבושים הם במנהגם כמו מתכבד מתרושש אלא
שהמתרגם תרגם מתגיירים וכן פירש"י ז"ל ובהדיא אמרי' באסתר
רבתי על איש יהודי וכו' איש שהיה שקול כאברהם בדורו
מה אברהם מסר עצמו לתוך כבשן האש והחזיר והכיר לבוראו
בדורו. על הקב"ה שנא' ואת הנפש אשר עשו בחרן אף מרדכי
בימי הכירו הבריות גדולתו של הקב"ה וכו' ורבים מעמי הארץ
מתיהדים וכו'. הלמא פירש מתיהדים מתגיירים ממש ולמה תבא
יחות מלפני מרדכי ובית דינו לקבלם. והנני יוסיף להקשות על מה
דאמרי' בגיטין פ"ק מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק ועל
כרחך לומר שנתגיירו דהא אמרי' בפ"ב דחגיגה אין מוסרין דברי
תורה לגוי שנא' מגיד דבריו ליעקב וגו' ואמרי' בסנהדרין פ"ז גוי
העוסק בתורה חייב מיתה והמלמדו עובר על לפני עור לא תתן
מכשול ולקח בשבע מצוות בתר דאתינו להם כדרב יוסף בפ"ק דע"ז
דסור ללמדם וכמשמע התם דהאסור משום מגיד דבריו ליעקב לא
עשה כן לכל גוי. ומכלליה משמע שמבני בניו של המן נתגיירו
מאחר שלמדו תורה בבני ברק והיאך קבלם מרדכי ובית דינו.
ויאמר כי בימן בכתבים הראשונים נאמר לכל העמים להיות עתידים
ליום הזה ומזה משמע כי כל אומה ולשון אשר יקום כנגדם

יהיה

יהיה מזרע עמלק הנקראים שונאים ואויבים לזרע ישראל כל הימים
או יהיה מספר הנעלים הנז' מורשה לנשות ומקיים מצות המלך ירה'
לפי הנזכר בכתבי מרדכי לאמר אשר נתן המלך ליהודים וגו' להקהל
ולעמוד על נפשם להשמיד להרוג ולאבד את כל חיל עם ומדינה
הצרים אותם ובהתגלות הכתב ולהיות היהודים עתידים ליום הזה
להנקם מאויביהם ונקהלו היהודים לשלוח יד במבקשי רעתם ואיש
לא עמד בפניהם ויכו היהודים בכל אויביהם וגו' ויעשו בשונאיהם
כרצונם כי [illegible] בשתי הכתות כי על הכת אשר לא שונאים הסי'
להם שנאה פרטית מתמול שלשום אמר אשר נתן המלך ליהודים
להקהל ולעמוד על נפשם וגו' את כל חיל עם ומדינה הצרים
אותם ולכן לא יהיו צרים אותם אם נהם רעות לשלוח יד בהם
ועליהם נאמר ואיש לא עמד בפניהם וכל שרי המדינות וגו' מנשאים
את היהודים כתרגום הביא בזה על זרע עמלק הנקראים אויביהם
ושונאיהם מן דברים המתרגם ואמר מלכא לאסתר מלכתא
בשושן בירנתא קטלו יהודאין והובדו תר גבריא רופילין דמזרעית
עמלק [illegible] ואתכנשו יהודאי די בשושן [illegible] בירחא
דאדר [illegible] וקטלו בשושן תלת מאה גוברין מדבית
עמלק [illegible] ושאר יהודאי די בפלכי דמלכא אתכנשו וקיימו
ית נפשיהון ואשכחו ניחא מבעלי דבביהון וקטלו בסנאיהון שבעין
וחמשה אלפין מדבית עמלק הנה כי כל המומתים היו מזרע
עמלק והמתגיירים היו מיתר העמים כדמשמע מהרא
דמדרש רבותי שהבאתי לעיל וגם מזרע עמלק כמו כן כדמשמע
ממאמר הגמ' דגטין כה נהדרנו לרבנן מפני קדוש השם שלא
יראה כדברי המן שאמר ודתיהם שונות מכל עם כי הנה גרים
רבים מתיהדים [illegible] גם פחד היה שורים בעיניהם דדכיהם
כי על כי אמר ורבים מעמי הארץ מתיהדים דמשמע עמים רבים
אשר זה יראה לאין שינוי הדת רק זה טוב ונכזבו דברי המן הרע
הזה [illegible] בגמ' יבמות כב כתבו התוס' על האי דאמר
נחמיה אחד גרי אריות ואחד גרי חלומות ולא גרי מרדכי ואסתר
אינם גרים כתבו תוס' ז"ל והא דאמרינן בגמ' גבי [illegible]
דגבעונים דביתי דוד ניתוספו גרים על ישראל קן אלף [illegible]
דמשמע נתגיירו כדאמרי' גבי מרדכי ואסתר ורבים מעמי
הארץ מתיהדים עכ"ל ומזה תשובה נצחת לכל מה שהקשנו לעיל
כי לא הבנים ישראל [illegible] אלא שהם מאליהם ומעצמם נתגיירו
[illegible] דקאמר במכילתא שאם יבא אחד מאומות העולם להתגייר

שיקבלו אותו ישראל ומביאו אל עמלק לא יקבלו אותו וגו' ואמר
אלא יתגיירו הם ... הדעות מתוכה רק שישראל לא יקבלום ומה שעמדום
תורה [illegible] דהא על כולם אמרי' בגמ' הא איתמר ... אמר
רבי יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב הלכה כדברי האומר
כולם גרים הם ונעשה מתיהדים משמע הכי ומשמע הכי ...
לזרע עמלק ... עצמן ולאחרים מתיהדים משמע
ואלו ואלו יהודים הם ונכתב זה להורות עצמת תומת עם בני
ישראל כי אף שנגזרה עליהם גזרת חרב הרג ואבדן לא נסוג אחור
לבם ולא אחד נתפתה בהם מי שימיר דתו כיתר העמים אלא
מפחד נעה כי אם אבל גדול ליהודים וצום ובכי ומספד אך
בהתהפך הגזרה כתיב ובכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר מקום
אשר דבר המלך ודתו מגיע שמחה וששון ליהודים משתה ויום טוב
ורבים מעמי הארץ מתיהדים כי נפל פחד היהודים עליהם כלומר
שהיהודים עם היות שגזרת הגזירה שהיתה ליום המועד גם מאז היו
מוכים ורדופים מן העמים כמשל ע"כ והעיר שושן נבוכה היה
אחד מישראל יוצא לשוק ליקח ליטרא בשר או אגודת ירק היה
הכותי חונקו ואומר לו לאחר אני הורגך והמשכי' אחרת כפסיד
אשה הולכת לשוק לקנות פירות נופלת מן הגג ומתה אדם הולך לשאוב
מים מן הבור נופל בו ומת שנא' והעיר שושן נבוכה ע"כ הרי שהיו
מעורבבים ומוכים ורדופים מן העמים ועכ"ז דבקו במלכם
ובתורתו לא כאלה הם אל גויי הארץ כי אם בכל מדינה ומדינה
וכו' שמחה וששון וכו' שעל היות ליהודים משתה ושמחה וכו' מכלי
שיצר להגיד הנז' הן רבים מעמי הארץ מתיהדים על כי כגבר ואל
תושע נפל פחדם על העמים מבלתי היות עליהם גזרת מורת
רק במבקשי רעתם בלבד והאומרו כי נפל פחד היהודים עליהם
ולא כי פחדו מהיהודים ... כיון לו' כי לא אשר מזרע
עמלק בלבד וקומיהם אשר חשבו יהרגום ישראל היו מתיהדים
כי אם בדרך כלל ואין זה כי אם מן העמים נפל עליהם אימתה
ופחד כענין ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ וז"א נפל כי
אין נפילה כי אם מלמעלה למטה והוא משמים ממעל וא"ו כי
נפל פחד היהודים עליהם כי אותו פחד אשר היה ליהודים שלחו
ה' משגב ונפל באלה הנזכרים ונכון להבין מקראי קדש האמורים
בפ' בשלח ויבא עמלק וילחם עם יש' ברפידים ויש לדקדק דהוה
ליה להקדים תיבת ברפידים דבל' ויבא עמלק לומר ויבא ... מה
ברפידים ... ברפידים וילחם עם יש' ויובן במאמ"ל רפידים שריפו ידיהם
מן התורה ... הכתוב תיבת ברפידים להודיע מכרת

ידיהם

[illegible] הם[illegible]יקות לב עמלק להלחם עם ישראל היה ברפידים
ב[illegible] [illegible] רפו ידים שהיו להשונה מאמונת לפוק תיבת רפי
[illegible] תיבת ידים והיינו דלא קאמר לרפידים אלא ברפידים שהבית
דל [illegible] ידים כאמור ״ לכן שאמר שעמלק לא היה מתגרה
[illegible] [illegible] ם אינם עושים רצוני של מקום ולכן תמיד היו לנו
אויבים [illegible] במסתרים לארוב את ישראל אם מעט ידיהם מן
התורה [illegible] [illegible] העמלק דל תרלה בא במארב לדעת מה יעשה ישראל
[illegible] [illegible] לנבות חובו וילחם עם יש׳ ברפידים כי ברפידים
היתה רפיון [illegible] [illegible] ביאתו מקודם היתה ולכן לא אמר ויבא
עמלק [illegible] עם ישראל ״ ועדין יש לדקדק אמאי איצטריך
קרא לומר ויבא וכו׳ ומה רפו המקום לומר וילחם עמלק עם ישראל
ברפידים [illegible] יבן ש״ הר דידוע הוא דרך המלכים והגבורים
[illegible] [illegible]לחם עם אדירים שולחים ומזהירים לשכנגדם
[illegible] [illegible] [illegible] ואם לאו אי לוחמים ״ ואלו עמלק בא להלחם
ם ישראל [illegible] נתבא ומיד שלח ידו בהם ״ ויחלוש יהושע את עמלק
[illegible] בה לא יכול יהושע להרגם אלא החלשם את מי
[illegible] [illegible] גלו או דינו והטעם שלא היה יכול להרגם לפי שעמלק
היה [illegible] מאחורו של יצחק ועל חרבך תחיה ובשכל קולו של יעקב
[illegible] [illegible] יהו לפי הקול כי היה לשון המריבה׃ כלומר על אחרית
יברך שהשלטון על הרבי בני ישראל לא ישבו רצונו של מקום [illegible] ויחלוש
[illegible] את עמלק הוא שרו של עמלק לפי שלא היה יכול להרגו בעבור
שעמלק הוה רבונות מרדיות לישראל לכן לא כבד ה׳ על השר מעל ועל
[illegible] ויחלוש כרו כאשר נבאר עוד אבל הב׳ שהוא של שר של מעלה רבאינו
נלחם עם יהושע לכלם היה לפי [illegible] ויאמר ה׳ אל משה כתב
זאת יכנוי בספר ושים באזני יהושע כי
מחה אמחה את זכר
עמלק מתחת השמים ״ ויבן משה מזבח וגו׳ [illegible] כי יד וכו׳ [illegible]
דור ס״ ולהבא למידר מה בתמניה מבוא [illegible] [illegible] ושים באזני
יהושע יותר משאר מצוות׃ גם בכל המדריגות למאי אתו
גם עד [illegible] בדעתו של משה לבנות מזבח בלי צווי הש״ית גם בטעמי
תבה [illegible] [illegible] את זכר עמלק מתחת השמים לא תשכח תלך
המחייה בישראל ואלו פה תלה המחייה בהש״ית כי מחה אמחה ומאחר
שהוא [illegible] [illegible] מה צורך להודיעם לישראל ונידעי כי הפרק
[illegible] [illegible] מזהירך כך כי חפץ אני למחותו ע״כ ואינו מובן גם
מדיר על דור הטבעי [illegible] גם תיבת כי מחה מחנה [illegible]
לרפידים

לקודם ומלכיהו וסגי חומרו מחה אמחה את זכר עמלק
ויראה אותו ושים באזני יהושע לפי שהרדים ניחוש יהושע. ידוע של
היה לגבורים והניח לחלשים על הדיבור ע״כ. לכן [illegible] אמר
יהושע רצונו ית׳ להשאיר כלומה מעמלק ובהכניסו אותם לא ישאיר
גם כלומה מעמלק לזה הודיעו ליהושע שלא ישאיר [illegible] מעמלק
בהכניסו לא׳ ושמות תאמר לתרה צויתי להניח הרלשים [illegible]
ת״ל כי מחה אמחה את זכר עמלק בהכנס לא״י שהוא עידן המצוה
לזה צויתי שיניח החלשים כדי לקיים המצוה בא״י [illegible]
זו במלחמות ה׳ להשאיר כלומה מעמלק. א״נ בספר כתיב [illegible]
שצויתך להניח הרלשים ושים באזני יהושע [illegible] שכך יעשה במלחמות
ה׳ שלא ישמיד כולן ונתן טעם כי מחה אמחה [illegible]
דלכש ג׳ מחיות אמורות כה׳ ותיבת בספר [illegible]
אם למחיית שאול אתה או למחיית המן ואם [illegible]
תיבת בספר לכך הודיעו שרצונו כי מחה אמחה מחיות [illegible]
שניד מעמלק לדיים מחייר שלישית בימי שאול. א״נ ושים באזני
יהושע לפי שנתלבנו לא נר׳ יהושע כ״ך המגלה
מה שכתוב כאן זכרון מש במשנה תורה בספר מפורש [illegible]
כתוב זאת מש כו׳ ובמשנה תורה זכור מש בספר [illegible] בספר
מש במגילת אסתר [illegible] שלא יגלה ליהושע [illegible]
[illegible] אמחה הרבה מחיות [illegible]
שאם יאמר לו כי לא דתיבת בספר אתה למחיית שאול אם לא ימחה
שוב לא יהיה מחיית המן ואם יאמר [illegible]
יניח שאול כדי שיהיה בזמן המן תפתום הפירוש ואם ימחה [illegible]
[illegible] תיבת בספר [illegible] יניח חיים יתקיים תיבת בספר בימי [illegible]
א״נ הר׳ שים באזני יהושע הפירוש של כי מחה אמחה שבכל המחיות
[illegible]
[illegible]
[illegible] לכן גם יתייאשו מן התשובה
כמ״ל שהטעם שימנה [illegible] שלא יאמרו בני הדור אחרית לבו
בבית המלך. רק הם יבינו שפי׳ כי מחה אמחה הכי כי מה שציויתי
לרלשים הוי שמלבד כי מחר עתה לגבורים עוד אמחה לרלשים בימי
שאול. והמן לא יזכר כלל וכזה ישובו בתשובה בימי המן [illegible]
[illegible] כב הלא כתבתי לך שלשים במועצות [illegible] כלו כתבתי
לך לשון היוני תיבת כי מחה אמחה [illegible]

[illegible] עם זו ובזה יכול אתה להשיב דברים לשולחך
שאלו מסר לחכמים כתבו לדורות וכתבו שכיוש שני
[illegible] על יהושע א"כ וגם באזני יהושע כי מרו [illegible]
[illegible] כשאר ישראל צדיקים למעני העשה כמו
[illegible] ז"ל מלחמה לה' בעמלק מדור דור כפירוש הדורות
[illegible] צדיקים לא ידעו זה ישראל שאח"כ לעולם לא ישובו
[illegible] שהשית יעשה עמו מלחמה א"כ וגם באזני
יהושע כי [illegible] מחה את זכר עמלק מתי מחיות לזכרים
[illegible] שעשה יעקב לבנה הנרבית שהיה
[illegible] קרינן כי מחה לזכרים אמרה גם
[illegible] עמלק ריבה השק והבהמות כל אשר יש לו
[illegible] מאד זו משל עמלק לכי הודיע אותו
[illegible] אמרה מכל וכל גם לנשות ולבהמות
[illegible] אלא ביד בניה של רחל לכן א"כ וגם באזני
[illegible] מרדכי ושאול שבאים מזרעו שיתמחו
[illegible] ובקר שלא יחיו כל עמה שימחו זכרונו
[illegible] וגם באזני יהושע כי מרה אמרה ירצה אותי
[illegible] אותו פעם אחרת ולא אשנה לו כי הוא שבט אחי
[illegible] לו לייסר בו את ישראל כמו שהיה בזמן המן שהעמלו
[illegible] וקם באותו זמן וגזר עליהם מה שגזר עד שחזרו ישראל
בתשובה ונמחה המן וכל אשר לו מסביב וכן בכל דור ודור
[illegible] אמר ה' למרות פעם אחר פעם את עמלק מתחת השמים
ולא משל השמים שאם היה מוחה את השר מלמעלה לא
יזכר שם עמלק עוד והם צריכים לייסר את ישראל ויבן משה
מזבח ויקרא שמו ה' נסי [illegible] אך שאמר השי"ת כי מחה
אמחה את זכר עמלק הכל הוא תלוי בני כמ"ש והיה כאשר ירים
משה ידו וגבר ישראל שכשישראל משעבדין לבם לאביהם
שבשמים מתגברין וזאת ה' נסי כלומר ה' שימחה זרע עמלק הוא
נסיי על שאלו לא שיעבדתי לבי לאבי שבשמים לא היה השי"ת
מוחק את זכר עמלק ושמא תאמר שאם לא יעשו ישראל תשובה
לעולם לא ימחה שם עמלק ת"ל ויאמר כי יד על כס יה מלחמה
לה' בעמלק מדור דור גם שיהיו הדורות חטאים נשבע השי"ת
שימחה את זכר עמלק שאין השם שלם והכסא שלם עד

שימחה

ביתרה יזוע שמלך למעני לעשה״ אח״כ ניקרא שתי ה׳ בני ישר׳
ה׳ הלא שמו של מזכר נפי כלומר אחר הנסים נעש׳ עי׳ זכי׳
ישראל או זכות צדיק שבהם אבל עתה היו ישראל רעים ומוסר
לה׳ מאחר ולא היו ראוים לנס גדול כזה ולכן אמר ה׳ יה הנס שני
הוא יען וביען שעשו הרע בעיני״ ויאמר כי יד על כס יה וגו׳
ירצה יד זו היא ידו של עמלק כו׳ אחר משה נפי שעתיד
שלח יד בישראל שהם כסא ה׳ ומשכן שלו ית׳ בזמני שהיו [illegible]
ונק׳ כס חסר ושם ה׳ לא היה שלם באותם הזמנים [illegible] ישראל
לעשות להם נס דלא עביד קב״ה ניסא לשקרי [illegible] והמה לא
בעמלק מדר דר והיה ראוי למחות זכרו [illegible] קב״ה
צריך ליסר בו הדורות הרמזים והחכמים [illegible]
על זה הם רמזים״ כמשך לזה מ״ל [illegible]
הכסף נתון לך הכסף כנ״ל כמו [illegible] לרבונו יתי׳
מש׳ מרדכי להתך ואת פרשת הכסף ז״ל פי׳ [illegible]
כמנין העץ וכוונת מרדכי היתה לחזק לב אסת׳ [illegible]
להתחנן לו ולבקש מלפניו על עמה שודאי תצלי [illegible]
שפי׳ הכסף הוא העץ ובודאי סוף המן להתלות על העץ [illegible]
הכסף נתון לך מורה מפלת המן וסוף הפסוק והעם [illegible]
כטוב בעיניך רומז מעלת ישראל שנבא ולא ידע מה [illegible]
והעם לעשות בו שבה כמו שאתה רוצה שתהיה לעצמך [illegible]
כך יהיה להם זהו כטוב בעיניך מעין עובדא דהיתה בתחלת׳
כ״לך לך אח״ל מעשה היה באחד שהיה יוצא ונכנס לאחכם [illegible]
[illegible] והיו עבדיו יוצאים עמו והיה לו בן אחד יושב בארץ ישר׳
ועוסק בתורה הלך שהיה באחכם׳ [illegible] לתות אחר מכן
לעשה אם הכתוב כל נכסי לבני העבד יטול את רבו ויברח [illegible]
עשה הר׳ לעבד [illegible] קנה לי את הלבלר ואמר לו כתוב דאיתיקי
שיהיה בני בורר חפץ אחד מאשר שנכסי מבורר והשאר יהיה של
[illegible] נכתבה הדייתיקי שמע העבד ובכה והביאו לא׳ כיון שבא
הבן שמת אביו נתאבל עליו הרי שאלתי ימי האבל אמר לעבד
היכן ממוני שהניח אבא אמ״ל אין לך כלום הכל כתב לי וכתב לך
שאתה תהא בורר חפץ אחד מאשר שאתה מבקש ואין לך אלא הוא
אח״ל נכנס לאחר לדין [illegible] הבן הלך אצל רבו אמ״ל בצרה גדולה
אני אמ״ל למה אמ״ל כתב אבי כל ממונו לעבדו ולי לא כתב לי

כי

[illegible]ס יבין אחד מה שאברר מן הכלל ואיני יודע מה לעשות
[illegible] כי שמחה גדולה עשה לך אבין פקת היא ובכי בדין וידע
[illegible] אמרו אתה נכנס עמו לדין והדייתי עלי נקרא
שאתה מבריר חפץ אחד שאתה מבקש אזית יד על העבד ואמר
אין יפה שנא עבד זה ותרנה את הנכסים ואת העבד שעבד שנער
נכסים [illegible] הנכסים של רבי לתורה עשה הכי כן ועמד כד [illegible]
עבד [illegible] מעין המעשה הזה כמו אחשורוש להרוג העם
[illegible] בעיניך כלומר סוף העם לעשות בו כל טוב כמ
[illegible] בעיניך [illegible] לך טובה" נחזור למאמר הפותח קדוש שאלו
תלמידיו את רשב"י מפני מה נתחייבו שונאיהם של יש' וכו' ויש לדקדק
[illegible] ר"שבי אם ידעו טעם בדבר דאמר להו
אתם והלא משאלו אותו משמע שהם אין להם טעם לדבר" ב' כיון
דלפי [illegible] היה להם טעם לדבר למה שאלו לרשב"י [illegible]
[illegible] שנהנו מסעודת אחשורוש וכי מלך שיזמין בני [illegible] לסעוד
דעתו [illegible] בו הלא אין כאן טעם להאשים בו וכ"ש שיסבבו שאת המלך
ד' למה להם לומר מסעודתו של אותו רשע ויזכירהו בשמו לבד וגם
רשע פה למה לי" ה' וכי הם לא ראו הקושיא דא"כ של שושן יהרגו וכו'
ו' למה שינו לשונם למה של שושן יתחייבו כמ"ש תחלה מפני מה
נתחייבו" ז' מאחר שההשתחויה לצלם היא איסור יותר גדול ומבואר
[illegible] שלו איך יתכן שיהיה החיוב בשביל הסעודה ולא על זה שהוא
איסור גדול" ח' קושיית א"כ משוא פנים יש בדבר לדידהו נמי תיקשי"
ט' מאי קושיא היא זאת דהא גדולה תשובה לכפר" והנה אל הקושיא הא'
והב' דע שמוהר"י פאסי ז"ל פירש שהתלמידים היו יודעים שתי
התשובות ורצו דלתרווייהו איכא פירכא לזו דא"כ של שושן יהרגו וכו' ולב'
דא"כ משוא פנים יש בדבר ומש"ה בחרו יותר בטעם הסעודה כי למה
יקשה א"כ של שושן יהרגו י"ל דכל ישראל הם ערבים זה לזה ושאלו לרשב"י
אולי יאמר להם תשובה אחרת שלא יקשה עליה ורשב"י דקדק מלשונם
דידעי כבר שום טעם מדקאמרי מפני מה נתחייבו וכו' ולא קאמרי למה
נתחייבו וכו' כי פירוש מפני מה הוא איזה טעם הנכון והבין מדבריהם
דלא הוו ידעי תשובת רשב"י הצלם דאי הוו ידעיה לי' ומאי דבעו מיניה הוא
תשום דקשיא להו א"כ משוא פנים יש בדבר הכי הו"ל מה טעם גדולו
ולזה [illegible] אמרו אתם כלומר מה היא התשובה הנראית לכם שאין דעתיכם
מתקררת בטעם התשובה [illegible] והקשו
להם א"כ של שושן יהרגו וכו' דאין טעם כל ישראל ערבים מספיק לחייבם
מיתה ואמרו לו אמור אתה מעתך ותראה שיש עליו קושיא יותר גדולה"

והר"י

והה"ר שושן ז"ל תירץ דשאלתם לא היתה רק על מה שנתחייבו בני
הכלייה שמתוכנים כי אין זה בשום עבירה רק בע"ז כעיר הנדחת
ואפי' בזה איכא פלוגתא דתנאי אי נהרגים גם הקטנים ולא נראה לתלמידיו
מעם הכלל דא"כ תשוה פנים ישבדבר ואמר להם רשב"י אמרו אתם שמלכים
נראה שיש להר שום טעם והשיבו לו מפני שנהנו מסעודתו וכו' קשה אית
הכא שרק ע"ז כדגרסי' בפ"ק דע"ז גוי שעשה משתה לבנו ומזמין יהודים
שבעירו אע"פ שאוכלים ושותים משלהם ושמש שלהם עומד לפניהם מעלה
עליהם הכתוב כאילו אכלו מזבחי מתים וכו' עכ"ל אלא שזה נראה לא מפני
לחייב כליה ופריך התלמוד זה קשה דא"כ של שושן יהרגו וכו' והה"ר בן לב
ז"ל היה אומר דלכ"ע לא מצו ככפי' דסעודת אחשורוש גרמה שלכן
נכתב בתחלת המגילה אבל המכוון להם בשאלתם לתרץ הקושיא א"כ של
שושן יהרגו ורשב"י הבין כוונתם ולזה אמר להם אמרו: אתם כלומר יפה אתם
אומרים כדבריכם כן הוא אלא שקשה דא"כ של שושן יהרגו ומסדר הש"ס
סדרו כדרך ויכוח ויתר שתירץ הוא היינו דהא נהא גרמי דעלין ה' דייניה
המשתחוים לצלם ולפי שין הסעודה לא היו נענשים שהקב"ה האריך אפו
להם אבל נצטרפו שניהם נתמלאה סאתם ואע"ג שאלו נענשו על הצלם
נענשו כל ישראל ואני אומר דמעיקרא מקשי מה נתחייבו כליה ולא
נתחייבו סתם משמע דקים להו שיש להם חיוב אבל לא חטא כל כך
הריגה ולזה שאלו איזה חטא חמור הוא שיתחייב כליה ולזה אמרו אתם
איזה חטא בהם שלא יתחייב הריגה כי לדעתו אין כאן אלא השתחוות
הצלם דאית ביה הריגה והשיבו לו מפני שנהנו מסעודתו וכו' והקשה
עליהם דלזה קשה תרתי א' כי של שושן יהרגו משמע ולא יספיק בחיוב
כלומר למה ניצולו והב' של כל העולם לא יהרגו ועם: הותרה הקושיא הא'
ואל הקושיא הג' וד' מבואר חטא סעודתו במדרש שעצת המן היתה
להחטיאם בזנות ולפ"ז ניחא דקאמר של אותו רשע כי סעודתו ברשע
וחטא היתה ועוד נראה שלפי שסעודתו היתה בשמחת לבו על שלא
נבנה בית המקדש לא היה ראוי לישראל לשמוח ואל קושיא הה' י"ל
שרוב ישראל היו בשושן והעולם נידון אחר רובו וכ"ש שכל ישראל ערבים
זה לזה כדלעיל ועוד דכיון דסוף סוף ניצולו אין היזק בצערם לקרבם
בתשובה גמורה ואין קושית רשב"י אלא שהיה ראוי שאל שושן יהרגו
ולא ינצלו ואל קושיא הו' י"ל דמעט מבני כדפרקי ר' אליעזר דאותם
שהשתחוו לצלם כבר היו נכבדנכר בעצמו ואל קושיא הז' התשובה
מבוארת שאחר שלא היה החטא בע"ז שיתחייבו מיתה לא תיקשי למה
נמלטו כי אינם חייבים מיתה ודי שנענשו ועי"ל דעל חטא זולת
ע"ז יש נוותר להם לפי שעד עכשיו היו אנוסים בקבלת התורה כמש"פ
רע"ק מכאן מודעא רבא לאורייתא עד שקבלוה בימי אחשורוש אבל

בענין

בענין שלא תבואים היו כשתי נח ועוד שכבר קבלו מלכנס על זה גבי
יהושע שנא' לא כי את ה' נעבוד ואין הברית ההוא אלא שלא לעבוד ע"ז
כדכתי' ע"ש" ואל קושיא הש' ז"ל דחשוש דאיכא חילול חלול ה' [illegible]
שהשתחוו לצלם בפרהסיא וחילול ה' אין לו תקנה אלא בכרת לא הקרא
שלא תועיל התשובה ומשני דהת"ת כיון דאנוסים הוו לא ענשינן להו
כמזיד" ויא דרש"י ז"ל תריץ לה בחוש איך זכו לנס כלומר דנהי דפני
תשובה להצילם לא שזכו לנס שיהפך הדבר על שונאיהם" ומורי מהר"י
בן לב ז"ל היה אומר שכתו שאין תשובה מועילה להרוגי בית דין כי אם
בגריותות ולא ישוב ולכן אין ראיה שהתשובה מועלת יהכא נמי אחר
שהתחייבו שבו אינה תשובה מועלת והבן" ונתבאר מאמר זה על נכון
תום' יפה שינים להרב ב' יפה תואר ז"לה"ה דפח ⁘

דרוש זה נדרשתי אותו שנת איכה נקעת היום לפ"ק"

פסוק זכור את אשר עשה לך עמלק בדרך בצאתכם ממצרים. וקשה
להשכל הפרשה כולה נאמרה בלשון יחיד לבד מלת בצאתכם
ממצרים אמרה בלשון רבים והי"ל ג"כ בצאתך ממצרים בלשון יחיד
ונראה שיובן כי הנה ישראל יצאו ממצרים שני פעמים ראשונה יצא
שבט אפרים לפני הקץ שנית כשיצאו כולם · והנה עמלק לא רצה להלחם
עמהם בפעם הראשונה כי אמר בלבו שלא ימנע או אני אנצחם
או הם ינצחוני · ולכן אם אני אנצחם אין לי בזה גדולה לפי שהם מעטים
[illegible] אפרים לבד ועוד שכבר עשו אותם הנשארים במצרים ולא
יכלו לצאת ממצרים אף שהם בגלות תחת שעבוד מצרים שיוכלים למות
ואם הם ינצחוני אז הוא קלון וחרפה לכן לא רצה להלחם עמהם בפעם
הראשונה מיעוטן רק שבט אפרים · אבל בפעם שניה שיצאו כולם ב[illegible]
להלחם עמהם שאמר אם ינצחם אז הוא כבוד גדול אליו ואם לא ינצחם
אין לו בזה קלון וחרפה לפי שישראל הם מרובים · ועוד אם ינצחם אז
יהיה לו יכולת לאבדם כולם או" וז"ש זכור את אשר עשה לך עמלק
שלא רצה להלחם עמכם רק כשיצאתם כולכם ממצרים וז"ש בצאתכם
ממצרים ר"ל בצאתכם כולכם עשה זה לפי כוונתו הרעה שאמרנו·
ומובן" כן פירשו הראשונים ז"ל"

ולא היו ידעי רבני [illegible] כי אם גלה [illegible] במה [illegible]
כבן שבעים [illegible] הכוחות ורריב הדבר אל המבע כי [illegible]
[illegible] וכל העם [illegible] עליו [illegible] צדיק ולא [illegible]
כי גבורות [illegible] עבירתא [illegible] יותר [illegible]
אתו [illegible] שני [illegible] מעשה [illegible]
[illegible] בארץ כי [illegible] מראה אך הוא [illegible]
לעוב כי ביום [illegible] במספר [illegible]
[illegible] ודומי [illegible] [illegible] בארץ
[illegible] ויהי כל הארץ [illegible] כי לא [illegible]
[illegible] העולם [illegible]
[illegible] היה בעולם [illegible] מוספר [illegible]
[illegible] ידו [illegible] ולא [illegible] כי לא [illegible]
[illegible]
[illegible] דבר [illegible]
ובבר היו ידיו [illegible] ומי עוד [illegible]
[illegible] כי אם אחד [illegible] לעיני העם והנה כי כן [illegible] הכתוב
[illegible] דברים [illegible] על [illegible] [illegible]
[illegible] כי [illegible]
[illegible] הוא היה [illegible]
[illegible] בעודו [illegible]
ועל כי [illegible] הנה [illegible]
[illegible] אל את ישראל [illegible]
[illegible] כל [illegible] לא [illegible]
[illegible] שנים [illegible] קיים ולא היה [illegible]
[illegible]
[illegible] על ישראל [illegible]
כל [illegible] חמר [illegible] כל [illegible]
[illegible] בעולם [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] בחקירה [illegible] כה [illegible]

יהי׳ כי הנה נודע במלאכת שמים לפי מה שהוא אדם יקר לו המעלה
הלא נא׳ [illegible] טובה והענין כי מלאכת הבחור יען בשנים רבות במעלות
הי׳ ימי שכרו תוקפו והוא מתגבר מאד על לב האדם כימי הילדות
והבחרות. שבע הימים נוטים לתענוגי העוה״ז ומעביר את האדם על
דעת [illegible] אם מתגבר על יצרו כשהי׳ איש ז הי׳ הגבורה ומעלה על מעלה
[illegible] את היצר הכביר בקרבו ולכבות אש להט ומתלקח בתוכו ללבו
ובאלה יפה ה׳ לבעבית איוב כשהי׳ בתוקפו ועושה נחת רוח ליוצרו
זאת [illegible] יריה הי׳ מפנינים הארת אהובה לפני המקום ויען מכח
[illegible] גבורה גדול מאד וכעני ההי׳ וגדול המכיר ועושה
[illegible] אך פעולת הזקן לא כי ימי [illegible] עוד מכריח
[illegible] כבות שלג הקור והכושים ולא יגעם במעמדים
[illegible] אמת ואדרבא טבעו ותרת ימי מעביתי את
[illegible] אל השובות הנה בזה יראה שכרו יוצי׳ בנרתי
[illegible] הבחרות והכל במספר הימים לא נחי זה כלחי זה אל
[illegible] ישראל בכלם אך מה שיש לנקיר הוא באיש הירא את
[illegible] עד יום מותו
[illegible] זקן ושבע ימים ומעולם לא נעני
חנה וחנה כל ימי היותי מתגבר על יצרו ולא יחטיא
[illegible] כזה איש ירא אלהים מנעוריו [illegible] יאמר על
סיפו כי לא [illegible] שנזדקן נתש כוחו וגם לחה [illegible] ומפלא לשבות
[illegible] גם [illegible] אני ככחי אז כחי עתה [illegible] לא
[illegible] [illegible] היא לפיסת הכוחות ולבי
[illegible] כימי הבחרות או
[illegible] בחקירה [illegible] להבא [illegible]
[illegible] לעיבותא מתלתא [illegible]
[illegible] על מהראה זל
[illegible]
[illegible] להיות ידוע שבע האדם איש האחר לא [illegible]
[illegible] כל האדם [illegible]
[illegible] קדבר שכר שהוא
[illegible] לבו לא נכון
היה [illegible] כבד היר [illegible]
אל [illegible] כי מהלך את מה מעשה [illegible]
[illegible] מספר [illegible]
[illegible] ננפש היפה אם בריאה היא במלאכת ה׳ מעת
שהי׳ בעולם כימי הבכורות [illegible] וכל [illegible]
מעשיה על [illegible] הנה [illegible] כי אם
אם [illegible] הבחרות כה היה [illegible] עד יום [illegible] על

סופו כי לא הזקנה גורמות לו אלא שתכונתו מעולם טובה ״ ואת שני
מתנה שעה: בהוריות הורו ב״ד לעבור על אחת מכל המצוות האמו
בתורה והלך היחיד ועשה שוגג על פיהם פטור מכני שתלה בב״ד
זה הכלל התולה בעצמו חייב והתולה בב״ד פטור ״ ואמרי׳ בגמ׳ זה
הכלל לאתויי מבטע בהוראה כלו׳ אם דרכו של זה לבטוע בהוראת
ב״ד אעג שעכשיו עשה עפ׳ הוראתם חייב שתחלתו יוכיח על סופו ״
שמעולם לא סמך על הוראת ב״ד ואפי׳ שלא היתה הוראה ״ הוא היה
עושה לעצמו הוא הדין לנדון דידן בצדיק הלז לענין הטובה שתחלתו
יוכיח על סופו ויקבל שכר כימי קדם ״ והבאתי את [illegible] דימי
[illegible] דקי״ל השוכר את הפועל למלאכה ידועה ושלמה
באמצע היום אם אין לו מלאכה אחרת נותן לו כפועל בטל ואם היה
מאוכלוסי דמחוזא דלא עבדי חלשי נוטל שכר משלם ״ כמוהו
צדיק זה שהורגל והוטבע בעבודה זכה ההיא והוא [illegible] מלאכתה
מנעוריו ומקיים כל מיני מצוות דנפיש עמחיהו ורדף אבתרייהו שמי
יהושע הנה בימי הזקנה דאנים מידי שמים מעצור עליו בכל ימיו
[illegible] לעבוד כאותה עבודה החשובה לפני המקום [illegible] יכתב
הושבא ז״ל גבי מלמד תינוקות כנודע ואין ספק כי צדיק [illegible] נער בכל
עת שהיה ידו [illegible] בנעורות ובאוכו שזה ומנע עצמו מאורתנו
עוד והכניע לארץ ההתרוממות המגבי׳ כי לא ירים ראש היה שמח שמחה
גדולה כגבור חיל אשר יגבה לעבור בארץ כאחד ענק מה שאין כן כי יגבה
החלוש יוצא לשמחה מה זו עושה וכן לדבר מצוה רודף קדים לכל
המצוות ושמחה לצדיק עשות משפט וכל העם נצב עליו ותורה יבקש
מפיו [illegible] את הרבים גם בלילה שעות בשמורה של הלכה
והיה כותבת כמה הלכתא גבורתא לא כן בימי הזקנה הלוך וחסור
[illegible] כי לא יכול לעשות כמשפטו הראשון בכל כחו. שהוא [illegible] אין לך
צער גדול מזה ונבו דוה עליו כר וסופר מי יתנני כירחי קדם ולפעלי את
צדק ואעשה לו מטעמים אשר אהב מימי [illegible] נא עבידתא שפירתא ודמי
לא כלוסי דמחוזא לכן בדין הוא שיטול שכר משלם כימי הראשונים
[illegible] מילה יבכה מלא מולין לבד שילחה יתגלגל לאחר הא קאיתנכא
תו לי הכבודה היא בתוקפה וחדש כנשר נעורי ואעשה גם אני ככרי אז
עבידתא שפירתא ורוח החדש משיבה אשור הכנו ליה שכר משלם דדינא
כעי ודאייתו בידו הילדות והשחרות תשוב אחריה כל ימי החזירו לה רק
כנבי וגבור כאחרי לעשות רצון קונו. ומחלק אחד מן המעשים תלקח
וחיה אל שחר החלקים את אחרונים שוין לטובה ״ אמור מע״ט. אם לנים
אנחנו באמור צדקה מאד מדה טובה בעלמי [illegible] אל הנביא

[illegible]

הכרתנו [illegible]. בדבר שהשיב שלא כשר מעשה של ישראל אלא עשר
שנים משום [illegible] הודיע על תחלתו כי כמולה טובה זו היא תבונתו [illegible]
ויתר. מיום הולדו תאב הוא לה ומשתעשע עליה והנה עיני כל ישראל הנה
כאו [illegible] היה מתבשר במלאכתו וחוזר עליה תמיד [illegible] יתירה בהר
[ב]גבעה. וזאת מנוחתו [illegible] דמות זאת ויגיעתו הרבה ומספקת
[illegible] מתונה ונחת רוח הוא לו כי זו היא תבונתו ובריו עליו
שבעבור בבידו לא [illegible] ושאי לעשות כן והיה יושב ובכל משתעשע בה
היה כי [illegible] מתמלאכה. שמים בכל עז היא נגד תבונתו ולא [illegible]
היתה [illegible] כי דבר ה' הוא ובא מרחוק. שמעה חזקה שסופו [illegible] על תחלתו
שאלמלא [illegible] קיים כה משפטו וכעני [illegible] במקירתנו כי עכ"ז לאי הוא
להבנ שבר [illegible] כל ימיו עשה כזאת ונכתב בספר חקה איש האלהים
עכ"פ דוהק לומות עלות היא כמו"ד שהש [illegible] אבל [illegible] שתוררא [illegible]
[illegible] מתחברו עליה לידיה דמייא והוא [illegible] ונזכר לשפוט את ישראל
[illegible] הוא דעבד כאיסור מוסיף ומכלי [illegible] שעולם
צדיק ובה [illegible] שבא עדות מכוונת כאלו שבש כל ימי חייו לתת
[illegible] הרבה [illegible] לא כיון [illegible] ולא עשה כהוגן [illegible] הנה
[illegible] לפני [illegible] לא היתה זאת נחשב [illegible] מלמעלה כיאם לפוקה
ולמכשול [illegible] אלא עכ"פ צדיק הוא וצדיק דינו וגדלה עבודתו מכל אשר
לפני אלהים חשבה לטובה כאלו כל ימיו זאת היתה לו כי רבה היא ולפי
מדרש זה עכ"פ ישובנו. הנה אין מקום [illegible] כי זאת לבנים בישראל
האלהים עשה והיא דהשם ככתר כדבר [illegible] עינו [illegible]
ועכ"פ האמור כאן [illegible] נכון המשך הכתובים דכתי' וישפוט [illegible] את יש'
כל ימי חייו והלך מדי שנה בשנה וסבב בית אל [illegible] והמצפה
ושפט את יש' את כל המקומות האלה ותשובתו הרמתה כי שם ביתו ושם
שפט את יש' וגו' הנה עלו ובאו מקראות הנה. לתת [illegible] וישוב [illegible]
הקודם שבש כל ימי חייו כלו' שהעלה עליו הכתוב כאלו כל ימי
חייו שפט [illegible] שבר הוא [illegible] לפנותו ועבודה [illegible] כי רבה
היא [illegible] מדי שנה וגו' ושפט את כל יש' וגו' ותשובתו וגו' כלו' שבשבו
לביתו [illegible] היה לנוח [illegible] בעל כל [illegible] בזה [illegible] נ"כ
שפט [illegible] כמה טובה תבונתו וזאת [illegible] מעתה [illegible] הוא
להבנות [illegible] שבר כאלו כל ימי [illegible] עשה כזאת. מיום הולדו וכדכתיבנא.
יתן האמור בזה [illegible] להבין הא דתנ"ר [illegible] שדקדקנו
[illegible] דקדושים [illegible] לא [illegible]
דמאוסר ואם זה לא [illegible] מתקדשים בלבדי הקבה הזה [illegible] מי לא
ידע שמי [illegible] בתורה עושה [illegible] להם. [illegible]
כי אם [illegible] על הלכה [illegible] תורה
[illegible] התורה בש"מ ולא [illegible] מעלות

טובות

עובות הללו אין אנו צריכים לגמור מחכמות שלמה בלום· גם למר
לא כל המאמר גדל בשם טוב בוא״ו כמו שכל המאמר ועוש׳ נחת [illegible]
[illegible] אן אחר׳ לא שבונה׳ גדל ונבער בשני גם מאי ועלי אחור
שלמה כתשמע לא פוק׳ זולתו ומי הוא זה עומד בחוץ· גם מה חכמה
היא [illegible] דקייק ואמר שלמה בחכמתו· אבל יתיישב עפ״י מש״כ לשלמה
ובהקדים ג״כ מה ששמעתי משם הרב מוהר״ש פריטו ז״ל מדרש
עה בההיא דגרסי׳ בברכות אר״ חייא משמיה דעולא גדול הנהנה
מיגיעו יותר מירא שמים דאלו בירא שמים כתיב אשרי איש ירא את
ה׳ ואלו גבי נהנה מיגיעו כתיב יגיע כפך וגו׳ אשריך וטוב לך אשריך
בעוה״ז וטוב לך בעוה״ב ואלו גבי ירא שמים לא כתיב ביה וטוב לך עכ״ל
ויש לה שום נדחדר בזה נגלה מאד ובא במפרשים וכן אחר דקדוקים
הכל יתיישב במה שיבוא אין צריך להאריך בהם וכה דבר היה הני
בהנהגה [illegible] יגיע כפך משמעי בתלמוד [illegible] כמו שפי׳ מהרימ״ג
ז״ל בדרשותיו פ׳ חקת עש״ו ובהקדים מה שנפל ההפרש בין חכמי הדס[illegible]
בפירוש בני אדם מי הוא הנבחר כי יש שמי שמזלו טוב ולא יקוב כמעלות
הטובות ומולם ברע הוא הקדוש מאד נשגב· וע״ז כתיב שמחה לצדיק
עשות משפט ואולם מי שמזלו רע ומתאוה אל הרעות אלא שהוא מתגבר
על יצרו זה גרוע מעיקרו שתכונתו רעה ועליו אמר הכתוב נפש רעה אותה
גם ישא בהפך· והנה נודע כי איש אשר כיה שמזלו טוב הנאה גדולה היא
לו בפעול את הטובות שזותכונת· וקרא נמי כתיב שמחה לצדיק
עשות משפט ובהתבטל ממלאכתו הטובה יגדל צערו וקצבותו היא
הנאת [illegible] שאמרי מותו חפשי מן המצוות ובעל
מהם ואין לפרע במושבא בעניה דעשין קמי קב״ה כעשנת אוכלוסי
[illegible] אבל מי שמזלו להפך ובצער גדול מקיים המצוות אין לו אלא
כפועל בטל בעשנת אלו לא מלקתני הייתי משגל מצוות ומשמע כאשר
עני כיה בא במפרשים ובדברי מוהרא״ל ז״ל בדרשותיו בההיא דר׳ כון
[illegible] כוונת ר׳ חייא להורות כתן שהעיקר כמד שמי שמזלו טוב הוא
[illegible] ומקבל הנאתו [illegible] ז״ל גדול הנהנה מיגיעו כלו׳ שיש לו הנאה ונחת
ריר ביגיעתו ומרי (וכיוצא בזה פי׳ הרב בונה לנטים) יותר מירא שמים כלו׳
שאינו עושה אלא מחמת יראה לא מחמת מזלו תדע דאלו גבי ירא שמים
כתיב אשרי איש ירא את ה׳ כלו׳ מאושר לעולם הבא ואינו בבחירה
[illegible] לגבי נהנה מיגיעו כתיב יגיע וכו׳ אשריך וטוב לך ועל כרחך פירושו
אשריך בעוה״ז וטוב לך לעוה״ב שכולו טוב ומקיש הטובה הצפונה לאושר זה
דעוה״ז כלו׳ מה שזכה ואושר בארץ שבשם שמחה שבעל בעוה״ז נוטל
שכרו מושלם כן הוא הטוב העתיד לקבל יהיה מושלם ולא כפועל בטל..

ותדר

ותאמר האומר הענין בתיאור טוב להודיע שהיא טובה שלימה מעולם
תדע דאלו ביאה שמים ושוב לך לא כתיב ביה כלו' נהי דמלבד מה
שמקבל שכר על מה שפעל עוד מקבל בזה כל ימי היות בעולם
הזה ובטל אמנם אינה שזה השכר כי על מה שפעל נוטל מ
משלם ועל הראוי כפועל בטל אבל נכתב בנהנה מיגיעו להשי"ת
המדי"ת דהיינו דהי"ה ואחר ושוב לך לא כתיב אלו דברי הרב ז"ל מש
השמועה בא"פן דנקטינן מדבריו דשוב לך דכתיב בההוא הרא
הוא בדיש שמיגו טוב זה שכרו גדול ורב בדינא ודיינא
ואילם כחנו שאה לבבינו לדעת עלוי ההנהגה ז"ל הכריע כי המבר
ונחלק כי משכליות שכליות לשמעיות כנודע והנה ידוע שעסק התורה הוא
מן השכליות כי היא חכמתינו ובינתינו לעיני כל העמים ודרכיה
דרכי נועם וכל נתיבותיה שלום וכמה מעלות טובות במדות הנוה
העוסק בה ומשכל דעתו בחכמה ובתבונה ולא יפנה להבלי העולם
בשמו שנאמר ... אהבים וכו' והיא כוונת התנא ללמדנו כי זה הדבר
הטוב אשר תשוקה נפשו בתורה וכל משגה ומתנו בה בהעדר
מנהג דרך ארץ בה ואוהב עסקה ונפש שמל שמונה לה לפי שיבינותו
בה היא הטוב והנבחר ור"א מה אשרי מי שעמלו בת זה שמחתו בה
אל יתן פעולו והחריל לבאר מי מהשמחלם יהא מי שעושה נחת רוח
ליוצרו כי הוא מי שמיג טוב ועמלו בתורה והיא הנאתו שבזה כביכול
נכון בעוה"ש הליה לא יחטא שההנא נגד מיגו מה שאי כן שמי
שמיגו הזה הן בקדושין לא יאמין אבל זה עושה נחת רוח ליוצרו שמי
שעמלו בתורה דינו בא לידי שני שכל כך הוקבע בה דלנו"ב מהגהר
בזאת בענין מש התום' בההוא סוגי' דם מה בהגיע לפרשת דרכים
אמונו להכי שנה נפירש איזהו ומה לנשרו ויאם דבר הוא אשר גדל
בשם טוב כלו' שכל העם שונים אחריו כי טוב הוא במקבלו ולא ידע
והנה שכרו את בזה שהי' טוב בטובות שפעל בעודו חי ונשאר בשם
טוב כלו' מלבד שם טוב שקנה בחיי נגד אחר פטירתו זוכה לשם טוב
שני לקבל טוב אחרי מותו כטוב שבחיין דהיינו ההיא דשוב לך לטוב
דכתיב גבי נהנה מיגיעו כדלעיל מה שאין כי ביאה שמים שאין שכרו
כשכר הטוב בזה שהי' טוב וכמש"ל ובדין הוא דהוי מצי למימר
באוהב מצוות כי לא מצי דבר בעסק התורה לפי דבריו אבל היה צריך
להדרך כי הלא כה דברו משכליות משום הכי נקט עסק התורה שהיא מן
השכליות וגם יש במשמע תורה קיומה דדא ביה כולא ביה ואי נמי
נלמוד בכלל כי יהו העושה נחת רוח ליוצרו בהר לגר דא לו שאר עולם
נגד שבעים לחו כמיקא אלא דוקא בהגיע לפרשת דרכים אבל זה

שמיגו

שמזגו טוב ותורה נמי בידו לזה יתייחס שם עושה נחת רוח ליוצרו
ודייק למימר ושלו אחר שלמה בחכמתו וכו' לא׳ פסוק הילך [illegible]
אפי' שמשלו בתורה ושלמה ברכמתו אמרה במשל המספר לבד
והמכוון במה שתרגם יונתן בן עוזיאל טוב שם וכו' דיקנין צדיקיא
וכו' והמשך הכתוב כך הוא טוב שם משמן טוב ויש להקשות מה טעם
דמיונו לשמן ומה שפירשו המפרשים כי השמן [illegible] וכו' יש לנמנם
עלי דפשטיה גם אח' ויום המות ופירשו שביום שהוא [illegible]
להרהר אבל כשנולד יש ועיין פירש״י וקשה דפשטי' טוב [illegible]
מיום הלדה וכמש׳ המפרשים ואי אמר טוב קאי הוא״ל מיום
הולדו עד יום המות אבל בזו דברי' בחכמה ומדע והוא דידוע
שיש שמים שמטבעו רע וכובה לבו בכל דאשי איברים ומחזירו
למכתשת ומוציא יקר טוב ונשים בכיורי צדיק הוא דומה לזית שהוא
בטבעו קשה ומר כלענה ימוה עורח מגיע לסלק מרירותו להכשיר
לאכילה ולהוציא שמנו מתוכו אף כי הוא שמן טוב [illegible] כל ימי נער
כתישה וטחינה בכבד וקורה הוא יוצא אבל השמנים שהם רכין ומתוק
משקה היוצא מהם בטבעו עורך מוסיף שבח כי טוב הוא וזה כדמות
מי שמזגו טוב בטובו ולו יתייחס שם טוב בטבעו אמור מעתה מי
שם פה להשוות הזית לשמנים ורב המרחק ביניהם מלבד שיש
יתרון לזית מהשמן מצד עצמן כנודע והוא אומרו טוב שם כלומר
שם טוב ז״ל מי שיש לו שם טוב בפי הבריות לפי שמטבעו טוב משמן
טוב כי השמן עם שהוא טוב בעצם מזג היולד [illegible] רע וגם הוא
עצמו איננו שקול לטובה כל כך אבל זה הכל טוב וזהו הטיב ישוב
[illegible] לו טובה אחרת ויום המות ז״ל שגר ביום המות קונה שם טוב
דהר דהיינו וטוב לך דכתיב בנהנה מיגיעו כדלעיל שר״ל שנוטל
שכרו מושלם אף כי אחרי מותו וכדלעיל ולא עוד אלא שזה סבה
לקבל שכר טוב מיום הולדו שנפרע כאלו מיום הולדו פעל הטובות
וכההיא דשמואל שהכתיב עליו ששפט את ישראל כל ימי חייו אמור
מעתה דבר גדול דיבר שלמה בחכמתו וגם רמז בשבלות שביד
כח האדם יתאחרו בטוב דאלו בשמעיות אין טעם לטובו ובחירתו
וסבב הדבר לעניין השמן כי טוב מומנו זה בעל שם טוב כי יהיה
כל האדם אחריו בעוה״ז וטוב לו לעוה״ב לקבל שכרו מושלם נגד
מעת שהוא בעולם וכמו שהקדמנו בעיקר החקירה מסבב הולך

לפעולת

נשלם ההקדמה תה״ כה״

לפעולת צדיק גם כי יזקין בארץ ינידו האותיות לאחור לקבל שכר ימי הזקנה כפעולת ימי הבחרות ובת המעלות הטובה לפני ה המקום ואין נגרע מעבודתו וככל אשר דברנו ׃ ׃ תם ׃ ׃

ב"ר פ' פ"ד ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם מה אמר ר' מאיר
אומר חשודים הם בניך על אבר מן החי ר' שמעון
אומר תולין הם עיניהם בבנות הארץ ר' יהודה אומר מזלזלים
הם בבני השפחות וקורין להם עבדים עכ"ל. מקשים העולם איך
אפשר להאמין על שבטי יה לעשות מעשים כאלה חלילה ואם
ואם לא עשו כן א"כ איך נאמין על יוסף הצדיק שהוציא דיבת שקר
מפיו על אחיו גדולים כאלו. עוד הוסיפו ויבא יוסף את דבתם
רעה משמע שהיה אמת שאין כן לא זהו החילוק בין מוציא דיבה
למביא דיבה דמוציא דיבה הוא העושה דיבת שקר והמביא
דיבה הוא המגלה דיבה שהיא אמת וא"כ כאן כיון דכתיב
ויבא יוסף דבתם רעה משמע שהדיבה ההיא שהביא היא אמתית
והדרא קושיין לדוכתה איך אפשר להאמין זה על שבטי יה שהם
קדושים מצדדתי ענין זה כולם. ושמעתי שנמצא בקובץ ישן כתוב
שאפשר לו' שהענין הוא כי ידוע שאברהם אע"ה עשה ספר
יצירה ומסרו ליצחק בנו ויצחק מסרו ליעקב ויעקב מסרו לבניו
לאותם אשר הם מיוחסים ביותר כי אין מוסרין סתרי תורה כאלה
אלא לבני צנועים ומיוחסים שבישראל שבכל דור ודור ולכן יעקב אע"ה
לא מסר ספר יצירה אלא לבני הגבירה לבני לאה ולא מסרו לבני
השפחות. והנה מצינו בגמ' שאמרו דר' פלוני ברא עגלא תלתא
בכל ערב שבת ע"י עסק ספר יצירה בצירוף שמות קודש שיש בו
ובודאי זה הדבר הנברא על פי שמות הקודש ולא מצד התולדה
של זכר ונקבה אין צריך שחיטה ומותר לאוכלו בעודנו חי וכך עשו
השבטים ויוסף לא ידע מזה והיה סבור שהעגל ההוא הוא נולד
מזכר ונקבה והביא דיבה זו אל אביו שהם אוכלים אבר מן החי ולפי
האמת הם כדין עשו. ועוד איתא בגמ' רבא ברא גברא שדריה
לגבי ר' זירא וכו' ופירש"י ע"י שמות הקודש של ספר יצירה. והנה
יש שמות שמצירופם נברא זכר ויש שמצירופם נבראת נקבה
וא"כ אפשר לו' שהשבטים בראו בצירוף אותיות מספר יצירה
נקבה והיו מטיילין עמה ויוסף לא ידע מזה שבראו אותה ע"י
ספר יצירה והיה סובר שהיא אשה נקבה מאב ואם ובא והגיד
לאביו שהם חשודים על העריות. וכשנתעסקו השבטים בצירוף
סודות שמות אלו רצו בני השפחות להתחבר אליהם שיעשו גם
הם כן ולא מסרו להם השבטים אותם כי בני השפחות וכוונתם בזה
היתה לשם שמים לומר כי לא נמסרו אלו הענינים אלא למי
שהם מיוחסים שבדור ההוא. ויוסף לא ידע מהדבר הזה וסבר
שאין מזלזלים בכבוד אחיהם לקרות אותם עבדים ובא והגיד
לאביו שקוראים להם עבדים. הרי לך שהשבטים היו צדיקים
וגם יוסף הוא צדיק ונקי בכל דבריו אלא אשר הגיד לא הבין
שהיתה

ב״ה:

שהיתה כוונתו לשם שמים ולכן מפני זה קראו הכתוב מביא
דיבה רעה מפני שהיה לו לדרוש ולחקור ולשאול מתחילה אחר
כי אתה. השביעית מה היא כוונתו בדברים האלה אשר הס—
שאים וק״ל ״ תם ס׳ שני לוחות הברית ״

לנפטר ת״ח בת״ע שנספד בו להרה״ח עשאל יצ״ו

דרוש [illegible] יחד לבו כי יר״א ה׳ חכמים ימותון
החיים יר״א ה׳ במצוותיו חפץ מאד [illegible] וכבוד ישפה להם במותם כאשר
[illegible] יקלו חיים כי יפהד [illegible] הספד [illegible] כמ״ש בפרק [illegible]
חכמינו בדורו של חזקיה כמה וכמה הגדילו הספד [illegible] לפני [illegible]
ת״ר וכבוד עשו לו במותו זה חזקיה מלך יהודה שיצאו לפניו [illegible]
[illegible] דברי ר׳ יהודה יא״ל ר׳ נחמיה והלא גם לפני אחאב עשו כו׳ [illegible]
[illegible] ואמרו [illegible] זה מה שכתוב בזה עכ״ל ויש לדקדק בדברי ר׳
יהודה באומרו זה חזקיה מלך יהודה דלמא לא ידעי [illegible]
ורש״י ז״ל נרגש מזה ואינו מובן תירוצו שכתב וז״ל זה חזקיה מלך יהודה
[illegible] ולא לאשמועינן דזהו חזקיה דהא הוא בחזקיה
לישנא דתלמודא [illegible] כבוד עשו לו [illegible]
כתיב אלא אגב אורחיה דתפרש מה כבוד שכתב עדות [illegible]
[illegible] בהוראה [illegible] לפני אחאב עשו כו׳ [illegible]
[illegible] כדמשמע הרשה לו [illegible] ולא [illegible] מלך יהודה [illegible]
לומר שום היות הנספד הזה חזקיה מלך יהודה [illegible] הוה [illegible]
[illegible] אגב אורחיה דתפרש מה כבוד עשו לו
[illegible] רש״י אגב אורחיה לפרש מה כבוד עשו לו [illegible] ואמר הכי [illegible]
ואמר הכי כלו שתפני שפירש מה כבוד עשו לו [illegible] לא בא הכתוב להגדיל גודל הספדם
ודברין דהודיס דכפי [illegible] לא בא הכתוב להגדיל [illegible]
[illegible] זה דוחק דפשט העני׳ הוא שבא הכתוב להגיד [illegible]
ההספד שנעשה לו ועל כן נלע״ד לפרש דכוונת רש״י ז״ל הוא [illegible]
כוונתם של התום׳ ז״ל כפי דבריו שפירש אם הוב כמש התוספות
[illegible] שפה אלף לו בגמ׳ הכי הוא עכ״ל וכתב הרב ז״ל שכוונתם כי
[illegible] מעלת לו [illegible] פירש אותה לרשב״י
[illegible] היא מעלת לו לרמוז על חזקיה על כן אמר
לו וכיון שכן חסר כאן מהכתיב מעלת לו לרמוז על חזקיה מלך יהודה [illegible]
דהא לא תברא דבלא לו ידעינן שזה חזקיה מלך יהודה לאו
זהו מרמש כוונת רש״י ז״ל דהא דאמר הא זה חזקיה מלך יהודה [illegible] כבוד עשו
לאשמועינן דזה חזקיה אלא אגב אורחיה דתפרש [illegible] ומיון שכן המרגלא חסר
[illegible] כתב דדריש מעלת לו וכיון שכן המרגלא חסר
[illegible] לרמוז על חזקיה על כן אמר זה חזקיה מלך יהודה כלו׳ דבלא
לו ידעינן דביה איירי ולא כפי [illegible] אחר [illegible]
[illegible] לפרש דברי הגמ׳ כאופן אחר [illegible] והלא לפני אחאב
[illegible] כתבו גם בזה והלא לפני אחאב
ובן כוונת רש״י והנה התוס׳ [illegible] ואמרינן באבוד
עשו כו׳ דאמר דכתיב ונתעבר [illegible] הרעה במחנה [illegible] אבל
רשעים רבה בחבוד אחאב בן עמרי [illegible] לצדיקים שבדור [illegible]
אוהבי ועבדיו היו מספידין אותו עכ״ל ולמדנו מדברי התוספות ז״ל
דוספד הנעשה לאחאב ע״י רשעים [illegible] לחזקיה שהיה צדיק
נעשה ע״י צדיקים ובזה מבוארים דברי ר׳ יהודה וכבוד עשו לו במותו
זה חזקיה מלך יהודה שיצאו לפניו [illegible] כלו׳ שאם תאמר
והלא לפני אחאב עשו כן [illegible] איירי בחזקיה מלך יהודה
[illegible] בזה [illegible] זה חזקיה מלך יהודה
[illegible] והתאבלו עליו [illegible] בזה [illegible]
[illegible] שנעשה כבודו בגדולים צדיקים [illegible] בזה [illegible]

שלא היה כן באחאב״ ולהפשר שזה כי [illegible]
דמספרש מה כבוד עשו לו. וקשה דגם לפני אחאב עשו כן [illegible]
לומר זה חזקיה מלך יהודה לתרץ דבריו״ ולהפשר לפרש בא [illegible]
אחר שנדקדק מה צורך בסימן אחר סימן חזקיהו מלך יהודה
דקי בחומרו זה חזקיה ונראה דכוון ר׳ יהודה להציל עצמו מקושיות ר׳
הנה לפני אחאב עשו כן״ והנה קושיא זו של ר״ן בקל יש לתרצה שאחי
אחאב שהיה מלך ישראל שהיו עשרת השבטים תחת ידו [illegible]
[illegible] שהמנס חזקיה שהיה מלך רק על יהודה [illegible] לפני
[illegible] מלך הוא חידוש גדול ולזה ר׳ וכבוד עשו לו במותו זה חזקיה מלך
יהודה שיצאו לפניו לו אלף חלוצי כתף דלא עשו דלפני אחאב עשו כן [illegible]
אפה בכאן הוא חידוש גדול כיון שלא היה אלא מלך יהודה ואפ״ה [illegible]
לפני לו אלף חלוצי כתף והו כתי כוונת רש״י ופתו שפירשתי בדרך
[illegible] למודנו מזה כמה וכמה גודל החיוב לכל איש [illegible]
[illegible] ולבכות על מיתת הצדיקים״ וכי תמצא לבחור שבאבות
רב [illegible] כמה השתדל על כבוד זקנו כמז״ל בספר דבתרא [illegible]
[illegible] מן השדה והוא עיף תנא אותו היום נפטר אברהם א״ע עשה יעקב
תבשיל של עדשים לנחם יצחק אביו ומאי שנא של עדשים אמרי
במערבא משמיה דרבה בר מרי מה עדשה זו מגולגלת אף אבילות
מגולגלת ומחזרת על כל באי עולם-איכא דאמרי מה עדשה זו אין לה
פה אף אבל אין לו פה מאי בינייהו איכא בינייהו לנחומי בביצי עכ״ל
ובודאי דשני טעמים הללו חד הוא למיתה כרתית בלא זימנה בתוך
חד הוא למיתה זמנית אחר שכבר השלים שנותיו דכשהשלים
שנותיו אז שייך לומר גלגל הוא שחוזר בעולם ובמיתה כרתית במחצית
משנותיו אז שייך לו׳ מה עדשה זו אין לה פה כך אבל אין לו פה שאין יכול
דברים כלפי מעלה למה פחתו לו משנותיו״ ובזה שמעתי מאח״ח [illegible]
[illegible] כיאור מז״ל בב״ר פ׳ סג ויזד יעקב נזיד [illegible] של
[illegible] אותו זקן [illegible] זקן כמשה מדהד ז״ל [illegible] אמר
[illegible] שכר [illegible] המתים [illegible] ואימורת [illegible]
[illegible] זה אברהם בכו בכה להולך זה עשו עכ״ל [illegible]
דעת של [illegible] אברהם [illegible] ידע [illegible]
[illegible] אברהם [illegible]
[illegible] יהודה [illegible] אמר [illegible]
[illegible] לאברהם [illegible]
[illegible] לו [illegible] והנה יעקב אע״ה עשה עדשים
לומר דמה עדשה זו [illegible] כך האבל [illegible]
[illegible] לביכך [illegible] מהשחר [illegible] יעקב תבשיל עדשים
לומר מה [illegible] של תבשיל זה [illegible] בתבשיל זה יש שני טעמים הא׳ מה

עדשה מגולגלת דק דקים מגולגלת ומחזרת על כל באי עולם והיינו
מיתה זמנית ונקט הב' מה עדשה אין לה פה כך האבל דהיינו מיתתו
בזמנית. על כן אמר מה טיבו של תבשיל זה כלומר מאיזה טעם עשית
תבשיל זה א"ל עשית אותו זה כלו' עשות בלא זמנו ולפי שאין הדבר כך
[illegible] אמר דק באלית. זרו פגעה מדה"ד כלו' מה שאמרת
עשית אות. זקן [illegible] לומר עשות בלא זמנו. ופגעה בו מדה"ד [illegible]
[illegible] כלו' [illegible] האמת שפגעה בזקן זה מדה"ד ומת בלא זמנו
אז אמר [illegible] פגעה מדה"ד א"כ לית שכר ולית תחית המתים [illegible]
[illegible] אל תבא [illegible] דאברהם [illegible] ניחא ליה שלא לראות [illegible]
ואמר טוב חסדך מחיים וע"כ [illegible] בכי בכה להולך זה [illegible]
[illegible] אחונס [illegible] המאמר צריך [illegible]
א"כ לית שכר ולית תחה"מ [illegible] הא דבשביל עשית אברהם לית שכר [illegible]
[illegible] דמה שהקב"ה גזר מיתה על הצדיקים [illegible]
[illegible] להחיותם בתה"מ ולהרבות שכרם בעוה"ב [illegible]
[illegible] לכן [illegible] שפגעה מדה"ד באברהם ומת בלא זמנו [illegible]
הגיד לו יעקב אמר לית שכר ולית תחה"מ [illegible]
שהצדיקים [illegible] הקב"ה להם [illegible] דלית שכר [illegible]
[illegible] מתים הצדיקים [illegible] אברהם בלא זמנו
[illegible] ונתן לו בשביל תה"מ [illegible] שכר טוב [illegible]
[illegible] הקבורים לו [illegible] לקבל שכר טוב בעוה"ב [illegible] בתחה"מ [illegible]
[illegible] במיתתו [illegible] במיתת אברהם כך [illegible] במיתת
הצדיקים [illegible] ע"כ מהר"ם הנז"ל [illegible]

ע"ד [illegible] במאמר וכבוד עשו לו במותו זה חזקיה מלך יהודה וכו' ומספר
[illegible] יעקב [illegible] זצ"ל
[illegible] למיתה דבבריית' דתשובה שהביא השם אמר וכבוד עשו לו
במותו [illegible] שהושיבו ישיבה על קברו [illegible] ורבנן
[illegible] דאמרי [illegible] ז"ל [illegible] בברייתא זו דתשובה
[illegible] מתבת [illegible] ובברייתא [illegible] ע"ק דאמו
[illegible] דבחזקיה כתיב והלא מקרא מלא הוא וישכב חזקיה ויקברוהו
[illegible] בית דוד וכבוד עשו לו במותו [illegible] ז"ל [illegible] בזה וכתב [illegible]
[illegible] זה חזקיה [illegible] מאי כבוד עשו לו [illegible]
[illegible] הכי בברייתא דתשובה [illegible] הכבוד שעשו לו [illegible]
[illegible] זה חזקיה ע"ק [illegible] ז"ל [illegible] אבל [illegible] מלך
[illegible] ישיבה [illegible] ימים על קברו ע"כ [illegible] מאי [illegible] דחזקיה
[illegible] לר' יהודה [illegible] לפני אחאב [illegible]
[illegible] לא [illegible] וראיתי [illegible] לא [illegible]
[illegible] עשו כן [illegible] ז"ל [illegible]
[illegible] לא [illegible] דבריית' [illegible]

[illegible]

ישיבה אלא דס״ל דנס לו אלף חלוצי כתף יבאו לפניו דדריש תיבת לו
יתירה נימ׳ לו אלף וכפסק כרי׳ עכ״ד ועדין קושיא לא מיתרצא דהא קול
למפסק נ״כ דלכל מלך יבאו לפניו   לו אלף חלוצי כתף כדיך
שעשו לחזקיה דכך היא סברת ר׳ ולא חייש לקושית רן דלפני אחאב עש
כן׳ ויראה דס״ל לרבי׳ דברייתא ראשונה דיש בה תרי שינויי אחד א׳ תיבת
תלמוד   שנית שלא אמר זה חזקיה המ שאינו מדייק תיבת לו יתירה
רק למדנו דלכל מלך יושיבו ישיבה כמו שעשו לחזקיה ומשא״כ ברייתא
שניה שדייקה תיבת לו יתירה הורה שלמלך אחר לא יעשו ככה תשא״א
זה חזקיה לומר דמלך אחר אין עושין לו כן לכן הקשה לו ר׳ נחמיה תלמוד
[illegible] יתירה תיבת לו דהוי דבר מיוחד לחזקיה והלא לפני אחאב עשו כן וכפסק
הרמב״ם ז״ל כברייתא ראשונה דלכל מלך מושיבין ישיבה על קברו ז׳ ימים׳׳
אך י״ל דס״ל להרמב״ם ז״ל דמדייקי ר׳ נ׳ נחמיה מלומר שהושיבו ישיבה
אמרו שיבאו לפניו לו אלף חלוצי כתף הו שהניחו ספר תורה על מטתו וכו׳
הא משום דס״ל דלכל מלך מושיבין ישיבה ומאי רבותיה דחזקיה וכפסק
כברייתא שניה דלכל מלך נ״כ מושיבין ישיבה ולא כברייתא קמייתא
דס״ל דאין מושיבין ישיבה לשום מלך וכבוד זה עשו לחזקיה לבד׳׳
והגה״ר בן נחמיה ז״ל תירץ דמכריע הרמב״ם דלמ״ד שהושיבו ישיבה לחזקיה
ג׳ ימים מינה דלמלך אחר כיום א׳ סגי והכבוד שעשו לו לחזקיה
הוי שהוסיפו לו ג׳ ימים ולמ״ד ז׳ ימים לחזקיה מינה דלמלך אחר סגי
בג׳ ימים ולמ״ד ל׳ יום לחזקיה מינה דלמלך אחר סגי בז׳ ימים ופסק
הרמב״ם ז״ל כמ״ד ל׳ יום לחזקיה ולמלך אחר ז׳ ימים עכ״ד ותוה״ד היה א׳
דדריש תיבת וכבוד היינו הבגדים כמ״ש ר׳ קרי לה מהנך   מכבודותיה
ותיבת שם כמ״ש [illegible] את נפשה לא תאמר תקון ודרבית לו נימ׳ לו אלף
ולאחר הכבוד דהיינו בגדיהם קרעום לו אלף [illegible] עכ״ד ולחכתי קשה דלדרשא
דהושיבו ישיבה [illegible] דלכל מלך מושיבין ישיבה   תיבת לו
יתירה [illegible] דמנורה דהוי דבר מיוחד שעשו לו בשביל שהרבה
תורה בישראל [illegible] מדן ועד ב״ש וכו׳ כמ״ש התוס׳ לפ״ז מאי רבותיה
דחזקיה ותיבת לו למאי אתא והלא גם למלך אחר חייבין להושיב ישיבה׳׳
ויראה עמ״ש בנ״י בשם הרמב״ן ז״ל שלמה שהקשו התוס׳ דהא איכא משום
לועג לרש [illegible] התוס׳ [illegible] ד׳ אמות היה ולכך לועג לרש׳׳
והרמב״ן תירץ דליכא לועג לרש רק היכא דעביד לנפשיה להראות שהוא גדול
אבל היכא דעביד ליקרא דרבים לבני הישיבה ליכא לועג לרש עכ״ד וכבר
שמעו בתורתו זה חזקיה שהושיבו ישיבה על קברו ושמא תאמר והרי איכא
לועג לרש לזה תיבת לו יתירה השמיענו תירוץ הרמב״ן דתאמר שכבוד זה
עביד לו ליקרא דיליה אלא עבדי לנפשייהו ליכא משום לועג לרש ותבורך
נתי שרי׳׳

אע"ג תיבת לו יתירה עמ"ש התוס' שהניחו מ"ת על מטתו ואע"ג דאמור לעיל
על מטה שמת מונח עליה שאני חזקיה דגדול בתורה ומשמע הוה ע"כ
אע"ג אומרו וכבוד עשו לו וכו' שהניחו מ"ת על מטתו ושמ"ת אמור לעיל ע"ג
מטה שמת מונח עליה לזה תיבת לו יתירה השמיענו תירוץ התוס' דלו דוקא
שרי להניח מ"ת על מטתו דגדול בתורה ובמעשים טובים הוה אבל לכל
עלמא אסיר ודוק" ע"כ מהם הנז' :

ובספר בחל טוב לרב אחד אשכנזי ז"ל כתב בפירוש מאמר
זה וז"ל וכבוד עשו לו במותו זה חזקיה וכו' מצאתי
בספר עיר בנימין שהקשה בזה דהא פרש"י בפ' ויצא בפסוק
ותמת דבורה מינקת רבקה ובמדרש אגדה אמרו שנתבשר
שם יעקב באבל שני שהוגד לו על אמו שמתה ואלון בלשון יוני
אבל ולפי כך העלימו את יום מיתתה שלא יקללו הבריות הכרס
שיצא ממנו עשו אף הכתוב לא פירסמה ע"כ' ולפ"ז קשה למה
גם כאן בחזקיה לא העלימו את יום מותו שלא יקללו הבריות
אותו אך לאחר מעשה על שיצא ממנו מנשה שהיה רשע מעיקרו
כדאמרי' בפ"ק דברכות מי כהחכם ומי יודע פשר דבר וכו' נפק
מיניה מנשה ולבסוף יומא חד רכבינהו אכתפיה לאמטוייהו
לבי מדרשא אמר חד מניהו חזי רישא דאבא למיטוייה בה גולגלתי
ואחד אמר חזי רישא דאבא לקרובי עליה קרבנא לע"ז אבל
בארעא מנשה נשאר רשע ורבשקה תלמיד עגל' אבל איך הספידוהו
לחזקיה שיבאו לבניו לו אלף חלוצי כתף ואדרבא מן הראוי
היה שלא להספידו בפרסום גדול יהיה להם להעלים את יום
מותו כדי שלא יקללו אותו הבריות או עכתד' והרב אין להקשות
קושיא זו גם גבי יצחק אבינו דכתיב ויקברו
יעקב בניו ואמאי פירסם הכתוב מיתתו ולא העלימה אותו עשו
שעשה גבי מיתת רבקה' דאין מקום לקושיא זו גבי יצחק כיון
נפי שיצחק היה סבור שעשו הוא יותר צדיק מיעקב כדפירש"י
בפ' תולדות וז"ל ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו ואומר אליו
אבא היאך מעשרין את המלח ואת התבן כסבור אביו שהוא
מדקדק במצות עכ"ל' וכן לא העלימו את מיתתו של יצחק אבל
רבקה היא היתה יודעת ברשעו של עשו ובמעשיו הרעים ולכן
ביולה להעלים את מיתתה שזה הוא כבודה שלא יקללו הבריות
הכרס שיצא ממנו עשו הרשע' אך בחזקיה ניחא קשה מאי
קאמר הכתוב וכבוד עשו לו במותו וקאמר הש"ס
שעשו לו הספד גדול מאחר שיצאו לפניו ל"ו אלף חלוצי כתף דהא
אדרבא כבודו היה יותר אם לא היו מספידים בפירסום ולהעלים
את מיתתו שלא יקללו הבריות אותו או' ונלע"ד דלהת"ע והעני
הוא כי קודם בכייתא דו קאמר שם בגמ' וכבוד עשו לו
במותו מלמד שהושיבו ישיבה על קברו כלנגר בה דבי רבי נתנה
ירבבן אח"ג ימים ואח"ד ימים ואיכא דאמרי שלשים יום' ותנא
קשה על זה אמאי לא קאמר כאן הש"ס כמו ר' יהודה שאמר שיצאו
לפניו

האמנם
לפני לו׳ אלף אלפי כתב׳ אמנם עפ״י נראה משום דקשיא ליה
לגמ׳ מה שהקשינו דאדרבה ההספד לא היה כבוד לחזקיה
כמש״ש וכבודו הוא שישלימו את יום מותו וא״כ מאי קאמר
וכבוד עשו לו במותו אלא על כרחך לומר שבא לו׳ שהושיבו
ישיבה על קברו ולא ביום קבורתו מלמד אלא כדאמרי ר׳ נתן
ורבנן אחד ג׳ ימים ואחד ד׳ ימים ואמרי לה שלשים יום ולא היה
בזה פירסום גדול כל כך כמו ביום הקבורה שהוא מועט
לפניהם׳ ור׳ יהודה דמפרש וכבוד עשו לו שיצאו לפניו לו׳ אלף
אלפי כתב לא חש לקושיא של הרב הנ״ל והענין הוא בהקדים
גמ׳ דסנהדרין פ׳ נגמר הדין דאיבעיא להו הספדא יקרא דחיי
הוא או יקרא דשכבי הוא וקאמר בגמ׳ למאי נ״מ דאמר לא
תספידוהו להאי גברא מאי וכו׳ עש״י וא״כ איפשר לו׳ דר׳ יהודה
סבר דהספדא יקרא דחיי הוא ולכן אף שגבי רבקה העלימו ב
את יום מותה לפי שיצחק בעלה מחל על כבודו מ״מ בחזקיה
שאני שאף אם היה רוצה הוא שיעלימו את יום מותו והיה מבזה
שלא יספידוהו לא היו שומעין לו הואיל והספדא יקרא דחיי הוא
ובספד הספדא כמלכות שהוא יקרא דכל העולם ולזה שפיר קא׳
ר׳ יהודה וכבוד עשו לו במותו שיצאו לפני מיטתו לו׳ אלף
אלפי כתב שעשו לו זה משום יקרא דחיי ולא משום כבודו׳
ואידך תנא דברייתא קתא סבר הספדא יקרא דשכבי הוא
ואם כיון ואמר אל תספדוני שומעין לו שמלכות לקיים דברי
המת ומאחר שחזקיה בודאי היה רוצה שלא להספידו ורכובו
היה שיעלימו את מיתתו כקושית הרב הנ״ל לכן לא יצאו לפניו
לו אלף אלפי כתב לזה מפרש וכבוד עשו לו שהושיבו ישיבה
על קברו והיינו לאחר יום מותו ודוק ״

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] שמשו אלזהב ירח שמשו אלזהב
[illegible] חכם [illegible]
[illegible]
[illegible] ירח שמשו אלזהב [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] אלזהב [illegible]
[illegible] אלזהב [illegible]
אלזהב [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible] שלום [illegible]
[illegible]
[illegible] גדול [illegible]
[illegible]
[illegible] ובכן [illegible]
[illegible] אין [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ממקום [illegible]
[illegible]
[illegible] ויחפשים [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] [illegible] קרן [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] ובעבר [illegible] שלא [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] בחמ
[illegible] לו [illegible] אביו [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] נברים [illegible]
[illegible] [illegible] קנס אל [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] שלא [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] אל [illegible] [illegible]
לו: והנה [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] אל [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] כאשר בארנו בפסוק זה [illegible]

[illegible] נפלה עטרת ראשנו אוי נא לנו [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] נפלה עטרת ראשינו [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

כל

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] כל

[illegible]

[illegible] עד

[illegible] ישראל

[illegible] לנפל

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

כמו זה שכתב ישים לעני הזובה כפיר [illegible] ישים [illegible]
[illegible] נורר רעה : [illegible] דברי [illegible] כל [illegible]
[illegible] עשה לשבר [illegible] זה [illegible]
[illegible] עליכם [illegible] לשבר [illegible]
[illegible] ונערה [illegible] בקיד [illegible]
[illegible] כי [illegible]
[illegible] ועשר [illegible]
[illegible] שבכל [illegible]
[illegible] חסד [illegible]
[illegible] חסדם [illegible]
[illegible] כלבבי [illegible]
[illegible]
[illegible] כלבב [illegible]
[illegible]
[illegible] חסד [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] לו [illegible]

[illegible] המשחית [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] לעמים ביד המשחית או שר רשע חולה

[illegible] לו שני ספרי [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] אלהים [illegible] למען בני יעקב

[illegible] עולם [illegible] ארץ של המתיך חלל [illegible] נפל

[illegible] למען [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

מנחת

[illegible]

„רסל"

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

חזל [illegible]

[illegible]

[illegible] ודהיה

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] לחו [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

דאבות

[illegible]

[illegible]

[illegible]

המס

[illegible]

[illegible]

[illegible]

דרוש לנפטרת בת״ה עפ׳ יד מרבה לבמוה״ר משה אמארילייו זלה״ה
שדרש על הספד אשת הרב הגדול כמוהרר יוסף דוד ז׳
בשבת החדש כ״ו לבמנין הקב״ה

גרסינן בפ״ב דברכות ת״ר גדולה הבטחה שהבטיחן הקב״ה לנשים מכל האנשים שנא׳ נשים שאננות וכו׳ אמר לה רב לר״ח נשים במאי זכיין באקרויי בנייהו בי כנישתא ובאתנויי גברייהו בי רבנן ונטרין לגברייהו עד דאתו מבי רבנן עכ״ל

הנה ראית הדרכוה כך ק״א כמה גדולה מעלת הנשים צדקניות מה גם היותם נשי ת״ח רב ונשים כנ״ל על שאמרו שגדולה הבטחתן מכל האנשים כמאמר המורקים קם להבין בראשונה שגם גדולה הבטחה מאחר דאיכא כמה מצות שאינן מצוות ות״ת כנגד כלם כמ״ש בפר׳ דקידושין וגדול תלמוד שמביא לידי מעשה וגם יש עדיפה ב׳ מעלה מכל האנשים כמעלת מגלה הוא רבני ונאי אתם לבנוי אף כי מילה מן ניתה בתלמוד אלא בשן ועש״ב ורש״י ז״ל פי׳ גדולה הבטחן שהר קאמן שאננות בטוחות ובטוחה לא לנדע משא תורה דכ״כ בקדושים בהדה ג׳ דמשיקה לא ידעו. מה היה מייתי משאי קאמן ואחיני להיה דכביב דההבטחה שיש להם יותר מהאנשים אף שגם מבני על ת״ת משאכ״כ הנשים הייבו בשני ובק הקוית מעוז לאקרויי בנייהו כ׳ רבנן דהן מחזיקין יד לומדי תורה יש להן יותר שכר מהם כי גדול המעשה. אייבראן דכ״כ גם הרא״ש ז״ל בני שאסר ונבונו ונזכרו במוכרבלו מהמורים כנ״ל בדרוש שבת הגדול אף כי יש חולקין בדבר מ״מ אם אבל מגלות ז״ל דאף בזה נאמר גדול המעשה ועוד מהרש״א יפה ז״ל על הרא״ש מחלוקה שאמרו כל הנביאים לא נתנבאו אלא לעושה בת״ח ולמהנה ת״ח מנכסיו אבל ת״ח עצמן עין לא ראתה כו׳ ונחל דבריו אייבראן דכפי מ״ש גם מעלי הראשונה יש ב׳ מיני מהנה ת״ח והג׳ בסמוך ידו מרשעות אשר אותו בת שהוא פיפה לכל מה שאמר כזבל ושומע אחי שהוא לבזה נשלל השתיק מהת״ח יע״ש שאז נ״ב הכא דהיכי אקרויי בנייהו דמורחת גם בטהן להביאן אל בית הספר

נקדוק

לקרות מקרא ולשנות כמו שפירש"י ז"ל במשנה פ"ג דכ"א נשנה שאינו
קרא סיבה לבנו שיצא ת"ח ובבה"ג נגול זכותן ואף כי הוא ז"ל לא
כל זה הנה אם שבבו לא דחינו דבריו דהדין כן הוא הש אותן
דגדול המשניך "אך כאן נראה דאין לגמור הכי דהך אם במילה
תמרו של מתני' ויש זכות תולה ג' שנים דפרק תמורה זכות
דמאי אלימא זכות דתורה הא אינה מצוה ועושה ואלא זכות
דמצוה ומי מגינא כולי האי כו' עד דמסיק רבינא לעולם זכות
דתורה ודקאמרת אינה מצוה ועושה נהי דבעידנא דלא עסיק
בתורה דעסקין בגוייהו כו' נשארן לנשייהו מי לא מפלגי בהדייהו
שעמהן דסוף סוף אותן הן אבל שתהיו נבולם מעבר מי זה
אמר דבזה נראה עוד דא"ל רב לר"ח הני נשי במאי זכיין לבאתוי
דבה מהני שתלה במאי זכיי' וכי קיחסר להן מצות ומע"ש הן מצוות
בהן דנשבים מחוייב שבת הי' השה"ב אם לא שכוונת שאנו עוחק
כמוכה שאמרו בפ' י"ג דסנבות דקי"א אלא של אינש חיים שנא' עבים
כל יחיו כו' דקנא מעים כל יחיו יכול לכל אל רפאים כל ירומו
במרפה עמהו מע"ת הכבוד שנאמר א"ל ר"י לא נחה לה לנשייהו
דאמרת להו הכי דהוא במרפה עמהו לנ"א הוא דכתיב כ' א"ל מקרא
אחר אני דורש כי טל אורות טל המשתמש באור תורה אור תורה
מחייהו כיון דחייה דקא מצאשר א"ל ר' משאכי להם רפואה מן
התורה ואתם הדבקים בה כו' וכי אפשר לדבוק בשכינה כו' אלא
הנשיא בבו לבא כ' ורשות כ"ח שבביו שלה שלו קבוע כאן
שבקדש בשכינה כו' משנה דכיון דשמור יד לנשי הקרות הדי
הוא כב"ח דבלמה היי' אמר כיון שהוא של אף דש בו שד
כמו שבות אחרוך דאי' אם בעשה בלא מצוה אפה לא חייס
כמשייכי שקרא כי טל אורות עליך דכל המשתמש באור תורה
אור תורה מחייהו וכל מי שאינו משתמש באור תורה אין אור תורה
מחייהו לא"ה רב לר"ח נשי במאי זכיי' כלומר דאנטפי הש להם
כשר משום כיון שאינן מצוות בת"ת ואין להם אור תורה בעולם
יזכו לחיי עולם הבא לזה משיב יפה במקרויי בנייהו דהו"ל כשמור

יה למעשה דתורה וה"ל כבה"י שכתבו ומפלגי בההיא אבל שיהיה זכות
יותר מת"ה שכתבו לא שמענו · וראיתי למהרש"א יפה ז"ל במ' יתר
פ' כה פי' ב' דגמיד בזה וכתב ז"ל דלא יתכן דהאנשים
המצוים על ת"ת ולמוד הבנים שיהיו גרועים מהנשים ואף שלפי
מה שדקדקו מדגרסינן בפרק היה קורא גדולה הבטחה כו' אמרו
דנשים אקרוי' בנייהו וכולן גדול וכו' גדולה הבטחתן מגדל דאנשים
ולפי מה להתירין בשוגה כו' מי לא מפלגי בההיא השתמשתי דעיין
קם לאנשים ד"ל דקיימו בעה שזוכות בת"ת באקרוי' בנייהו אבר
בשיבעתא זכות זה עם זכותן בת"ת אעפ"י שאינן מצוות ונכרית
בשבות המיוחדת להן זכותן גדול מהאנשים ודחה ז"ל ולא נהיר
ולא נהיר כלל שיהיו קדושים גדולים מהאנשים כו' יעש"ה ואף
דלא כתב מעשה לשה מ"מ מבואר קוה דהכא לא אמר אלא באקרוי'
בנייהו ולענ"ד נר' דשהק"א דסוגיה נעכתו קוה מוכח דאף דליה
לא זכה ת"ת בשותפות זכות אקרוי' בנייהו מצ"ו שנים הכ"ד
כדקאמר מי לא מפלגן בההיא דהה גם פרק של מבנ' ויש לה
זכות תולה נ' שנים זכות דשתי חלופיה זכות דתורה לא איגה
מצוה ומעשה ופירש"י זכות דתורה דליתה שעסקת בתורה
הא לא מפסקא דכביב ואשתיה מתוש אף בנים ולא אתבנוקים
וכיון דאיכא לשנוה אין שכר גדול כמצווה ועשה דמשמע דאנ"ש
דאית לה קצת שכר מ"מ אין שכר גדול כמצווה ועושה וכן כתב
המתבה ז"ל נבה"ח מס' ק"ת דף י"ג אשר שלמוד תורה יש לה שכר
אבל אינה כשכר האיש משום שלא מצווה וכל העושה דבר
שאינו מצווה עליו לעשותו אין שכרו כשכר המצוה שעושה אלא
פחות ממנו וכ"כ בעו"ד סי' רמו בשם המרדכי ז"ל וכתב הרב"י
ז"ל פירש"י ז"ל דכ"ל ונ"מ בה רבינא אמר ואמור לעולם זכות תורה
ודקאמרת אינה מצווה ועושה הני ודקה לא מפסקה באהרי'
דשקרן בנייהו ומתנין בנייהו ומגן לגבריהו עד דאתו מבי
רבנן מי לא מפלגי בההיא ופי' ז"ל דאלה זכות דתורה ולא שעסקה

בתורה אלא שעוסקת בכתב ובקבלה שישמרן הר"ר רבינא מודה
הוא דלא מבדלא כמו נהי דפקודה לא מפקדא כותף נכון שם
אין זכות לשולה מהני אף שעוסקת בתורה דאף דהיה לא ידע
אבל מתו כיון דאיכא מצוה ועשה אין זכות מספקת לא כולה
הקוש הלמוד אם לא באותה התורה ומתניין בניהו כו' דאו
משמרן בגבריהו ונשאה דאף שבלמודו אם יש לה זכות למוד בניה
ובעלה יש לה חלק עם בעלה ולא גדול מזמנו לעשות זה אין
במורה שמפסקת וזהו פשט השמועה דנפי הדברים האלה יש
לעמוד עד הרמב"ם ז"ל דכתב בפ"ג מהלכות סוטה דין ב' סוטה
דיש לה זכות תלה תנופי אשונה מצוה על את הר זה תולה
לה משמשמש דהיינו זכות תלמוד תורה לבד כהק"א דכתב בה'
ת"ת דאשה אינה מצוה ונשה אם לומדת יש לה שכר אף
שאין שכרה כשכר האיש וכ"כ בפ' השונה רמ"ה וזה תמוה
דלפי הסוגיא דגמ' לא מהני זכות זה לסוטה אלא אם יש לה
זכות דמקריין ומתניין בניהו כן שמשמע מדברים זה ימים
ואנס ונראה דהרמב"ם ז"ל מפ' דלא בעינן מקריין בניהו וגם
משמרן לגבריהו אלא אחד מהם אם יש לה א' מהם זכות
קולא סגי והאיתה הר רבינא לשלא זכות דתורה תולה לה כדמשמע
דהלמודו דאינה מצוה ונשאה נהי דפקודה לא מפקדא אגרא
מיהו לא יהבר שאיות לה גב' זכות דמקריין או מתניין בניהו
אם אין בעלין קה או שמשמרן לגבריהו אם הם יש"ה דכל הנשים
עוסקות בבנותיהם לחנוך הקטנים להביאם לבית הספר וזכות
זה תולה לה במשמרתה למור כמ"ש מהר"ם יפה ז"ל לפי דרך
נר' לא הוצרך לבאר זה ולא כתב אלא לשון השמועה אם יש לה
זכות תורה ומקריין לבניהו לא באר דמספקתא רוב הנשים
שבעלה יש להן זכות זה א"נ נקט כתב סוטה דיש לה זכות ת"ת
ולא כתב כלשון התלמוד זכות דתורה דהיינו בהקפד שעיקר דלא

דדיקי

[illegible]

[illegible]

[illegible]

יצחק [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

116

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] קרי [illegible]

[illegible]

[illegible] מים

[illegible]

[illegible] מת [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

דרוש לחתונת אחי כמ״ה [illegible] יוסף לבת המופלג יוסף חיים [illegible]
ברכות יום [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] בבוקר [illegible]
[illegible] א״ל רב [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] א״ל [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] כי רבה [illegible] [illegible] עד [illegible]
[illegible]

מעלת האשה טובה וגנות אשה רעה [illegible] רבות כנודע לכ׳
וכי [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אמר רבא כמה
טובה אשה טובה וכמה רעה אשה רעה כמה טובה אשה טובה
דכתיב מצא אשה מצא טוב אי בתורה [illegible] [illegible] כמה טובה אשה
טובה שהכתוב משבחה אי בתורה [illegible] [illegible] כמה שהתורה [illegible]
בה וכמה רעה אשה [illegible] [illegible] ואי בכתובים [illegible] [illegible] [illegible] רבא
[illegible] [illegible] במשלי מצא טוב וכמה רעה [illegible] [illegible] [illegible] לומר
אי בתורה אי [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] לטובה [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] אי בתורה וכן בתורה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] מצא טוב [illegible] [illegible] מר [illegible] והנה אפשר [illegible] [illegible]
בה טוב [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] רב יהודה לרב יצחק
בריה [illegible] [illegible] מר [illegible] [illegible] כגון [illegible] כגון אמך [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] א״ל כגון [illegible] [illegible] אמך וכן [illegible]
אשה רעה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] בה קדושה והטוב
[illegible] [illegible] לומר [illegible] טוב [illegible] הכתוב הטוב [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] בתורה [illegible] בה [illegible] [illegible] רבא לומר [illegible] כי [illegible]
[illegible] בה רע [illegible] לא טובה [illegible] [illegible] רעה [illegible] אמר רב
[illegible] [illegible] אשה רעה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אפה
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] והטובה [illegible] טובה והרעה [illegible]
רעה והטוב [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] דכתיב מצא אשה [illegible]
טוב אי בתורה [illegible] [illegible] כל טוב [illegible] [illegible] [illegible] בה
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] בתורה [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] בה קדושה [illegible] [illegible]

[illegible] בה וגם [illegible]
[illegible] בתורה [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] בתורה [illegible] בתורה [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

יקר בג' דרכים [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] חדש
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] לבי רב [illegible] בכתובות פ'
[illegible]
[illegible] לבי רב [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] אם יהיה [illegible]
[illegible] לבי רב [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

והא דאי הוה תנאי ומשום זה התירו למה הוצרך רש"י לומר
ארעתא דמשמעות דהני פרשה התירו והלא משמע דאין כאן
נדר שאין צריך אחרי כן והשתא נתבטל הנדר דכבר הוא
והתם בגוונא אמרי' ואתשאל על נדריה משמעות דנשאל
על נדרו וא"ל או הייתי יודע אבל בלבו בתנאי מסוים
אין צריך התרה וכ"ל לשב דבדי התוס' ז"ל דכולא שבועה אשר
שהלך והניחה אמתלות טובות כאותו לה אותו דבע כרחי
התם לכן כשבא נדבר' רבי' אמר' אף אני אולי יתיר לי ר"י
שהלך לבי רב ולא נודע היכן הוא שהרי נשבע אבא אולי
ליה א"ל רש"י באחר דבגוף האם בשבועה היא וא"ת נדרי' דבר
הני שבועת דאין צריך לומר שאם נתתק לומ' פי' א' פשוטה
שאין כאן נדר כולהי כיון שהיה אינה דבא ששם שהלך לבי רב
ומסתמא אין אדם הולך לבי רב אם אינו יודע לבסוף פי' א
ואין לומר שהלך לבי רב ושבקה כולהי אין אדם עושה ==
בעילתו בעילת זנות כיון שלא נתקדשה אלא בשעה אחר
שאמרה שהיא נתבטל דבר ולא נבטל דבר נדר נדר
שבא אין כאן נדר ובש"א אפי' מה אם ש"ל ואחר תנאי ==
שכתבו תוס' הוא שבשם בגה"ש בשמעה דב"ש ור"ל מעיקרא
בשבועת היה תנאי אולא ובש"א אפי' מה ש"א שאין כאן נדר =
ואיתשיל ב"ל ש"א עמן נדר לך היה" וב"ה יתי' שב לגופו
מבקש שי"ל מקחה אלא שלשה אשת   אי"ל מי ישנו
וקשוש מספ"ק באשכבת שנמצא לאה נתכבדת כפשוט'
דהני שאם לו חשוט לא ישנו אלא מעכבת שעמו לגבר
שראוי מפשט שגוף התורה כמ"ש יקרה היא מפשוט'
ומ"ש ואחר מפשוט היא מכבה שמעכבת שעמו שהיה =
לפי שראת לרש"י דהוה שבוע ומשלה וכו' עגול לשמוק
בתורה אמרה לו לא מעך אלא שהלך לבי רב" וכו'"

כשמח בה לב בשלג וכו' נמלתהו טוב ולא רע וכו' דאיבע
למימר שאחמר כשמח בה ולא פי' שלימה כשמח · ועוד
אין הוא פירוש שהלל לא יחסר וקיה אפשר לומר דחז"ל כל
היוצא למלחמת בית דוד כותב לה גט כריתות לאשתו =
ופשמים מתירים שלא תצא לאחר לבן אתנן מתשמש בהלל
ומתאחר אם לבה עשה א' קו' שלא תצא לאחר ועש כשמח בה
לב כשלג שבשמח כה שקיא אוהבת אותו ואם כשלג יתאחר
ויתשמש בהלל אויביו והלל לא יחסר לו ועוד יתבאר ונ"ב
להבין נמלתהו טוב ולא רע שקוא בטול וגם ליה לפרש למלא
שע' דחז"ל הב' אשה רשע מקשע ליה פומי ותבא וזנות לנה
כן שא נמלתהו טוב ולא רע דהיינו השלחן עבחה עבחה
מעבה ·· אף שרכה שולחנה ולא רע דהיינו פומי ולא יום
או יומים של כל ימי חייה · אך לפי מש משבע ונוע =
מבואחרים וקוש שבמתי ליה שמתה תנאי שילך לבי
רב ויהוא נתאחר יב' שנה ולא זאת של כשבע אחר יב' אל
אי לציי' ציית וכו' והלך עוד יב' שנה ואין זה של שכשמח בה
לב כשלב שמון את עצמה ואת כשה דוכאי פון דאשתבע
קונם ולאי שלא הלך אם לא קיים פ"ו ורביה ונ"ב כשמח בה
שחר והלך והלל של נ"ב את תלמידים לא יחסר באופן כי
נמלתהו טוב לשהב' דהיינו שזכה לתורה ולא רע כשנ"ן דנס
כשהי' השעבר מן בית רבים נמצא שכל ימיו כן שה"ז ועוד
חייה הם כמש"ש שלי' והלכם שלה הוא וכש כל ימיו קראים ימי
חייה · אך קשה למה לא מעמע שלנו לא הלך לבי רב של
בפשוטה בין קי"ב שנים ולכ' יב' ראשונים יב' אחרונים ועוד דמשני
קיים מצות תשמיש ונש ל' נמרין שכבר קיים פו"ר ורביה
ונוין שבן איך כתב הרמב"ם פ' ט"ו מה' אישות הבין העור
דבריו במה פי' ז"ל ואם עסוק בתורה ומתירא לנשא
נשים שלא יצא נשאר בתווכות מותר להתאחר שהעוסק
במצוה פטור מן המצוה וכש בתת נ"ב וקשה דברי

שמעינן לא ש"ך הכא דהא דאמרי' העוסק במצוה פטור מן =
המצוה ה"יינו דוקא בשתי מצות מעשיות כגון סוכה ולולב =
וכיוצא כגון פרוטה דרב יוסף באו מצות אחר תורה ומצוה =
מעשית מצוה קודם כמ"ש הרמב"ם ז"ל פ"ג מה' ת"ת וכן א"ת ת"ל
כפי' בירושלמי דאפי' לגבי שקילת תורתי [illegible] היו שפוסקין
לתת לעשיית המצות כמ"ש התוס' בפ"ק דמ"ק גבי שעבר נה
בן עזאי. ור' בן נניס נפרק כתי' וכל חפציך לא ישוו בה וקי'
וכל חפצים וכו' וחפצ' שמים לא כתב הרמב"ם ז"ל מותר
להתאחר אימור כלבבו הוו דהתיר אבל לבטל מכל וכל לא
אבל זה אלא לפי הטעם שכתב משום דעוסק במצוה פטור
מן המצוה אפי' לעולם מותר ולעולם חובה מאי שמעינן לבן =
שאר טעם דמותר משום דאפשר לעשותה ע"י אחרים כדמותר
התם לא חילוק בין אפשר לעשותה ע"י אחרים או לא והכא נמי
יש לתרץ כיוצא בזה דהא כל שמעינן שחייב אדם לשאו הוי =
משום שלא לתורה בטלה [illegible] לשבת יצרה כדתנן במשנ' ואם
כיון דחשקה נפשו בתורה ואין לו הרהור מותר לשמוק והעולם
יתקיים ע"י אחרים כמ"ש בן עזאי מה אעשה שנפשי חשקה
בתורה ואולי כשמוק במצוה דהיינו התורה לא הוה מותר לבטל
בלא חשק ואפי' דאפשר ע"י אחרים ולזה פין הרמב"ם ז"ל לומר
משום דעוסק במצוה פטור וכ"ש את דאפשר כיון דאפשר =
העולם להתקיים ע"י אחרים " נעל"ד ז"ל [illegible]
ונ"ל עם הדין שכתב הטור ז"ל בא"ה ס"י ס"ט כשנושא
אדם אשה מתחייב לה בשעה דברים מזונותיה וכסותה ועונתה
ועיקר כתובתה ורפואתה ופדיונה וכו' והאשה בר' דברים =
מעשה ידיה ומציאתה ופירות נכסיה וירושתה ע"כ וק"ש דאשת חיל
זאת נמולתה עוב דהיינו הל' דברים ולא כע"כ דהיינו מזונות
ואחר [illegible] וכיוצא בל יתי חייב ואת כבוה מפרנסת
שבתנה למזק אחר "

דרשה צמר ופשתים ותעש בחפץ כפיה והשין הוא =
שכתב הר"ן ז"ל גבי מה שכתו' שעושה ד' מלאכות
השנויה לשבמה או לא ופי' ז"ל כגון שומרת קציון ומולמת
שיו לשבמה לנשים ועוד ומחמתה בבס במשקב עכ' ולשנ'
שכתב הטור ז"ל בא"ה סי' פ' ואם נהגה שבמה ועשתה יותר
המותר לבעל מה"ט הוא דוקא כשנותן לה מעשה כסף בכל שבת
אבל אם מתנה שלא נשאל מעשה כסף ואינו נותן המותר =
יכולה היא לומר כן כמ"ש הטור בשם הרמ"ה ז"ל וכן כתב
הר"ן ובעל המופה בשם נמוקי שאם נהגה לעשות יותר
מבחי' לשבמה וכו' בגמ' שעה מלאכות הרבה ולכן אמר
כזאת שעשתה תרתי כבמור הוא סני לה כמו שעשות אחר
נשים וזאת עשתה צמר כשאר נשים ונהגה שבמה לעשות
גם פשתים בבוחק וז"ש ודשה שהיתה נוהגת לשמור הצמר
כשאר נשים אותה מן היורק להניחה בחמה וגם לשמור
פשתים בכושרה ואחר כל זאת ותעש בחפץ כפיה וזהו שאמר
בחפץ שלה משבטה הטוב היתה עושה ולא מצד חוב ענין
י"ל דרשה כמ"ש הרמב"ם ז"ל פ' כא מה' אישות שאינה
כופה אותה אלא לעשות בצמר בלבד אבל לא בפשתן מפני
שמזיק את השפתים עכ"ל והרב בעל כה"ז ז"ל תמה עליו =
דלהוה לאחלק בין כיתנא דרומיתא לשאר כיתנא דמחלק
בגמ' פ' אע"פ ד' סה' ובא"ה סי' פ' ותירץ דכיון דכיתנא דרומיתא
לא ידעינן כל כיתנא מספקנא ליה לכיתנא דרומיתא וכולי
לחשה שלא לחייב בה בכל כיתנא עכ"ל וקשה לתירוצו דאין =
דרכו של הרמב"ם ז"ל כן להניח מה שלא נודע אלא להעתיק
לשון הגמ' בין נהוג אולא ואם יאמרו שלא נודע מה"ט יש
מקום שנודע להם והוה ליה לכותבו ולענ"ד יש לתרץ =
בשי' הרמב"ם ז"ל דקשי' ליה דכיון מתניתין
דתני בצמר דוקא הייני ר' יהודה דהא אתמה' הכא צמר ו'

פשתן

פשתן לא מש ממקומו' ד' ותשו' ר' יהודה חו' אף לפי כופה לעשורת
בפשתן מפני שמוכרין את הבד ומשרבבין את הפשתים והא בפשתן
רומניתא עכ אכ למה תני תנא בפשתן' צמר ומשמע צמר ולא פשתן
והא בפשתן הוה תני למיתני ושאר כאיכא רומניתא ואיכא שעד
ברומניתא והיינו' ז"ל הרמב"ם בזה ורחוקו שבמקום נש"ה ותו אף כברייתא
למה לא פי' אף שם כופה בפשתן רומניתא דהא תלמודא קאי ומפרש
והא בבריתא רומניתא לבן פי' הרמב"ם ז"ל דהך צמר דוקא שעה לכל
בפשתן כלל לא מפני דפשתן נמצאת בו תרתי לגריעותא א' דמסרה
וא' דמשרבבין ועל"כ פי' תלמודא דהא דאית ביה תרתי ברומניתא
דהא אמינן דליתא בבריתא שאינה רומניתא הא תרתי לזה פי' דהתם
דוקא בבריתא רומניתא דנמצאו תרתי אבל בשאר פשתן לית אלא
חד ולכן תני במקומו' דוקא בצמר שהוי' כבל מיני איכא היזק לצמר
ולכן נ"ב בברייתא פשתן שאינו יכול לכופה לעשות בפשתן כלל =
ומש"ה מפני וכו' הך מפני ש"ש בהם נ"כ דאית בהו שתים מעשה מעשה
נשתלק התמיה של הרמב"ם ז"ל ודוק וזה נ"ל לדרך נכון כבוד הרמב"ם ז"ל

ומקדמת דנא קיי"מ חומר דגם הרמב"ם ז"ל חילק חילוק זה לגבי
חיטב גם שבת מקום שנהגו נשי העיר לעשות צמר
ופשתים עוות ומקום וכו' אינו יכול לכופה לעשות שמסריחות וכו' =
ובהאי למקום שנהגו היינו מפני שאינו מסריחות וכו' כשופטט ===
שעקינן למסריחות ועוות שא"ה ואי שחילק חילוק הנמ' ומבוא' בגברי
ושט הרדכים ישפים בניטו ומ"ש דרשה לא היתה ממתנת שבשלה
יכיח מן השוק צמר לעשות לפשתים עוד כשמקיה ואינו יכול לגבה
איך והפי היא כגלה כאיתו זמן שאהיא היתה עושת צמר ואם לא היתה
מובאה עושת פשתים ומניא לצמר שאינה משרבבת ואנש שלא
היתה חייבת וכש לתירוץ ואשו' ותירוץ הרב נקבל כלל פשתן אינו יכול
לכופה והאי שעשתה בחפץ נפש"ה הוא שעשתה כן ומרצונה העוב
לא כחיוב'

נו"ל נראה ונ' היתה ונ' ועקיק היתה לשון עבר מתורחק נכוי
לשון עתיד אך השון הוא נאיתי כבב"ב פ' המפינה ד' יותן
חמא תיבה אחת שהי' קבועים בה אבנים טובות ומרגליות תק ה"ס

יהי חר ליעלה יבחית כך ואמרה מה לכם אצל תיבה זאת שהיא לעשו
ויחבא שעתידה ליתן בתיבה תכלת לציצית הצדיקים לעולם ואחר
ואין ספק נאין זה שבח למעשה העובים שקרי עליה מעולם והנה
ורגל השולחן כתשעה אם ונראה היא היתה עשה ציצית כשהיו שם
שעותה לכן וכתה לו שכל מירות ומ"ל כמו מילה והנה יודע
להעסק במצוה וצריך לרוש כבמו שלא תהא נמור שנאחז בגוף
ובבקטס וכה בפשתן ולא מהטמון המתלשין מן הבהמה כמבואר
באו"ח סי' י"ח וגם איכא פלוגתא מהר"מב והרא"ש ז"ל דלהר"מב אם
עווה ע"י שפחתה אפי' היא על גבה פסול ולהרא"ש ז"ל אם היא ע"ג שר
לזה אמר דאשה זאת היתה במצות מעשיות ודבר צמר עוב שלא
יהא צמר הנאחז וכו' ונ"ב בפשתים כן לעשות ציצית וגם מחמיר רק
על עצמה שלא לעשות ע"י שפחתה כהרא"ש ז"ל אם כהר"מב ז"ל
ותשב באפן טפיה היא בעצמה ולכן שכרה מזומן לה בכניתהו וכו'
חכב"ר ליתן' אם נצריך אנה להביאה והוא מ"ש היתה באנית סוחר
ומחורתי ממונות שם ומעורפקת לתבוא לחמה וז"ש לחמה שלחם עליך
ומעשיה עשו לה זה

ובגמרא פ' הפועלים גבי רבי חנינא דאחבש להלכה והניחתו
בספינה והקב"ה שלח ליה אנשי הספינה שהביאו לו
שיתן בסין קני שליה היתה באנית סוחר ומפרש ז"ל בתורה שעושי
קרא והוציא לפי' דכן דבר היא הנחתו והלכה לה לכן פי' דכתיב
משתני דזכות התורה שמדה לו ומצוע הוא אמנם אינו
למירק שציין בקרא ונבן שידוע שאינו דומה סוחר א'
באשה אחת בשתי אניות לשתים ונראה עונבים הכשם מן האחד
ושל אינו דומק ב' סוחרים כב' אניות בשתי אניות מסוחר אחד
כמוכר טותב בינקו נשקם מסוחר א' נמוכה פ' לא יחסר פי'
לא נבי רבבימי מעהדעשה א"ת צועות במפתא אמר ליה
ויש נלותה לרבה טוק אני אינ במדבר מורבון הוא נקיע ליה שוקים
ובזה ימכור מיד ובינקד וז"ש היתה בשתי אניות של סוחר אחד
למוכר מחורתי מיד ובינקד ולא כאותם אניות הבאות ממקום

קרוב כ"כ שמה לא יבאו עד אניות אלא ממרחק תביא לחמה"

עוד י"ל שאינו דומה אשה של א' שמשפרת לסוחר שאינו מתעשר
אלא מן השכירות כמו כשהאשה של סוחר עצמו ונ"ש היתה =
כאניות רבות של סוחר עצמו ולא שהסוחר אחר אלא ממרחק תביא
לחמה וסחורתה היא כאנו יתעשר הרבה כן האשה או היתרה"

ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וגו' נראה שיובן בהקדמה
מס' ברכות אמרו ג' משמרות הוי הלילה משמר
ראשונה חמור נוער וכו' ג' אשה מספרת עם בעלה ולזה אמר
כפי מה שאמרו שהיתה עושה יותר מלאי ואמר שאיך היתה עושה
יותר ממה שנתחייבה לבעלה עד שהיתה עושה לא משום ותקם
היא לבדה ולכן הוא בפסק ולא כשאר נשים שנעשות לביתן =
מספרות עם בעליהן וזאת ותקם כל כך בעוד לילה בהיותה
לתתה לביתה טרף לישנה כמו שאמר הטריפני לחם חוקי וכל
בני עוברין ואחר שהרויחה כל כך לתת טרף לביתה אז הקימה
לנערותיה ונתנה להן חוקן מה יעשו את חוקן והמפרשים שפירשו
שנתנה והזמינה מאכל אינו מתאר כאין זו שבח אם נערותיה לכן =
נראה כמ"ש והמשל הוא תמה שקמים בלילה ונותנים חוק וטרף לבנים
כמ"ש קרבם בתוכו ולדמות לבניו ובעוד לילה עושים יותר ממה
שעושים אחרים בכל יום"

זממה שדה וגו' פירש משלתה כי יותר נמלכה במעשה ידיה
שעשתה בשמחה את שתיהן בחכמתה עשתה קנין =
שעשה מעשה פירות והענין הוא כאילו מ"ת ביבמות פ' י"נ =
קטן ובין אשה מתוך נכסי אביתא ננצח נבלקיחת קרקע צריך
מקדירות ליזה אמר וזאת זוממה במחשבה בלבה שחשבה ליקח
מיד לקחה ולכן לא אמר לקחה שדה אלא זוממה כהו' נבול =
מקפוץ ואמר מפרי כפיה יוכן להיות י"ל הקש שם שאמרו אין =
מומנות פחותה מן הקרקע ושם אמרו כל מי שאין לו קרקע אינו אדם
ותירצו כשהוא יורד למומנות קרקע וכו' שאין לך פחות ממנו =
אך כשלקח שדה פחות לדור בו וכו' כמו שאין לו קרקע לדור ב

אינו אלא רבעי׳ והאב נתן לבנו אלא וז״ש כאן לשון בית לרבע
לקחת שדה לבנות ולדור בו וז״ש ומכרה שדה ותקחהו בהיותה שדה
לבנות שיקנה בשדה אלא ולא זה סוף וכרש את קרקע לתזונת
ביתו וכו׳ עי׳ כתבו התוס׳ שם שאם אין לו קרקע לתזונת ביתו
אינו אלא ולכן אמר מפני כפי׳ שדרך בעלי קרקע נשאלים נכסי׳
למחצה לשליש ולרביע נראית כי המקבל וכזה אינה תנאי =
לרשותו א׳ שצריך ליתן מחצה שנת נהיות מן השדה אינו =
ממנו מן השני׳ לצריך לבא לחשבון עם האחרים לרשת חלקו של
זה ושל זה אבל זאת מפני כפי׳ נטעה כרם ונתנה לאחרים
מתוק נתנה כפי׳ לגבי נטיעות ולטעת כרם ושכר האחרים בלבד
שכל היוצא מן הכרם אין צריך לבא בחשבון עם האחרים ::

נטע יל׳ שהיין הוא אם נפלו מעשה אחר שנאמר בירושלמי
ילקח בהם קרקע והוא אוכל פירות והיא יכולה לומר
שיקחו נכסי שלה יכולה הקנין ואם חולקים בזה אומר ילקח זה
וזאת אומרת לא כי אלא כך וכך יקחו נכסי שפירותיו מרובים
ויציאותיו מועטים בין בכרם או בבנין כמבואר בגמ׳ אר״פ
וז״ש ומתה ליקח שדה מנכס׳ שלה ותקחהו נקרין שמה של
יכולה הקנין אך זאת לא העילה היינו אף של בעלה מאחר
יאכל פירות שלא מתוק נתנה כפי׳ נטעה כרם ולכן כתיב
נטעה וקריתן נטעה שהנטיעות והא פירות מפני כפי׳ ומן
לצדיקים שם פירות מועטים לאחי׳ שה״ג נראה וחביריו כלא
עכנו בשה״ש כהפוך של שלמה חזר וה״ה בן פרת לאמור אם כן
לא בשנה א׳ בשנות אחר״כ ::

חנוק וכו׳ אמר שאמרם שיאמרו וכו׳ דוחקים בקם בשר לנער
וכל העזרה הזה אם בחק ליד׳ חולשך לזה אחרת
אינה כן שזה חנוק בשם מרבה וכו׳ והעשן לאית׳ בכתובת
חנוק שובבת חצי נפש של אדם שזה קהוה כמבנו מתקים
ופיה כל נפשו ויתהך וכו׳ הנזכרי׳ מתקים ומבנים
קא

קא מתחיל מתחלתם קא מתחיל וכן והוא לשון השני מתחי־ל
מתחלתם ומתחיים בכל הגוף והוא מ"ש חולה בשוו ובגבורה
מתשה ומשם נמשך לכל הגוף עד ותחמק נפ"ש ודוממתיה והן
והמשל לזה כי חכמי ז"ל [illegible] ויו' מצוה טובים והוכיחו מפני
ש רפו ידיהם מן התורה וכן חז"ל כל המתרפה מן התורה צר
בניום צרה כחו שנא' התרפית ביום צרה צר כחך ומ"ש חולה בשוו ק"יג
התורה כמ"ש ה' עוז לעמו יתן ובזה בשוו צרה ותחמק
ממשמו ודוממתו ולא היו צריכים פני כך"

עשמה כי טוב סחרה קשה עשה נמה עשם אחר כל
המעלות שסיפר לומר נעשמה מ"אם ל"ג יכבה
בלילה נרה ותן לעשל אחור ותקם בעוד לילה ולא כל
הלילה וכאן אמר לא יכבה בלילה משמע כל הלילה
ומילת עשמה" ונרחה שיובן נאית' במדרש ילקוט
שם נבה של פ"נ נשא חשה והיתה מאירה לו
כל הלילה שיעסוק בתורה ש' פ"נ לבה למחר מצא או
מוצא ש' מצא [illegible] ומ"ש ומשר הכתוב שלא הוצרך להמתין
עד יעבור זמן מה לראות מה מעשיה אלא היא עיר פין
שראתה שהיה עוסק בתורה ערבה לה וכל אותה הלילה
לא יכבה נרה להאיר לו ומ"ש עשמה כי טוב ואין טוב אלא
תורה וזה נפל לה בעולה נסחרה ולכן נזדרזה ולא יכבה
בלילה כי ידעה הרא זונה נרה והמשל ידוע כי התורה מגינה
להם כשל נבר [illegible] עוושמים להם הפחוה כי טוב עו'
שפירשתי מרגלא בפומיה דרבנן ניכנה לו בהיה ונחבא
בביה וכו' בברכות פרק ה"א קורא"

ידיה שלחה בכישור וכפיה תמכו פלך נבה פרשה
לשון זה הרד"ק ז"ל פ' כשור הוא העשפרית שמטוים
בסוף הפלך כדי שיתהך מעוק במישור יבכשרות ופלך
הוא [illegible] הקנה שכורכים בו הפשתן וקשה שאם ידיה בכשור

אין צריך לומר וכפיה תמכו וגם כתב׳ צורת היא קילל
ידיה שלחה בכישור וכפה ידו ותו שאמר כפה פרשה
לשש כף א ואח״כ ידיה תרתי במשמעו שלחה לאביון =
לכן נראה כמו שפירשתי לשון שהרין הוא הקשפה לשבעג
וזאת האשה כאילו עשתה מלאכת הרכב וכאילו היו
לה שתי ידיה בכישור ושתי ידיה בפלך ולזה הקפויחה
הרכבה כאילו היו ידיה בכישור ובפלך א׳ בכישור וא׳
בפלך וגם שתי ידות אחרות בכישור ובפלך על שפש
שיכבה תקום והורית שמא תאמר שרופפת אחר
שבול ונוורח לשבמה לזה נתן חלקים שהרויחה א כלב
לשבמה ולביתה וכף א פרשה לשש כמו הלא פרוס
לרעב לחמך וזה שהרויחה בכף א׳ ולפי שעשו חוזר על
הפתחים אמרה כי בריוח כף א׳ לשש אף לאביון שאינו
חוזר על הפתחים רוח שתי ידיה שלחה בכישור לאביון
נמצא נתן חלקים שהרויחה הנ׳ לששים וא׳ לעצמה
ולביתה ואתנב חורחיה לגמווגן שיוגע שהשלים
צריך שיהיה שלם בכו׳ ונבריה הנהגת הבית
והנהגת עצמו והנהגת המדינה ונגד הבית אמר
בטח בה וגו׳ גמלתהו וגו׳ ותקם בעוד לילה נגד הנהגת
עצמה חגרה חגרה בעוז וגו׳ נגד הנהגת המדינה אמר
ידיה שלחה בכשרות בשלום ובמישור כמ״ש הר״ק ז״ל
על שכפיה זכות כפיה תמכו אחר פלך א׳ והוא לשון =
מחוז א׳ כמ״ש ז״ל בכל שצריך תן שוחטים בכל עיר =
ועיר בכל פלך ופלך וכן בנחמיה ג׳ מקום אחר
חי שם שרות נקרא חלך א׳ ועיין במ״ש כבר שוחטים
וכו׳ תמכו חלל על יתומים חי נקי שהפשר בפלך הוא
כמו מחוז בפלך שיושב שהזקין מרוב חולשתו

מחזיק ותומך כפלך ומ״ש יניה שלחה ואחר בעקניתה =
ייניה וכפיה תמכו פלך״

לא תיצא לכיתה משלג כי כל כיתה לבוש שט קשק
ומה שכתב הוא זה ולפי מה שהוא לבוש כבלים =
רכים ולא שמעתי מתירא מן השלג אך לעני יוכן לכבות
הוא הכנס הגבול שהיה עשה כשלג כאיתה ויש שבוששת
ונשנים ויונע שהנשים בהם מפני נפות הרוח ואמרו
מוחש תקנתיה ישפיל עצמו כתולעת שט ולכן טוב ולקח
עץ חרף ושט תולעתו ולכן אמר שכל זמם כל =
תולותיה ממנה ומשבלה ואנשיה לאהיה בהן נפילות
הרוח ומ״ש לא תירא לכיתה שהנשא תחילה בבית ואח״כ
בלבושו ולכן אמר לא תירא אשה ואת את כיתה משעת
כבירת כשה כשלג למה משום דכל אנשי כיתה לבושם
כנוסם בשנוק ובשחבלות כשני תולעת״

נעל של נחיתא כמ׳ שלי נעשות דיוס פתוח בין שמים
טעהו ותפיך והתפשח הכל ביני שמים חוץ מכנסם =
פתים וכו׳ והתום׳ כל הקשו שם והא פתים ביני שמיא טעגו
ומ״ג ונניו וים לרבי התחלל וגלי אל רחמיו י זמני ך
פניתה אל נח נלותה היא והלא בבמות יותר הקור
הולך אל אלה רחמנא ישי זבך מהחוה אל נח ולפי בלותי
היה ינתי׳ ואין נסתר מחמתו ותעבו וקרא מיי בשעבי =
והפם או במלחמה משום יכולים לשמור עצמם אבל ומב
בביתו יכול לשמור עב וקשה נוה רבי חזר בו מזה שאמר לו
והלא כבק נעז סי׳ כג שהיתה לאנשוטנום בת מזוג שלא לרה
מה יעשה ושלח ליה כוסברתא פי׳ רש״י שמוע הבת הגר =
שלח ליה כרתי כלומר אכרית זרעו שלח ליה אמה פירש״י =
אמול עליה והקשו שם תום׳ לרש״י נאיך חזר בו רבי ולכן =

קורותיו לפני שלא הבין אושעיא לרבי ותירצו פירוש אחר
ולא כפירש״י ואם כן מן משמעות דמפרשים שאחר כך לכך נ״ל דהכא
הפי׳ כשם דהתם דאל״כ מאי קרא ~~[illegible]~~ שהי׳ יצילהו מן הקורה
הבא מסיבת החום והגשמים ויצא מן המרזב או שעמד במקום
שבוא אם כותלו ופגע בגגיו מתוך ונכנס בו קור שלא במתכוין
ומזיק לו ולזה כיון רבי לומר שהי׳ יצילו מזה ואושעיא לא
הבין דבריו לכך שאל ליה וכו׳ וחזר לומר לו דהכא ליה מן הקורה
הבא מסבת החום ובזה יתורץ קושית התוס׳ שהק׳ זו דמ״ש =
בגמ׳ שום פעם הם שט דבריהם ובזה דבריך יתקן ~~[illegible]~~ [illegible]
[illegible] להציל [illegible] לא מגיעים ולא מפתחים ובל מ״ש ולן
נסתר מחמת הי״נ מה שאמר ליה רבי שאין אנם נסתר מן
הצונן [illegible] מסיבת חמותו כלא חלי ולא מרגיש חקור מחמת שהוא חם
וחושב שאין הקור יזיק לו ומ״ש לפי קריתו מי ישמור כהא יכול
ללבוש כתונת יותר ואיך אמר לפי קריתו מי ישמור שלא היי׳
הקור קנו׳ כאמור ועיין בהרי״טבא ז״ל שם ״ ((זהן שאמר כותן
לא תירא לביתה משלג דקאי לאחנשי כותה שהבית
חיכה מתירא מן השלג ומ״ש לא תירא לביתה מהקור של שלג
[illegible] שלא בלבוש יותר יתוקן נה לאפשר שהם ישמור. [illegible]
אם יפשעו בגדיהם ויכנס בהם החום ולא ירגישו [illegible] שלא
תירא מזה ובל כותה לבוש שנים באופן שאם יפשעו בגדים
לבוש הבית מגן עליהם ״ ((וכל זה הפשט אמת שפתחום
בא השלג אם חלבוש או חמש חמימות על הגג ונפחת
הגג וזו היא נעלטת ומוחה את הנולד ומחזיק נגד באופן
כי לא תירא לביתה משלג שהוא גבולה מזו שעתה לזה ורא׳
יפול כותה אבל אם לא לבשה הבית שנים אין הזיק לבית
וזו תפי׳ להזיק הקל נמקיוב שהרי כי כל כותה לבוש שנים
ואם זאת תיקן קו׳ הראשונה והנמשל כבר או״ל לא תירא שגיגם

של שלג כי כל ביתה לבוש מלבושות כפולים שנים שנים מילה
ופריעה ציצית ותפילין וכו'״

מרבדים עשתה לה שש וארגמן לבושה פירוש כשנים משלג
כסכתות עם רקמ חפץ קשה שפי"ל מרבדים לבשה
כמו ורבדי זהב על צוארו ואם פי' מרבדים כ"ל כמו מרבדי
רבדתי ערשי פי"ל מרבדים פרש ערשה ומה פי"ל שש וארגמן
לבשה ולא לבושה ומה מחון כב שמיה וכשלה כאן ומה אומרו
כסכתות עם רקמ חפץ פי"ל כסכתות עם רקמ רקה משתמש עם
סוגרין שכן הוא בבכת כמו שפי"ר' בר"ש סוגרין אבל מתי
רקמ חלק גולם לאחוקמ רקמשתהו״ ויצחק לי שיובן כתוב
כמ' הפשלים כי היו יתבי דשבת והבה חספסלי הוו
יתבי נאבא ורבי אחריעה ומקמו ותחבקו אמרו מיתתיכם (נ)
שוחט ועל חספסלי ואם על גבי קרקע והעלום חספסלי וכו'
ועיין באחרוני על בבא מציעא שם וכן בפסק ואחרונים בזמן
שנפסק קיעבי קי"ם היה נח על גבי כרים וכסתות ורבנן על
גבי קרקע עם שהיו קם רקמים והוא לאו זקן הוה ואמר כאן
שראתה ונשלה אזל לבי רב אמרה וכי למאי אנו מתקשות
וכשלי בבי רב שלא תכין הכל עד שבה ומ"ש מרבדים או רבדים
של זהב או למיעתו עשתה ולא לבשה ומה שש וארגמן הפסוק
ללבוש משום ה נודע בשערים שערים המצויים בגלגל
כשלה כמו שאמרו בר"ג יבמות שא"ל לרבי עקיבא אתה
עקיבא שמך מסוף העולם ועד סופו ומ"ש נודע ובכל כך נודע בשערים
ה הוא היה יושב בספסל והזקנים שהיו עמו היו על קרקע
ומ"ש בשבתה הוא על הכסא עם הזקנים שהיו בארץ ואלו לא
היה רב וגדול סגור וכיוצא לא היה כן וזהו שאמר וכל כך ומתניה
עד שום סדין עשתה ותמכרה [redacted] שנתאחר שם עשתה
ותתבר"כו' ועשתה על אחרים מקומות״ ובנמ' נפסקו

פרק מקום שנהגו ת"ר המשתכר לשכר אשתו ורחים אינו רואה
סי' ברכה לעולם ופי' שם שכר אשתו מתקולתא מחזרת שמשכרת
ורחים אומרת שמשכרת אבל עושה ומוכרת דכתיב בשבחה
דכתי' סדין עשתה ות' ומפרש רש"י ז"ל משכרת בכיור לשכר
אשתו היינו משכיר אשתו אך ורחים קא' לאיש דאפי' באיש
שמשכר ברחים להשתכר אינו. אמאי סי' ברכה וקשה ממאי שנא
דנקט' משכר איסורא ויתן אמאי אינו. ויראה פי' ברכה מה איסורא
עבד והא אמרי' פשוט נבלה בשוקא ואל תצטרך לבריות ויש
לומר לו' דק' ליה דאם באשה מיירי קא אמר לשכר אשתו
משמע דכולל כל מין שכר ואין ישנה ואמר ורחים וקלת
בכלל שכר אשתו הוי אלא ודאי דקאי לאיש ואין זו קושיא
דהא קיי"ל נפקא קמ"ל דבריתא דאי לא תנן רחים הו"א בכלל שכר
אשתו קאמר וזה אינו. דהא מפרש בגמ' דהוי מקח מתקולתא
לכן תנן ורחים לומר דשכר אשתו שאמר היינו דומיא דרחים
דשוקם עושה א' להם ודומיאם ותולה רש"י מה"ל דתלתא'
דהיינו שכר אשתו דקאמר הוי מתקולתא דילמא כל שכר
אשתו קאמר " לכן נ"ל דתלמודא קשיא ליה דאם שכר =
אשתו היינו כל שכר א"כ אין תנן ורחים דהתם שכר
כל דהוא אינו. מאחר דרחים לא כ"ש ותו דהא כתי' סדין עשתה
ומשבחת קרא שמע"ל דהוי מתקולתא וקשיא לרש"י ז"ל דסוף
סוף תרתי למה לי לימא חדא ותו לא לכן פירש דהך
המשתכר לשכר אשתו דהיינו מתקולתא או משכר לשכר
של רחים ומ"ש ורחים בו"ו דקאי או של אשתו או לרחים של אדם
עצמו ומשום דק' ליה דבשלמא מתקולתא שפיר שאינו
אינו רואה פי' ברכה דהוי איסורא דאזיל אשתו בשווקים
ובחוצות כל היום אבל [redacted] לאיש מאי איסורא איכא

שאמר

אלעזר איכו רוצה לגזר מרבי׳ ולדבריי׳ לא לחו משום איסורא קשה אלא
שבא עולה [illegible] שחיטתן בזול ובעבודה [illegible] על דבר ששחט ולשמו לא
יכול לבחור במה דכון שחיטתן בזול ושכי ששחט לא יוכל לשחיטתו
בראשו אחר [illegible] ומי ששחט [illegible] ולכך יכול לומר [illegible] בדבר
לשמו ושרפה [illegible] אחר [illegible] [illegible] שחטו וכל לשמו
ושבר שבחר [illegible] ושבו להביא אחרו ושחט ושבזר אך
לשבר אחרי שבחר לו [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] שלא [illegible] על [illegible] שבה נסתלקה [illegible] סתם
שחר ולא להביא לא [illegible] [illegible] יכול לומר לשבר
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
לא וחנור כשעתה סתם שעולה לבסוף נשחט נ״כ חנורה׳ לכן לבור
לשבר לה דסתם עלה לצאת לחוץ ולא כנשבי [illegible] כללו בפסחים
פ׳ כלו שבהן ולכן לא [illegible] וחנור שבהן לא נתנה בפרסרות אלא לפי
מחשבת פסחן ובלם יבאו לידי בגופם [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] שחשין ודבו שבנו [illegible] [illegible] [illegible] שלמו
[illegible] [illegible] [illegible] ולא שפני זה [illegible] [illegible] שלא לא והשחר
ליום [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] שלא כנין ה״ה : ע״ל [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] לשלא   [illegible] [illegible] לא יכוין׳
יוכל שחוטה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] על [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] לו [illegible] לא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] שחוטה
[illegible] [illegible] [illegible] ולא ירד [illegible] לא [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ונוסף שער והשחר ליום לאחריו יותר מן הראשון:

פיה בקחה בחלמא וקורא חסר על לשון רלי בפי' דרמב"ם שהי' בשבכרת
לוכי בשבכן שהפח אויבוך בשנת כצרת ושי יכנסו בשלי שרי
בשלי שנוך וכ' שתי מכן לא יכנסו וחק ר' בן שמרס אל קריית לג יב ולא
להוסף אל הרנסי כבלב וכשרב לסוף נשגו שרוג ריר נח והקחוזרי
לב וזה שנשבר נשבחו לזלק בן בקחלו פיר פיחר ימשר בחלבר יכנסו
לא יכנסי שג ולבסוף שלבה דליבה כח שנשבר ימים לשחול כשב כורחס
ובשים כורכם כן לשבה יכנסו רבל וזה וקורא חסר של לשון בין יהיו
נח חולין ונבן: ולי נראה שיכן דליבה בברכה פ' ג' שנהל נבי כבוכס
השירכן רשלנין אוחז יק' וכב' שלי' יק יבהס עם שחולוכי ג
שונים דברכות כן ושחולל כנמר כב' לכסכל בופרחל שחול דכרב
שנהם ושלך נבר שלבנם ור' נמר לפו שנין שלבך נונשת כחברן
לכי השלו נשון שב' ולכו לשרך בשלי פלני יכו לשחול שי דכרחו לכבי
סרי של כנור ים יכן ניכר כנור של"ר לשחול שי' לבנוך ים כזונוך
ונלב ירני רקש ולי רבל דברם דבר שנקר מן דבעב שלשרו ים דרל
ישרוב בנור סני ולשב דריב קלי רלי ובדליבן בשירובן פי' יח דרל"ר
רנלי' ובדורין בכנור דרך נלך לשיר ליר כל נלי שושב לן נמצרו חפני
של כתב שיחר עם הנשר יל"ל בכנור דרך לנור וללו נהב לשנינחס
לגן ורני דברכות דן ורנב שחול קשם ליר דבקרן עם שבב דשנהם של
לנימות והשיבים שכן כני כים בזר ורילב ררי השנהם שלו ירחיי
ספר דורני נין שנהם [redacted] דברי עם שרר א' דכרי רלי לו משרששני
ונין דרך לבכן שורני דכשרהו נשבוך יונחית לשחוב שים של שחול
לנשבה אחת ונשבו של לנשבה אחרת לאם [redacted] נשרה
יחת

ואת אינה יודעת חברתה יודעת ולכן כתי׳ ותשנה אותם
ותאהבה שרצו הטיבה לשאול וזו לעשו יש ואכ״ק איך קנ׳
אח״כ הנה לפניך מהר לשון יחיד ר״ל הנה לפניך מקרו אלא
נאמר כמאכבת שא׳ וכבר הנה לפניך ושוב מצאים בלשון רבים
נבואתם ולא אמר נבואתך אח״כ מורה קשה כמו שכתב וכו׳ ואחרת
שהכירה עם שאול להתחבר ביופיו האריכ׳ בדברים ואמ׳ לו
הנה לפניך מהר וכו׳ והשראה שרי שהאהבה מעורבת עם שאל
הטחה והלך אצל שאול ולכן סבה נשוי נ״כ אצל שאול לכן
אמרו להם נבואתם המיר וכו׳ לזה להתחבר ביופיו של שאול
ואפשר שבוא ע״ד הרואה בריות נאות יתן שבח לאל שברא
ולכן נתחבלו בו ומצ״ו לא נשא ליה כוה ואמר נמן השמים
נתנו בה׳ א׳ מהן מעולם שאין מלכות נוגעת וכו׳ והשראה של
[redacted] הי׳ ומאותה שעה סרה מעליו ושיין לא קנינו ולעשות
חסד עם [redacted] שעיין הוה ליה שעה זו ולכן האריכה בדברים״
וזהו שאמר פיה פתחה מעולם לא פתחה פיה לא להיות נכרעת
ולא להתחבר אלא בדבר חכמה ואם נמצא שהאריכה
היינו תורת חסד על לשונה כשון הששות שהאריכו בדברים
לעשות חסד עם [redacted] למעלת מלכותו משום שאין מלכות
נוגעת בחברתה וכמו׳ אמרו תורת חסד וכו׳ יש תורה שהיא
של חסד שא לשמה או מלמדה לאחרים הוי של חסד וכו׳ ״
שער י״ל שיוכן נאית׳ כשמוכין סי׳ י״ע נכפוניא אשכחיה לגנוז
תלמיד לבוה יתב בלאישא אמרה ליה מי לא כתי׳ עוזב
בכל ושמורה ושמואל היה אומר לפי שיצא פתח טמא וקרי׳
פתח טמא ותני ונ״ש פיה פתחה כשון החכמה כאמור פתח
פיה וקרי׳ אך כשהיתה עושה חסד עם אחרים בנישא לא היתה
מוציאה מפיה אלא תורת חסד נוקא על לשונה ולא הוציאה

מפיה

מפיק שלא לבייש למי שנוטל ממנה וזהו שאמר למעלה ותשחק
ליום אחרון משום שפיה פתחה בחכמה וגו' ולכן"

צופיה הליכות ביתה פירוש הבית האמיתי כמש"ה קדם בתחלה
לעולם וראיה כי לחם עצלות לא תאכל לא כמו שאמר
עד עתה ואמרו רז"ל מאן דאכיל דלאו דיליה בהית לאסתכולי
באפיה אלא אוכלת בזרוע וז"ש ולחם עצלות לא תאכל. ונקל יל
דפשטיים האשה יוצאת פעם בחוץ והיא צריכה את יש
רחוק וקרוב מבקשת ללכת בדרך רחוק לזה באתה אם מידע =
שהוצרכה לצאת צופיה ומבטת הליכות ביתה אם הדרך יותר קרוב
ונגוע ולא מפני העצלות שאע"פ כן שאפי' משלם ולחם עצלות
לא תאכל" ואחר ורמז לזה שאמר בתורה כל ימיו ועדים
אצבעותיו להודיע הדין לאמיתו והנה
בעשר
ויבן בשעת מיתתו אמר לפני תלמידיו ולא עוד אלא שיש =
לפני שני דרכים וגו' ואיני יודע באיזה דרך מוליכים
אותי וז"ש כאן הצדיק צופיה יה ומיד מביט בשפטה בשעת יציאת
נשמתו וז"ש טוב ומביט יה בשעה שהולך בהליכות ביתו והיינו
השני דרכים למעלה משום שלא קמה ושנה בעצלות ולחם לחשך
של תורה לחם של עצלות לא אכלו אז מעמיק הדרך לאותו
לאור תשלומי כמ"ש רבי' הקדוש בשעת פטירתו גלוי וידוע =
לפניך שעסקתי בעשר אצבעותי בתורה ולא נהניתי אפי'
באצבע קטנה וכיון שכן יהא רצון שיהא שלום במנוחתי ואל
תוליכני לדרך גיהנם אלא מיד תחת כנפי השכינה כאחיתי
בנתיבות"

קמו בניה ויאשרוה בעלה ויהללה אמר לאשה כזאת תגיע
לבנים צדיקים כמשה נאיתה בזמנה נקמתית ראתה
שבעה כמו בקטם שאמרו בכהונה גדולה ביום א' ואמרי

לה תאומים ומפני מה זכתה לכך והטעם שמשולם לא באו קורות
ביתה שעשתה רחשה אמרו לה ילכות בנות וכו׳ נעונה ומגודל
הבנים נעשית גדולת הא״ם וכן מגודלת בעלה נעשית מושלתה כמ״ש
ז״ל אין מזווגין לאדם אלא לפי מעשיו והוא מ״ש קמו בניה ויא׳
קימה בבנה ויאשרוה שאומרים שבעלה מושלתה כא״ל אי׳
זכתה להיות לה בנים גדולים וכן נודע בשערים בעלה וקם
בעלה ויהללה באין מזווגין וכו׳ (ובזה יובן מ״ש אלקנה
לאשתו הלא אנכי טוב לך מעשרה בנים באין זו נאמרה
רק יא שאלה בנים מה תשובה משיב לה הלא אנכי טוב לך וכו׳
אך בעשן הוא כא״ל בב״ב שנן ומשנה לש״ש נתבוונה ובפני
היותה מעשמת לאהוב כי שתתפלל לשי״ת וישגב הקב״ה
מתאוה לתפלתם של צדיקים וז״ש ובשמתה צרתה גם כעס
מלבד הכעס שהיתה לה שלא היתה יולדת אלא גם פשטה יותה
אומרי׳ לה אם הי״ת צדקת היה ה׳ מרחם עליך ופוקד אותך
כרבקה ורחל וכיוצא ומעתה קראתי׳ בלש״ש נתבונה בלבתו אלה
היתה אומרת כן משום בשביל הרשעה להרשיעה מפני שיודעת
פשטה כי לא היתה עקרה אלא כי סגר ה׳ בעד רחמה כי
שיתפלל לה׳ שמתאוה לתפלתן של צדיקים ולזה וכן יעש׳
שנה בשנה מדי עלותה בבית ה׳ כן תכעיסנה וכו׳ ולכן אמ״ל
אלקנה חנה למה תבכה ולמה לא תאכלי שחשב שעקרה היא
וחז״ל בכל מקום שאמרו: כגון שהוא ואשתו פלונית מורה צדיק הוא וכשאמר
נבל שמו וכיוצא רשע הוא וכאן אמר ושמו אלקנה צדיק היה
לכן אמר כמ״ש ב״י לר״א בגמ׳ איה אולה ונש כבית אלקנה וא׳
מפני מה אתה בוכה אי משום מזוני לא כל אדם זוכה לשתי
שלחנות ואי משום בני נכרין וכו׳ וז״ש אי משום בשם
למה תבכי וכו׳ ואי משום מזונו ולמה לא תאכלי שיש לנו:

שופט

שהפגע טוב ואי מגנס שאמרה פט עג כולאי לאו נבקת את ראה
ביה הש"ת פוקר אותך בהאמהות לזה נס זה אין זו עשה כולאי
נבקת את והשב כי נבלת בגורל' שאט צדיק ואין מזוונן לאדם
אלא לפי מעשיו וז"ש הלא אנכי כבר יתי כשליך הוא הוכח כבונת
את ייתר מאס קיתה לך עשוה בעם " נעל יל' בגוה שנבחר
בגואמור שהצבתי בפתח כבי שאמור נבולה הבגוחר
שהבטיחן וכו' וקשה כלא ש"יך לומר נבולה אלא א"כ היה מבא'
בגוס מקום הבטחת האנשים ואי היה ש"יך לומר מביגו בטעם
שהבטיחם אבל נבולה הבטחה של נשים אמונה היכן מצינו =
שהבטיחן לא נשים שאמור נבולה הבטחה וכו' ואין להבין מה
שפי' רש"י ז"ל שקראן שאננות ובוטחות כזיל קרי בי רב הוא ואנ=
קשה דהא' קרא כשבי' יהודה מדתנש כמש שפי' הרד"ק ורש"י ז"ל
וכן תרגם המתרגם ואין לבו שמייהו של נשים כאן ולזה היה
אפשר לומר שהוא נג' שאמור רבה ביבמות במה עובה לשה
עובה בכתי' תבא אשה מנה עובה אי בגוה מדתני קרא פנג
עובה ואי כתרגם מדתני קרא כמה עובה שהתורה נמשלת
בה ובמג"ש מאמור זה כביש נרוש זה וכן כאן מיירי שפיר
אי בנשים מיירי נבולה הבטחה ואי כשבי' יהודה מדתני =
נבולה הבטחה נאספק' ה לשים השאננות בלשון נשים ונבן
ואפשר כרש"י ז"ל הרמב"ם קושיא זאת ואירן התירוץ שכתבנו ולפי
פי' שקראן שאננות ובוטחות וכיון שקראן לנשים כן כין =
מיירי בשבי' יהודה כין בנשים מדקראן לנשים כן שמ"ע =
ונבולה הבטחה ' ואנ קשה אומרו קט נשי נאיכה נירם ל
ואט הכי ולהן נכסה אש' נשי מכלל דאינו שואל אלא על
קט ושמעתי בבבוא' כיבמות דנשי דרב ור"ח תקיפות היו וקרי

עליהן ומוצא אני מר ממות ור"ה כל טוב משכה מילי מדי"ר
בפודר"ב ומיי"תי לה ואמר ליה רב לר"ה והא קא משמע לן מר
א"ל ר"י שמעגלות בשנו וכו' ומ"ש כאן א"ל רב לר"ה קט נשי דידי
ודידך במאי וכ"ין נתקיימת בן ואל במקרו" כנ"יהו כדקתם ונו'
ושון ומ"מ לגירסא אחרתי דבני נשים במאי וכ"ין קשה במאי נא
בני והא איכא מצות לא תעשה ומצות עשה שאין הזמן גרמא
ומע"נ) בשעבדה נתששת שקימה הנשים מצד נכיתהו נאחר
חלקיה ובתוכחת מר עקבא שהשליך עצמו תוך התנור והוה
מאחך שקי עד שהכניסם תוך כרשם שלה ור"ע אמר בשועה
משום נשים צדקניות זכו ישראל לצאת ממצרים וכיוצא הרבה
אין מספר ותיקשה כאן נאמר נבאקמי" בנ"יהו קוי גדולה
הבטחה של נשים ואלו בשועה בשנים זכות במאי כתש ולס
יש לה זכות תולה לה ג' שנים אי זכות דתורה אינה מצווה
ומשני בבקיא נאקר"י לבנ"יהו ומתני) לבנ"יהו עד נאתי מבי
רבנן מי לא פליגו בה"י"הו משמעה דבוחק חלק בחלק ונפטל
א' ואחר מכשו נמצא נחלקה על פיא מגבולהו ולז"א שפיר
גדולה הבטחה של נשים ועוד יתבאר " ונראה לענ"ד לתרן
הכל שיובן דרש"י ז"ל פי' שלא נבי אם במחנים
אם במבצרים פי' אמר להם אם במחנים הם גבורים וחזק'
הם שסומכים על גבורתם ואין צורך להם מבצרים ואם
במבצרים הם חלשים הם שמוצרין לעשות ערים גדולות
ובצורות בשתים והנה באותה פ' כתי' וישב עמי בנוה שלום
ובמשכנות מבטחים ובמנוחות שאננות הרי נקרא הזכיר
שנ' שהיו במשכנות בצורות היו מובטחים ולא שהם עצמם
היו בטוחים זולת המשכנות ובנשים לא אמר כן אלא נשי'
שאננות הן שבטן במר נשם ובנות בוטחות ולז"א שפיר

גדולה הבטחה שהבטיחן הקב"ה לנשים יותר מן האנשים ובאנשי'
כתי' שנא' שיהיו במבטחים יהיו בוטחים אבל לנשים כתי' =
מבטחים הבטיחן שיהיו שאננות והוא מה שפירש"י שקראן =
שאננות ובוטחות לכן נעשו מה שאין כן באנשים · והנה
רב כהנא הבי' תה' ולמ"ה שהביא קרא דכתי' נשים שאננ'
בנות בוטחות ידוע דשאנן הוי גדול מבטוח וקשה דנשים
הנשואות אמר שאננות ובבנות אמר בוטחות לר"א רב לר"ח =
אמר שי"ת קרא' בין אנשים לנשים אבל לך נשים בתו'
ובין יותר מבנות דקרי' לאלו שאננות ולאלו בוטחות אבל
לא בנו' בתו' ובין יותר מן האנשים לא נתמר נחנורבר
הפכא נותן דהבנות שלא נעשו נעשה חנה הילל בכן =
שאננות ולנשים בוטחות ותמוה שפי' במקרא בנו' ...
נבו' ובנות שאין לא הנשים לכלל הזה לכן קראן שאננות ולא
מ"ש שלמה קתו בשק ונשאו תה' ויאהבוה שבתו כל א' וא' =
חלקו אני שלו ואני שלה דקלי"ן בבנ"ו בתולה גבולה [redacted]
מזו אמור שכן מנינו בנ"ע נערה בכ"ג אף זונות תלמידים
כיון שבאו לא שתו שבא' אצלו בבבלי' סחבים בבגדו לגחוק
ואמר קטחו אותה נשלי' ושלכם שלה הוא וז"ש בשלה מלבד
שנתן חלק שלה ניקללה ואמר נקבל שלה אמור מעתה
שהבנות בבות עשו מיל נגלק מעלתם כרבות בנות =
היותן בנות בלתי נשואות עשו מיל נשען אותה בתולה
כהוה מעבלה שלא יחנאו בה בני אדם ונ"י ליף מנר—
נשן תפלה במ"ש במאמר זה במקום אחר אך זא—ת
שנשואה את ונכית לאקדוי בשיה וכו' עלית על כולנה
ושבך בעזר כולם ·

ומקדמות ונראה דיתי' מפי' במאמר נשים בטעמי זכ"ין ורמ"ה
מצות שבה קם כנגד רמ"ח אבריו של אדם ונס
חסר א' מן המצות יחסר אותו אבר ונעשה בשלמות ונפש
מחוסרים אברים שהתורה משלמת על הכל רמ"ח וכו
לכרכה ואת התורה לשלה אין צריך שלה אלא נשים
שאינן מצוות בתורה בטעמי זכ"ין ומצט באקדו' כטיבו וכו
וכאלו הן שמין שספקות בתורה " ענגר "ל קמו בנק למה
אמר כבטה אושר ובהעלה הלול אלא יוכן דאיתא
בבתובות דורה כתו' פ' יש ר' חמא בר בימא אזיל יתיב
תרי ספי בי רב כי אתא שלח לביתיה אתא ר' אושעיא בריה
יתיב קמיה קא משאיל ליה שמעתתא חזא דקא מחדדי שמעתתי'
אמר אי הואי הכא הוה לי זרע כי האי ולבסוף שידע שבנו הוא
קרי עליה פ' החוט והחוט המשולש לא במהרה ינתק וקשה
דאמאי קרי ה עליה האי קרא ולא קרא ונחת ואת בריתי וכו
לא ימושו מפיך ומכאן נפקא לן במציעא פ' השואלים
דלא ימושו עד ודה קשה במס' התום' ז"ל שם והחוט המשולש
לפי שהשלשתם בחו זה את זה במו"ל נצריך שיהיו זה את
זה ודה למה לא כתבו כן בב' השואלים דשם בית' ודה
ממעי' מנים ונראה מפי' בשלמא פין שאדם לומד
ובנו ובן בנו מכאן ואילך תורה חוזרת על אכסנייה שלה
ודרים מלאכו ואת ו ולפום ריהטא נ"ל דקל לתרץ דלמה
קרי עליה קרא דהחוט המשולש ולא קרא ונחת ואת בריתי
דמינה ילפי' שקר הגמרא לזה כתבו דע שצריך שיהיו
שלשתם וש כח שלשתם כמו שפי' רש"י לכן מייתי קרא

והחוט

והחוט המשולש כמו התמו שהוא מעולה זה על זה כן צריך
שיהיו נוחים זה לזה לכן מייתי הא קרא ולכן פי' דאיך לנהגם
תדע שהוא כן שאמרו חכמי' בשלמא כיון שאדם לומד וכו' והג
מנהג ועיקר הילפותא מהתם ואח"כ למוק הביא קרא הכמוע=
אלא לאשמעינן אתא דהיא דהתם לא מתוקמא אלא בשנוחים
זה את זה " (מעולא) דכי תהו נמי שבבא תרתי אלא שקשה
לבעלה שילך לבי רב י"ב שנה ושנו יהודה
אחשב לומר לבו דלזון לשבעך דבמה אחבונסך מן הגו'
או מן היקב ולא עשתה כן אלא זן נ"ב לפי הוששא בביא של
שהיו מחמי' שמעשתיה ואח"כ בנה חייבים לה בתרתי באחדו"
ובמה שזן אותן לכן אמר קרא בעלך ויאשרוה בשביל שעשת
שמהם תרתי לזון אותן ולהביאם לתורה אף בעלה שהיה
זן את שבנו ולא עשה שמה אלא אמר ויהללה ומהו=
ההילול שבעלה מהללת אותה רבות בנות עשו
חיל לשלוח לבעלה לבי רב אך לא היתה זן את טו בנה
בשגובין פי' יא דאזיל רב אדא בר מתנא לבי רב אמרה ליה
דביתהו ינוקי מאי אעביד להו אמר לה איכא קורמי באגמא
אכל את עלית של טליה לזון את בנה ויהיו עסקים
בתורה וה"ש״
שקר החן וגו' ויובן נאית' בכתובות דב"ש סברי כלכלה
אין משבחין אותה אלא כמו שהיא שאם היתה
חגרת או סומא וכי משבחין אותה במה שאין לה והכתוב
אמר מדבר שקר תרחק וב"ה סברי לעולם תהא דעתו=
מעורבת עם הבריות ואומ' שאין לה וה"ש הבשל ש

תחשבו ומשבחה כמה שאין לה ובשלמא אי היה משבחה
בחן ויופי תוכלו לומר וכו' כנ"ל ואעפ"כ דאין לה משבחין אותה
אך ביראת ה' אינו כן שזה דוקא אשה יראת ה' היא תתהלל
ואם אינה לא יוכלו לומר שהיא חסידה ויראת ה' ישבח ונפי'
כנ"ל מורים כזה [redacted] שכן אחז"ל כמו שמת אסור לשבחו =
בשבח שלו כו וכשם שנפרעים מן המת נפרעים מן הספדן
וכתי' אומר לרשע צדיק אתה יקבוהו עמים וכו' שער י"ל
שקר החן והבל היופי שלא יהיה ובזה שאתה לה אז
מן ה' הוא זה שבראה כן וא"כ מה תשבח אותה וכי היא עשת
לה זאת והלא הכתי' משבח לשרה ורבקה ורחל: על זאת ומה =
פגשה של לאה שהכתי' כגנותה שהיו עיניה רכות [redacted]
ומה שבחה של רחל שהיתה יפת תואר לז"א והשבח
שמשבחה הכתי' הוא ואעפ"כ ביפת תואר היתה היא יראת
ה' וז"ש אשה יראת ה' היא תתהלל ביופיה ולא כמו שאמרו
בתשובת רשע ורשע באים לדין לרשע אומרים לו וכו' [redacted]
ואומר יפה הייתי ויצרי הסית אותי וא"כ כשהיא ביראת ה'
אז תתהלל שעם שהיתה יפת תואר היתה יראה אתה
וזהו שאמר אל יתהלל חכם בחכמתו שהקב"ה נתן לו וכן
גבור ועשיר אך אימתי יתהלל בזאת יתהלל השכל
עם היותו חכם לא היה לרשע וכן גבורתו לא עשק וסיגף
אז הוא שוה ביראת אותי וביראת שמים אז יתהלל
המתהלל · ושוב ראיתי בהרמ"ה ז"ל שפי' כיוצא בזה אל
יתהלל שכן נוזרים אותו חכם עפ"ה חוץ מיראת שמים
לכן כי בזאת שה:א יראת שמים יתהלל והפס"ק נותן

הטעם שעמו כי באה חכם ונבר לנו חפצתי ונזכתי עליו
ובתענית תנן ארשב"ג לא היו ימים טובים לישראל כח
כט"ו באב ויה"כ שבהן בנות ירושלים יוצאות בכלי
לבן שאולים כדי שלא לבייש את מי שאין לו וכל הכלים
טעונים טבילה ובנות ירושלים יוצאות במחולות וחולות
בכרמים ומה הן אומרות בחורים שאו עיניכם וראו מה
אתם בוררים: אל תתנו עיניכם בנוי תנו עיניכם במשפחה
שקר החן והבל היופי וגו' ואומר תנו לה מפרי ידיה וגומ
וכן הוא אומר צאינה וראינה בנות ציון ביום חתונתו זה מתן
תורה וביום שמחת לבו זה בנין בה"מ שיבנה מב"ב עב"ב וחיכא
למיזק נהיך תנא לא היו י"ט לישראל והא איתנהו בגמרא תי =
שלא באה שמחת בית השואבה לא קא"ח שמחה מיתוני =
נהיך תנא שלא היו טובים יותר מט"ו באב ויה"כ ותנא קשה
וכי לא היה עוברת אלא מגוים שהיו שואלים וכי כל השמחות
הוי שהיו שואלים ועטין טבילה ותני קשה שאומרות שא
נא עיניך ובוחי גלוני פונה שאם למשפחה פי' בפסוק ולא
בקן פיתון שבולן לובשות כא' ונס עשירות לית כבן פיתן
אלא וראי לני כוונו ואיך אומרות תנו אל תתן עינך בנוי
ותני מאי ואומר תנו לה וגו' ובשלמא י"ט אלא להך פי"ם
כלא נכרי בתנא אלא כן אומרות כן ותמ"ה בקושיה למוינג
שמעת למה הוצרכו כן לומר תנו לה ותנו אומרו וכה"א =
בחינה " ונראה לי דהאי דתנא לא היו ימים טו' לי' מט"
למה היו י"ט וכמו מה שעמו הוכ
וימי.
תנאים וכו' יום סליחה וכי ט"ו באב שפסקו מתי מדבר

וכמו שפירש׳ בגמ׳ של׳ שהקשו קשיא ליה מה שהקשו׳ נמצ׳
תנא לא היו ימ״ט כט״ו באב ויה״כ והא איכא שמחת בית השואבה
לז״א הא׳ שלא אמרתי שלא היו י״ט משמח משום דאע״ג דשמחת
שמחת בית השואבה עם ט״ו באב ויה״כ לשון שמחה שוין
הם מ״מ אלו היו טובים יותר דהתם היה קלות ראש כדאיתא
בסוכה שהלכו נשים לחוץ ואח״כ ראו שנכנסו כאים לידי קלות
ראש ועשו להם מקום למעלה וכו׳ ועוד דהתם השמירו ...
בשופרות ומלובשות ש״ש ואחרנן והשיות בכלי לבן אבל
הכא מלבוש השמחה היה בהם אלא לא היה קלות ראש הה״ד
יום מחילה וסליחה ונמ׳ כאשר קרי׳ יום שמחתו ופסקו מתני׳
מורכב עד דאז״ל לעולם ירגיל אדם יצה״ט על יצה״ר וכו׳ ואם לאו
יזכור יום המיתה שמ׳ זכרון זה אינם באים לידי קלות ראש
ולשון בושה תקנו לשלום הגדולה מקטנה מתנה ולא זה
סוף נבר שחששו אפי׳ על מי שלא היתה נקיה ולכן כולם
שעשו טבילה וכיון דהשמחה שוה זה בזה וגם היה בט״ו וי״ה
יתר שאת כאמור א״כ שפיר תנא לא היו י״ט לישראל וכו׳

אמרינן מ״ש שא נא עיניך וכו׳ ואח״כ אומר אל תתן עיניך
כמה שאפרש מה שאמרו בכתובות פ׳ אעפ״י א״ר
אין אשה אלא ליופי אין אשה אלא לבנים ואין אשה אלא
לתכשיטין עכ״ל והקשה ואם ליופי איכה לבנים שכן נראה
מהברייתא דתנא כ׳ כתות היו שם יפיפיות אומרו׳ תנו
עיניכם ביופי מיוחסות אומרים תנו עיניכם ביחס שאין
אשה אלא לבנים מכלל דאם ליופי אינו לבנים לכן נראה
דר״א הק׳ אין אשה אלא ליופי לבן כבר לך יופי ואם היא מיוחס
טחא נאית לך תרתי לעיבותה ואם לאו דהוי יפת תואר

כשושן נכתי' וראית בשביה אשת יפת תואר וכתי' אחר יקרה
לאיש בן סורר ומורה או אין אשה של לבוש ואת שאינה
יפה שתתבשה משום שהרי אין אשה של לתכשיטין שנא' וקשש
ועשית יפה כשבורג ואיתא בנדרין שבא א' לפני רשב"ג וש"ו
על אחת מני נשיו ואמר לא א"כ לך וכו' במוקדך ומ"ש כאן =
שא נא עיניך וראה מה אתה בורר שאיש אומר שתקח =
נכמת או סומא משום היחס של שא נא עם שנש' איש לבנו
בני זקב ואח"כ שתראה שאיש מן המובחרות ונו' שתלבש
וקמוה או תראה שאין יפה מעט אח"כ אמר ש תתן עיניך
בני עם שבטה ממשפחה ומתש' כלה במיוחסות עי"ה
תדע לך שהוא כן והא כתי' שקר החן והבל היופי כיון שבאו
ממונך בנים סוררים אך החן והיופי שהיא באשה יראת ה' פי' =
ממשפחה יראי ה' ומ"ש יראת ה' ולא אמר יראה ה' פי' ירצת
ה' ממשפחת יראי ה' שמוא תתהלל והא כתי' ובת כהן כי
תחל לזנות את אביה היא מחללת ומה הועיל לי
משפחתה ואיזה השנה לזה יש נשהיו אומרות בן בנתם
לומר ממשפחה וכן נותנות למשפחתם עד שהיו אומרים
תנו לה מפרי ידיה ויהללוה בשערים מעשיה לא מעשה
אבותיה בלבד ואת"ו כי הותיר להסתכל בנשים והלא
אפי' בבתולות אסור להסתכל כמו שהוא הדין בגלה במוי
שכת' הטור ז"ל לנ"ח ההכא רק"י לראות במוקחו מותר אם
טוב ואם רע לכן מייתי באהבה וראיה ונו' ולפיים השוכי
אמר זו מתן תורה וכו' " ואחפשר להמיוחסות והן יפי'
אומרות שקר החן שם שבאיתם ... לי

יפי

יופי עקר הוא שאינו בהתעורר דודתי אם תתן לה חן ויופי איזה
מתושבת לומר עקר החן דמשום שאין לה חן מעוררת כן אלא היא
עם שהיא יפה מעוררת עקר החן ואם יש לשבחה בדבר זה
לא תתן לה תכשיטין מפני יהיה חן כתנאי שלא יתבייש —
לומר שאינם משלו והיקה בחתי אל בית אמה יהללוה בשערים
מעשיה דמעשיה הוא ונלפי מה שכתבת למעלה —
בהדיהו שהיא שאמר תנו לה כל א וא׳ מעשה ובשערים
חזקה דחלב כחלב יחלב מכוכב התורה אך בהלל תאמרו
מנוס רננו לתלמידיו הניחו לה שלא נשבח שלה הוא ונ״ש ויהללוה
בשערים המצויינים בהלכה ותמורה מעשיה הם ונשאר ואיך
רמז הוא עד דאיתא בעבודת פ״ק אבל לא דלית
ביתא ותרעא עבד דחלא שמים שזכה מעשה ונ״ש עקר הוא
של תורה והבל היופי ואיתא יתקבל התם כשיש בן יראה —
שמים כמו שפיים היתה אם יראת ה׳ היא אוצרו אין אי לא —
ואם יש לו פירות וקרן לעולם הבא שהוא ה שנו ואומר תנו —
מפרי ידיו בעולם ויהללוה לא תנו שנספו את הכרוז בשערים
פני שקום לבר לגאי ונ״ש והלל בשערה נגד מעשיו הטובים —
שעשה ויושב לו כבוד גדול .. בילא״ו ..

דרוש לעצרת בש"ו משנת עירת כתב לכמוהר"ר חיים אברהם גאגין זלה"ה

נודע בשערים גדולת מעלת נשים צדקניות כי לפי הנראה לא זכו יש' שתנתן
להם התורה אלא בזכות הנשים יען גדרו עצמן מן הערוה ושמרו יחוסתן
וכמ"ש בילקוט פ' במדבר וז"ל בשעה שקבלו יש' התורה נתקנאו בהם אומות
העולם ואמרו מה ראו אלו להתקרב יותר מכל האומות סתם פיהם הקב"ה א"ל
הביאו לי ספר יוחסין שלכם שנא' הבו לה' משפחות עמים כשם שבני מביאים
שנא' ויתילדו על משפחותם לבית אבותם לכך מעלם בראש הספר שאו את ראש כל עדת
ב"י שלא זכו ליטול את התורה אלא בשביל היחסין שלהם גן נעול אחותי כלה יעש
ולכא' מאי האי דקאמרי אוה"ע מה ראו אלו שנתקרבו יותר משאר מכלו למשמר הכי והכתי'
ה' מסיני בא וזרח משעיר למו מאי בעי קב"ה בשעיר ובפארן אלא דהחזיר הקב"ה
התורה לכל האומות ולא רצו לקבלה וכמו כן הקשו בפ"ק דע"ז על מש"א שלבתחל'
יאמרו אוה"ע כלום נתת לנו התורה ולא קבלנוה ופריך והא כתיב ה' מסיני בא וזרח
וכו' ומרכו דיאמרו אוה"ע כלום כפית עלינו הר וכו' יעו"ש ולפי"ז ז"ל שזו"ש באמרת
נתנה לנו ולא קבלנוה עדיין קשה דמה ראו אלו להתקרב יותר מאוה"ע דהיינו שלהם
כפה ההר ולא לאוה"ע ובזה א"ש מעלת יותר דקאמר לאין לו' יותר אלא למי שנתקרב
מענין ואם בעי' כשאמרו האומות כלום כפית וכו' א"ל ה' הראשונות ישמעו שבע
שבע מצות שקבלתם היכן קיימתם יעו"ש הרי דמשום שלא שמרו שבע מצות
מאוה"ע לא כפה עליהם ההר כי ובא א"ל הכא על מש"ה למה נתקרבו ישראל יותר
ונהיינו על מה שכפה נו' לנא הביאו לי ספר וכו' דהא אוה"ע אין להם יחס
דבני זכונים התוה ידוע דבז' מצות עריות הן בכלל וכמ"ש בסנהדרין
לאמר זו גל"ע יעו"ש וכיון שאין לאוה"ע יחס שבניהם אינם שלהם א"כ לא קיימו
ז' מצות ועז לא כפה עליהם ההר ועשה ישראל כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע
וא"ל נעשה קודם שנתנה תורה קיימו אותה יעקב בישראל עד יוסף קיים מצות
לא תנאף ואמר שבת יהודה קיים מצות היבום יעו"ש וא"כ כיון שהם קיימו
אותם קודם נאוים לשמיעה והני כמ"ש בע"ז ונעים לשבח עלנגד אמאי נקט
מצוה זו דעלה דבו ישראל לתורה מעאה"כ אוה"ע וידוע מ"ש במאמר ערוב ערב
מפי עוללים ויונקים דכשבא הקב"ה ליתן תורה לישראל א"ל הביאו ערבים א"ל
הרי אבותינו הרי נביאנו לא רצה א"ל הרי בנינו מיד נתרצה שנא' מפי עוללים
יונקים יסדת עז ופי' עד שאין עד אלא תורה יעו"ש א"כ דוקא לישראל שבניהם הם שלהם
ראוי ליתן להם התורה כי בניהם הם ערבים משא"כ אוה"ע שבניהם אין שלהם
והנה א"ל כה תאמר לבית יעקב אלו הנשים ותגד לבני ישראל אלו האנשים
ולמה לנשים תחלה שהם מזדרזות במצוות ל"א כדי שיהיו מנהיגות
את בניהם בתורה א"ר תנחומא דקסרין אמר הקב"ה כשבראתי את העולם לא
ציויתי אלא לאדה"ר ואח"ך נצטוית חוה ועברה וקלקלה את העולם עכשיו אם
איני קורא לנשים תחלה הם מבטלות את התורה לכך נאמר כה תאמר לבית
יעקב עכ"ל. וצריך ליתן טעם לדבר למה הקפיד דלא כה תאמר לנשים תחלה
ואפשר כי ידוע כי חוה חסר פיהם דבר שלא אמרו אם על נפם שלמו ער—
שאותיהם לא כשר על זה שם יה מעיד עליהם ובודאי יו"ד מעיד על האנשים והא

על הנשים כי איש ואשה זכו שכינה ביניהם הרי דכל החמדה היתה על הנשים
שאלמלא שלהם כידוע מ״ש ז״ל שבשביל שגדרו עצמן מהזנות ניתנה תורה
לישראל ובמ״ש חז״ה מה ראו אלו להתקרב יותר מאלו אלא הקב״ה הביאו לי ספר
ינחמין עליהם וכו׳ וכן אז״ל כי נשאה לב רפידתו זהב זו תורה שלא ניתנה אלא לנשי
שהמשמר יחנם ישלם וכו׳ כיון שהחמדה היתה יותר על הנשים מצינו כשבאו
ליתן התורה אמר כה תאמר לנשים תחלה ומז״ל בן נשול אחותי כלה בן נשול
אלו הנשים מעין חותם אלו האנשים ונקט הנשים תחלה משום שה״ל החמד
ובזה סרה קושית המפרשים ז״ל למה כתב הראבני ה׳ תחלה ויו״ד בסוף יעש
ועוד משום שעל הנשים היה החמד יותר העיד בה״א על הנשים תחלה
כיוצא ז״ל כה תאמר לבית יעקב אלו הנשים ותגיד לבני אלו הזכרים שב׳ נלענ״ד ״
על מספר ערכת כסף ״ והרב מהר״מ ז״ל בס׳ פנים כתב ז״ל והנה אין ספק
כי לא על חנם רמז הוא ית׳ דבר זה מהופך שהה״א קדמה אל היו״ד אלא
להורות כי רב זהירות הנשים אשר היה להם במצרים על דבר זה יותר כי הנה על כן
אמו כעהם במצרים במראות הצובאות ובחון את בעלהן להביאם לידי תאוה
שיהא להן תאותהן כן יפלו תחת מצרים וגם כשעלו אחז״ל שעלו לתשותיהן גם
מבטלתם בארמון כי משומדים היו כל ימצאו בהם עד אשר עתה מדבר וכן
בכל הדברים הרעים שנמצא בזימות הזכרים כענין בנות מואב ומדין לא
נמצא כאלה בנשים כי לא זו מקום יצאה מהמסורה ואמי׳ החטאת שהיתה
במצרים ובמרפתה הכתוב היתה מנוקה ומהעוגשת כמז״ל על כן להיות הה״א
של הנשים יותר מתוקנת מהיו״ד של האנשים לכך הקדימה הוא ית׳ אל היו״ד
ונאמר לומר החמש׳ הפלוני שנרמז שם י״ה בקדימת הה״א ליו״ד ובזה מצאנו
ראינו טוב טעם אל אומרו למטה משפחת הימנה כי הלא מהטעם שלא
אמר הימני על כי מעצמו יש השם בימנה מטעם זה גם היה יכול לומר
משפחת ימנה אך הוא למעט ממה שתמצא הה״א קודמת ליו״ד מן הטעם הנז׳
והנה כל... לשים לב מה זה השינוי כי בכל השבטים מצינו שם י״ה בכל משפחה
בא׳ החנוכי וס׳ אך לא בשם כאשר השבט שאינו אלו הגדי המושי ופי׳ וכו׳
בזה ומה נשתנו ראובן ושמעון וזבולון שאמר בם הראובני השמעוני הזבולוני
אך הנה אין ספק כי אשר ירצו לבוא להדהר אחר עיונך ונמה גם אם היתה בישראל
לא ימצא מצוה בשום שבט להדהר בו כאשר בראובן על הגלת תחלתו בענין
בלהה ומה גם כי ימצא מקום לטעות בכשעוה על מקרה שכתוב וישכב את
בלהה ויאמר שהוכיח מוכו על תחלתו וגם במצרים הראשונה שנמצא שלומית
בת דברי חטאת דתן היתה היא מראובן וכן בשמעון באומרו כי הוכיח מוכו
על תחלתו כי שמעון זמה הי׳ וכמעשיהם בבנות מואב שעו בתוך עמם
ומה גם בארץ מצרים בשעבדם עוז וגם על שבט זבולון ימצאו מקום להדהר
באומרם כי כלות השבט היו יורדי הים באניות ומניחים את נשותיהם מיתן
לזמן עגונות וגם המה עקרות ומשוננות שכל אלו הבנות למצוא היבהר
מקום להכיח לידי זמה על כן בשלשת השבטים האלו לא שם י״ה להחזיק ענין
הטעות לא יותר והכתיב הוא ית׳ הראובני השמעוני הזבולוני עוק ::

כמש״ חז״ל [illegible]
[illegible]
וגם וכו׳

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
אחד
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible] חוץ [illegible]

[illegible] לאמרי [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] כל [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] למרהם את מספר ר משה פ פרידי

[illegible] בפרק [illegible]

[illegible]

[illegible] כ"כ [illegible] קשבל

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] לה[illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] משה

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

כך נגלה על:
ענה ...
בכל החלונות
אין וכו׳

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] לתוך
תחתית [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] אמנם [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] [redacted] [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] אמנם [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] בנו [illegible] שנעלו קיו. שהוא כשע [illegible] לבן [illegible]
[illegible] לא מעבדו ולא מכל בני [illegible] בדיר [illegible] בן [illegible]
[illegible] ולגלה [illegible]
[illegible] היה [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
שאמר שהוא [illegible] ולבו צדיקים הן נברא שהוא [illegible]
[illegible] שלבו צדיק [illegible] צדיק ובנו כולם צדיקים [illegible]
[illegible] לבן [illegible] קבל עלי [illegible] ונחה [illegible]
[illegible] התורה מיק וכו' והכוונה היא [illegible] כליתא
[illegible] [illegible] ובחטא [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] מתוכו
[illegible]
[illegible]
[illegible] חסרו [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] נח [illegible]
[illegible] יעקב [illegible]
[illegible] בחטאו [illegible]
[illegible] למות בחטאו [illegible]
[illegible] [illegible] למגוס
[illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

דרוש נה [illegible]

[illegible]

[illegible] דכתיב ודבורה אשה נביאה אשת לפידות [illegible]

[illegible]

[illegible] הכתיב ודבורה אשה נביאה אשת [illegible]

ריתנו ונבך היא שופטה את ישראל כיון שבעלה היה בעיר לכך היא לבדה שופטה
את ישראל אך שלא היה בעלה עמה בבית ואדרבה היה זה בעיר ההוא שלא פירשה
מבעלה דכיון שבעלה בעיר לא חיישינן לייחוד אך אחר כשאתה דהדינים בעו דשתא
בשרה לבדה לשמוע הדין פירשה מבעלה והיא יושבת תחת תומר מפני יחוד וזה היה
כשהיתה דבורה לבד כשפירשה מבעלה ולא היה עמה בעיר לכך הוצרכה לישב תחת
תומר ויעלו אליה בני ישראל למשפט: הנה אבאר לפרש והוא בהקדים מ"ש רש"י ז"ל
[illegible] דבעלה בעיר אין בו משום יחוד היינו דוקא להלכותיו אבל איסורא
[illegible] גם נראים מ"ש בירושלמי בסוף פ' [illegible] אבל [illegible] תינוק
[illegible] באיש אחד ושתי נשים [illegible] בבית הקברות ע"ש גם נקדים מ"ש
[illegible] דתנן התם בקידושין כל שעסקו עם הנשים לא יתייחד עסק שעהסד
[illegible] אחיה [illegible] דבעבילתיה [illegible] נשים
[illegible] חשוד להתייחד [illegible] ע"ש והנה מהר"י אברבנאל בפירושו
[illegible] תחת תומר דבורה דבורה מינקת רבקה
[illegible] ועפ"י הקדמות הנ"ל יתפרש הכתוב באופן זה
[illegible] שהיתה עם בעלה בעיר ולא [illegible] והל
[illegible] להתייחדי בהדי גברי לעשות דוכב
[illegible] שופטה את ישראל ז"ל דבעבידתה [illegible]
[illegible] ישראל [illegible] הנ"ל דהוה סד"ל לאנשי [illegible]
[illegible] נאמר בדור ההוא [illegible] אופנים וגם כי אבאר
[illegible] את ישראל שאבדה חכמת חכמיו
[illegible] יודעת דיני התורה ועוד דכאן בדבורה יש לבד להקל
[illegible] עם הנשים דהלא התם מפני למעבד עבידתה [illegible]
[illegible] עם הנשים אבל הכא לא שייך [illegible]
[illegible] לבדה [illegible]
[illegible] דישראל היא [illegible] עמה שלא יהיה עסקו עם הנשים אבל הכא דלאו תקנתא
[illegible] לקל [illegible] שהיא [illegible]
[illegible] ובל בדדי [illegible] הכתוב להגיד לנו צדקת דבורה
ישראל [illegible] דבעלה בעיר [illegible] להתייחד עם בעלי דינים דהירא
[illegible] וגם אותם בדדים דהוי חקות
[illegible] מחשבות להכל [illegible] המחשבות
[illegible] יחוד ועוד נתבאר
[illegible] עם [illegible] דבורה מינקת רבקה דבאה לאחד
[illegible] להתייחד [illegible] מחשבות חסידותה
[illegible] בהקדים מ"ש [illegible] בהנהגה [illegible] ויהירותה של דבורה
[illegible] התורה אם [illegible] להלכות כיבוד אב ואם
[illegible] עם אביו [illegible] יודעים שקולא
[illegible] לשמעו [illegible] להם להרחיק זה
[illegible] הכתוב כאן באומרו ודבורה אשה
[illegible] רוח נבואה היתה עם בעלה בעיר
[illegible] ההוא [illegible] והוצרכה לשפוט ישראל
[illegible] פירשה מבעלה שלא יהיה ביוון לתורה ולישראל [illegible] אשר לו ריב ונגש
[illegible] מבעלה שהרחיקה [illegible] לכן והיא שופטה את ישראל [illegible] עם בעלה
[illegible] ישראל אכ היה [illegible] עם בעלה [illegible] אותם גם לכן פירשה

ונתבחקה מבעלה על דרך שעשה מהר״ם פס חביו כמדובר. אל״נ אפשר שבא הכתוב
לרמוז מה שפסקו רוב הפוסקים דאשה פסולה לדון וכתבו המפ׳ ז״ל לפי שעל ידי
ועל פי הנבואה הותרה דבורה לדון עכ״ל. וזה״ש ודבורה אשה נביאה ר״ל ומפני שהיתה
נביאה לכן היא שופטה את ישראל בעת ההיא דעפ״י הנבואה שפטה. ומהרח״ש בס׳
תורת חיים ח״ב בתשובה סוף סי׳ כ״ג פירש דמ״ש הכתוב בעת ההיא כלומר להוראת
שעה עכ״ל. אל״נ אפשר לו׳ דכוונת הכתוב היא עפ״י מ״ש בנדרים דף ל״ח א׳ אין הנבואה
שורה אלא על חכם גבור עשיר ועניו והרמב״ם בפ״ז מיסודי התורה כתב דגבור
דקאמר שם היינו שיהיה גבור במדותיו ומתגבר תמיד על יצרו. וכתב הר״ן בפירושו
משנה דמ״ש אין הקב״ה משרה שכינתו אלא על חכם וכו׳ היינו בקביעות הא בשעה דראש
לנדרים עכ״ל. וזה״ש הכתוב ודבורה אשה נביאה וכו׳ תירגם ויקרי אלפי הא״ש
אין השכינה שורה על׳ בנבואת קבע אלא א״כ הוא חכם גבור עשיר עניו ונביא היינו
גבור במדות כמ״ש הרמב״ם וא״כ איך אשה זכתה להיות נביאה. לזה בא הכתוב לרמוז
דדבורה היתה שלימה בכל המדות האלה דאשונה שהיתה אשת לפידות. ופירש רש״י שם
אחרבא״ל ז״ל שהכוונה בזה היא לרמוז על שלימות השגתה ומדותיה שהיו כל ימיה
ומזהירים כלפידים אש ונזהי גבורה במדות כמ״ש הרמב״ם ז״ל. וגם היא שופטה את ישראל
שהיתה חכמה מכל בני ישראל שהיו בדור ההוא שהיתה שופטת את ישראל. בעת ההיא
ר״ל דגם דקי״ל דאשה פסולה לדון מ״מ להוראת שעה שאין שם כמותה. ע״כ ההיא
ה׳ הותר לה לדון. וגם והיא יושבת תחת תומר וכו׳ שהיו לה תמרים בירחו ונמכרו
שהיתה עשירה. דבורה בא לרמוז על שפלותה דכל שם שהיה לה היה דבורה שם
כאוש בלא שם נווי לא נבואה ולא חכמה וגו׳ שופטת כי אם דבורה שזה הפשוטה
כי היא לא רצתה שיתחשבו ויקראוה כי אם דבורה כאשה דיוטית דעלמא ומעבר
שהיתה ענותנית. וגם ותשלח ותקרא לברק והלכה עמו לדעתיה להלחם עם סיסרא
ונמצא שהיתה בה גבורה לעמוד בקשרי המלחמה. ומעבדת לומר שעם היותה אשה
נקבצו בה לה כל המדות הללו כמ״ש חכם נביא. אך עדיין יש לדקדק בפסוק הזה
דחז״ל ודבורה אשה לפידות נביאה ושופטה את ישראל כדי להשמיך שאין אחדדי
נביאה שופטה ישראל. המפרש בשם בעלה לא יסבב שביהם. ונראה שאין ישלא בהרש
שופטים ז״ל למה נקרא כרך לפידות על שם שהיתה אשתו
והיא מתבוננת ועושה פתילות עבות כדי שירא חוטן מרובה והקב״ה בוחן לבות וכליות
אמר לה דבורה את מתכוונת לרבות אורי אף אני ארבה אורך ביהודה ובירושלים שבי
וזהו כוונת הכתוב ודבורה אשה ועכ״ז היתה נביאה וגם תימא איך אפשר שבדור ההוא
שבתשעה השבטים שני ישראל זכתה אשה אחת לכל הכבוד הזה לזה אמר לפידות ר״ל
עי׳ שעשתה פתילות עבות כלפידים לכן זה שכרה שניתן לה רשות להיכות ביהודה
ובירושלים לכן מינך אשת לפידות לה״ר שופטה את ישראל לומר דנבואתה היא שביחוד
לה לשפוט את ישראל. אל״נ אפשר דכוונת הכתוב היא עמ״ש חז״ל בפ״ק דמגילה דף יד׳
על חולדה הנביאה ז״ל במקום דקאי ירמיה היכי מתנבאה חולדה אמרי בי רב
מעשיה דבי חולדה קריבתיה דירמיה הות ולא איקפד עלה ר׳ יוחנן אמר ירמיה לא הוה
התם שהלך להחזיר עשרת השבטים עכ״ל. יש לנו לדעת בתאי פליגי רב ור׳ יוחנן. ועוד
מאי קשיא להו היכי מתנבאה חולדה והלא הנבואה שורה עליה מאת ה׳ ומאי איכא
לה למעבד. ונראה שמ״ש בפ״ק דסנהדרין דף י״ז דהמעשה דאמר יהושע על אלדד ומידד
שהוא מעשה כלום היינו מעשים דהוו כמו תלמיד המורה הלכה לפני רבו. וכתב
הרב מהרח״א ז״ל בס׳ עץ החיים דהנה דהנבואה יורדת מן השמים ומה אית להו למעבד
מכל אין הנבואה שורה אלא בהכנה דתוך וכנור לפניהם וכיוצא. וזה״ש אלדד ומידד כו׳
אבל נבואתם ז״ל שעשו הכנה לנבואה לעבות עליהם ולכן הוו כמורה הלכה בפני רבו שבד
ז״ל. ובמה מעשים כתבו בס״ד פי׳ דמתנבאין בלא הכנה כוונה דעות לא מהני אם הוא חוץ

[illegible]

כלאים וכתיב [illegible] בני יהושע [illegible] ועוד [illegible] בכתובות [illegible]
[illegible]
[illegible] במקום [illegible]
[illegible] כי הנה [illegible]
בזה [illegible] הלכה [illegible]
[illegible]
[illegible] כלומר אם יש [illegible] הוא [illegible]
[illegible] כל אם יש [illegible] להרבות [illegible]
יתן כל עם ה' נביאים [illegible] כלאים אבל [illegible]
[illegible] אם [illegible] ללמד [illegible]
יתן כל עם ה' נביאים [illegible]
[illegible] עליהם [illegible]
[illegible] כי ישראל [illegible] מן הים [illegible]
[illegible] שירה [illegible] עליהם
דברים [illegible] כה כתוב [illegible]
[illegible] שלא היה [illegible] ישראל לומר שירה [illegible]
[illegible] הלכות הלכות [illegible] רבם לפני משה [illegible]
[illegible] ולא היה להם לומר שירה לפני [illegible]
[illegible] ישראל [illegible]
[illegible] לומר שירה [illegible]
שירה [illegible] עליהם [illegible] מן הים [illegible]
הלכה לפני רבו [illegible] שירה [illegible]
[illegible] כלומר [illegible] להם [illegible]
[illegible] שירה [illegible] מן [illegible] כל
[illegible] ישראל את השירה הזאת [illegible]
[illegible]

ירושב לא תגמר שירה בשעה [illegible] ורחמי [illegible] הקדק

[illegible] שבבר אינם בעולם [illegible] לא ברכי [illegible]

הכתוב [illegible] ישראל את המצרים מת על שפת הים [illegible] שבבר [illegible] המצריים

[illegible] הים [illegible] אמר [illegible] בני ישראל

את השירה [illegible] ולא [illegible] בשעת [illegible] אינם יכולין לומר שירה

[illegible] שירה לה כי [illegible] ים [illegible] נעשה [illegible]

[illegible] לה [illegible] יכולין לומר שירה הוא [illegible] הנס [illegible]

[illegible] כל [illegible] בשביל [illegible]

[illegible] שירה לא [illegible] בעולם [illegible]

[illegible] הכתוב [illegible]

[illegible] מהם [illegible] לה [illegible]

[illegible] בקול [illegible]

[illegible] לה [illegible]

[illegible]

[illegible] לחוץ [illegible]

[illegible] ולא [illegible] כל [illegible]

[illegible] לא [illegible]

[illegible]

[illegible] על הים [illegible] על [illegible] הכא [illegible]

[illegible] שירה [illegible]

[illegible] ובזה היה [illegible] הכתוב

[illegible] קדוש ישראל [illegible] למה [illegible]

שירה [illegible] כשעה [illegible]

הכתוב [illegible] קדוש ישראל [illegible]

אלהי ישראל [illegible] לא [illegible]

[illegible] כל בני ישראל [illegible] אומר לה

[illegible] בשעה [illegible]

[illegible] מלבוש [illegible]

עם [illegible] שירה [illegible] הלא [illegible] לה

ההרהורים [illegible] לה אלהי ישראל [illegible]

[illegible] את דברי [illegible] [illegible]

ישראל [illegible] בתוך [illegible] הכתוב בתהלים [illegible]

היה [illegible] במקהלות ברכו אלהים [illegible]

[illegible] בתוך [illegible]

במקהלות ברכו אלהים [illegible] בתוך [illegible]

[illegible] קול [illegible] לא [illegible]

[illegible] על זה [illegible] ישראל [illegible]

[illegible] לומר [illegible] העוברים [illegible]

[illegible] עוד [illegible] הים [illegible]

[illegible] ההרהורים [illegible] רבים [illegible]

[illegible] הכתוב [illegible] לא [illegible]

[illegible] שירה [illegible] ישראל [illegible] על הים [illegible]

[illegible]

[illegible] ישראל

למנא

[illegible] עצי השטים [illegible] דהנה הכתוב אמר [illegible] את [illegible]
[illegible] דעבודה וגם [illegible] ובמעשה עגל [illegible]
וגם איכא בשעתא [illegible] וגם על ידי [illegible]
בהו כל הני בשעתא לכן [illegible]
[illegible]
[illegible] וגם [illegible] שלהם [illegible]
[illegible]
רבה למען דעת [illegible] ואמר במכמנה [illegible]
[illegible] בשעתא היא [illegible]
[illegible]
[illegible] לבאר [illegible] בחכמה [illegible]
[illegible] כל [illegible]
[illegible]
[illegible]
משנתה נבא לבאר מאמרינו הראשון [illegible]

דקשה דמה שייכות יש מה שסיפר העבד [illegible] דברי שבח [illegible]
[illegible] רבקה ועוד למה האריכו לומר [illegible]
שבאתה רבקה [illegible] כל ימים שהיתה שרה קיימת [illegible]
[illegible] ולומר כל ימים שהיתה שרה קיימת [illegible]
פתוחות לרווחה והיתה ברכה מושלחת בעיסה והיה הנר דולק מערב שבת עד ערב שבת
[illegible] רבקה [illegible] ועוד קשה [illegible] כל [illegible]
[illegible] והנה לקושיא זו [illegible] לומר [illegible]
[illegible] היה בזכות מרים והענן היה בזכות אהרן [illegible]
[illegible] בזכות משה [illegible]
[illegible]
[illegible] למה פסק [illegible] כדי [illegible]
[illegible] בזכות אהרן [illegible] כדי [illegible] הכל
[illegible]
[illegible] כדי [illegible]
[illegible] בזכות אהרן [illegible] מרים כדי [illegible] הכל [illegible]
[illegible] כוונת מאמרינו [illegible]
היתה רבקה [illegible] כולם בזכות
[illegible] כולם בזכותה [illegible] כדי [illegible]
[illegible] הכל [illegible]
[illegible] שהיתה [illegible]
[illegible] פתוחות לרווחה וברכה
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

ונ״ל מה שהקשיתי דהוי״בן למדוריל כל רמי דעלמ׳ הבאר לי ימר דל׳ימר לגרים יתבפרש
הפסוק דכתיב ויביאה יצחק האהלה וכו׳ ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה וינחם
יצחק אחרי אמו וגו׳ דהכי קנלל ויקח יצחק את רבקה ויביאה האהלה שרה אמו ויהי לו •
לאשה לבן דרוש שהשתעות הלל יתני לשרה אמו בזכותה לבן רבה יצחק לגמור מי יבין
אמתי אם היה בתולה וזכותה אם הוא כזכות שרה אמו לכך שרצה ויביאה האהלה שרה
אמו וכו׳ שרה בה סימנים הלל דהיינו שג׳ סימנים שהיו בזכות אמו חייו שלה
בשבילה לא וירא את רבקה ויאהב וינחם אחרי אמו את תחבא לו׳ ונתרץ מה שהקשינו
שני יחוס שיבות יש ...שביבי ...לנפר שהיה ...לו דרך ויעשה לו ... בשני ויינו
עם דברים אלו דרוש ועפסוק ויביאה יצחק האהלה אלא העניין הוא כי יצחק רצה לנסות
אם נסיה על הקיבת האדר נעשה בזכות רבקה והיא מתיעדת בנסים אם לאו לכך ויביאה
יצחק האהלה שרה אמו דכל הדברים האלו הם כמעשה נסים ובזכות האשה הם נעשים
כיוני שמצינו שאמרו בשם דאמרי״ דר׳ חנינא בן דוסא דכל מעשה שבת׳ הות רגילה
דבורה תמיד ובקיאה קוצרת בתנורה משום כסופה הויא לה דהיא שבבתו׳ בי שתא
ויצילת לאידונא ואתעביד לה ניסא דאשכחתיה לתנורה דמלי ריפתא אמרה לה פלניתא
תייתי מגריף דחרך לך ריפתך אמרה לה אף אנא להכי עיילי תנא אף היא להביא המרדה
שבת מנה מנה שמשחר במנה דהלא ירחאי בשרגא ואמר לה מי שאמר לשמן שידלק וידלק
רבים בראה בזה יש בשם וכן כא׳ כל הדברים האלו הם שייכי לגבי האשה דהעניין הילך
ימלך איש ואשה שזכו שכינה שרויה ביניהם וכן מה שהיו דלתותיה פתוחות לרווחה היא
כמ״ש רז״ל דאיתתא מקרבא הנאתה לעניים יותר מן האיש וכמ״ש בכלא דאבות יהי ביתך
פתוח לרווחה ויהיו עניים בני ביתך ואל תרבה שיחה עם האשה לפי שהאשה עיניה צרה
בתורים אבל שרה אמנו היתה דרישה מזה שהיו דלתותיה פתוחות לרווחה וכן הברכה
היתה משולחת בעיסה בשבילה כמ״ש רז״ל כל השרוי בלא אשה שרוי בלא ברכה ואין הברכה
עני׳ להנזר כזבר אלא ביתך וכן נאמר הנר שהיה דולק מע״ש לע״ש שהיא בזכותה
שהיה שרויה מקור על הדלקת הנר של שבת והוא זהירה וזריזה בה לכך לא היה נרה כבה אלא
היה דולק והולך מע״ש לע״ש וכיון שראה יצחק שחזרו דברים אלו כולם בזכות
רבקה לכך ויאהבה וינחם יצחק אחרי אמו וכו׳ ועל זה נאמר יצחק להרב מהר״ר יצחק
בן ששון ע״ה

108

דרוש לז אמר זה דרשתי ביום שלישי בשבת שני ימים לחשון שהוא יום פקידת החודש על היריד ונכבד הר׳ שמואל הלוי בן שמעון נע מקק [illegible] ימה שבא ונתקבץ אבל נחלה בחולי הקדחת בחמשה ימים לחלל ונקבר ביום שני של ראש השנה שנת [illegible] חסר אמו תנחמינו לבך ״

במדרש תנחומא טוב ללכת אל בית אבל מלכת אל בית משתה מלמדנו בני אדם שהלכו לבית המשתה ולא נתחברו שמותיהם ומלמדנו בני אדם שהלכו לבית האבל ונתחברו שמותיהם ונחו מנוחתם ונתנבאו ברוח הקדש ומי היו אלו שהלכו לבית המשתה כתיב ויעש אברהם משתה גדול משתה שגדלים היו עם ומי היו אלו עם עבר ולא נתחברו שמותם אבל אלו שהלכו לבית האבל נתחברו שמותם ונחו מנוחתם נשרתה עליהם רוח הקודש אלו הם אלפי התימני ובלדד השוחי [illegible] הנעמתי שנא׳ ויען אליפז ואין ויען אלא לשון נבואה שנא׳ משה ידבר והאלהים יעננו בקול שלה ״

[illegible] ונביאי יקבי ריה שהמיתה היא מוכרחת על האדם ואין איש נמלט ממנה יען שהאדם הוא מורכב מארבע יסודות אש רוח מים עפר ובהכרח שכל יסוד ומהיסודות האלו צריך לחזור ליסודו הראשון וכמו שמלמדנו שאמר הכתוב כי יסוד העפר כמ׳ בראשית בזעת אפך תאכל לחם עד שובך אל האדמה כי ממנה לוקחת כי עפר אתה ואל עפר תשוב הרי מבואר שמשיש אדהר לוקח מן האדמה שהיא העפר על כן הוא מוכרח לשוב אליה ״ ממנה יצא לו לדעת למה תלה הכתוב טעם המיתה על האדמה כי ממנה לוקחת ולא על [illegible] כי עפר אתה ונו׳ והלא עיקר טעם מיתתו הוא מפני החטא שחטא ואכל מעץ הדעת טוב ורע ״ ונראה דהכתוב כפול שכבר אמר עד שובך אל האדמה ולמה חזר לומר כי עפר אתה ואל עפר תשוב [illegible] בעבור שלוקח מן האדמה לכן ישוב אל האדמה כי [illegible] שחקקנו שאחרי שפסק עד שובך אל האדמה ״ והנה ר״ל כבר נראה שהודעתי כי ישיא לו [illegible] עפר אל אחרתו שנבראת ממנו לא גזל הוא ביד עפ׳ רבו לתקן בזה [illegible] הכתוב עד שובך אל האדמה כי ממנה לוקחת אמר ישוב לה דהא [illegible] עיקר סיבת המיתה [illegible] שמתבו שנברא [illegible] האדמה דהכתוב [illegible] בעבור החטא ולזה [illegible]

[illegible] הגזלה [illegible] גזל ביד [illegible] אתה [illegible] במדרש [illegible] הכפל [illegible] כי עפר אתה ואל עפר תשוב כי לעפרה [illegible] שהגזלה [illegible] השבת גזלה [illegible] מן הדין [illegible] כתיבה [illegible] והשיב את הגזלה אשר גזל [illegible] דבר [illegible] [illegible] הגזלה [illegible] עצים [illegible] [illegible] חייב להחזיר לו [illegible] עשה [illegible] [illegible] נבר גזלה לא היה חייב להחזיר [illegible] להחזיר [illegible] הגזלה [illegible] [illegible] שנברא מן האדמה [illegible] הגזלה [illegible] הגזל [illegible] [illegible] הוא [illegible] [illegible]

לשון של מתנה ושאלה מתנה לא קנה אדם [illegible] נחלו בזה כי
כל [illegible] הנה שהקשינו על אהרן [illegible] הארס [illegible]
האמת [illegible] שינוי [illegible] עבד [illegible] עור ובשר [illegible] הוא
שינוי החוזר לברייתו כי כיון שהאדם [illegible] הוא שב עפר כבתחלה וכיון שהוא שינוי החוזר
לא הוי שינוי ולא קנה לה וצריך להחזיר הגזלה כמות שהיא ועתה אפשר לנו דקושיא
זו שהקשינו והתירוץ שתרצנו [illegible] הכתוב לרמוז לבו כה [illegible]
[illegible] הל הדרשה כי מתחלה [illegible] שאתה חייב [illegible]
[illegible] לפי [illegible] לקחת [illegible] הקדושין עפר [illegible] צריך אתה
להשיבו [illegible] הכתוב [illegible] בכך שהיה גזלה הלא כבר
[illegible] נגזל כי הגזלה [illegible] עפר [illegible] עור ובשר [illegible] קנה אתה
הגזלה [illegible] חייב להחזיר הגזלה [illegible] דמים [illegible]
[illegible] כי עפר אתה [illegible] עפר חשוב [illegible] זה השינוי [illegible] שינוי [illegible] כי
עפר [illegible] עפר חשוב דהוי שינוי החוזר לברייתו ולכן מן הדין [illegible] חייב להחזיר
הגזלה [illegible] כמות שהיא דהיינו שצריך אתה למות ולהחזיר הנפש [illegible]
[illegible] עור ובשר [illegible] נגזל עפר [illegible] שהוא חייב להחזיר [illegible]
[illegible] ורבותינו [illegible] לא כדה יכדה [illegible] עד [illegible] כי [illegible]
[illegible] כוונה [illegible] לפי [illegible]
[illegible] שלא [illegible] עפר [illegible] העולם [illegible] הצדיקים [illegible]
[illegible] שלא [illegible] עפר [illegible]
[illegible] המתכלת [illegible] כי [illegible]
חייב להשיב הגזלה [illegible] הצדיקים [illegible] שהאדם
[illegible] עור ובשר הרי כבר אמרנו דהוי שינוי שהקדושין עפר
קונה [illegible] שינוי החוזר לברייתו וכל שינוי החוזר [illegible]
הלא [illegible] נגזל [illegible] על הא [illegible]
[illegible] עבדה [illegible] לא קנה [illegible] עבד [illegible]
קנה [illegible] עבד [illegible] כל [illegible] של [illegible]
[illegible] כל כך [illegible] חשוב [illegible]
[illegible] שינוי החוזר לא קנה [illegible] שינוי
[illegible] שהוא חשוב [illegible] שהוא שינוי החוזר
[illegible] ולכן [illegible] הצדיקים [illegible]
[illegible] שינוי [illegible] להחזיר [illegible]
[illegible] צדיקים [illegible]
[illegible] כתב [illegible]
[illegible] צדיקים [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

עצמו בעוונה שבכבר נעשה שיני בגופו ואינו חייב אלא כמו עבד בעלמא [illegible]
קשה הוא הדין נכסים [illegible] ונמצא דבר זה לעולם לפי שעיקר [illegible] יקרא כל
[illegible] שנעשה האדם עד שבשר אינו שיני לפי שהוא חוזר לבריותו ולכן [illegible]
אדם על עפר ישוב ולא שני בלאה כי [illegible] ונמצא הוא לעולם שיחזור האדם לכבה
ולא יחזור השחת כל השחתת גופו ולכן שאמר הדין [illegible] שאינו החוזר לא קנו [illegible]
שיני [illegible] [illegible] [illegible] וחייב לחזור כמש״ה [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] חכמים [illegible] יחד כסיל ובער יאבדו ועזבו לאחרים חילם [illegible]
[illegible] [illegible] קברם בתימו לעולם [illegible] לדור ודור
[illegible] [illegible] בקברם [illegible] כאלו החיים [illegible] בבית [illegible]
[illegible] [illegible] רב נחמן [illegible] קראו בשמותם וכו׳ לפי [illegible] ברבי אחאי בר יאשיה [illegible]
[illegible] קראו בשמותם על אדמות [illegible] [illegible] [illegible] אחאי בר יאשיה [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] הסריים [illegible] בקבר [illegible] קראו בשמותם
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] שמותם בהיותם [illegible] על אדמות [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] הצדיקים [illegible] [illegible] יקר [illegible]
[illegible] לפי [illegible] כבהמות [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] החוזר [illegible] האדם זה [illegible] כבהמות [illegible] [illegible] [illegible] לפי [illegible]
היה [illegible] [illegible] הוא [illegible] לעצמו לפי [illegible] בחיים כך
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] בעבודת ה׳ [illegible] אחריהם [illegible]
[illegible] [illegible] ולכן לא נעשו [illegible] חשובים ולכן [illegible] [illegible] בדבר זה [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] וכו׳ לפי [illegible] כי בזמן [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] הצדיקים [illegible] [illegible] [illegible] בגיהנם [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] על [illegible] [illegible] בגבורה [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] חוזרים לעפרם [illegible] [illegible] לצדיקים [illegible] כי הצדיקים [illegible] בזמן התחיה
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] כי יקחני סלה [illegible] על [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] לא יקחני סלה [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] קודם [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] בצדיקים [illegible] הכתוב [illegible] עפר
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] לעפר כמש״ה
[illegible] הוא לפי [illegible] קודם [illegible] לא [illegible] לעפר [illegible] כי יקחני סלה סלה
על [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] כי [illegible]
ולא ישובו לעפרים [illegible] [illegible] כי [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] והיה [illegible]
הכל לא ירד [illegible] כבודו [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] לבריותו
[illegible] [illegible] [illegible] ולכן זה הכבוד [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] יקח
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] את ה׳ כי הוא דבר [illegible] [illegible] [illegible] אותו
על [illegible] [illegible] [illegible] יחזור לעפר [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] קראו בשמותם
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] צריך לחזור לעפר הוא כדי
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] האדם [illegible] אותו [illegible]
[illegible] [illegible] בחיים [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] הקבר [illegible] [illegible] [illegible] את [illegible] [illegible] זה [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] על אדמות [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ובזה

ונראה שמה שאמרנו כי כפי הדין כל השינוי שהוא חוזר לברייתו אינו נקרא שינוי כבר
הוא"ל בפרק ב' מרובה [illegible] כי יגנוב איש שור או שה אמר ר' יוחנן אמר אמרו
ישראל להקב"ה רבש"ע דיני מעשים [illegible] כאן כי יגנוב איש שור או שה לפי שאור
נגנב וטבחו ומכרו לפיכך חמשה בקר ישלם תחת השור וארבע צאן תחת השה
[illegible] עקדה [illegible] הרבה דיני מעשים יש כאן [illegible] והלא אין [illegible]
צריכין כאן אלא דין אחד דהיינו כי יגנוב איש שור דוקא [illegible] לפיכך שאמר
שהוא מיותר דהו"ל לפי ששור נגנב ועשינו עגל חמשה בקר ישלמנו תחתיו
רק לפי דרכנו נראה [illegible] שור [illegible]
נגנב עגל ונעשה א"ל עגל ונעשה שור כמעשה שינוי בידי וקנאו ואם
[illegible] אלו הוא טובח שלו הוא מוכר [illegible] והטעם הוא מפני שהוא שינוי שאינו
חוזר לברייתו כי כיון שנעשה א"ל אינו חוזר להיות עגלה וכן כשנעשה שור אינו
חוזר להיות עגל ולכך קנאו ופטור מתשלומי ארבעה וחמשה וכן פסק הרמב"ם
בפ"א מה' גניבה [illegible] עגל [illegible] ויהי כוונת המאמר אמרו ישראל
להקב"ה רבש"ע מעשים יש כאן ישדין שהגנב צריך להחזיר הגניבה עצמה
ואינו צריך להחזיר אלא דמי הגניבה ומטעם זה דמי שגנב עגל ונעשה שור
בידו ואח"כ טבחו או מכרו פטור מתשלומי ארבעה וחמשה לפי שקנאו ושלו
הוא טובח ושלו הוא מוכר וא"כ לפי דין זה אמרו היינו פטורים מתשלומי ד'
וה' במעשה העגל לפי שהיה שם שינוי כי נגנבנו שור ועשינו עגל אבל יש די
דבר והוא דהא דשינוי קונה הוא דוקא בשינוי שאינו חוזר לברייתו אבל הטעם
אלמא שגנב עגל ונעשה שור שהוא פטור מד' וה' מפני שהוא שינוי שאינו חוזר
לברייתו אבל העגל חוזר ונעשה עגל א"כ אמרו במעשה העגל היה הדבר
להפך שנגנבנו דמות שור מארבעה פנים שבמרכבה ועשינו עגל וזה השינוי
אינו מועיל לפי שהוא שינוי החוזר שהעגל חוזר ונעשה שור ולכן אמרו לפי
שאור נגנבנו ועשינו עגל לפיכך חמשה בקר ישלמנו תחתיו שאילו היה הענין
להפך שנגנבנו עגל ועשינו שור אז היינו פטורים מתשלומי ד' וה' לפי שהוא
שינוי שאינו חוזר אבל כיון שנגנבנו שור ועשינו עגל א"כ היי שינוי החוזר ולכן
חמשה בקר ישלמנו תחתיו ולזה לפיכך חמשה בקר ישלמנו כלומר שלא בשביל
עיקר מעשה העגל עצמו נתחייבנו לשלם חמשה בקר שבשביל היה אפשר שיהיה
שעשינו אותו מעשה אפה"נ היינו פטורים מלשלם חמשה בקר וכמו כן היינו
נוהגים דמות עגל ועשינו שור אלא עיקר החיוב שנתחייבנו הוא מפני שהיה
באותו אופן שנגנבנו דמות שור ועשינו עגל לפיכך חמשה בקר ישלמנו כלומר
שבשביל שהיה בזה האופן הוא שנתחייבנו לשלם חמשה בקר שאילו היה בהפך
חמשה בקר מורא [illegible] ותוך [illegible] המעשה עצמו אבל מצד היינו פטורים מלשלם
אל תירא כי יעשיר איש וכו' כי לא במותו יקח הכל וכו' [illegible] (עיין [illegible]) וא"כ אפשר לפרש מצד הכתוב
כבל הלשון שאמר כי ירבה כבוד ביתו אחר שכבר אמר כי יעשיר איש ועוד
כי לא במותו יקח הכל כנראה שהכל הוא שלא יקח אבל מקצתו יקח ובאמת אינו
יקח ועוד אומרו לא ירד אחריו כבודו [illegible] אחריו והו"ל לא ירד עמו כבודו
והיה לבאורה אפשר לומר שהכתוב מדבר כאן על שתי בחינות של העושר של הכבוד
אלא יתקרא האדם בשום אחת מהם ולזה כבר המשורר אמר אל תירא כי
יעשיר איש וכו' כי לא במותו יקח הכל אבל ירצה שלא יקח מן העושר ההוא שלא
תעשו מה שעושין לחבריהם שלא ולא יותר [illegible] בחינת הכבוד לומר לא ירד אחריו
כבודו לא כולו ולא מקצתו ולכן כאן לא אמר כל כבודו כמו שאמר שכבודו לא
ירד אחריו כלום [illegible] לא ירד אחריו [illegible] לו כל [illegible]
ואינו [illegible]

יד

170

אך כדי שיובן אחר הדרוש נקיים שדקדקנו: אבאר לך עוד שהכתוב מדבר על ענייני
הקרבן ידו ועל [illegible] הצדקה
למעשיו וזה כי מהון אשר יכבד [illegible] הצדקה. כדכתיב לה [illegible] אל תירא כי יעשיר איש
בכבוד עניים [illegible] ערוב [illegible] כבוד ביתו דהיינו שהוא מרבה בכבודו ובעושרו
ביתו בהתלבשים [illegible] המחזיק כו לעשרו לכבד עצמו ויבנו
ולזה ירק הנבאת קיום אחר מצות שהם כבוד עניים [illegible] הוא נותן [illegible]
בכבוד ביתו יותר מכבוד עניים [illegible] שהיא מרבה בו יותר
ריר אל תירא [illegible] כמו כבר אמרו [illegible] להם
יקר הבנים [illegible] מה שאמרו [illegible] כי לא במותו יקח הכל
לעניים [illegible] בכבוד השם לצורך קיום המצות
שהצדקה מקדמת לפניו [illegible] בדרך [illegible] לנגע אך לא ירד אחריו כבודו
זייקא דהיינו אותו הכבוד שעשה לעצמו והממון שכנס [illegible] צדקה
עשה את כל הכבוד הזה שממון זה לא ירד אחריו [illegible] לא [illegible]
ללכת לפניו כדרך [illegible] שהיא כבוד עניים שהיא מקדמת לפניו [illegible]
יעשה [illegible] כבודו [illegible] לא ירד [illegible] אחריו [illegible]
יותר [illegible] עוד שנים בחיים [illegible] אדם [illegible] לקבר [illegible]
על מעשיו [illegible] הכל [illegible] מזכירו לטובה ומברך [illegible]
לחסו [illegible] למי שהיה [illegible] על העניים עד מה [illegible]
כל בחוק [illegible] יהיה האדם כל שהיא תפארת לעושיה ותפארת
לו שן האדם [illegible] לבד [illegible] אדם אין מפארים אותו [illegible]
לעושיה לבד אך [illegible] מעשיו [illegible] כהנה וכהנה [illegible] בחיין יברך
כל הוא [illegible] מברך עצמו [illegible] צדקה לעניים [illegible] על אדם זה לעשות [illegible]
מקבלים אותו על מעשיו [illegible] לך [illegible] האדם [illegible] כי תטיב לך היתבן
בהם [illegible] לעניים [illegible] לעצמך לאכול ולשתות
עיניך [illegible] הטובה [illegible] להודיע [illegible]
ולאשר [illegible] כי תטיב לך [illegible] יודוך
שהלבד שלא [illegible] הוא [illegible] עד דור אבותיו [illegible] הכוונה [illegible]
היא [illegible] ותמצא חן בעיני אלהים ואדם
לנפשך [illegible] על אדם זה [illegible] תבוא עד דור אבותיו
תבוא עוד תבוא [illegible] לעניים [illegible] לב [illegible]
כל כך [illegible] [illegible] עד [illegible]
ולא [illegible] לעניים [illegible] [illegible] [illegible]
ישעיה הנביא [illegible] [illegible] לאדם על הרב
הזה [illegible] [illegible]
לבל [illegible] [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
שלהם

[illegible]

עליהם מקושטים בבגדי שש ובגדי זהב בשעת הרכיבה מ״מ אותם המלבושים אינם מועילים
לה שום יתרון בטובה להשלים לה החסרון הדיבור שהיא חסרה ממין האדם ואין עושים לה
שום תועלת נוספת בטובה וכמו כן מי שהוא ביקר וכבוד מחמת עשרו והוא בער ולא
ידע ולא יבין כאבן דומם בשעה לא יפתח פיו הרי הוא כבהמה והמלבושים שעליהם
כנזם זהב באף חזיר ׳ או ירכב כבהמות נדמו ר״ל שהוא כבהמה הרוכבת לבהמות שהמעלה הל
האדם והוא רקיק שעם [illegible] היות שמשתדל להדמות לאדם רבה אינו מועיל כלום ואינו
עולה למדריגת האדם כמו כן העשיר שהוא ביקר ולא יבין אף שמגביה עצמו בגדולות
ובנפלאות ממנו לעמוד במקום גדולים שהם התלמידי חכמים ולהראות גדולתו בבניהם
אחר אינו מועיל כלום והדרבה תגלה רעתו בקהל והרי הוא כריק בפני אדם ׳ א״נ אדם ביקר בל
כבהמות נדמו ר״ל שהעשיר הזה עם היות שיש בו כח הדיבור כשאר בני אדם   מ״מ כיון
שלבבו לא יבין א״כ דבריו אינם מועילין ואינם מורידים ואינו דומה אלא לבהמות שהיה להם
כח הדיבור ואין בהם דעת כמו אתונו של בלעם שפתחה פיה ודברה שזו הרי היא השיבתו
תשובה נכחת לבלעם ולא יכל לעמוד בתוכחתה אבל העשיר הזה הרי הוא כבהמות נדמו
כאותם בהמות שהם דוממים ולא דברו מעולם וגם הוא עם היות שהוא מדבר מ״מ דבריו
מהבל ימעטו וכאלו משתקיל מלולו והרי הוא כאלם לא יפתח פיו וק״ל (ע״כ מנמוקי מור
הרב המובהק כמוהר״ר מאיר תורן זלה״ה) ״ והנה כמה שאמרנו למעלה כי כפי הדין כל
שינוי שהוא חוזר לברייתו אינו נקרא שינוי   ולכן אם גזל עפר ועשאו לבנה לא קנה
לפי שאם ידוק הלבנה תחזור עפר כמו שהיתה נוכל לפרש מ״ש התנא בפ״ג דאבות וז״ל
עקביא בן מהללאל אומר הסתכל בשלשה דברים ואין אתה בא לידי עבירה דע מאין
באת ולאן אתה הולך ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון מאין באת מטפה סרוחה
ולאן אתה הולך למקום עפר רמה ותולעה ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני
ממ״ה הקב״ה עכ״ל והנה הקושיא מבוארת בדברי התנא שכפל דבריו דתנא תחלה דע
מאין באת וכו׳ והדר מפרש מאין באת מטפה סרוחה וכו׳ ונקיט לשון הכלל הסתכל בג׳
דברים וכו׳ דע מאין באת מטפה סרוחה ולאן אתה הולך למקום עפר וכו׳ אך לפי
דרכנו ניחא דאצטריך לג׳ דבבא קמייתא דקאמר התנא מינייהו [illegible]
והענין הוא כי הנה האדם הוא חושב מה שעשה כדי לפאר עצמו [illegible]
בחומרו [illegible] שהוא אין קומץ עפר נגולה כדי כיון דהעפר נעשה אדם בשר ועצמות
הוי שינוי וקונה את עצמו אבל מכח שהוא חוזר לעפרו כמ״ש כי עפר אתה וכו׳
הוי שינוי החוזר לברייתו ולא קנה וא״כ נמצא [illegible] אף
בג׳ דברים כלומר הסתכל בדבר שהוא צריך [illegible] הסתכל
שקונה עפר [illegible] כשתסתכל מאין באת תראה
אתה הולך שהוא עפר רמה ותולעה וא״כ הוי שינוי החוזר לברייתו [illegible]
ליתן דין וחשבון לפני ממ״ה הקב״ה וק״ל ״ (ע״כ ממ׳ מזכיר [illegible]
דוד [illegible] זלה״ה) ״ [illegible] והכולל כמוהר חיים
[illegible] הסתכל [illegible]
האדם בעוה״ז אלא לקיים מצותיו ית׳ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

בלחמה

בהדרגה אחר המסגה לוקחת דהיינו שההדרגה לא תתן יכולה וכדומה לזה שאתה
חושב כי כיון שאתה נשמר שנעזבת מן העבר הכי נראה פנים עבירותיך הא קל כיון
מאין אתה כונס בדבר כוחני שהוא שקר · אלא תאמר כן כי דע וחקור בשורש נשמתך
הכרנות מאין באת הלא מתחת כסא הכבוד היא חצובה שהוא מקום עליון ונשגב הוא
שורש נשמתך כמש"ש וכיון שכן הוא א"כ בנשמתך שום אחת מדרגות ה' אשר לא תשיגנה
כנגדך הוא מרובה · ונשמתך מאור וכהיותה שאמרו בב"ר פ' בראשית כו' ואם כל נשמתי
הדקין הבאים מעבות של אם מתבחמים קירבנה הן חבורין אבל כל נשמת הרבלים
כמה ה' ברוה דמיהן עש"י א"כ מאם נלמוד כי לפי דקות הדבר וכוחניותו וחשיבותו
כמעט הוא גדול והשפלי מרובה וא"כ גם אתה בן אדם השתכל ראשון באת שריא מחרד
כסא הכבוד שהוא מקום כוחני ונכרת מאד ועל החטא אתה כונס פגם גדול בשורש
נשמתך הרוחנית לא כנגדך הגשמי לבד · ואחר שאתה יודע תדע לאן אתה הולך
ולפני מי אתה עתיד וכו' והכוונה היא עד מש"ש בברכות שאמר להם ריב"ז לתלמידיו
ולא לפני מלך בו"ד היו מוליכין אותי שאם כועס עלי אין כעסו כעס עולם וכו' עכשיו
שמוליכין אותי לפני ממ"ה הקב"ה שאם כועס עלי כעסו כעס עולם וכו' ולא עוד אלא
שיש לפני שני דרכים א' לג"ע וא' לגיהנם ואיני יודע באיזה דרך מוליכין אותי וכו'
ויהיה צריך שתדע לאן אתה הולך שהרי יש לפניך שני דרכים א' לג"ע וא' לגיהנם ואינך
יודע באיזה דרך מהם מוליכין אותך אפי' אם היית צדיק גמור כריב"ז עכ"ש אם תחטא
[illegible] עבירה · ועוד בה שאלה ולפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון הנה הוא לפני
ממ"ה הקב"ה והרי אפי' אם היו מוליכים אותך לפני מלך בשר ודם שאם כועס עליך אין
כעסו כעס עולם הנה היית דואג ומתפחד כי לא תדע מה יעשה בכעסו וק"ו הדין הזה
שהוא לפני ממ"ה הקב"ה שאם כועס עליך כעסו הוא כעס עולם · ונגד פנים נגועי הנגף
דבר ממון בהיות רעתך מסורה והכוונה בזה היא שבא לשקור אמונת
[illegible] בהיות המתים לנפשות [illegible]
מזיקים באים לכבוד גם כשאינם תשובה [illegible] שריא דבר שאי אפשר להיות כמו
הכופרים הכותבת
לא יכולה דבר אבל אמת [illegible] [illegible] הקב"ה להעושה שהרי היא המינר
לבריאה לנגף וכרגע יוכים מיעוטי עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות לדראון
עולם הרי שגם הרשעים חיים כדי שיש נם בבשם נגיעם כדרך שאמרו וכן אמר
ריבית [illegible] תחיית המתים ע"כ הקב"ה מחבר הנשמה והנגף בקבר ודן אותם
וכשאל הרב והסופר שאמר כי לא מכוונים בהך ענין ולזה בא עקביה בן מהללאל
אחרונות ולמיד כלב הרדם תחיית המתים תלכד החקירה ואמר מאין באת מטפה סרוחה
נראה עד שאמרו כבר חלק על ענין זה של תחיית המתים שני יוצבים יש בעולם חמר כר
מן הבאים לא כר מן מחבר לזה מהם משבח הוי דומה הכר מן הבאים רבאין ראיה
לתחיה שאם מן הבאים כר מן העבר לא [illegible] עש' ויהש"ג רבאין באת מטפה סרוחה
אתה הולך למקום עפר רמה ותולעה ונסבלון הטפה שהיא מן הבאים כר מן העבר לא
כ"ש וא"כ על כרחך להאמין בתחיית המתים היא המבוררת בעצבע ומחויבת כמש"ש בתהלה
ומנפלאות תדע שאם תרגלו אתה עתיד ליתן דין וחשבון אחר התחייה כנגף יוכבש כרנש
ואלה לחרפות לדראון עולם · וכמי שלא [illegible] כמו כבני בני בני פנים עומדות עד ירדן של
אלה יהיה שאי אלא דין ובלא ימחול [illegible] הנשמה מלאכת בניו שאלה מהנוף לא יוכלה
פה הנוף יצא למחרים ויצא בה וכל קמה אלה בחברו ונמלא הרי יש לו נחת רוח מהעונש
זמן רב לכן לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון לפני ממ"ה הקב"ה ובעלמא מה היית נידון
לפני בא של בשר ודם אתה אפי' לפני מלכים והם אין בהם כח לחיות ולהמית אדם כי היית
יכול להמלט בעשהבדא כי מה כחם להעניש לך אך הדין אתה הוא לפני ממ"ה הקב"ה שהוא
היוצר שהנפך מחלה ונפה כנופך נשמתך חיים והולך שהיכב וקיים נשמתך בגופך
בתחלה

[illegible]

ית: אל נבו עון הסורה ישוב בתשובה׳ והנה אדוני ז״ל אמר עם שרבנו שמות
עם אלפי התורה [illegible] בבני [illegible] גללכו לבית האבל ולא [illegible] אבל [illegible]
[illegible] לשוב הוא [illegible] שלשת רעי איוב את כל הרעה [illegible]
[illegible] אלפי התורה וכו׳. ויועדו יחדיו לבא לנוד לו ולנחמו [illegible]
למקרא ולמה לא הזכיר שמותם עד שהזכיר כאלם מגורותם והכי ז״ל [illegible]
שלשת רעי איוב אלפי התורה וכו׳ את כל הרעה וכו׳ ויבואו איש ממקומו [illegible]
שזהו הסדר הנכון אלא [illegible] שבא הכתוב לרמוז לנו שמה היה לאו להזכיר שמותם אלא
הטעם שריכיד [illegible] הוא [illegible] כאלם מגורותם [illegible] ונלבו לבית
האבל לנחם את איוב לכך הוצרך להזכיר שמותם [illegible] ונתן בשרם שנויו
[illegible] מגורותם טעם הדבר [illegible] ז״ל במדרש קהלת שאמרו עם ז״ל [illegible]
[illegible] כתיב [illegible] לא [illegible] את איוב [illegible] לו [illegible] נכר [illegible] לנחם
ז״ל [illegible] בבית לנחם את איוב [illegible] ככל [illegible] נדרי [illegible] אל נכר
לשוב [illegible] עבדים [illegible] ז״ל [illegible] רב [illegible]
[illegible] (ולהם)״

דרוש לז את זה דרשתי בק"ק [illegible] יען ביום שבת בעלות המנחה חמשה עשר יום לחדש [illegible] שנת
[illegible] אל תעשה בתוך ימי [illegible] לכך שהוא היה שבת פקידת השנה של האשה הכבודה
הבשורה [illegible] את ה' המרבים [illegible] ובירתי אמי מרתי שלבנו [illegible] בשבת שבעה עשר יום
לחדש סיון שנת ה' [illegible] והנחיה לכך [illegible] המנחה לתפש שהיה בכל [illegible] ומת עם רב
[illegible] ה' ירחם עלינו [illegible] המנחה [illegible] כל [illegible] ישראל [illegible] כל [illegible] עכ"ל

במדרש שוחר טוב למנצח על מחלת משכיל לדוד זש"ה מצא אשה מצא טוב לאין
סוף לאשה טובה וכשם שאין סוף לאשה טובה כך אין סוף לאשה
רעה עכ"ל ומצאתי [illegible] את האשה טובה דהיתה אביגיל לדוד משכל הקרבנות
שבעולם שהלא עשה אותו מעשה שחשב לעשות לנבל אפילו היה מקריב כל הקרבנות
שבעולם לא היה מתכפר לו והיא באת אליו והצילתו לכך נאמר למנצח על מחלת
שמחלה לו כשם שהקרבנות מוחלין עכ"ל

מעורר [illegible] כיבוד אב ואם הוא חוב מוטל על הבנים לכבדם בין
בחייהם בין לאחר מיתתם כי המצוה היותר חמורה מכל מצות התורה
היא מצות כיבוד אב ואם שהרי [illegible] שהקיש הכתוב כבודם לכבוד המקום וכמ"ש
חז"ל בפרק [illegible] נאמר כבד את אביך ואת אמך ונאמר כבד את ה'
מהונך השוה הכתוב כיבוד אב ואם לכבוד המקום וכן בביזיון [illegible]
[illegible] שלשה שותפין בו
[illegible] הקב"ה [illegible] בזמן שאדם מכבד את אביו ואת
[illegible] כיבוד אב ואם נכבוד המקום [illegible] וכן
[illegible] כיבוד אב ואם הוא שוה לכבוד המקום [illegible]
עוד [illegible] וכן בדין שלשתן שותפין בו [illegible] לדרך
[illegible] הולכך
[illegible] שאמר שבעולם [illegible]
[illegible] והקב"ה [illegible] לאמר שהשמים
[illegible] כיבוד אב ואם יותר מכבודו [illegible]
מקברת הירושלמי
נאמר כבד את אביך ואת אמך ונאמר כבד את ה' מהונך [illegible] הקב"ה יותר מכבודו
[illegible] אם יש לך אתה חייב [illegible] תרומה ומעשר [illegible] ואת מכבדו [illegible]
ואם אתה חייב בכל אלו ואם אין אתה חייב [illegible]
[illegible] בין יש לך הון בין אין לך הון [illegible] אתה חייב בהן הכל בכיבוד אב
[illegible] היא כיון שחייב להתבטל ממלאכתו בשביל כבוד אביו ואמו
[illegible] על [illegible]
[illegible] הירושלמי כיבוד אב ואם [illegible] חייב לכבדן [illegible]
[illegible] עליה [illegible] מכבוד המקום [illegible]
[illegible] וכן בדין שלשתן שותפין בו [illegible]
[illegible] שלשה [illegible] זה [illegible]
בבן הזה [illegible] כל אחד יכול לומר חלק שלי הוא שגדל הבן הזה [illegible]
שוה בשוה ולא זה יותר [illegible] הבן הזה לכן בדין הוא שחלקו
המקום ולא [illegible] הירושלמי [illegible] כבודם מכבוד המקום [illegible] ואם שוה הוא לכבוד
[illegible] שהשוה הכתוב כיבוד אב ואם לכבוד המקום [illegible]
[illegible] אם אביו ואמו [illegible] שבנוק על
[illegible] המקום [illegible] בן יהודה
[illegible] אחרים [illegible] המצוה לעשות [illegible]
[illegible] המצוה לעשות ע"י אחרים [illegible] לעשות כבוד אב [illegible]
[illegible] לעשות ע"י אחרים [illegible] כבוד אביו [illegible]
[illegible] כיבוד אב ואם לכבוד המקום [illegible]

173

אב למוה יניח כבוד אביו ויעסוק בתלמוד היכא שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים
והרי שקולים הם בחיובם · לזה השיב ואמר וכן בדין שאלשתן שותפין הם בכב
הזה ואב באמו לדין המפורש בש"ע חו"מ סי' קע"א דבדבר שאין שותפין והוא
דבר שאין בו דין חלוקה אם יכולים להשתמש בו שניהם ביחד משתמשין בו
שניהם תמיד ואם אינם יכולים להשתמש בו שניהם ביחד כגון מרחץ ואין בו
תשמישין שוה דשותף אחד צריך עוד והאחר צריך לה לתכביסת [illegible] [illegible]
עש"ו ואב הנ"ל הכא דהשוה כבודם של אב ואם לכבודו מאחר דאלשתן שותפים
גם בבן אב ירא הכי הוא נ"כ דבמקום שיכולין להשתמש כבן הזה הקב"ה ואב
יחד כגון היכא דניחא לה לאב לעשות המצוה ההיא משתמשים יחד אמנם
בשעה שיש מצוה לבנו הבן ואביו אומר לו השקני מים הנ"ל אתה שוה כדין דבר
שאי יכולין להשתמש בו יחד שהדין הוא שר לקין [illegible] ולכן כאן נכריז [illegible] [illegible]
[illegible] יניח כבוד אביו כדין השותפין דחולקין [illegible] ובזה יובן מ"ש [illegible] [illegible]
[illegible] מתה אומר שכל מי שיש לו בן [illegible] [illegible] [illegible] שהוא מתבונה
[illegible] רחמים בשעה שהוא יגע בתורה [illegible] [illegible] לבד [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] לאב על [illegible] דם [illegible] הקב"ה מתמלא [illegible]
[illegible] בשעה שהוא יגע בתורה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אביו
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] שאביו והקב"ה הם שותפים בשעה
שהוא יגע בתורה כשם שהם שותפים [illegible] [illegible] אך על דרכנו ניחא דהנה [illegible]
הוא דובר בסברת ר' יוסי בן יהודה דבמצוה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים יניחנה
[illegible] [illegible] יעשה המצוה ואם היא מצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים יניח
לאחרים לעשותה והוא יעסוק בכבוד אביו והנה כתב הר"ן ז"ל דלא אמרינן שיניח
כבוד [illegible] [illegible] לעשות המצוה והוא יעסוק בכבוד אביו אלא כששניהן לפניו אבל אם התחיל
[illegible] [illegible] כבוד אביו [illegible] המצוה [illegible] אם היא מצוה שאפשר לעשותה ע"י אחרים אפ"ה
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] המצוה [illegible] שהעוסק במצוה פטור מן המצוה [illegible]
שהוא יגע בתורה כ"ל מש"ג שבשעה שהוא כבר יגע בתורה ומשך מזה מניעת כבוד
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] לבך [illegible] [illegible] רחמים בשעה
אבי מלשמש אותו [illegible] [illegible] כבר יגע בתורה [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אמר קרא בני אם חכם לבך בתורה או במצותיה ישמח לבי
[illegible] בתורה [illegible] [illegible] הקב"ה מתמלא עליו רחמים בשעה שהוא
לא ישוו בה [illegible] [illegible] שמים ישוו בה וכתיב וכל חפצים לא ישוו בה אפי' חפצי שמים
לעשותה ע"י אחרים עכ"ד · ונ"ל כיוצא בזה בא רש"ג לומר דהש"ג דלא דמדרש הוא
העיקר אלא המעשה אפ"ה כשהוא יגע בתורה כבר יניח המצוה להיעשות ע"י אחרים
והוא יעסוק בתורה וכן נמי אם כבר הוא יגע בתורה והתחיל ללמוד אב [illegible]
מצוה שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים יניח אותה ויגמור למודו דהעוסק [illegible]
פטור מן המצוה וכמש"ה הר"ן ז"ל בדברי ר' יוסי בן יהודה וק"ל · [illegible] [illegible]
להאמר עוד [illegible] בזמן שאתם מכבדי' וכו' כאלו דרתי ביניהם וכבדוני
היותר אפשר שאמר שהקב"ה שותף עם האב והאם בהוית האדם [illegible]
כבודם לכבודו ית' כאלו כיבדוהו הוא עצמו דומה [illegible] נקשר יש לזה [illegible]
ואפשר לו' שהכוונה היא שמש' המוכפל בבן מה' המוכרים וק"ל עד היכן כיבוד אב
ואם אמ' [illegible] כמו של זהובים שלו והשליכום לים לא יכלימם אלא יניחנו
במקום [illegible] · ועד היכן מוראם אפי' היה לבוש בגדים חמודות ויושב בראש
[illegible] הקהל ובא אביו ואמו וקרעו בגדיו והכוהו בראשו וירקו בפניו לא יכלימם

אמנם

אלא ישתוק ויראה ויפחד מהמלך מלכי המלכים הקב״ה שציוה בכך שאלו מלך בו״ד גוזר על דבר [illegible] יותר מזה לא היה יכול לפרסם כדברי ק״ו והומר למי שאמר והיה העולם עכ״ל וזהו שבשעה בזמן שאדם מכבד וכו׳ מעלה אני עליהם כאלו דרתי ביניהם וכבדוני דהיינו כיון שמכלל הכבוד והיראה הוא מפני [illegible] בנפשו ולא יכלימם וכן לעמוד על דבר זה כל כעס אלא שותק [illegible] לא מיראה של הקב״ה שציוהו על כך והוא מצוה קו״ח שאלו מלך בו״ד ציוה על דבר זה היה [illegible] והיה העולם לזה מעלה אני עליהם כאלו דרתי ביניהם וכבדוני שאלו לא היה הדבר מפני כבודי אין ספק ודאי שלא היו מקבלים כל הצער הזה ושותקים. אנ״ל אפשר לפרש מש״ה מעלה אני עליהם וכו׳ שהכוונה היא שמש״ה חז״ל עוד שם בפ״ק דקידושין וז״ל דרש עולא רבה אפיתחא דבי נשיאה מאי דכתיב יודוך ה׳ כל מלכי ארץ כי שמעו אמרי פיך מאמר פיך לא נאמר אלא אמרי פיך בשעה שאמר הקב״ה אנכי ולא יהיה לך אמרו אומות העולם לכבוד עצמו הוא דורש כיון שאמר כבד את אביך ואת אמך חזרו והודו למאמרות הראשונות עכ״ל ופירש״י ז״ל כשמחייב אדם בכבודו ית׳ שאף הוא [illegible] עומדין בידו עכ״ל. ונמצא כי [illegible] גורמת להודאת כבוד הבורא לבני אדם [illegible] כיבוד אב ואם וגם שיש ללמוד מהם מקל וחומר [illegible] ולזה שפיר בשעה בזמן שאדם מכבד וכו׳ מעלה אני עליהם כאלו דרתי ביניהם וכבדוני לפי שמצות כיבוד אב ואם היא גורמת לכבוד המקום בעיני כל האומות שע״י זה יכבדוהו. והנה במאמר זה של עולא יש לדקדק דאיך אפשר לומר שהאומות מתחלה לא היו מודים בכבוד שמים משום הטענה שאמרנו לכבוד עצמו הוא דורש והא דבר זה שציוה שיזהרו בכבודו ולא ימירוהו באל אחר היה מן הראוי שלא [illegible] אף אם לא היה מצוה על כיבוד אב ואם והוא מטעם שאמר אנכי ה׳ אלהיך אשר הוצאתיך וכו׳ שדבר זה של יציאת מצרים הוא מפורסם אצל כל שבעים אומות וכיון שקבלו אלהותו ית׳ ביציאת מצרים וידעו כל העולם שאין אלוה בלתו א״כ ראוי הוא שיזהרו בכל הדברים שציוה להם שהם לא יהיה לך אלהים אחרים וכו׳ ולא תשא וכו׳ [illegible] שהאומות לא היו מסתפקים כלל [illegible] על כבוד שכבודו הוא דורש לבן ראוי שלא יהיו נזהרים בכבוד שמים [illegible] כיון שקבלו [illegible] ית׳ כל אותם החסדים והטובות [illegible] ודאי שהם ראוים לקבל כל המצות אשר יצוה [illegible] לא יהיו מחוייבים בכל [illegible] אבל כיון שאמר מצות כבד את אביך וכו׳ [illegible] בין ישראל בין [illegible] שכיון שאביו ואמו [illegible] ראוי הוא להזהר בכבודם [illegible] להם הדבר הזה שהוא טוב וישר אז למדו קו״ח לכבוד שמים [illegible] המאמרות הראשונות וק״ל. (עכ״ל מס׳ בגדי כהונה דרוש כ״ב) אנ״ל אפשר [illegible] לפי שיש לחקור בענין מצוה זו דכיבוד אב ואם מלך הכבוד ולו נאה הכבוד [illegible] אין ראוי לחלק כבוד [illegible] כבוד אב ואם מכבוד המקום [illegible] חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב [illegible] לתלמיד במקום הרב [illegible] את אביך ואת אמך כאשר צוך ה׳ אלהיך [illegible] מה הכוונה [illegible] כבד את אביך ואת אמך [illegible] כאשר צוך ה׳ אלהיך [illegible] דאין חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב [illegible] לכבודם.

וזהו כוונת בעה״ע דהנה אומות העולם עובדי ע״ז הם סיבבים [illegible]
ונעשים מקום דמנגדולת העבד גדולת האדון כנודע מאמר [illegible] לפי סברתם יאות
כשאמרנו אנכי ולא יהיה לך אלהים אחרים על פני דמשה משמיענו דהקב״ה דפליג
עליה ואמר כבוד לע״ז בפני מקום דאין חולקין כבוד לתלמיד בפני הרב [illegible]
הפך סברתם לכן אמרנו כי אין זה מכבוד האמת אלא לכבוד עצמו [illegible]
שרוצה שיהא כבודו נמשך מהם ולא ישני עבד לרבי אבל לפי האמת [illegible]
לחוק כבוד לעבד בפני רבו דהלכתא היא חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב [illegible]
לא הך מילתא שחולקו בגמ׳ בין היכא דפליג לה רביה [illegible] להיכא דלא פליג לה
אלא מ״מ דבכל גוונא חולקין לפי דמנגדולת העבד גדולת האדון נודעת אכ״י
כשאמרנו אתה דבור של כבד את אביך ואת אמך אז אמרו והודו לדיברות הראשונות
דודאי קפידא הוא דקפיד דהמוצא אמר תחילה לא יהיה לך אלהים אחרים על פני
דהאמת הוא דאין חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב היכא דלא פליג לה רביה
יקרא וכאן הרי ביוה בפירוש שלא לחלוק כבוד לשום ע״ז בעולם כלל [illegible] אפשר לומר
דכוונת שלא היה עמוש חכמי אשכנז ז״ל כאשם איסור הע״ז הוא לפי שבעשות
האדם פסל ומסכה ולא שאין כוונתו לשם הדבר ההוא בעצמו כי הוא [illegible]
יעבדהו ומעבדת. לא [illegible] אלא כוונתו של העובד היא לנדח [illegible] להיות פסל זה
מרכבה [illegible] להשרות עליו השר ההוא שבשמים להיות מוכן להשפיע עליו ומנו בו
ובדבר הזה הוא מתעב [illegible] כבדה לשר ההוא והוא
[illegible] חבירו והנה [illegible] בדבר זה לאמר [illegible] איסור בזה
לפי דרז״ל אין אדם אוסר דבר שאינו שלו [illegible] דרז״ל דהיכא דאית ליה שותפות
בהדיה יכול לאסור והאדם [illegible] בישובו של עולם [illegible] בהדיה
[illegible] תחת רגליו [illegible]
[illegible] דכל העולם הוא שלו ית׳ והוא ברא [illegible] הוא [illegible]
[illegible] של האדם [illegible]
[illegible]
[illegible] לא יהיה לך [illegible]
[illegible] אדם אוסר דבר שאינו של [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] הקב״ה [illegible]
דברים [illegible] ה׳ דברים [illegible] חלקו ית׳ [illegible] האדם [illegible]
[illegible]
[illegible] חלק יותר מאחיו [illegible] השנה כבוד של אב [illegible]
[illegible] אין זה אלא לפי [illegible] השותפות [illegible]
שאחד מן השותפין יש לו שני חלקים [illegible] של השותפות [illegible]
[illegible] בשנה [illegible]
[illegible] השותפות [illegible] מנה והאחר [illegible] מנה והאחר [illegible]
מנה [illegible] שותפות [illegible] אין [illegible] לפי [illegible]
אלא חולקין בשוה [illegible] בשוה הוא ית׳ [illegible]
אב ואם לכבודו חלק כחלק [illegible] השותפות [illegible]
[illegible] להיות חולקין בשוה [illegible]

המצות כיבוד כבד את אביך ואת אמך דיזרו והודו לדברות הראשונות שהם אנכי
לא יהיה לך כי הנה אמות נכון הדבר שיש להם כח. לאמור פמ"ל והמסכה דהו"ל מעתה
מהרת חברו ולגבי דרו"ל דאין אדם אוסר דבר שאינו שלו [illegible] להיות לבו כם
שותפות [illegible] יכולין לאסור יאף שאין האדם הוא מעט לגבי הקנית׳ כי רב הוא
השפע די שותף גמור יש לו דומיא דשותפות של אב ואם. אמנ׳ אמנם דכוונת
המצות שאמרו לכבוד שבתנו היא דורש הוא [illegible] חכמי אשכנז ז"ל דהנה
הא מצות [illegible] את ישראל לגמור אחרי רבים להטות כמש"ב באר פ׳ משפטים [illegible]
[illegible] את [illegible] אל כתוב בתורתכם אחרי רבים להטות ואנ"א אני הרבים מפני
מה אין אתם [illegible] ובעו וכי [illegible] להשיב להם על מענה זו כי [illegible]
[illegible] מצות כיבוד אב ואם כדאמרי׳ שבזמן שאדם מכבד
אביו ואמו אמר הקב"ה מעלה אני עליהם כאלו דרתי ביניהם נמצא דע"י כיבוד אוא
השכינה שורה [illegible] בארץ [illegible] וקי"ל כל קבוע כמחצה על מחצה דמי
לכן כששמעו [illegible] כיבוד כבד את אביך ואת אמך שע"ז הקב"ה בא ומשרה את
שכינתו [illegible] להיות [illegible] בקבע אז [illegible] והודו על אנכי ולא יהיה לך [illegible]
[illegible] לא תהיה [illegible] שהם חוזרים שהם הרוב כי כיון דהקב"ה משרה שכינתו [illegible]
ע"י כיבוד אוא הו"ל קבוע דכמחצה על מחצה דמי וקי"ל. נמצאת דמצות כיבוד אוא
היא מצוה חמורה עד מאד ואנ"א הנה כיון [illegible] מצוה הקלה מקום לבוא לומר
לא תקנו חז"ל לברך על מצוה זו כמו שתקנו לברך על כל מצות עשה שבתורה אשר
בא האדם לקיימם מברך עליהם עובר לעשייתן. והנה הרשב"א ז"ל בתשובה סי׳ י"ח
עמד על זה והשיב שהטעם הוא מפני שאין המצוה תלויה כולה ביד האדם העושה
אותה לבדו שאפשר שלא יתרצה בה חבירו ואפשר לו לעוקרה מטעם דהאב שמחל
על כבודו כבודו מחול וקי"ל כל מצוה דאפשר לעוקרה [illegible] דהשתא אמרי׳ [illegible]
מעוקרה כמאן דמעוקרה דמיא וכההיא דאמרי׳ בפ"ק כתובות דף מ׳ אמרינן
[illegible] נבי אנוסה [illegible] בה דבר ערוה או שאינה ראויה לבא בישראל [illegible]
[illegible] לקיימה [illegible] ולו תהיה לאשה אשה הראויה לו וצריך בעשה [illegible] עשה ולו תהיה
[illegible] נידחה לא דאינה ראויה לבא בישראל כגון ממזרות [illegible] היכא אמרי׳ אתי
[illegible] ודוחה לא אלא כגון מילה בצרעת דלא אפשר לקיומי לעשה דמילה אם לא
[illegible] יקוץ אותה אבל הכא אי אמרה האשה לא בעינא [illegible] לעשה
[illegible] אותה לומר אני רוצה בו [illegible] לעשה [illegible] היכי [illegible] לא תעשה
[illegible] במצות כיבוד אוא הו"ל [illegible] לעשה [illegible] כמי שעקר [illegible]
[illegible] על כבודו כבודו מחול [illegible] לעשה זה דקי"ל דהאב
[illegible] העושה אותה לכך לא תקנו לברך [illegible] שאין המצוה כולה
[illegible] שלא תקנו לברך על מצות כיבוד אוא כמו [illegible] ז"ל. אמנ׳ אפשר
[illegible] על המצוה הזאת לברך לא קבעו בה ברכה [illegible]
[illegible] קיים מצות כבודן של אב ואם [illegible]
[illegible] ברכות [illegible] לא [illegible]
[illegible] להיות [illegible]
[illegible] אותה [illegible] להיות [illegible]
[illegible] כבוד [illegible] מגדה [illegible] חכמים [illegible]
[illegible] מצוה זו [illegible] זוכה [illegible]
[illegible] ברכה לברך [illegible] לא [illegible]
[illegible] להיות זוכה לבא עד [illegible] על המצוה [illegible]
[illegible] ונכס [illegible]

רבותינו למדין מזה כמה החמירה התורה במצות כיבוד אב שחייב האדם
להתבטל ממלאכתו וילך לעשות כבוד אביו. ואמרו ז״ל עד כאשר צוה כן
ועוד שצריך לחזור על הפתחים כדי לפרנס עצמו אעפ״כ חייב לעמוד בכבודם
ואפי׳ במקום שצריך להכנס במקום סכנה בדרך ההוא אשר הוא הולך אשר
שולחים אותו אביו ואמו לשם חייב לשמוע אל דבריהם וילך וכמו שמצינו ביוסף
הצדיק כשא״ל יעקב אביו לך נא ראה את שלום אחיך ענה אותו בזריזות וא״ל הנני
מוכן ומזומן לעשות שליחותך ואעפ״י שהיה יודע באחיו שהם שונאים אותו שמא
יהרגוהו אעפ״כ הלך ולא עיכב. וכמו כן מצינו ביעקב אבינו כשבירך אותו יצחק
אביו ושלח אותו פדנה ארם לקחת לו משם אשה ששמע אל דבריו והלך מיד ואעפ״י
שהיה יודע שעשיו אחיו הוא אויב לו ושמא ירדוף אחריו ויהרגנו. בדרך והכה נפש
ועוד אשה לא נתירא משם ה׳ מבטחו והלך לקיים דברי אביו. ואפשר שזהו כוונת
הכתובים האמורים בסוף פ׳ תולדות. ויקרא יצחק אל יעקב ויברך אותו
ויצוהו ויאמר לו לא תקח אשה מבנות כנען קום לך פדנה ארם ביתה בתואל
אבי אמך וקח לך משם אשה מבנות לבן אחי אמך. ואל שדי יברך אותך ויפרך
וירבך וגו׳ וישלח יצחק את יעקב וילך פדנה ארם אל לבן בן בתואל וגו׳ וירא עשו
כי ברך יצחק את יעקב ושלח אותו פדנה ארם לקחת לו משם אשה בברכו אותו
ויצו עליו לאמר לא תקח אשה מבנות כנען. וישמע יעקב אל אביו ואל אמו
וילך פדנה ארם. וקשה דמאחר שכבר אמר וישלח יצחק את יעקב וילך פדנה
ארם למה חזר עוד לומר וישמע יעקב אל אביו ואל אמו וילך פדנה ארם.
ועוד שפסוק זה וירא עשו כי ברך יצחק את יעקב שהכניסו בין הדברים הוא
לכאורה אבל אינו מעלה. אמנם עפ״י האמור נראה שהוא הכתוב בא לספר
בשבחי יעקב אבינו ששמע לקול אביו ואמו אף במקום סכנה גדולה
והענין הוא דאם היה יצחק מברך את יעקב בהחבא בלא ידיעת עשו לא היה
זה שבח ליעקב ששמע בקול אביו ואמו ללכת לו משם כי בודאי אפשר שלא
ששמע לקולם והלך לו מפני היראה מעשו שאם ישב עם עשו שמא יעמוד עליו
עשו ויהרגנו ולבן ברח. אמנם מאחר שנודע לו לעשו כי יעקב בורח הולך
ושנאתו שתשלה חמתו בחפו על אשר ברכו יצחק אביו פעם שנית ואין ספק
שבבאת יעקב משם מיד יצא לרדוף אחריו להורגו ואדרבה אם היה יושב
יושב בבית אביו היתה לו הצלה שלא יהרגנו כי איך יצא בפני
אל פני יצחק אביו וכמו שמצינו שהוא היה אומר יקרבו ימי אבל אבי ואהרגה
את יעקב אחי אבל בדרך אין מי שיציל וכמעשה שהיה שמצינו שאלמלא
אחריו את אליפז בנו לרודפו להורגו ולא יכול מידו כי אם בחסדי ה׳ ונצול
ממנו כל ממונו אם כן זהו שבח הכתוב לאשמועינן דאף שידע יעקב כי עשו
הוא שבירך אותו יצחק ושלח אותו פדנה ארם והלך לאביו לא עזבה העצה
מזלות בן יקרני מכון בדרך ולא היה חייב לשמוע בקול אביו ואמו בדבר הזה
מאשר וישמע יעקב אל אביו ואל אמו וילך פדנה ארם א״כ הרי שבח גדול
מקיים דבריהם. וא״כ מה שאמר לסדר הכתובים הללו באופן אחר והוא במה שנדרש
עוד אומרו קום לך פדנה ארם וגו׳ וקח לך משם אשה דתיבות פדנה ארם
ונבנת משם הם מיותרות ובבראשית ר״ל קום לך בחתה בתואל וקח לך אשה
מבנות לבן וגו׳ אחרי יעקב. ויש לדעת מי הוא לבן שני ובכליה לזה כי רבקה
אמרה לו קום ברח לך אל לבן אחי. קרנה וכו׳ ובפה למה הוצרך לומר לו
פדנה ארם. ויצא ממנו וישמע יעקב אל אביו ואל אמו ולא אמרו מה קודם בענין
שהיה תמיד לעבודת הבורא. ואפשר לומר שהוא בהקדים מה שהיה אחרת
מאמרו שלא ממנו שבא על ידך שמע יעקב אל אביו במקום שיסורה כי

הוא ציוה לו לצאת מא"י לח"ל והרי בזה צוהו לעבור על דברי תורה קי"ל שאין לאו
לשמוע בקול אביו ואמו. לפי שהוא ואביו חייבים בכבוד הבורא ולקיים את מצותיו
ודברי הרב ודברי התלמיד דברי הרב שומעים וכמ"ש רש"י פ' קדושים בפסוק ואת
שבתותי תשמורו סמך שמירת שבת למורא אב ואם לומר אע"פ שהזהרתיך על
מורא אב ואם אם יאמר לך חלל את השבת אל תשמע לו וכן בשאר כל המצות
וא"כ איך יעקב שמע אל אביו בזה · והנה הם תירצו בזה ג' תירוצים הא' הוא דהיכא
שהוא בורח מפני הרודף אותו להורגו מותר לצאת מא"י לח"ל כמ"ש לו רבקה הנה
עשו אחיך מתנחם לך להרגך · והב' הוא לפי שיצא על מנת לחזור כמ"ש לו רבקה
ושלחתי ולקחתיך משם ולא אסרו לצאת לח"ל אלא אם אין דעתו לחזור. לכן יעקב
מאחר שהיה דעתו לחזור אין כאן איסור · והג' הוא דלישא אשה מותר לצאת לח"ל
אם לא מצא בא"י אשה ההוגנת לו · והנה אף לפי תירוצים אלו מ"מ אכתי לא
פלט יעקב מאיסורא דאי משום לפי שהיה בורח מפני עשו אחיו הרי היה
אפשר לו ליטמן עם בעיר בבית מדרשו של שם ועבר וכמ"ש רז"ל י"ד שנה נטמן
בבית שם ועבר וא"כ שם היה לו ליטמן ולא היה פחד עשו לנגד עיניו · ואי משום לפי שהיה
הולך לישא אשה אף טעם זה אין מובן דאי משום איסורא שה"ל לשלוח שלוחו לבית בתואל
ויביא לו אשה אל מכון שבתו לא"י כמו שעשה אברהם ששלח את עבדו והביא רבקה
ליצחק ולכן גם הטעם שאמרו שהלך ע"מ לחזור אינו לפי שלא התירו לילך אם הוא
ע"מ לחזור אלא היכא דיש צורך גדול באותה הליכה כגון היכא דלא אפשר בלאו הכי
אבל לצאת בלי צורך פשיטא דאסור וא"כ הכא יעקב מה צורך גדול היה לו לצאת
לח"ל אי משום שנתיירא מעשו הא אמרן שהיה אפשר לו לישב בבית מדרשו של
שם ועבר ואי משום לישא אשה הא אפשר לו לשלוח שליח ולהביאה לו ולמה הלך הוא
בעצמו אפי' ע"מ לחזור וא"כ הקושיא במקומה עומדת למה שמע יעקב בקול
אביו ואמו לעבור על דת ויצא מא"י לח"ל חנם וכן לא יעשה · אמנם אפשר לתרץ
שלא יכול ליעקב להשתעבד איסורא ... אביו ... לעבור על דת ובפרט יברך אביו פשיטא
[illegible] בשלשה דרכים אשה נקנית והטעם הוא דגרסי' בפ"ק דקידושין דף ח' ...
בכסף ובשטר ובביאה כמ"ש ... ובשלשה לה"ל בג' [illegible] נוהגין דייבת
[illegible] והדרכה ליכנס בה בטהרה ע"י שידה חיבה ומגדל
בכסף ובשבועות כמ"ש ... בפרוזדורי ירושלים · ואמר בגמ' חייבת
דוד שלא היו כל ישראל ... קסבר כיבוש יחיד שמיה כיבוש ופרש"י כיבוש יחיד
לצורך כל ישראל ... קודם שנעשה ... אבל דוד לא כבש אלא לצרכו ... ובגבולה
בסורית כקונה ... ירושלים ... הלכתא הך שבת ... והקונה שדה
... שיבוא ... לא ... לגזור רבנן ופרש"י משום ... לבני אבות ...
ומנה ... ידוע שהיא ארץ ... ואכם ... לבני ... ישראל בה
... כיבוש יחיד שמיה כיבוש ... בשם ...
... מהר"י קורקוס ז"ל ... ונראה לי ... יש ... כל
כל ... בח"ל ... לו ... יש ... אלא ... בזמן
דאמרינן ... לה ג' דרכים ... במי שדר בסוריה ... בגמ'
... ח"ל ... היה ... לו ... כח"ל ... מא"י ...
... לכל דבר ... חייבת ...
... ז"ל ... ונראה ...
מלה · ... הוא ... קדושת ... בח"ל ...
... ... ארץ ... עיקר מצות התורה

1770

בהם בארץ הם עד כי כמה מצות אין נוהגות כלל אלא בארץ עכ"ד הנה לפי
הטעם השני של הרשב"א נמצא בעיין דכיון דבסוריא נוהגות בה כל המצות
שבתורה הרי היא כא"י גם לדבר הזה דמי שדר בה לא אמרי' בו הרי הוא כמי
שאין לו אלוה אלא הרי הוא כדר בא"י וכ"כ בתשובות בס' שער השמים בשער
הנשים משם מהרד"ב ז"ל וא"כ פדנה ארם דהיינו ארם נהרים וארם צובה היא
סוריא היה דינה בימי האבות כדין א"י למ"ד כיבוש יחיד שמיה כיבוש דכתו
דא"י באה קדושתה אחר מפני היותה כיבוש רבים ונתקדשת בימי האבות
בקדושתה משום שעתידה להתקדש אחר הנ"ל סוריא נ"כ למ"ד כיבוש יחיד שמיה
כיבוש חלה קדושתה למפרע בימי האבות מפני שעתידה להתקדש אחר'
ולזוקי כוונת הכתובים דהנה רבקה אמרה ליעקב קום ברח לך אל לבן אחי חרנה
וישבת עמו ימים אחדים וכו' ושלחתי ולקחתיך משם כי היא היתה סוברת
דפדן ארם שהיא סוריא אין קדושתה כא"י משום שהיתה סוברת כמ"ד כיבוש יחיד
לא שמיה כיבוש ולבן פתחה לו פתח להיתר ליעקב ע"ה הנה אתה מותר לך
לצאת לח"ל מתרי טעמי חדא דאתנים דקהלה פטריה ובורח שאתה ועוד דעל
מנת לחזור מותר לצאת ' אמנם יצחק אבינו דיה אחרת אתו והוא ס"ל דפדן
ארם שהיא סוריא היא מקודשת כא"י לפי דס"ל כמ"ד כיבוש יחיד שמיה כיבוש וא"כ
אין איסור בדבר לצאת מא"י לסוריא ולכן אמר ליעקב קום לך פדנה ארם וקח לך
משם אשה כו' משום דהליכתך היא לפדנה ארם המקודשת כא"י לכן אני אומר
לך שתלך אתה בעצמך לקחת אשה משם משם דייקא שהרי היא בקדושתה מעתה
שאלו לא היתה הליכתך לשם לא הייתי מתיר לך לצאת לח"ל לישא אשה שהרי אפשר
זה ע"י שליח ולפי שהיה יעקב מתיירא לצאת לשם מתרי טעמי חדא דכסברי' ח"ל
אין בהם סימן ברכה כמש"ה חז"ל ' ועוד שני שאם יצא לח"ל יצא מרשותו הנה מדה
כנגד מדה לא יתן לו הקב"ה חלק בארץ לעשיו וכל זרעו ירשו אותה על דבר אשר לא
יצא מרשותו לכן א"ל יצחק עשה זה שאני אומר לך שתלך פדנה ארם שקדושתה
היא כא"י אל תירא משני דב' שהללו כי בודאי א"ל שדי יברך אותך וכו' ויירשה
שהרי נכנסת לא"י מעידנו וגם ' לך את ברכת אברהם לך ולזרעך אתך לרשת לך
ויירשה את הארץ מגוריך וכו' ולא לעשיו דהרי לא יצאת לח"ל דאף פד' ארם היא
א"י ' אמנם יעקב אבינו לא כן ידמה דהוא היה ס"ל כמ"ד כיבוש יחיד לא שמיה
כיבוש ופדנה ארם שהיא סוריא ח"ל מיקרייא כאמר הוכח סוף שהרי מצינו
שנשא שתי אחיות ונראה מי התיר לו לנשאם אלא ודאי ס"ל כמ"ש הרמב"ן ז"ל בפ'
אחרי מות שלא נצטוו האבות לקיים המצות אלא בהיותם בארץ כי הקב"ה נחלה
אלהי הארץ נשם המצות והעוברות מצויים אבל בח"ל שהנהגתה היא ע"י השרים
אין המצות נוהגות שם עכ"ל ' ודאי אמרי' דס"ל דכיבוש יחיד שמיה כיבוש והרי
היא כקדושת א"י א"כ איך נשא שתי אחיות שם אלא ודאי דס"ל דכיבוש יחיד לא
שמיה כיבוש הא קמן שבאמר יעקב דעתו בפירוש שהיה ס"ל דפדנה ארם היא
מיקריא הפך דעת יצחק אבינו ' והנה יעקב אבינו ראוי להמיר על יצחק אביו
כפירוש דתנן בפ"ק דקידושין איזהו מורא לא סותר את דבריו ולא מכריעו וכו'
ופירש"י אם היה אביו וחכם אחר חולקים בדבר הלכה לא יאמר נראין לי דברי
פלוני עכ"ל וא"כ הכא תקשייהו שיבי' ולא יוכל יעקב לשנות על דב' להם יאמר
הלכתא היא דסוריא היא ח"ל א"כ הרי זה סותר דברי אביו ודס"ל שהיא א"י ' ואם
יאמר אשה נראין בעיניך דברי מ"ד כיבוש יחיד שמיה כיבוש אבל לי נראין
שקר דברי מ"ד דכיבוש יחיד לא שמיה כיבוש א"כ הרי זה מכריע דבריו ' לכן
הנה עשה יעקב אבינו כפלך השתיקה לקיים מצות כיבוד אב ואם שביותה על
שתורה נישבענו אל אביו ואם כלדעתו לא ירד אביו לעומקה של הלכה ' וכי תימא
שאין יש מקום לעמוד על יעקב על דבר זה דהא קי"ל דבמקום מצוה אין

חכמה ואין עצה ואין תבונה לנגד ה' ואין חולקין כבוד לרב ומותר להחזיק עמו כדי לאפרושי מאיסורא א"כ היכי שתיק יעקב ולא חלק על אביו ולא הכתוב עוד דגם שמע אל אמו שאמרה לו כתה ההיתר שמותר לו לצאת לח"ל ויעקב טעמים אי דטעם דבור הוא אי מטעם דיוצא ע"מ לחזור מותר והנה הודיע לה בטעם אחד אלא דטעם דבכל חד בחנפי נפשיה איננו כדאי לכן אמרה לו תרוייהו והשתא הוא דאמרי' בפ"ק דע"ז דף י"ג דלישא אשה מותר לצאת לח"ל והקשו התוס' מהא דאמרי' בסוף כתובות ההוא גברא דנפלה ליה יבמה בי חוזאה אתא לקמיה דר' חנינא א"ל מהו למיחת ליבמה א"ל אחיו נשא כותית ומת בריך המקום שהרגו והוא ירד אחריו הרי דלא לישא אשה אסור לצאת מא"י לח"ל ותירצו דהיינו מטעם דההוא גברא לא היה דעתו לחזור אבל הא דאמרי' דלישא אשה מותר לצאת מיירי בדעתו לחזור יעו"ש ולכן רבקה מתחלה אמרה ליעקב טעם ראשון שיברח מפני עשו אחיו דהוי כמציל מן הגוים אך טעם זה איננו כדאי כדי לצאת לח"ל מטעם שהיה אפשר לו להטמין בבית מדרשו של שם ועבר לכך אמרה לו עוד טעם שני דהיינו ע"מ לחזור מותר לצאת וגם טעם זה לבדיה איננו שוה ליעקב לפי דלא אשכחן שמותר לצאת לח"ל ע"מ לחזור חנם בלי שום סיבה. אבל מאחר שצוה לו אביו כבר וקר לך מטעם אשה בהצטרף ביחד זה של אביו עם שני הטעמים של אמו אז הרי זה [illegible] אביו בזה וגם מצוה [illegible] ישראל אל אביו דהיינו מטעם שכיון [illegible] אשה מטעם שהיא לפי סברת יצחק וקשה שהרי לישראל [illegible] כמ"ש לעיל ולמה שמע לאביו ולא הכתוב עוד ואל אמו שאמרה לו ושלחתי ולקחתיך משם [illegible] דברי [illegible] אז אין איסור בדבר [illegible] שהרי היה יכול להביא את האשה ע"י שליח [illegible] איסורא לא היה יכול לעבור את דברי אביו [illegible] מחויב לשמוע בקול אביו [illegible] לישא אשה [illegible] דברי אביו להוד כיון שלא [illegible] מטעם וגם יעקב היה ירא שלא יתקע עם בבית לבן כי [illegible] היה את לבן הארמי כאשר היה הדבר באמת שלא היה מניחו לצאת עד שיצא בהחבא [illegible] שהיה בעזרו היה נשאר עם הוא וכל אשר לו ובודאי שלא היה שומע בקול אביו לעבור על דת וכן אמו הטעם שהבטיחתו על המזרה כמ"ש ושלחתי ולקחתיך משם הרי טעם לבדיה איננו מספיק כמ"ש דלא אשכחן שמותר לצאת ע"מ לחזור חנם בלי שום סיבה אבל בהצטרף שניהם יחד ציווי אביו וגם הבטחת אמו אז הוא מצווה לקיים דברי אביו ואמו וזהו וישמע יעקב אל אביו ואל אמו תרוייהו דוקא לפי דכל חד בחנפי נפשיה לא היה מצווה לשמוע [illegible] ואמר עוד וילך פדנה ארם קשה דתיבת פדנה ארם מיותרת דכבר אמר וישלח [illegible] יעקב וילך פדנה ארם. ונראה דבא הכתוב לאשמועינן בזה דדוקא על ההליכה לשם שמע לאביו ואמו על ענין פסק דין שפסק אביו [illegible] היא כמ"ש [illegible] יחיד שמיה [illegible] בזה לא שמע אליו [illegible] יעקב ללבן מה את [illegible] תרין [illegible] אחיות [illegible] דברי אביו [illegible] הוא דכתב [illegible] משמע [illegible] יבין למתור [illegible] בניו מותר [illegible] לפדנה ארם אבל לא [illegible] יחיד שמיה [illegible] לשמוע בקול [illegible] היה שלא [illegible] האחיות.

177

ובזה נבין מז"ל בב"ר עה בפ' תולדות וז"ל וישמע יעקב אל אביו ואל אמו הה"ד כל
דרך איש ישר בעיניו ושומע לעצה חכם כל דרך איש ישר בעיניו זה שמשון
שאמר לאביו אותה קח לי כי היא ישרה בעיני ושומע לעצה חכם זה יעקב וישמע יעקב
אל אביו ואל אמו עכ"ל דקשה מה ענין שמשון אצל יעקב · ועוד דלשמוע איש בקול אביו
ואמו אינו צריך חכמה יתירה שהרי מקרא מלא כתיב איש אמו ואביו תיראו וגם הסברא
נותנת שחייב האדם להשמע לאבותיו ולקיים ככל היוצא מפיהם וזה ידוע לכל · אך עפ"י
האמור ניחא דהנה יעקב ה"ל מקום לפטור עצמו שלא לשמוע בקול אביו
ואמו במה שאמרו לו לכת פדנה ארם מטעם דלמברחתו היא ח"ל אלא שהוא בחכמת
תורתו צדד כמה צדדים על שקיים מצותם וכמו שביארנו וזהש"ה וישמע יעקב אל
אביו וקשה עלמה שמע לו והא לכוס דיהיעא נראה דלא היה חייב לשמוע כו' לא ובאת
לח"ל ולזה תירץ בעה"מ ואמר הה"ד כל דרך איש ישר וכו' ר"ל בא וראה כמה גבהו
דרכי יעקב מדרכי שמשון שהרי שמשון כשרצה לקחת לו אשה מבנות פלשתים אף
שהוכיחו אביו וא"ל האין בבנות אחיך ובכל עמי אשה כי אתה הולך לקחת לך אשה
מפלשתים הערלים עכ"ז לא שמע אל דבריו אף שהדבר פשוט ועבר על מימרא [illegible]
דלחתנא ועל דברי אביו ואמר לו אותה קח לי כי היא ישרה בעיני ומתר דברי אביו
בלי שום טעם · אבל יעקב אע"פ שהיתה לו טענה לפטור ולהכריע את דברי אביו באמור
אליו שנראין דברי האומרים דכיבוש יחיד לא שמיה כיבוש מ"מ בהיותו חכם עשה כמה
צדדים ולא עשה כן ושמע לנצבתם של אביו ואמו מאהבת חכמתו · ובזה יובן מז"ל
בב"ר פ' ויצא וז"ל והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך רבנן אמרי על הכל
השיבו ועל הפרנסה לא השיבו אם יהיה אלהים עמדי א"ל הנה אנכי עמך ושמרני
בדרך הזה אשר אנכי הולך א"ל ושמרתיך בכל אשר תלך ושבתי בשלום אל בית אבי
א"ל והשיבותיך אל האדמה הזאת ועל הפרנסה לא השיבו · אמר רבי איסי אף על הפרנסה
השיבו שנא' כי לא אעזבך אין עזיבה אלא פרנסה היך מה דאת אמר ולא ראיתי צדיק
נעזב וזרעו מבקש לחם עכ"ל · ויש לדעת במאי פליגי רבנן ור' איסי · ועוד הקשה
מהרש"א יפה ז"ל דלרבנן למה מנע ממנו הפרנסה שהיא עיקר הכל דאם אין קמח אין
תורה וכו' שהיא בכלל והנה אנכי עמך כי מעתה יש יצחו ודאי דלא יחסר לחמו ומה
קשה למה לא השיבו בפירוש כמו שהשיבו על שאר דברים שאל · ואחרונים עפ"י האמור
יבא הכל לכלל ישוב והענין הוא דרבנן סברי דמוריא היא ח"ל דכיבוש יחיד
לא שמיה כיבוש וא"כ היא תחת יד הגוים ופרנסתה נ"כ היא ע"י השרים ההם ונמצא הרב
שעי שרים גם וז"ל הנה ידוע דכשהיו ישראל שרויים על אדמתם היה אומר להם להיות
דעובדי ח"ל לפי שהם מושפעים השרים אשר חלק ה' לעמים ולבן חז"ל ישראל שבח"ל שובדי
ע"ז בטהרה הם כלו' כלא מתכוין עכ"ל · ומשו"ה הכא לא השיבו הרבה לעורר על
הפרנסה שהרי הפרנסה צריכה לבא לו מאן ע"י השרים ולא על ידו ית' כי א"י דוקא היא
שמתפרנסת ע"י הקב"ה כי הוא דורש אותה תמיד ועיני ה' בה מראשית וכו' · ור' איסי סבר דכיבוש
יחיד שמיה כיבוש ועדין ארם היא א"י ונזונת על ידו ית' ולזה אף על הפרנסה
השיבו · וזוהי כוונת הכתוב אם יהיה אלהים עמדי ושמרני בדרך הזה אשר אנכי
הולך ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש · ושבתי בשלום אל בית אבי והיה ה' לי
לאלהים · דהכוונה בזה עפ"ד דכוונתו היא דיעקב הכי קאמר אם יהיה אלהים עמדי
ושמרני בדרך הזה אשר אנכי הולך דהיינו למוריא בחנה יבחן אבל אם היא חשובה
כא"י הוא אם נתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש דהיינו שישיבני על הפרנסה אז אדע
כי והיה ה' לי לאלהים דייקא כי גם עדן ארם הרי היא חשובה א"י וכל הדר בה נ"כ דומה
כמי שיש לו אלוה מאחר שהוא ניזון על ידו ית' וזהש"ה והיה ה' לי לאלהים · (ועיין דברי
שלמה פ' תולדות) · אך עדין קשה אומרו לחם לאכול ובגד ללבוש דתיבת לאכול
ותיבת ללבוש מיותרים דמה יבור הו"ל ונתן לי לחם ובגד וידוע הוא דהלחם הוא
לאכול והבגד הוא ללבוש · ונלע"ד לתרץ מה שהקשה ז"ל בס' [illegible] שכתבו
דכוונת יעקב במאמרו לאכול וללבוש היא שיהיה מתקבל לו ה' שלא תהיה הנתינה
שיתן לו בדרך נס והנאתו [illegible]
[illegible]
[illegible] יעקב שיתן לו לחם [illegible] לא יהיה בדרך נס אלא

בדרך

בדרך שבע כדי שאוכל לאכול ממנו שאם יהיה בדרך גם אז אסור לי לאכול
ממנו. וכן הבגד יהיה באופן שיהיה מותר לי ללבוש אותו. ואם יהיה בדרך גם אז
אסור לי ללובשו לפי שאסור ליהנות ממעשה נסים כמ״ש עכת״ד ז״ל. ובזה יובן הכתוב
שאחר זה שאמר והאבן הזאת אשר שמתי מצבה יהיה בית אלהים וכל
אשר תתן לי עשר אעשרנו לך. שהכוונה היא עפ״י מ״ש הרב ידי משה במדרש חזית
על עובדא דר׳ חנינא בן דוסא שנתנדב להעלות אבן אחת לירושלים ולא מצא מי
להעלות אותה לו לירושלים עד שבאו מה״ש ונדמו לו כדמות בני אדם ואמרו לו
אם תתן לנו חמש סלעים אנחנו מעלין אבנך לירושלים ובלבד שתתן את ידך
עמנו נתן ידו עמהם ונמצאו עומדים בירושלים ביקש אותם לתת להם שכרן ולא
מצאן בא ושאל הדבר לחכמים ואמרו לו רבי דומה לנו שמה״ש העלו את אבנך
לירושלים מיד נתן לחכמים אותן חמש סלעים שהיה רוצה ליתן למלאכים עכ״ד.
והקשה הרב ז״ל ולמאי לא לקח מאותן מעות עולה או שלמים ויקריבם קרבן אוה״ל
לשבבם לעצמו. ותירץ דכיון דזה היה מעשה נסים לכן לא רצה ליהנות מהם
ולשבבן לעצמו ולכן לא רצה גם להקריב מהם קרבן דכיון שהם אסורים להדיוט
אסורים גם לגבוה דהא ממשקה ישראל כתיב מן המותר לישראל יעוש״. אם כן
ישרב אם יהיה אלהים עמדי וכו׳ ונתן לי לחם ובתנאי שיהיה דבר המותר לאכול ולא
יהיה בדרך נס דאז אסור לאכול אותו וכן ובגד שיהיה מותר ללבוש באופן שיהיה
ממון שלי שאוכל ליהנות ממנו לכן אף אני זאת אעשה והאבן הזאת אשר שמתי
מצבה יהיה בית אלהים וגם כל אשר תתן לי עשר אעשרנו לך שאוכל להפריש ממנו
ההוא תרומות ומעשרות ובקר וצאן לקרבן כי כיון שהוא ממון שלי שנתת לי בדרך
טבע לאתפוקי אם יהיה בדרך נס אז לא אוכל להפריש ממנו תרומות ומעשרות או
קרבנות דכיון שאין אני יכול ליהנות ממנו הנ״ל אסור להקריב ממנו לגבוה שהרי
ממשקה ישראל כתיב מן המותר לישראל וק״ל. (תשו׳ ידיד ה׳ להרב מהר״ד ידידיה תשבי
זלה״ה) ובזה יובנו הכתובים האמורים בפ׳ חיי שרה ואשביעך בה׳ אלהי השמים
ואלהי הארץ אשר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני וכו׳ כי אל ארצי ואל
מולדתי תלך ולקחת אשה לבני ליצחק. ויאמר אליו העבד אולי לא תאבה האשה
ללכת אחרי אל הארץ הזאת ההשב אשיב את בנך אל הארץ אשר יצאת משם.
ויאמר אליו אברהם השמר לך פן תשיב את בני שמה. ה׳ אלהי השמים אשר
לקחני מבית אבי ומארץ מולדתי ואשר דבר לי ואשר נשבע לי לאמר לזרעך אתן
את הארץ הזאת הוא ישלח מלאכו לפניך ולקחת אשה לבני משם. ואם לא תאבה
האשה ללכת אחריך ונקית משבועתי זאת רק את בני לא תשב שמה. ופירש״י מבית
אבי מחרן ומארץ מולדתי מאור כשדים ואשר נשבע לי בין הבתרים רק את בני רק
מיעוט הוא בני איני חוזר אבל יעקב בן בני סופו לחזור עכ״ד. ויש לדעת למה הוצרך
אברהם להאריך כל כך לאמר לאליעזר ה׳ אשר לקחני מבית אבי מחרן ומארץ
מולדתי מאור כשדים ואשר נשבע לי בין הבתרים בקיצור הי״ל לאליעזר ה׳ אלהי
השמים הוא ישלח מלאכו לפניך וכו׳ דמלה בורך בהודעת דברים אלו. ועוד מה שאמר
אליעזר ההשב אשיב את בנך אל הארץ אשר יצאת משם תשבת משם היא יתירה וכן
מש״ה אברהם רק את בני לא תשב שמה תשבת שמה נ״ב יתירה. ועוד מש״ה רש״י אבל
בן בני סופו לחזור מה הלשון ואשמעית סופו לחזור בקיצור נמצא אבל בן בני יחזור
מאי סופו. אמנם עפ״ה האמור הי׳ כי אם שהיא מבית חשיבא כאלו לא נחה
והענין הוא כי אליעזר הוה ס״ל כי ארץ אדם חשיבא כאלו לא נחה
טבוש ולכן כשהשביעו את אברהם שלא לאשאל בה׳ וכו׳ אשר לא תקח אשה
מבנות הכנעני כי אם אל ארצי ואל מולדתי תלך ולקחת אתה אשה לבני ליצחק
אבל יצחק לא ילך לשם דהא בשבעתו מן אמר אליו ואם לא תאבה האשה ללכת אחרי
ההשב אשיב את בנך אל הארץ אשר יצאת משם משם שייקח להיינו מחרן שהרי
היא ח״ל ישראל תחשב ויכול בנך ללכת לשם. ולכן לא אברהם להוכיח לו
באמת כי ארץ אדם מוכה לארץ תחשב לפי דכיבוש יחיד לאו שמיה כיבוש כי בן הוה
ס״ל לאברהם וכיון שבן יצחק שהוא עולה תמימה היה יכול לילך לשם ואל תאמר
אליו אברהם השמר לך פן תשיב את בני שמה שמה דייקא דס״ל מפני שמה לארץ לא

178

תשיב אותו משום שגם היא ח"ל תחשב ותדע זה שהוא אמת שהרי ה' אלהי
השמים אשר לקחני מבית אבי מחרן ומארץ מולדתי מאור כשדים ואמר לי לך לך
מארצך וממולדתך דהיינו מחרן ומאור כשדים ואם איתא כסברתך שחרן א"י
תחשב כי כיבוש יחיד שמיה כיבוש למה אמר לי לך לך מארצך וכו' אל הארץ אשר
אראך והלא גם ארצי שהייתי יושב בה א"י היא. אלא ודאי ש"מ דהאמת הוא דכיבוש
יחיד לאו שמיה כיבוש וא"כ חרן היא ח"ל. ועוד ראיה לזה שהרי ואשר נשבע לי בין
הבתרים לזרעך אתן את הארץ הזאת ואם איתא שגם חרן גם היא א"י תחשב למה
לא נשבע הקב"ה לאמר לי גם בחרן לזרעך אתן את הארץ הזאת אלא ודאי ש"מ
דלכך נשבע לי בבין הבתרים ואמר לזרעך אתן את הארץ הזאת הוא למעוטי בית אבי
שהיא חרן שהיא ח"ל וא"כ השמר לך פן תשיב את בני שהוא עולה תמימה אלא בשכבה
כי הוא ישלח מלאכו לפניך ולקחת אשה לבני אתה משם אבל הוא לא ילך לשם אפילו
אם לא תאבה האשה ללכת אחריך ונקית משבועתי זאת רק את בני לא תשב שמה
דייקא ולכן דייק רש"י וכתב רק מיעוט הוא בני אינו חוזר שהוא עולה אבל יעקב בן בני
סופו שחוזר לא ירצה לשמוע לאביו ללכת לחרן מפני שהוא ח"ל נ"כ כסברתי
דחרן היא ח"ל אבל מ"מ ס"פ דייקא לחזור כי לבסוף על ידי שליח קבלת אביו ועשו
קבלת אמו והאמור לעיל הלך ילך לשם מאחר שהולך לשאת אשה וגם היה דעתו לחזור
ולא לשבת שם לעולם וק"ל. (תם דברי שלמה) ״ ובענין לי למדין מכל האמור כמה
צריך האדם להשתדל במצות כיבוד אב ואם לעשות כדרין ושאר כדרין כי שלא
יש"ל מדבריהם מכל אשר יאמרו לו לעשות וכמו שהוכחנו מיעקב אבינו. וזאת היתה
לי כי דחקתי עצמי לעמוד היום בתוך קהל ועדה אף כי בשל בעוני סוי ועצמו עשו
כי נהייתי ונחלתי עד אין כח בי מ"מ מפני חומר המצוה לא יכולתי להתעלם מלבאר
ידי חובתי לכן אמרתי הנה באתי לעשות נחת רוח לנערתי אמי הכ"מ לעמוד ללוות
רוחה ונשמתה היום הזה בדברי תורה ולמען ואומר הנה די"ה שאין האדם יכול להשיג
שלימות הנפש כי לזכות לחיי עוה"ב אלא ע"י קיום המצות והנה אי אפשר לו לאדם
לקיים המצות כתקנן וכהלכתן אם לא ע"י התלמוד שלמוד מקודם וכתש"ח ז"ל בפ"ק
דקידושין תלמוד גדול שהוא מביא לידי מעשה ויש אמר התנא ולא עם הארץ חסיד
וא"כ לפי"ז יש לנו לחקור מאחר שהאשה אינה מצווה על כמה מצות שהזמן גרמא
דקי"ל שהנשים פטורות מהם ועוד שא"א פטורה מתלמוד תורה שהוא שקול כנגד כל
המצות כדאמרי' בפ"ק דקידושין וז"ל ת"ר מנלן דלא מיחייבא למילף נפשה דכתיב
ולמדתם אותם וקרינן ולמדתם כל שאחרים מצווין ללמדו מצווה ללמוד את עצמו
וכל שאין אחרים מצווין ללמדו אינו מצווה ללמוד את עצמו ומנין שאין אחרים מצ' לי'
דכתיב ולמדתם אותם את בניכם ולא בנותיכם עכ"ל. וכן פסק
הרמב"ם ז"ל בה' ת"ת וז"ל נשים ועבדים וקטנים פטורים מת"ת עכ"ל. וא"כ כיון שאין האשה
חייבת בתלמוד תורה שהוא עיקר שלימות האדם נמצא שאינה זוכה לחיים נצחיים
לעוה"ב ואינה משגת שלימותה. ולהסביר לי שהענין הוא במש"ה הרב העיקרים מאמר
ג' פ' כ"ט שמחבר אם התורה היא נותנת שלימות בכללה או אם לא בחלקיה
לפי שיש פנים לומר שהשלמות התורה הוא תלוי בכללה ולא בחלקיה לפי שאם היה
מספיק חלק ממנה להקנות שלימות האדם א"כ למה יעמיס הקב"ה עלינו ריבוי מצות
כי דבר שאפשר שיעשה האדם בפעולה אחת אין אם יעשה בה שנתו פעולות רבות
נראה שאם לפעולה הפעולות ההם. יש פנים לומר הפך זה ששלימות התורה הוא
אפי' בחלקיה לפי שאם אין התורה משלמת האדם כי אם בכללה א"כ אין לך אדם קונה
שלימותו כי אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא ונמצא שם בענין זה והכלל
תועלה מדבריו הוא שהתורה היא נותנת שלימות בחלקיה ונמה שהרבה הקב"ה מצות
הוא על צד היתר טוב כדי שעל ידי מלאכה רבים יזכו ותהיה הרבה שישיג על ידם
שלימותו כדי להקל מעליו דרך השגת שלימותו באופן שלא ימנע מקץ מי שלא
ישיג שלימות נפשו. וזהו שאמרו ז"ל במשנה רצה הקב"ה לזכות את ישראל
לפיכך הרבה להם תורה ומצות ואם באמת הוי כל המצות כולם הכרחיים להשגת

השלמות אכ"ב תרבה ריבויים היה חובה להם לשראל ולא רצון אלא ובלי השלמות הנה
שבעשות האדם מצוה אחת כתקנה לגם שתים זוכה בה לחיי עוה"ב וריבוי המצות
שהרבה להם הוא כדי להיות להם הכנה בדרכים מתחלפים מינים ממינים שונים לריים
אין מצוה מהן שיכול להקל מעל האדם השגת השלמות · וכן נראה נ"ב מפשט המשנה
בפרק קידושין כל העושה מצוה אחת מטיבין לו ומאריכין לו ימיו ונוחל את הארץ
ופירשו נוחל את הארץ חיי עוה"ב עכ"ל · ועוד אפשר להביא ראיה לדבר הזה ממש"ח ז"ל
במדר פ' כי תבא וז"ל אורח חיים פן תפלס נעו מעגלותיה לא תדע מהו אורח חיים
פן תפלס א"ר אבין בר כהנא אמר הקב"ה לא תהא יושב ומשקל במצותיה של תורה
כענין שנא' ושקל בפלס הרים לא תהא אומר הואיל והמצוה הזאת גדולה אני עושה
אותה ששכרה מרובה ומצוה זו הואיל והיא קלה איני עושה אותה מה עשה הקב"ה
לא גלה לבריות מהו מתן שכרה של כל מצוה ומצוה כדי שיעשו כל המצות בתום
מנין שנא' נעו מעגלותיה לא תדע משל למה"ד למלך ששכר לו פועלים והכניס
אותן לתוך פרדסו סתם ולא גלה להם מהו שכרו של פרדס שלא יניחו דבר ששכרו
מועט וילכו ויעשו דבר ששכרו מרובה בערב קרא לכל אחד וא' א"ל תחת איזה
אילן עשית א"ל תחת זה א"ל פלפל הוא שכרו זהוב אחד קרא לאחר א"ל תחת איזה אילן
עשית א"ל תחת זה א"ל פרח לבן הוא שכרו חצי זהוב קרא לאחר א"ל תחת איזה אילן
עשית א"ל תחת זה א"ל זית הוא שכרו מאתים זוז אמרו לו לא היית צריך להודיענו
איזה אילן שכרו מרובה כדי שנעשה תחתיו אמר להם המלך אילו הודעתי לכם
היאך היה כל פרדסי נעשה · כך לא גלה הקב"ה מתן שכרן של מצות חוץ משתי
מצות החמורה שבחמורות והקלה שבקלות כיבוד אב ואם חמורה שבחמורות
ומתן שכרה הוא אריכות ימים שנא' כבד את אביך ואת אמך למען יאריכון ימיך
והקלה שבקלות שלוח הקן ומתן שכרה הוא אריכות ימים שנא' שלח תשלח את האם
ואת הבנים תקח לך למען ייטב לך והארכת ימים עכ"ל · הנה מפשט המאמר הזה
נראה בפירוש שהתורה היא משלמות האדם בחלקיה מדקאמר הואיל והמצוה הזאת
גדולה אני עושה אותה והמצוה הזאת הואיל והיא קלה איני עושה אותה ואם באמת
שהתורה אינה משלמת לאדם אלא בכללותה אכ"א איך אפשר לו להיות המצוה ההיא
קלה לבן אני עושה אותה והלא כדין הוא לעשות הקלה והחמורה שניהם כדי שישלים
שלמותו כי גודל המצוה לא יועיל כי אם בהצטרפות עמו עשיית המצוה הקלה אלא
ודאי נראה פשוט כמש"ש שהתורה היא נותנת שלמות בחלקיה · ואמנם יש לדקדק
במאמר זה כי אין המשל דומה לנמשל שבמשל אין פרטנו
כי לאחד נתן המלך זהוב ולאחד חצי זהוב ולאחד מאתים זוז ונלנו בנמשל מצינו
המצות שכר המצוה הקלה ושכר המצוה החמורה שקולים הם ששכר שניהם הוא
אריכות ימים דהיינו חיי עוה"ב כמש שפירשו ז"ל במסכ' קידושין ובשאר חוץ עכ"ל ועוד
יש לדעת מה היא הכוונה בשלשה משלים אלא שאביא מעלגל ופרח לבן וזית ·
ואפשר לו' כפי מה שפירש הרב מורי ורבי כמוהר"ר יוסף נייאלבן ז"ל שהענין הוא
כי עם היות שכל איזה מצוה שיעשה האדם לשמה הן קלה הן חמורה היא
מקנה לאדם שלמות להשיג חיי עוה"ב כי התורה היא משלמת לאדם בחלקיה ובמו
שהוכחנו אבל מכל מקום אין הקנאת השלמות שוה בכל המצות כי כפי ערך ונודל
המצוה כן הוא גודל השלמות והשכר המושג ממנה כי לא יתכן שישכר המצוה הקלה
ושכר המצוה החמורה יהיו שוין אבל כל כמה שיעיד הכתוב אריכות ימים הן בקלה והן
בחמורה הוא סוג השכר שבשבילו אין מצוה שתהיה זוכה האדם על ידה לעוה"ב וכמש
התנא כל ישראל יש להם חלק לעוה"ב לפי שאי אפשר לאדם שלא עשה מצוה בימיו אפי'
מצוה קלה שבשבילה זוכה לחלק מה מחלקי עוה"ב · אבל מכל מקום מדרגות חיי עוה"ב הם
עצמו מספר כפי מדרגות המצות וכפי מדרגות העושים אותה וכמש"ח ז"ל שכל
אחד וא' נכוה מחופתו של חבירו כי כל אחד משיג מקום המגיע לו · נמצא כי היות כי
כולם שוים בסוג חיי עוה"ב וזהו מה שמתח הקב"ה בשכר המצות בכתובו בתורה
אריכות ימים סתם בקלה ובחמורה שהוא קלו על סוג השכר אבל לא מדרגת התוספת
והיתרון שיש לעושה המצוה החמורה לפי שרצה הקב"ה שתקיימו כל מצות התורה

על ידבק אחד ואין מי שיבדיל לפי שכל המצות כולם הם תלוים בתורה כמש"א
לא בריתי יומם ולילה וכו' ולקיום והשמירת העולם צריך שיתקיימו כל המצות כולם
כמו שתיקון הפרדס הוא תלוי בנטיעת כל הנטיעות כולם הן גדולות הן קטנות
ובזה המשל הוא רומז לנמשל כי כמו שבמשל הפועלים ההם מין שעשו מלאכה
ודאי יש להם שכר בשוה ואין ההבדל ביניהם אלא בפחות ויתר הנ' בנמשל האדם
בחייו מצוה שעשה ודאי זוכה להשיג מי שהוא אבל יש הפרש בהשגת המדרגות
כי כפי איכות המצות שעשה תגדל מעלתו על חבירו ולגמור ההבדל השכר שיש
במצות לכן הביא שלשה משלים שהכוונה לו' כי מצות התורה הם נחלקות לשלשה חלקים
מצות עשה ומצות ל"ת ותלמוד תורה שהוא כנגד כולם ולכן כנגד שכר קיום מצות
עשה אמר פועל הוא שכרו זהוב כלו' כי כמו שהפועל מתחמם האדם האוכל כך כי
קיום מצות עשה צריך האדם שיתחמם ויתעורר להוציא מן הכח אל הפועל מעשה
המצוה ההיא ולפיכך שכרו מרובה זהוב מש"כ בקיום מצות ל"ת שאין צריך אלא היות
האדם יושב ובטל ומתעקר מלעשות העבירה ולזה כמו שאמרו פרח לבן הוא שכרו
חצי זהוב ר"ל שמעלת הלבן הוא מעלה קרירות הנ' בקיום מצות ל"ת אין צריך אם קרירות
חום יזהר אלא יתחמם לעשות העבירה שאין ראוי ליתן לו שכר הרבה על זה וכאילו
לזה אחרי מפני זה הוצרך דוד הע"ה לומר אף לא פעלו עולה בדרכיו הלכו ר"ל שמע
שהאדם יושב ובטל ולא היה ראוי ליתן לו שכר על זה מש"ה שצריך שהולך בדרכיו ויש
לו שכר מה והביא ראיה לזה שנא' הלך בדרכיו ויש לו שכר מה לזה אמר צוית
פקודיך לשמור מאד ר"ל שאחרי מצינו שבשאלתה צוית פקודיך ומצותיך מצינו
שמצות ל"ת הם יותר ממצות עשה שאחרי מצות עשה הם רמ"ח ומצות ל"ת הן שס"ה
וזהו שאמר בתחלתו לשמור כי השומר מן ... לא שהם מאד יותר ממצות
עשה ואכ"ח איך אפשר לו' שאין שום שכר בשמירתן אלא ודאי שיש שכר בקיומן אבל
אינו מרובה כל כך כמו שכר של קיום מצות עשה ולזה בעה"מ פרח לבן
הוא שכרו חצי זהוב וכנגד תלמוד תורה שהוא שקול כנגד כולם אמר זית הורק
שכרו מאתים זוז הכוונה כי התורה נמשלה לזית וכמש"א במד"ר פ' תצוה וז"ל זית
רענן יפה פרי תאר קרא ה' שמך מה היאך דברי תורה מאירין לאדם בשעה שעוסק
בהם עכ"ל מה הזית מאיר לעולם אף התורה מאירה לעולם דכתיב כי נר מצוה
ותורה אור ולהיות שהתורה הוא כנגד כולם ושכרו מרובה לזה בזית שכרו מאתים
זוז והטעם שלקח סך זה של מאתים אפשר לו' שסמך על פסוק שאמר שלמה הע"ה
כרמי שלי לפני האלף לך שלמה ומאתים לנוטרים את פריו ודרז"ל גם במדרש חזית
וז"ל הלומד תורה בנער נוטל אלף ושלא בנער נוטל שכרו מאתים ועוד אמרו
הלומד תורה שלא במקומו נוטל שכרו מאתים ... במקומו נוטל שכרו אלף
ופנים אחרים למד משבטו של ישכר ומשבטו של נפתלי שבטו של נפתלי ע"י שהיו
ישכר ע"י שהיו למדין תורה במקומם נטלו שכר אלף ההוד ומנפתלי שהי' אלף אבל שבטו של
ישכר כל אחיהם על פיהם עכ"ל הרי לך שבשכר מאתים שנאמ' ואחיהם מאתים
בזית שהוא כמו אל הפרה לומר שכרו מאתים זוז נתן לנוטרי התורה לכך בעה"מ
היא נותנת שלמונות כחלקיה ויכון שבן עם היות ככל העולה מכל זה הוא שהתורה
כל מצות התורה ... לא יחסר ממנה השגת השלמות להיותה מקיימת כמה מצות שהאשה אינה מצווה על
עשה שאין הזמן גרמא שנשים חייבות בהם וגם בהיותה נזהרת מלעבור על כל
מצות ל"ת שהיא חייבת בכולן כדתנן כמה דקדוקין כל מצות ל"ת בין שהזמן גרמא
אבל אלא מהרמן גרמא אחד האנשים ואחד הנשים חייבים בהם עכ"ל ועוד דאשכחן שהאשה
המצוה מסוגלות עשה שהזמן גרמא פטור אם רצתה לקיימם הרשות בידה ונוטלת שכר
אלהן וכמש"א הרז"ל במס' ר"ה בעם לא מלחמה כ' יוסי בר חנינא גדול המצווה ועושה
יותר ממי שאינו מצווה ועושה ומקהמר גדול מלמה דמי שאינו מצווה ועושה יש
לו נמי שכר אלא שהשכר המצווה הוא יותר גדול ממנו ולכך בכלל המצות ההם

...נשיהן ומתברכות עליהן ולא אחמי' האי' ולא כמעוון הילך יתמרו ולזונו עש' הרי שהנשים
נוטלות שכר גם על המצות שאינם חייבות בהם כמצבה כי כמו שהאיש משיג שלימות
הנפש ע"י קיום מצות התורה במה שהשיגה ידו לקיים מהם הן כולן הן מקצתן כן ה'
האשה תשיג שלימות נפשה לזכות לחיי עוה"ב ע"י קיום מצות התורה כיון שיש לאל ידה
לקיים כל מצות התורה כולם אם תרצה שאפי' המצות שאינה מחוייבת בהם יש לה שכר
על קיומם וכמו שפסק הרמב"ם בה' ת"ת וז"ל אשה שלמדה תורה יש לה שכר אבל אינו כשכר
האיש מפני שלא נצטוית וכל העושה דבר שאינו מצווה עליו לעשותו אין שכרו כשכר
המצווה שעושה אלא פחות ממנו עכ"ל · הרי שמעו' שהאשה אינה מצווה על קצת מצות
מ"מ אם עשאתן נוטלת שכר על קיומן · והנה אחר שהדבר כן הוא א"כ קשה מהו זה
שאחז"ל בפ' שני דברכות א"ל רב לר' חייא נשי במאי זכיין א"ל באקרויי בנייהו לבי
כנישתא ובאתנויי גברייהו בי רבנן ונטרן לגברייהו עד דאתו מבי רבנן מי לא פלגן
בהדייהו עכ"ל · דקשה מאי קשיא ליה לרב עד שאמר נשי במאי זכיין והלא הוכחנו שהנשים
זוכות כאנשים ע"י קיום כל מצות התורה אם יקיימום · אבל הנכון בזה הוא כמו שפירש
מורי ורבי הרב כמוהר"ר יוסף עייזנשטאט ז"ל שהמאמר הזה מקושר עם מה שלמעלה ממנו
דאמר גדולה הבטחה שהבטיחן הקב"ה לנשים יותר מן האנשים שנא' נשים שאננות
קומנה שמענה קולי בנות בוטחות האזנה אמרתי עכ"ל · ועל זה הוק"ל לרב נשי במאי זכיין
לגודל הבטחתו להיותן שאננות ובוטחות והשיב לו ר' חייא באקרויי בנייהו ובאתנויי גברייהו
ונטרן לגברייהו עד דאתו מבי רבנן דבפעולתם זאת הו"ל כאלו הן עצמם עוסקות בתורה
כיון שהם סיבת עסיקת בנייהו וגברייהו ולכן עי"ז הן שאננות ובוטחות יותר מבניהם
ובעליהן דאלו בניהם ובעליהן העוסקים מתמיד בתורה אם שוכחים דבר אחד מתלמודם
הם נענשים כמש"ה התנא במס' אבות כל השוכח דבר אחד ממשנתו הרי זה מתחייב
בנפשו שנא' רק השמר לך וגו' פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך אבל הנשים שאין
עונש תלוי בשכחת התלמוד שלומדין הם עצמן אלא הוא תלוי באקרויי בנייהו ובאתנויי
לגברייהו לכן הם שאננות ובוטחות בשכרן יותר מהעוסק בתורה הוא עצמו אבל לעולם
האשה הנה שכר מצותיה אתה ופעולתה לפניו ית' כמו שהוכח כו' וק"ל (ומש' עברי שלום
להרב הגדול כמוהר"ר יברך אהרן זלה"ה דרוש כ"ב) · וא"נ יש לפרש שכוונת רב דאמר
נשי במאי זכיין היא דקשיא ליה שהרי קי"ל דשכר מצות בהאי עלמא ליכא דכתיב היום
לעשותם ולמחר ליטול שכרן וא"כ היאך אמרה תורה הבטחה גדולה הבטחה שהבטיחן הקב"ה
לנשים יותר מהאנשים דכתיב נשים שאננות בנות בוטחות דמשמע שיש להן שכר
גם בעוה"ז והוא שהן שאננות ובוטחות ולהא קשיא ליה לרב נשי במאי זכיין
זכיין נמי בהאי עלמא מאחר דהעיקר אמרינן דשכר מצות בהאי עלמא ליכא ולכן השיבו רח"
באקרויי בנייהו ובאתנויי גברייהו והענין הוא עפ"י מש"ה הרא"ם ז"ל דמעולה מאי שכר
מצות בהע"ז ליכא הוא משום שאינו יתכן שיהיה תגמול על הלמעלות לביכך שכר האדם
הוא כפון עד לאחר מותו ולפ"ז יש לומר נמי שמזכה את הרבים דקי"ל שאין חטא בא על
ידו כדי שלא יהיה הוא בגיהנם ותלמידיו בג"ע כמש"ה בגמ' א"כ בדין הוא שינטל שכרו
גם בעוה"ז דפעמי הוא מעמא דשכר מצות בהע"ז ליכא משום כמן בקדושין לא יתכן
וא"כ זה שהוא מזכה את הרבים לא חיישינן לה שמא יחטא דבעוה"ז הוא שלא יבא לידי
חטא · וזוהי כוונת ר' חייא בתשובתו באקרויי בנייהו ובאתנויי גברייהו דהויא להו שהם
מזכות לבניהן ובעליהן וביותר שאין חטא בא על ידם ולכן בדין הוא שיהיו שאננות
בעוה"ז מאחר שהן בוטחות שלא יבא לידי חטא · וזוהי כוונת הכתוב בפ' וירא ואברהם
היו יהיה לגוי גדול ועצום ונברכו בו כל גויי הארץ כי ידעתיו למען אשר יצוה את
בניו וגו' ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט · דקשה הכתוב מה שיהיה ובקי"ב הלא
ואברהם יהיה לגוי גדול מאי היו יהיה · אך לפי המבואר אתי ק"ל ואברהם היו יהיה שיהיה
לו שכר בעוה"ז ויהיה לו שכר בעוה"ב והטעם כי ידעתיו אשר יצוה את בניו וגו' נמצא
שהוא מזכה את הרבים ולכן ראוי לתת לו שכר גם בעוה"ז ולא חיישינן שמא יחטא
דכל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו (ומש' אחרית יעקב) א"נ שכוונת רב
דבונות רב שאלה נשי במאי זכיין היא לפי שיש בחקות אחר לנקבה
ולהבטחותי

180

ספר התורה וכמש"ה חז"ל בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין אם פגע בך מנוול זה משכהו
לבהמ"ד ואח"כ הנשים שלומדות בנות חכ במאי זכיין פי' במאי מנצחות ליצה"ר והוא
עד מש' בגמ' בהא זכינהו ר' אליעזר לרבנן וכן ולא זכיתי שתאמר יצ"מ בלילות
שהוא לשון נצחון והשיב לו ר' חייא באקרויי בנייהו ובאתנויי גברייהו ז"ל שאחר
מנצחות יצה"ר ע"י התורה שלומדים בניהם ובעליהן והם יש להם חלק בלמוד התורה
ההוא והוא שמועיל להם לנצח היצה"ר כאלו הם לומדים הם עצמן כן פי' בס' יערות
דבש ח"ב ב' להרב כמהר"ר יונתן זצ"ל . ובזה יובן מז"ל במדרש קהלת רבה ז"ל שלח
לחמך על פני המים אמר רב ביבי אם בקשת לעשות צדקה עשה אותה עם
עמלי תורה שאין מים האמור כאן אלא תורה שנא' הוי כל צמא לכו למים עכ"ל וקשה
מה טעם לא יעשה צדקה אלא עם עמלי תורה והלא מצות הצדקה היא לכל עני
והכוון שיהיה . אך ע"פי האמור ניחא שבזמן שהאדם שולט בו יצה"ר בכל יום ויום
ותקנתו לנצחו היא התורה א"כ לפי שאין המון העם שאינם עוסקים בתורה
במאי ינצחו ליצה"ר המתגרה בהם בכל יום לזה א"ר ביבי אם בקשת לעשות צדקה
עשה אותה עם עמלי תורה דהיינו שתהיה מחזיק בידם וע"י שהאדם מחזיק ביד
לומדי התורה אז התורה ההיא שלומד החכם על ידו היא תגין עליו לנצח היצה"ר שאינו
שולט בו . וזוהי נמי כוונת הכתוב הוי כל צמא לכו למים ר"ל הוי כל צמא מצד יצרו
הרע התאב לדבר עבירה לעשותה ולכו למים זו תורה דהחכמים אמר בראתי יצה"ר בראתי
לו תורה תבלין כנגדו ואשר אין לו ר"ל נמי שאין לו תורה הגל דלא זכה לה מה תיקון יעשה
להכניע יצה"ר לזה כסף ר"ל יש לו תיקון ע"י שיתן כסף לתת ויחזיק בידם כדי שילמדו ואז
תהיה התורה שלומד החכם מצילתו גם לעשיר מיצה"ר וק"ל . (מס' דברים אחדים)

מעתה נשוב על הראשונות לבאר המאמר הנזכר בפתח השער למשכה על מחלת
תשכל לדוד זבח [illegible] תועבה [illegible] וכו' . וקשה דמאי רבותיה דדבר
כל כך עד דאמרי' שאם היה דוד הורג לא היה מתכפר לו בכל הקרבנות שבעולם דמה
חדי החטא הגדול הזה של שהורג הנפש לבוא ולמלעוג הלא דבר הוא . ונראה שיובן בזה
שנקדים מש"ש בפר' ויקרא ז"ל אדם כי יקריב מכם ולא כולכם להוציא את
המשומד מכם בכם חלקתי ולא באומות מן הבהמה להוציא בני אדם הדומים לבהמה
מכאן אמרו מקבלין קרבנות מפושעי ישראל כדי שיחזרו בהם בתשובה חוץ מן המשומד
ומנסך את היין וכו' עכ"ל . נמצא דשכר הקרבנות שאנו יכולין לקבל מפושעי ישראל הוא
כדי שיחזרו לשוב בתשובה וא"כ יש ללמוד מזה דהיכא שאין התשובה של האדם ההוא
מקובלת וכו' שאין להם לקבל מעמנו הקרבן . ונבאר בזה דברי חז"ל בילקוט פ' בלק
כמה שתמצא ז"ל אמר הקב"ה לבלעם רשע מה אתה עושה א"ל את שבע המזבחות
ערכתי א"ל הקב"ה רשע אילו הייתי מבקש קרבן הייתי אומר למיכאל וגבריאל והיו מקריבין
לפני שנא' כי מי בשחק יערוך לה' ידמה לה' בבני אלים כבני אברהם יצחק ויעקב שהם
אני עולה אין אני מקבל קרבנות אלא מישראל שנא' צו את אהרן ואת בניו עכ"ל הרי דמבואר
להו לבה"ל שאין מקבלין קרבנות מאומות העולם ובודאי כי טעמא הוא משום דהם קובלים
ממי . התשובה שלהם אינה מתקבלת וכמו שכן כתב הרב [illegible] שאין התשובה
מועלת כי אם לישראל ולגוי [illegible] ולא לגוים עכ"ל . נמצא דהא בהא תליא מי שתשובתו
מתקבלת אף קרבנו מתקבל [illegible] ז"ל פי' [illegible] שאמרה לו אביגיל לדוד ולא תהיה
זאת לך לפוקה ולמכשול לאדוני ולשפך דם חנם [illegible] ולא תהיה זאת לך לפוקה שאם
היית שופך [illegible] לא יהיה לך פתחון פה לבקש להרגות הבתים על שפיכות דמים עכ"ל .
[illegible] שלא יהיה לו פתחון פה לדבר בשעה לרצות לבורות הבתים על שפיכות
דמים [illegible] היה רוצה להרגו . לכך אל שאלה מורד במלכות על שדהו עבד
[illegible] ולא יקרא [illegible] עבדים המתפרצים וכו' [illegible]
[illegible] המלך קיים [illegible] במלכות כאשר [illegible] לא יצא [illegible]
[illegible] דבר זה לא הי"ל לדוד
פתחון פה בהריגת [illegible] ההורגת [illegible] שנא' [illegible] והיה
לו זה [illegible] ולמכשול [illegible] כל [illegible] אין קרבנות מה
[illegible] מלפני [illegible] תשובה [illegible]

שאמרו

שאמרו מן הדין שיהיו התלמידים בגיהנם והרב המחטיא אותם יהיה בג״ע לכן אין מספיקין
בידו לעשות תשובה עכ״ל. ונמצא שאי אפשר למחטיא את הרבים לבא לידי תשובה על
חטאיו ועונותיו שאמרו מן הדין שיהיו תלמידיו בגיהנם והוא בג״ע ומעתה גם קרבנותיו אינם
מתקבלים מטעם דאין תשובתו מתקבלת כאמור דהא בהא תליא. ולכן אם היה דהע״ה נכשל
ח״ו בעון ההוא של שהיבות לדוד את נבל שהוא נראה כדם נקי ואז היו למדין ממנו
כל דורות הבאים לשפוך דם נקי חנם והוא לא היה יכול לרדות אותם שהרי כתיב התקוששו
וקושו וגם אחז״ל מום שבך אל תאמר לחבירך ונמצא שהיה מחטיא את הרבים ועי״ז לא היתה
תשובתו מתקבלת ח״ו ומעתה גם קרבנותיו אינם מתקבלים שעיקר הבאת הקרבן הוא כדי
שע״י יתעורר ויתן לב לשוב מעונו היכא דלא שייך זה. והשתא יובן כוונת המאמר שאמר
טובה היתה אביגיל לדוד מכל קרבנות שבעולם לפי שכל הקרבנות הם לאין דומין לגבי
מה שעשתה לו אביגיל שהרי אילו עשה מה שחשב לעשות לנבל דהיינו שלא להשאיר לו
משתין בקיר ונעשה העולם בזה היתה שלא כדין הוא להרוג את נבל לפי מטעם מורד
במלכות הרי עדיין לא יצא טבעו של דוד בעולם שעדיין שאול קיים ונמצא שהוא שופך דם
נקי והיו למדין ממנו הדורות הבאים לעשות ג״כ כדבר הזה והוא לא היה לו פתחון פה
לרדות אותם על זה ואח״כ נמצא שהוא היה מחטיא את הרבים ח״ו ואז אין מספיקין בידו
לעשות תשובה ואי שאין תשובתו מתקבלת גם קרבנותיו אינם מתקבלים לרצון ונמצא
דאף אם היה מביא כל קרבנות שבעולם לכפרת עונו לא היו מועילים לו שהרי אינם
מתקבלים והיא בחכמתה ומלעתו מכל זה א״כ נמצא שהיא מחלה לו יותר מן הקרבנות
לכן קרי לה הכתוב שהיא מחלת ועלה ועל כיוצא בה אמר שלמה בחכמתו מצא אשה
מצא טוב ויפק רצון מה׳ ודוק כי נכון הוא. עכ״ל ידיד ה׳

דרוש נח את זה דרשתי אל עמ... כי בזה אל מעבר ... יען אחר ביום שלשים
בשבת שנים עשר יום לחדש כסלו שנת בכל ב״תי נאמנן הוא לפ״ק בשנה
בנגפה בנו שמואל ונקבץ בימי עלומיו אחי ידידי היקר ונכבד הר״ר ... וביום
ד׳ בשבת יא לנקבת שהוא יום פרידת ... דרשתי עליו זה הדרוש בבכי ... יען

גרסינן במס׳ שבת פ׳ יג׳ א״ר חייא בר אבא א״ר יוחנן אחד מן האחין שמת ידאגו כל האחין כולן אחד מבני החבורה שמת תדאג כל החבורה כולה אמרי לה דמת גדול ואמרי לה דמת קטן שבהם׳

כעורי ... יקבי ... שהנשמה היא מוכרחת על האדם ומתגברה ... לא ... לפי שעל ידה יכול האדם להשיג להנות מתענוגי עוה״ב לפי שבהיות האדם בחיים בעוה״ז בגוף ... אי אפשר לו להשיג את האושר של עוה״ב אם לא ע״י שתקדים לו המיתה תחלה מע״ז יפשיט את החומר מעליו ואז יוכל להשיג להתענג בתענוגי עוה״ב שזו היא תכלית סיבת ביאת האדם לעוה״ז מתחלה׳ ואפשר שזהו כוונת חז״ל במד״ר בפ׳ וזאת הברכה ... אמר משה לפני הקב״ה רבש״ע הנה אותי בעוה״ז ואחיה ולא אמות ... הקב״ה אם לא תמיתך בעוה״ז היאך אתיך לעוה״ב וכו׳ ׳ ויש לדעת כמי תלה זה בזה אתמהה לפי דרכנו יתבן שאחר שהאושר והתענוג של עוה״ב אין משיג אותו האדם אם לא בהפשטות המיתה לזה א״ל הקב״ה אם לא תמיתך בעוה״ז איך תוכל להשיג להתענג בתענוגי עוה״ב ... לו איך תחייך לעוה״ב שהוא עולם שכולו טוב שהם החיים האמתיים והנצחיים שזהו התכלית בסיבת ביאת נשמת האדם לעוה״ז׳ וכמו שחקרו הראשונים ז״ל מאחר שנשמת האדם קודם בואה לעוה״ז היא היתה שרויה תחת כסא הכבוד והיתה נזונת עם מזיו השכינה א״כ למה היא באה לעוה״ז בגוף העכור הזה שעכ״פ היא נכנעת תחתיו כי אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא ואם אם יהיה צדיק גמור הלא היא בעוה״ז מעוקה ובכאבונה׳ והתשובה לזה היא לפי שהנשמה בהיותה בתחלה שרויה תחת כסא הכבוד קודם רדתה לעוה״ז היא יושבת עם כרובי ... ידוע של הנשמות אשר ... אינה יכולה להסתכל באור פני מלך ... כמו ... פני אביה ... שהיא ערומה בלי מצות ולכן היא יושבת עם בבושת פנים ... ולכן הוא הדבר ... הנשמה המלך ה׳ צבאות לכן משגרה הקב״ה לעוה״ז כדי שתסגל כאן מצות ומעש״ט ועי״ז תהיה יכולה להיות נזונת מזיו השכינה כשהיא חוזרת למקומה הראשון אחר המיתה אלו דבריהם ז״ל׳ ואפשר לומר שככה שעשה זאת מצא מקום הנחש לפתות את חוה לעבור על צוויו ית׳ לאכול מעץ הדעת טוב ורע שציוה אותם שלא לאכול ממנו דכתיב בפ׳ בראשית ויקח ה׳ אלהים את האדם וינחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה׳ ויצו ה׳ אלהים על האדם לאמר מכל עץ הגן אכל תאכל׳ ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו כי ביום אכלך ממנו מות תמות׳ והנחש היה ערום מכל חית השדה אשר עשה ה׳ אלהים ויאמר אל האשה אף כי אמר אלהים לא תאכלו מכל עץ הגן ותאמר האשה אל הנחש מפרי עץ הגן נאכל׳ ומפרי העץ אשר בתוך הגן אמר אלהים לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו פן תמותון׳ ויאמר הנחש אל האשה לא מות תמותון׳ כי יודע אלהים כי ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם והייתם כאלהים יודעי טוב ורע׳ ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה הוא לעינים ונחמד העץ להשכיל ותקח מפריו ותאכל ותתן גם לאישה עמה ויאכל׳ ויש לדקדק ... ויקחהו וכו׳ וינחהו לעבדה ולשמרה מה כוונתו ית׳ בשעבודה ושמירה מכל עץ הגן אכול תאכל ... לא תאכל ... זאת לי לא מני בלאו׳ וכו׳ ועוד דקדקו ז״ל ... הנחש שאמר אף כי אמר אלהים לא תאכלו וכו׳ מה חרי האף הגדול הזה שאלה היא זו ... אם אמר להם הקב״ה שלא יאכלו מכל עץ הגן ולא ... להם שלא יאכלו מעץ הדעת ... ואם ... עוד ... לה כן ... קשה איך לא חשש ... על ... ועוד ... ועוד קשה מה ... לה׳ ועוד קשה ... על ... וכו׳

יתבאר

רמאה

יתברך ואמרה ולא תגעו בו מה שלא אמר הקב״ה דמאי נפקא לה מתוספת זה
שהוסיפה · וחוץ לדרכנו אפשר לו׳ שיובן במ״ש הטור בח״מ סי׳ של״ז פועל העושה
מלאכה אבל בעל הבית בדבר מאכל הרי זה אוכל מפני שהוא עושה ואם
הספוני מלאכול אע״פ שאינו ממחובר מאכל הרי זה אוכל מפני שהוא עושה ואם
מירה איכא · ונפיס דהא דנאמי הפועל לאכול מפני שהוא עושה מיהו לא ספורא
הפרי כבר נגמרים במעשה שלהן לגבור וכן כל כיוצא בזה עכ״ל · ובזה נבא אל הענין
דהנה הקב״ה שם את האדם בגן עדן בתורת פועל וכמ״ש הכתוב ויניחהו בגן עדן לעבדה
ולשמרה ומטעם זה ציוה אותו דמכל עץ הגן אכול תאכל ולזונו לומר לו דבעודו
ובעודו שהוא דהיינו לאכילה דהיינו שנגמר בישולו על העץ אז ממנו תאכל אבל
קודם נגמר בישולו על העץ אם תאכל ממנו הוא גזל גמור וזה״ש אכול דהיינו בשעה
שהוא ראוי לאכילה אז תאכל · והנה הנחש היה ערום מכל חית השדה ואמר לאשה
אף כי אמר אלהים לא תאכלו מכל עץ הגן כלומר תרקתי ומתי בעירה כי איך
אפשר כי אמר אלהים לכם שלא תאכלו מכל עץ הגן כולם רק שציוה אתכם דמזה
העץ תאכלו ומזה לא תאכלו כאומרו מכל עץ הגן אכול תאכל ומעץ הדעת טוב
לא תאכל ממנו והלא מאחר שאתם עומדים בגן בתורת פועלים ואתם עובדים בו
ועושים מלאכה בכל עצי הגן נראה זה ימנע מכם שלא תאכלו מכל עץ הגן כולם
דמה״ט היכן אתרבו · אז השיבה אותו חוה ואמרה לו הדין עמך אך דע לך דמפרי עץ
הגן נאכל אבל כולם מאחר שאנו עובדים בהם ועץ הדעת הטעם שאין אנו ראוין לאכול
אבן שאין אנו עובדים בו כלומר שלא תתעסקו תרת אילן זה וכיון
מעמה דאמר אלהים לא תגעו בו דין הוא שלא נאכל ממנו דה״ל פועל העושה מלאכה
בענבים לא יאכל בתאנים אע״פ שכולם בכרם אחד · ובזה יובן מ״ש בב״ר פ׳ יט
וז״ל ויתקח הנפרין ותאכל אך חייבו פחותה ענבים ונתנה
פחותה ענבים ונתנה לו ולא נתנה לו לאכול מן הענבים ונתנה לו עכ״ל · וקשה למה חוה
דדבקו ניחא והוא כי חוה עשתה זאת בר כמה לבעור את אדהר על אכילה זו שלא יהיה
גזל בידו ורצתה שיהיה הדבר עשוי כדין וכהלכה מטעם פועל כנז׳ והעניין הוא בהקדים
מה שהמשנה בפא דתרומות היה אוכל באשכול ונכנס מן הגינה לחצר ר׳ אליעזר אומר
יגמור ר׳ יהושע אומר לא יגמור והביאה השם בפה דביצה דף לה ע״א ופירש״י שם וז״ל
מתם שאכול לאו גמר מלאכה היא דפתם ענבים לדריכה ריימי עכ״ל · ולכן אם היתה
חוה נותנת לו מן האשכול על ענבים אז היה מקום לאדהר לומר לה שאינו ראוי לאכול
אותו ואם יאכל אותו הרי הוא גזל בידו כיון דפתם אשכול לאו גמר מלאכה היא ולזה
פחותה ענבים ונתנה לו להורות לו כי כבר הם ראויים לגבור שנגמר בישולם ואז יכול
הוא לאכול מהם · ולפי זה כל ודאי האי דאמר הכתוב כי תבוא בכרם ריעך ואכלת
ענבים כנפשך שבעך דבפועל משתעי קרא הוא מיירי בשעת גמר בישול ענבים
שהבינו לו כבר · אז יאמר דהטעם שפחותה ענבים ונתנה לו הוא עכ״פ מאי דתנן בסנה׳
נדרים דף נ״ב רב נדר מן הענבים מותר ביין עכ״ל · ולמה פרוונה חוה במה שפחותה ענבים
ונתנה לו לומר לו שאדהר אף שאמר הקב״ה עליך לאכול מפרי העץ מכל יכול אתה
לשתות היין משום דה״ל כנודר מן הענבים דמותר ביין · שבזה עמסנו משום שהקב״ה
ציוה להם ומפרי העץ וכו׳ כמ״ש הוא לנחש ונדרו ומאחר להם לא תה שלא מן הפרי
ושאינו בו׳ נדרים דה״ז כן בהו אחר לשון בני אדם · אז יאמר דהטעם שפחותה ענבים
הוא בהקדים מאי דבעי השם בתוס׳ שליעת בפ׳
העשלם פועל שנהו שיהבא
העבלים באמר ואוכל מי הוי כענבים ונדבר אחר לאמור אכלה ושאינו תגר פועלים שלכם
ובלבד שלא יהבהב במור ונתי נה התם מעשה בפועל מלאכה שמבעל עמו כשהוא
מהבהב כי קא מיבשא לן היכא שלבא עמו אשתו ובנו שמצה בהבין לו שלא יפסיק
הבונייא עכ״ל · וידוע דהמעשיה מהבירו עלו הרחיה וכמו שפסק סנן בי׳ מה״ט סי׳ שלז
לפסק אין הפועל מהבהב לאכול נפשי׳ עי׳ אשתו ובנו שאינו מתלבש במלאכתו ואם
עושה כן מנכין לו מהאגריה וכמ״ש הפועל שם · והנה חוה היתה קובעת קמו ותה
להבהב עי׳ אשתו ובנו כיון שאינו מתלבש במלאכתו ולכן עשתה זה היא על ידה
פחיתה ענבים ונתנה לו ולא הניחתו שיפחות לבדו הוא עצלנו · וזהו בעזרת הכתוב
אחר אחר ויאמר האדם האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לו מן העץ לאכול דבגנו
לומר לו ית׳ שהיא פחותה ונתנה לו כדי שלא יתבטל ממלאכתו ועל זה היה לשונייהו

אבל הדבר הקשה על זה שמאחר דלא איפשיטא הבעיא בשום א״כ אסור לבעול
להבהב לפי׳ ע״י אשתו ובנו שלא מתבטל מצותו [illegible] מעתה [illegible]
מלך היתה שלא ועשו מלאכה בעץ הדעת כלל ולכן אסור להם לאכול ממנו בשום
אופן בעולם. אמנם לפי דרכנו אפשר לו דכוונת המפרשים ז״ל במה שנקדים [illegible]
במה דרע בין [illegible] בראשית [illegible] אמר [illegible]
אחר האדם האוכל נותן לו חיים ואחר האוכל יהיה יודע טוב ורע לדעת דרך הטוב
והישר שיכשר בה האדם והדרך הרע שיתקלקל בה האדם ולפיכך ציוה הקב״ה לאדם
שלא יאכל ממנו כי ידוע הטוב [illegible] ולזה [illegible] עץ הגן [illegible]
החיים [illegible] לאדם [illegible] לאכול ממנו [illegible] ולאכל מעץ הדעת טוב ורע כי
שכוונתו שלא לאכול ממנו כלל. והנה הנחש בא לפתות את חוה [illegible]
[illegible] כמו שאמר להם הקב״ה שלא תאכלו
מעץ הדעת [illegible] שהאוכל ממנו יודע טוב ורע [illegible] לבחור בטוב
ולמאוס ברע [illegible] גם [illegible]
הגן כי [illegible] אתכם [illegible] טוב ולבחור ברע [illegible]
[illegible] הגן הרי
אתם אוכלים אותם כל יום [illegible] טוב [illegible] כי אמר
אלהים לא תאכלו מכל עץ הגן [illegible] אמר אלהים [illegible]
מכל עץ הגן זולתי עץ הדעת [illegible] תאכלו ממנו [illegible]
אתם [illegible] מעץ הדעת [illegible] עץ הגן [illegible]
אתם אוכלים [illegible]
[illegible] הגן [illegible]
[illegible]
יותר טוב היה אם היינו אוכלים מעץ הדעת [illegible] להבחין בין
טוב לרע [illegible]
[illegible] טוב [illegible] טוב היה זה אבל מה [illegible]
אמר אלהים לא תאכלו ממנו ולא תגעו בו פן תמותון [illegible] היינו
אוכלים [illegible] הרע [illegible] הטוב [illegible]
[illegible] ממנו [illegible] לאכול [illegible]
[illegible]
[illegible] לא [illegible] תמותון [illegible] הנחש
[illegible] מעץ הדעת [illegible]
הוא [illegible] כי יודע אלהים כי ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם והייתם כאלהים
[illegible] כאלהים [illegible]
[illegible] יודעי טוב ורע [illegible]
[illegible] ותרא האשה כי טוב העץ למאכל
[illegible] להשכיל [illegible] בין טוב לרע [illegible]
[illegible] ותקח מפריו ותאכל. ובזה [illegible]
[illegible] ויאמר האדם האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי מן העץ
ואוכל [illegible]
[illegible] ואוכל [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] הדעת [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי מן העץ ואוכל כלו׳ שאכילתי זאת היתה
בהיותם עם רוח ואונס וחמנה כעריה אבל על זאת ודאי ראוי לי לבכות שילא אנכי
מאחותי היצר שהתחיל להקרא במעי שאני אוכל ממנו עוד ברצון ואז אהיה חייב
בודאי וזהו שאמ׳ כלו׳ ואוכל כ״ל ממה שאכלת כבר באונס מעכשו אני מתאוה ולאכול
עוד ברצון וזה קשה מן הראשון׳ אחרונים לפי דרכנו אפשר שהכוונה היא שאמר
בא כמות שכל ואמר הנחש השיאנו מותנו באומרו אם תאכלו מעץ הדעת
תהיו כאלהים יודעי טוב ורע ואת דרך הטוב תעשו ואת הרע תרחיקו כי אמר אני
חכמתי בזה להאהבתכם ולהטובתכם כדי שלא תאכלו מפרי עץ הגן באשר שתוכם
ונהרכם שאתם מעכבים את יצה״ר ואז יהיה טוב לכם שתאכלו מפרי כל עץ הגן
בזדון בלי בושה וכלימה ולא במתן דאכול דלאו דינא יצה״ר לאיסתבול באיסורי
מאחר שהוא נזון בצדקה וזהו אכלתי מעץ הדעת כדי לאכול מעתה אף בגזלות
וזהו הכתוב ואוכל בלשון הווה · ולפי פשט הכתוב אחך ויאמר ה׳ אלהים הן האדם
היה כאחד ממנו לדעת טוב ורע הכי דאמר הן האדם מתחלה היה כאחד ממנו
דהיינו כאחד ממלאכי השרת שאין יצה״ר שולט בהם ואין יודעין לעשות רע מפני
שהם אין יודעין טוב ורע שניהם רק טוב לבד והאדם עכשו רצה לדעת טוב ורע
ע״י עצתו של נחש ומעתה עי״ז הוא מוכן להתרעבות לתאוה ואז צריך שיענשו
ימות ואח״כ ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים ואכל וחי לעולם ולא יוכל לקבל
את עונשו שהוא המות לכן וישלחהו ה׳ אלהים מגן עדן לעבוד את האדמה אשר
לוקח משם ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן ונתרבה בגירושין לבד הוא לפי
שמעלתו היתה בשוגג שאכל מעץ הדעת ועי״ז הרג כל בני עולם בשוגג שגרם להם
מיתה והוא כמו גלות · וכיוצא בזה מצינו קרה לקין כשהרג להבל אחיו בשוגג
נתחייב גלות וגלה למרחוק שגלה אביו אל עיר מקלטו וכמו שפרש״י ז״ל כמו
שנאמר לפנינו במ״ד · והוא שיש לדקדק בענין ההוא דקין באומרו ויאמר קין אל
ה׳ גדול עוני מנשוא · הן גרשת אותי היום מעל פני האדמה ומפניך אסתר
והייתי נע ונד בארץ והיה כל מוצאי יהרגני · ויאמר לו ה׳ לכן כל הורג קין שבעתים
יוקם וישם ה׳ לקין אות לבלתי הכות אותו כל מוצאו · ויצא קין מלפני ה׳ וישב
בארץ נוד קדמת עדן · דקשה אומרו והיה כל מוצאי יהרגני דלמה יהרגנו כל
מוצאיו וכי את דין ואת דיין חוו · והנה במדרש תנחומא אמרו וז״ל ר׳ יהודה אומר
נתכנסו כל בהמה חיה ועוף לתבוע דינו של הבל א״ל הקב״ה לכן אני אומר כל
הורג קין יהרג ר׳ נחמיה אומר בא נחש הקדמוני לתבוע דינו של הבל א״ל הקב״ה
לכן אני אומר כל הורג קין יהרג אר׳ נחמיה לא כדינן של רוצחין דינו של קין
הרג ולא היה לו ממי ללמוד מכאן ואילך כל הורג יהרג עכ״ל · ויש לנו לדעת
במאי פליגי הני תנאי דר׳ יהודה אמר באו בהמה חיה ועוף להשמיע אבל לא נחש
ור׳ נחמיה אמר דהנחש לבד בא ולא בהמה חיה ועוף · ועוד למה נקט ר׳ נחמיה
נחש הקדמוני ולא אמר באו נחשים ועקרבים · ועוד מה להם לבהמה חיה ועוף
או נחש לבוא לתבוע דינו של הבל וכי גואלי הדם לידיה הוו · ועוד אמאי בסוף
המדרש אר׳ נחמיה אין דינו של קין כדינן של רוצחין דמשמע דלדבר זה לא
פליגי ואח״כ מה בא ללמדנו · ואפשר שיובן כל זה במאי דאמרי׳ בפ׳ שני
דכתובות דף ל׳ אע״פ שבטלו סנהדרין דין ארבע מיתות לא
בטלו מי שנתחייב סקילה או נופל מן הגג או חיה דורסתו מי שנתחייב שריפה
נחש נושכו או נופל בדליקה מי שנתחייב הריגה או נמסר למלכות או לסטים
באים עליו · מי שנתחייב חנק או טובע בנהר או מת בסרונכי עכ״ל
על מעשותיהן ע״ל דעי׳ תשובה הקב״ה ... וכתבו התוס׳
עכ״ל · והנה מלבינו שאחז״ל דקין נתחייב סקילה מוחל לבנותיו
ונחש כמו המבול · הרג נתחייב ע״י שהרג להבל אחיו סקילה נתחייב שריפה
שלקח תאומתו של הבל ועוד שהרג נעשה עיר שנתחייב חנק
ועם כנערה המאורסה נאמר ואם בשדה ימצא האיש את הנערה המאורסה
אריפה נתחייב בשביל מנחתו שהקריב לוחה שלא כהוגן כמש״כ במ׳ שבחת לקין

183

שער אדם סי׳ י״ג משם ספר הפליאה ז״ל קין עשה שתי עבירות אחת במנחתו שנית
בהריגת הבל בעונש המנחה נהרג קין בעונש הריגת הבל נבלע קרח ע״ש. והן אמת
דמאמר זה צריך ביאור דמאן דכר שמיה דקרח הכא. אך יובן במש״ש ג״כ בספר הנז׳
בשער מנשה סי׳ ל״ג משם ס׳ סוד מעשים ז״ל בשעתא דאיתגלגל מצרי נולד קרח
ואיתגלגל ביה ע״כ. והנה ידוע בסוד הגלגול כי קין נתגלגל במצרי והרגו משה
בשם המפורש ומשה הוא גלגול הבל כמש״ה האר״י ז״ל בשער הפסוקים פ׳ שמות
דכתיב ומשה היה רועה את צאן וכו׳ והבל גם הוא היה רועה צאן דכתיב ויהי הבל
רועה צאן. נמצא הכתוב היה רועה לקין עובד ולכן מרע״ה שהוא גלגול הבל הרג את
המצרי שהיה גלגול קין שהרג אותו תחלה יעו״ש. ונזוהי הכוונה במש״ה חז״ל שאמר
קין גדול עווני מנשוא ולא עוד אלא שעתיד צדיק אחד לעמוד בארץ ויזכור את שמך
הגדול ויהרגני ע״כ. והוא מבואר דעל משה הוא מדבר שהוא הרגו בשם המפורש
כמש״ה חז״ל. נמצא דקין נתחייב סקילה שריפה הרג ונבר גודע דמי שנתחייב
שתי מיתות ב״ד נדון בחמורה משום דקים ליה בדרבה מיניה. והנה ידוע פלוגתא
דתנאי בסנהדרין דר״ש ורבנן אי סקילה חמורה או שריפה חמורה ואנ״ב אני אומר
דהני תנאי ד״י ור״ן כהני תנאי דר״ש ורבנן והנה ר״י סבר כמ״ד סקילה חמורה ולזה כאן
גבי קין באו בהמה חיה ועוף לתבוע דינו של הבל באומרם כי דין ארבע מיתות
לא בטלו אחר חרבן בהמ״ק והה׳ באותו זמן דעדיין לא היה ב״ד קבוע לדון דיני נפשות
וקין נתחייב סקילה ולכן דנין אותו בסקילה שבהמה או חיה דורסתו אחת מהן. אך ר״ן סבר כמ״ד
שריפה היא החמורה ולזה בא נחש לתבוע דינו של הבל כי דינו הוא לנשכו נחש
כדי לדונו בשריפה. והטעם דנקט נחש הקדמוני לפי שנחש שרף ידוע שהנחש
הזה הוא היה השטן הוא היצה״ר הוא מלאך המות שרכב עליו סמא״ל כמש״ה חז״ל
ובא לתבוע דינו של הבל מטעם דקין נטל את מנחתו שהרג הבל ולזה בא לקטרג
עליו כדרכו לקטרג כשמועה חז״ל באגדה כמבואר בזוהר שזהו שנתלה על הבהמות
שגגה עריפה כדי לקיים בדברים כאומרם ידינו לא שפכו את הדם הזה כדאיתא
בס׳ לגמי חדש עש״ה. והנה בין למאן דאמר ובין למאן דאמר השיב להם הקב״ה לכן אני אומר כל
הורג קין ולפי שתשובה זו צריכה טעם לזה בא ר׳ נחמיה עצמו ואמר דבר אחד שהוא
שוה לתלוייהו אין דינו של קין כדינן של דורות לפי שקין לא הי״ל ממי ללמוד שהוא
הכא שבעולם שהרג והוא שוגג במזיד ואע״ג דבן נח הי״ל ללמוד ולא למד ואפי׳ לא ידע שהדבר ההוא אסור חייב כמש״ה הרמב״ם בה׳ מלכים
ימש״ה מ״מ קין לא הי״ל ממי ללמוד כלל. ואפ׳ ש״ד את קין כישראל דבעינן עדים
והתראה דהיינו שיתיר עצמו למיתה ובקין עדים והתראה יתחייב דין ארבע מיתות
וכמש״ה התוס׳ בסנהדרין דף ל״ח עש״ה בדה מיום שחרב בהמ״ק אע״פ שבטלו סנהדרין
דין ד׳ מיתות לא בטלו שכתבו ז״ל תניא דהוא״ל דתני בזמן שבהמ״ק קיים וכשבטלה
דשמעון בן שטח שנכנס אחר חבירו לחורבה ומצאו מפרפר וכו׳ אנ״ה שלא בעדים
והתראה וכו׳ ז״ל דבעינן מיום שחרב בהמ״ק משום דלא בטלו דינין נפשות לגמרי ע״כ.
מ״מ גבי קין לא שייך זה דלא היה עדיין איסור הריגה לזה בא ר׳ נחמיה ואמר דדין
יצא מן הכלל בשעון זה לפי שלא הי״ל ממי ללמוד כלל. אבל מכאן ואילך כל הורג
קין יהרג הא׳ כדינה והא׳ כדינה אם יהיה ההורג בן נח אז יתחייב אפי׳ שלא בעדים
והתראה ואם יהיה ההורג בן ישראל אז לא יתחייב אלא דוקא בעדים והתראה עליו
בית דין. ובשלא יהיה עדים והתראה יתחייב דין ארבע מיתות ע״י חיה ועוף או נחש
שכבו לכל כן ויאמר ה׳ לקין לכן כל הורג קין שבעתים יקם ונותן לו אות לבלתי הכות אותו כל מוצאו ויתחייב ואח״כ בספר
וקרוע לחוברו שאחות שנתן לו היא השבת כמש״ה כי אות היא ביני וביניכם וכו׳ עש״ה
ויש לנו לדעת למה נתן לו רק מצות שבת יותר מכל שאר המצות. ונראה לפרש
ונאמר דהטעם הוא במה שנתקיים מה״ל בב״ר ז״ל ויצא קין מלפני
אמה וכו׳ פגעו בו אדה״ר א״ל מה נעשה בדינך א״ל עשיתי תשובה ונתפשרתי
אדה״ר מטפח על פניו ואמר כך היא כחה של תשובה ואני לא הייתי יודע מיד עמד
ואמר מזמור שיר ליום השבת עש״ה. וגם זה קשה למה לא בחר אדה״ר כי אם

במזמור זה דוקא · אמנם יובן הכל כי הנה קין נתחייב מיתה לפי ששפך את דמו
של הבל אחיו והיינו שעמו היה חטאו של אדה"ר לפי כשחטא ואכל מעץ הדעת טוב
ורע שפך דמים של כל באי עולם ולכן שניהם נתחייבו לבסוף גלות וגלו במקום אחד
כמש"ה רז"ל והטעם שקין נתחייב מיתה עכ"ז ע"י תשובה שעשה הקיל עליו הקב"ה וכמש"
לעיל בשם התוס' דע"י תשובה הקב"ה מיקל ולפעמים מוחל לגמרי ולכן קין על ידי
תשובתו נתבטל ונמחל לו מחצה דבתחלה נגזר עליו נע ונד יהיה בארץ ועתה שעשה
תשובה כתיב וישב בארץ נוד ולכן כשפגע בו אדה"ר והלא אותו שאחז"ל מה נעשה
בדינך לפי דאדה"ר היה סבור דכיון שנתחייב מיתה אפי' בלא עדים והתראה אינו יכול
שמנה ולפחות ישבנו כדש"א חיה דורסתו והשיב לו קין עתה כתירוץ התוס' הנז'
דע"י תשובה הקב"ה מיקל עליו מן העונש ולכן פטרו מן המיתה שתבענו חיה ועוף את
דינו של הבל ונתן לו גלות לבד כמש"ה וישב בארץ נוד ולז"א אדה"ר כך היא כחה של
תשובה וכו' והתחיל מטפח על פניו ועמד ואמר מזמור שיר ליום השבת · והטעם
שאמר מזמור זה דמה היה עניינו ומה ענין אות זו של שבת שנתן הקב"ה לקין
אלא הענין הוא כמש"ה חז"ל בתוס' שבת דף קי"ח ע"ב א"ר יוחנן משום רשב"י אלמלא משמרין
ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד הם נגאלין שנא' כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו
את שבתותי וכתיב בתריה והביאותים אל הר קדשי וכו' עכ"ל · נמצא דע"י שמירת שבת
ישראל נגאלין מן הגלות והטעם זה קין שנתחייב גלות ע"י שעשה תשובה ונתבטל
נתן לו מצות שבת לאות לאמר לו דע"י שמירת שבת יוכל גם הגלות
זה בעצמו עמד אדה"ר ושמר שבת כדי שיגין עליו להבטל גם הוא מהגלות ולכן פתח
ואמר מזמור שיר ליום השבת · א"נ אפשר לומר שכוונת קין באומרו והיה כל מוצאי
יהרגני היא עפ"י מש"ה חז"ל במדרש ז"ל וישם ה' לקין אות שהזהיר לו גלגל חמה
וקשה וכי לקין לבדו הזהיר הקב"ה גלגל חמה · אמנם הכוונה היא כי הנה אמר לו
הן גרשת אותי היום מעל פני האדמה ונתחייב גלות כמו אבין ולכן נתבטל
שהייתי נע ונד בארץ והיינו מגבר על הגלגול ועל זה החרשתי אבל זה לא אוכל שאת
כל מוצאי יהרגני וכוונתו היא משום דקי"ל גואל הדם אם ימצא את הרוצח חוץ לעיר
מקלטו והמית אותו אין לו דמים ואח"כ לכן אני מתירא שמא יהרגני כל מוצאי
והיינו חיה ועוף או כח"ב מטעם גואלי הדם · לכן השיבו הקב"ה כל הורג קין יהרג וישם
לו אות שהזהיר לו גלגל חמה דהיינו השמש וז"ל שהראה לו עיר מקלטו שהיא במזרחה
שבעתים יוקם שמה והוא עד מש"ה בתוס' מכות דף י' ע"ב דר"א אמר מזרחה
הזרחת שמש לרוצחים בהבדלה זו יפה עשית עכ"ל ולזה כשאמר זה קין יצא מלפני ה'
ועוב לב יען הכלה לו הקב"ה עיר מקלטו להמלט שמה מגואלי הדם של הבל וזו הלך
וישב בארץ נוד שהיא עיר מקלטו וכמו שפירש"י וז"ל ארץ נוד אשר במזרחה
עם קדמת עדן עם גלה אביו כשגורש שנא' וישכן מקדם לגן עדן וכו' ותוכיחו
כי המזרחית הקולטת את הרוצחים שנא' אז יבדיל משה שלש ערים בעבר הירדן
מזרחה שמש עכ"ל · והוא מבואר על הדרך שאמרנו · אנו יאמר ענין אחר בפסוק זה
הכתוב עם רוח והוא בהקדים מאי דאיתא בילקוט מדרש
שגזרתה הארץ ולא הוציאה עצו כפריו היינו למעוברת אדה"ר עלה · עיין מדרש רבה פ' ק"ב וז"ל הטעם
נטעתי ולא על פריו וזה היה פלפול הנחש עם חוה עכ"ל · וביאור דבריו נ"ל כי הקב"ה
אמר תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע עץ פרי עושה פרי למינו ופירש"י ז"ל שיהא
טעם העץ כטעם הפרי והארץ שינתה ולא עשתה כן דכתיב ותוצא הארץ דשא וכו'
עץ עושה פרי אשר זרעו בו למינהו ופירש"י ותוצא הארץ עץ עושה פרי ולא העץ
פרי והטעם ששינתה הוא לפי דקס היה טעם העץ כטעם פריו כמו שציוה לה הקב"ה
אב כשאמר הקב"ה לאדה"ר מכל עץ הגן אכול תאכל ומעץ הדעת טוב ורע לא
רצונו היינו מפרשים דהה"ד לא תאכל מעץ הגן מטעם אכול תאכל אבל מפרים
לא תאכל וכן מש"ה ומעץ הדעת טוב לא תאכל ממנו היינו שלא יאכל ממנו ואבל
מפריו יוכל לאכול אבל עכשיו ששינתה הארץ ואין טעם עצו כפריו אב מוכרח
לומר דמש"ה לו הקב"ה מכל עץ הגן אכול תאכל הוא לאו דוקא אלא כל פריו והיינו
דהה"ד מש"ה ומעץ הדעת טוב לא תאכל ממנו היינו גם פריו וכל זה ששינתה אותו

184

לתועלת האדם שלא יטעה ויחטא ועבד לא הועלה · ומעתה כך הוא המשך של
הפסוקים כי הקב"ה צוה לאדם מתחלה מכל עץ הגן אכול תאכל ומעץ הדעת טוב
לא תאכל ממנו ומאחר דהארץ כבר שנתה ולא הוציאה עצו כפריו אז אין מקום
לטעות ולומר דלוקחה העץ אסר ולא פרי ובפשט הכתוב דקאמר מכל עץ הגן
ומעץ הדעת דהא אין עצו כפריו ואם היה עץ האילן מתוק כפריו היה מקום לטעות
ולכן שינתה הארץ לטובתו של האדם ולהעבד לא הועלה · ולכן בא הנחש להטעות
את חוה ואמר לה אף כי אמר אלהים לא תאכלו מכל עץ הגן ר"ל האמת כי אתה
אינך מבינה כי לא צוה הקב"ה רק לאדם בלבד ואף שנודה לך שגם את מכוונה
שפי' אדם כמש"ש חז"ל עפ"פ ויצו ה' אלהים על האדם לאמר לאמר לחוה מ"מ היינו
שלא תאכלו מעץ הדעת מן העץ עצמו כלו' עצו ולא פריו שכן כתוב ומעץ ה
הדעת טוב לא תאכל ממנו ולכן אמר לה ג"כ לא תאכלו מכל עץ הגן דהיה
שלא היה כן לפי האמת וכוונתו בזה להכנס עמה בדברים וכמש"ש רש"י ז"ל · אז
השיבה אותו חוה וא"ל בשניהם לא צדקת כי מש"ש מכל עץ הגן ולא מעפריו לא
כן הוא כי מפרי עץ הגן נאכל ומינה נשמע דכש"כ דוקא עצו ולא פריו לא
כן דבכלת רק מפרי העץ אשר בתוך הגן אמר אלהים לא תאכלו ממנו ולאז אמר
לה הנחש לא מות תמותון כי ידע אלהים כי ביום אכלכם ממנו דהיינו מעפריו
ונפקחו עיניכם וכי הקב"ה מונע טוב מבעליו אלא ודאי לא אסר לכם רק העץ
שהוא מתוק כעדבש אבל פריו מותר לכם · ואז נכנסו דבריו של נחש באזניה
והודית לו וזהו ותרא האשה כי טוב העץ למאכל דהיינו גוף העץ כמשמעו
ונחמד העץ להשכיל את הודית ואמרה ודאי שלא אסר לנו כי אם גוף העץ לבד
ולא פריו ולכן ותקח מפריו ותאכל מפריו דייקא · ולכן מ"ש האדם האשה אשר
נתת עמדי היא נתנה לי מן העץ ואוכל לאו דוקא מן העץ ממש קאמר אלא ר"ל
מה שנתנה לי האשה אף שפריו היה מ"מ היינו מן העץ אשר צויתני לבלתי אכול
ממנו דהאמת הוא הנה שצויתני ומעץ הדעת טוב לא תאכל ממנו לאו דוקא
מן העץ מרגש אלא מפריו · ובזה יובן מש"ה הכתוב ארורה האדמה בעבורך וכו'
דקשה דאם אדם חטא הארץ מה חטאה כי לקתה ואם לקתה מפני שאכלה
מעתה אמר הקב"ה אח"כ למה נתקללה באותה שעה דוקא ולא מקודם ביום שנתנה
אך כמש"ל ה' אפי' כי הארץ שינתה לטובתו של האדם שלא יטעה כמו שאמרנו ·
לכי לא נתקללה בעת ההוא שנתנה אך עתה שלא הועילה בשביל ה"א שעבור ·
מעתה האדם נזא לו ארורה האדמה בעבורך · או אפשר שהכוונה במש"ש ארורה
האדמה בעבורך שהוא ית' היה כמתלונן על האדם לומר לו ראה מה הגיע
נזה בעבורך ולהעבד לא נתעוררת ועשית ואכלת מפרי העץ אשר צויתיך
לא תאכל ממנו וזהו ארורה האדמה בעבורך מעתה שאינה לטובתך כדי
שלא תטעה ולהעבד הקללה עשו לכן בעצבון תאכלנה כל ימי חייך · ולבז כוונת
הכתוב היא שבא להודיעו לבד שארורה האדמה בעבורו אבל לעולם לא עכשיו
נתקללה רק בזמנה ביום שלישי שגינתה מאמה שאמר לה הקב"ה וכו' (ועי' פר'
שלמה להרב כמהר"ר שלמה אלקאלעי ולה עם תוספת ביאור הגש"ן) ·
אחי נכני שמשב לו' שהכוונה בויכוח הנחש עם חוה היא במה שנבין גב מה
שהשיב האדם להקב"ה כשא"ל המן העץ אשר צויתיך לבלתי אכול ממנו
אמר האדם האשה אשר נתתה עמדי היא נתנה לי מן העץ ואוכל · דקשה
מהו התשובה אך האדם יכיר כפוי ית' העיז פנו לפני ית' והשיב תשובה שהיה בין
בנחה שהוא כפוי טובה כמש"ש בגמ' בפ"ק דע"ז · ועוד מה שהקשינו כבר לעיל
חוה הוסיפה על ציווי ית' ואמרה לנחש ולא תגעו בו פן תמותון דקשה כיון
בתוספת זה · ועוד למה חוה אמרה פן תמותון בלשון ספק והלא הקב"ה אמר
כי ביום אכלך ממנו מות תמות בלשון ודאי · ועוד למה אמרה לנחש ועתי'
העץ אשר בתוך הגן אמר אלהים לא תאכלו ממנו למה שינן דדקדקה בדבריה
לומר אשר בתוך הגן דמאי קמ"ל בזה שעץ הדעת הוא בתוך הגן פשיטא שהוא
בתוך הגן ויש לדעת מה כוונתה לגמגם בזה ·

אמנם

ריגר

אמנם העמן הוא עפ״ מאי דאיתא בפ״ק דחולין דף ו׳ ע״ב אשת חבר טוחנת עם
אשת עם הארץ בזמן שהיא טמאה אבל לא בזמן שהיא טהורה רשב״א
אומר אף בזמן שהיא טמאה לא תטחון מפני שחברתה נותנת לה ואוכלת
ופירש״י טוחנת בשותפות להשכיר את הרחיים כשהיא טוחנת את התבואה של
ע״ה ובזמן שאשת חבר טמאה ליכא למיחש שמא תשכח ותתן לתוך פיה דבר
שאינו מעושר דכיון דטמאה היא אינה רגילה ליגע במה שהיא עוסקה בו שמא
תטמאנו ונמצאת היא עומדת מרחוק ולא נוגעת אבל לא בזמן שהיא טהורה
דהואיל ונמצאת נוגעת במה שהיא עוסקה חיישינן שמא תשכח ותאכל · רשב״א אומר
אפי׳ בזמן שהיא טמאה לא תטחון מפני שחברתה נותנת לה ואוכלת לפי שאשת
ע״ה חשודה לגנוב מנכסי בעלה ולהאכיל את חברתה ואשת חבר אע״פ שאינה רגילה
לא לאכול גזל ולא לאכול דבר שאינו מעושר מ״מ חיישינן לשכחה דעביד איניש
דמעייני ואכיל מאי דיהבי ליה אחריני׳ אבל לתת היא לאחרים אי לאו דחשודה ורגילה
בגזל לא מנסיא עכ״ל · ובזה נבא אל העמן כי הנה אדה״ר חכם גדול היה וגם חוה
אשתו אשת חבר היא כחבר
א״כ מן הדין היו צריכין ליזהר שלא ליגע בו ולכן כשאמר להם הקב״ה לאכול מעץ הדעת
וכיון שהיו אסורים בנגיעה גדרו עצמן לעמוד ג״כ ברחוק מעץ הדעת כדי שלא
יבואו ליגע בו ג״כ משום דהנגיעה מביאה לידי אכילה ולכן לא היו אוכלין גם משאר אילנות
ולכן הקשה להם הנחש ואמר אף כי אמר אלהים לא תאכלו לפי שהם היו עומדים מרחוק
קושיא ר״ל וכי כשאמר לכם אלהים לא תאכלו מכל עץ הגן והוא לא
אתכם רק על עץ הדעת לבד ונראה אין אתם אוכלים גם משאר אילנות
השיבה לו חוה מפרי עץ הגן נאכל וכו׳ כלו׳ אנחנו דכשאמר לנו הקב״ה היה על
עץ הדעת לבד אבל משאר אילנות מותר לנו לאכול מן הדין אלא שבהיות שעץ
הדעת אסור לנו באכילה ממילא אסור לנו גם הנגיעה בו משום משמרת והוי
כאלו צוה הקב״ה לנו בפירוש על הנגיעה ג״כ שהרי מן התורה מצוה לעשות משמרת
וכיון שאנו אסורים אפי׳ בנגיעה אסורים ג״כ בקריבה וצריכין לעמוד ברחוק מעץ
הדעת ולכן מפני זה אין אנו אוכלין משאר אילנות ג״כ שאם נאכל מהם אז אנו
מתקרבים לעץ הדעת · ואין לו׳ שמן הצד שהאילנות רחוקים מעץ הדעת נאכל
אבל מן הצד שהאילנות קרובים לעץ הדעת לא נאכל לפי שעץ הדעת הוא
בתוך הגן באמצע וכל האילנות הם בשוה לו ואין שום צד רחוק יותר מצד אחר
ולכן אנו צריכין להתרחק מכולם ואין יכולין לאכול מהם וכל זה אינו מהתורה
אסור שאנו אסורים בהם כמו שאתה סבור אלא משום משמרת לבד דאם נאכל
מהם אז אנו מתקרבים לעץ הדעת וכשנתקרבים לו נבוא ליגע בו וכשנגע בו
נבוא לידי אכילה ועונות וזהו שפי׳ תרגומו [illegible] בלשון ספק כלו׳ דהכל הוא משום חשש
[illegible] · והנחש עשה עצמו כמבין שעל הנגיעה עצמה לבד יש מיתה
ולכן דחף אותה על עץ הדעת שתגע בו כדי להוכיח שתאכל · ובזה מדוקדק
בו מאי עד שנגעה בו דקאמר · אלא היינו הוא מה שאמרנו שהיתה רחוקה מן
העץ ואז לא היתה נוגעת בו בדחיפה אחת אלא דחפה לה עד שנגעה בו וזהו עד שנגעה בו · ובזה תבין העמן
עליו ונגעה
שנים לדהר התשובה אשר נתת עמדי היא נתנה לי מן העץ ואכל כוונתו
לומר שאכה נאכל והיינו כמש״ בתשובה הנז׳ דשב״א אומר אף בזמן שהיא טמאה
לא תטחון עם אשת ע״ה מפני שחברתה נותנת לה ואוכלת והיינו אף שהיא טמאה
מדחור ואינה נוגעת צריך לה שמירה רבה שלא תשכח ותאכל ממה שיכא למיחש
לשכחה עי׳ שחברתה נותנת לה ואוכלת ועביד איניש דמעייני ואכיל מאי דיהבי
ליה אחריני · וזהו האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי כלו׳ ועל שכחתי ואכלתי

185

ושוב גם אני וכי תימא הלא המאמר שאכלתי שהרי לא נגעתי שלא היית בקרוב
אלא דרך לשבחה ולגנות לשכינה ולאכול וא״כ בהכרח מגיד אתה לזה היא נתנה
לי כלומר לא אכלתי אני מאלי ומעצמי כדי שתאמר כן לאלו אכלתי אני מעצמי
בודאי היה מוכרח לומר דמגיד הייתי אבל לא היה הדבר כן אלא האשה אשר נתתה
עמדי היא נתנה לי והיכא דיהבי ליה אחריני שבידלית ביה דמינשי ואפי׳ אם הוא
שומע בחוץ ואינו כ[...] ובזה מתורץ מש״ה האשה אשר נתת עמדי דתיבת
עמדי נראה שהיא מיותרת דהיה די לו׳ האשה נתנה לי מן העץ ואוכל אלא
נראה שהכוונה היא במש״ה המשנה דשבת אומר אף בזמן שהיא עמהם לא תיתן
מפני שחברתה נותנת לה ואוכלת נמצאת דהתיקון למש״ז שלא תתן לה
חברתה הוא שלא תתחון עמה מעיקרת כלל וא״כ ה״נ אדה״ר אין מועלת לו העצה
דהיא נתנה לי וכו׳ דנהי דכשנתנים לו אחרים מינשי ואכיל מ״מ האדם מחוייב
להניע את עצמו מלעמוד במקום שיש לחוש בו שיתנו לו אחרים כדי שלא יאכל
ויאכל וכן אדה״ר הי״ל ליזהר בכך לזה האשה אשר נתתה עמדי כלו׳ לא היה אפשר לי
להניע עצמי מלעמוד עמה שהרי היא האשה אשר נתתה להיות עמדי ואי אפשר
לי ליפרד ממנה ׳ ובזה יובן ג״כ מש״ה הכתוב ולאדם אמר כי שמעת לקול אשתך
ותאכל מן העץ אשר צויתיך לאמר לא תאכל ממנו וארורה האדמה בעבורך
בעצבון תאכלנה כל ימי חייך ׳ דקשה מה צורך בהאריכות דברים אלו שהכל נראה
מיותר שלא הי״ל אלא ולאדם אמר ארורה האדמה בעבורך ידוע הוא שהוא מפני
שאשמע לקול אשתו ויאכל מעץ הדעת ׳ אלא הכוונה היא שבא הוא ית׳ לבטל את
טענתו שאמר שאמר ואכל והוא במה שידוע דהא דאמרי׳ דשבחה שבחא עי׳
עצמו אלו עי׳ אחר שנותן לו הוא דוקא בדבר שהוא מותר לאוכלו בפעמים אחרות
כמו התם בתבואה של עם הארץ שאותו לאכול ממנה בשהיא מעושרת
שהוא רגיל לאכול ממנה תמיד לכן בא לידי שבחה ואוכל אותה בשאינה מעושרת
אבל דבר שלעולם אינו מותר לאוכלו כגון חלב ודם וכיוצא לא שייך לומר בו שבחה
ונדה״ש ולאדם אמר כי שמעת לקול אשתך כלו׳ מה שאתה אומר שבחות ואכלת שקר
אתה דובר כי אינו מטעם שבחות אלא מטעם שרצית ושמעת לקול אשתך יען כי
ותאכל מן העץ אשר צויתיך לא תאכל ממנו לעולם ולא הותר לך כלל בשום זמן
לאכול ממנו כדי שתאמר שמחמת שהיית רגיל בו לכן שבחת ואכלת ׳ א״נ אפשר
לו׳ הטעם שאמר האשה אשר נתת עמדי וכו׳ הכוונה היא עמש״ב הגמ׳
דף ס״ב ע״א אין תורמין מן התלוש על המחובר ואם תרם אין תרומתו תרומה וכתבו
התוס׳ בשם ר״י דהטעם הוא משו׳ בספרי והרמותם ממנו ממנו ולא מן המחובר
דהא קרא בתלוש איירי עש״ה ׳ נראה מדבריהם דאי הוה מיירי קרא במחובר הוי הדבר
אפשר דהוה מתרומת תלוש וא״כ הכא דכתיב ומעץ הדעת לא תאכל ממנו
נמי״ר במחובר סבר אדה״ר למימר דמתרומת תלוש ואינו אסור לא כול אלא במחובר
דהיינו לתלוש מן המחובר ולאכול אבל אם נתלש הפרי מאליו מותר לאוכלו ועיין
התוס׳ בפ׳ מרובע מיתות דף ס״ו גבי איסור בשר לאדה״ר שלא נאסר לו אלא להמית
ולאכול אבל מתה מאליה שרי עש״ה ׳ ולפ״ז אתי שפיר דקדק הכתוב לומר ותקח מפריו
דתיבות מפריו יתירה דה״ל בקיצור ותקח ותאכל ׳ אלא שבא לומר שבשעה שהפרי
במחובר לכן לקחה אותו חוה ואכלה ולא שנפל מאליו וזהו מפריו בבינו׳ כלו׳ שעדיין
היה בין של העץ שזה מחובר בו אבל אדה״ר סבר דפרי זה שנתנה לו היה מעתה
שנפל מאליו שלא ידע שתלשה אותו חוה מן המחובר ולכן אכלו ולזה מ״ל הדבר
ממן העץ אשר צויתיך לבלתי אכל ממנו ואכלת כלו׳ דפרי זה שאכלת היה מהמחובר
שהוא מה שציויתיך שלא לאכול ועז השיב אדה״ר האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי
מן העץ ואוכל כלומר אני לא לקחתי בעצמי ותלשתי מן העץ כי שאמר לי הפרי
העץ אשר צויתיך וכו׳ אלא האשה היא נתנה לי ואוכל ולא ראיתי שתלשה אותו מהמחובר
וסברתי שהוא מלמטה שנפל מאליו ולכן נתפתיתי ואכלתי ׳ ובזה יתורץ גם תיבת עמדי

דכולה

ירנה

דנראה שהיא מיותרת · אמנם לפי האמור אתי שפיר והוא מגוס קיש להקשות על אדה״ר נמה
לו חטא שאוא תלשה אותו הוא מן המחובר ונתנה לו · וצ״ל דס״ל אדה״ר דמסתמא הוי״א היה
אשה כשרה כיון שהקב״ה נתנה לו כעין מש״ש בגמ׳ כפ׳ ארבע מיתות דק ג״כ אין דבר שעולה
יורד מן השמים · וזהש״ה האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי כלו׳ שאין לך לתבוע עלי
לומר לדעה סמכתי עליה ולא חששתי שמא תלשה אותו מהמחובר לפי שהיא אשר
נתת עמדי וסברתי לומר דמסתמא אין אתה נותן לי אשה רשעה · ובזה יתורץ ג״כ מש״ש
היא נתנה לי מן העץ דתיבת מן העץ נראה שהיא מיותרת דבקיצור הי״ל היא נתנה
לי ואוכל · אלא הכוונה לו׳ האשה אשר נתת עמדי היא ידעה שנתנה לי מן העץ כ״כ פרי התלוש
בידים מן העץ כי היא תלשה אותו מן המחובר אבל אני לא ידעתי שהיה תלוש בידים מן
המחובר אלא סברתי שהיה מעצמו שנפל מאליו מן העץ ונעשה מיפה אדה״ר ואמר שדבר זה היה
בלא ידעה אותו שהוא העושה זאת אבל אני לא ידעתי · ובזה יתורץ ג״כ המאמר שהביאנו
למעלה דאדה״ר אבא בר כהנא ואכלתי אין כתיב כאן אלא ואוכל אכלתי ואוכל והקשינו
היאך אדה״ר העיז פניו לפני בוראו כו׳ הלא לומר אכלתי ואוכל · אמנם לפי האמור יחא דה
דכוונת אדה״ר היא לומר כיון שחשבתי שאפי׳ זה היה מעצמו שנפל מאליו לכן אכלתי וגם
אוכל עוד לכתחלה פעם אחרת כשיפול מאליו כי ההוא אין בו שום איסור שהרי לא תאכל
מממנו אמרת לי דמשמע דוקא מן המחובר ולא מן התלוש · אבל מעתה נראה דהאמרת
הוא אפי׳ נפל מאליו היה אסור לו ומש״ה ממנו אינו למעוטי תלוש אלא אדרבה לרבותא
אתה לומר דאפי׳ מן המחובר אסור לאכול וכ״ש נפל מאליו דלא תימא נפל מאליו דוקא
הוא דאסור משום דכשנפל מאליו הוא כבר נגמר בשולו לגמרי וחשיבא אכילתו אכילה
לזה ממנו לו׳ דאפי׳ מן המחובר שעדיין לא נגמר בשולו אסור לאכול · אבל גבי תרומה
לא שייך לו׳ כן דממנו הוי לרבותא למעוטי אפי׳ בתלוש אין תרומתו וכ״ש במחובר משום
דבתרומה בעינן דגן אבל המחובר עדיין אינו נקרא דגן כמו שפרש״י שם בגמ׳ וא״כ הא
לומר דממנו בא לומר אפי׳ בתלוש וכ״ש במחובר דהא עכ״פ הוי רבותא במחובר יותר מבתלוש
אלא עכ״ר מיעוטא הוא ממנו ולא מן המחובר והוא״ל דכבר כתיב דגן ומינה אמעטינן כן
מחובר כבר כתבו התוס׳ דאצטריך ממנו למעוטי אפי׳ דיעבד יעוש״ה והוא עד שנה שלו
הכתוב לעבב · וז״ל אמרו האשה אשר נתת עמדי וכו׳ שהקב״ה אמר אדה״ר היה כפוי טובה
שתלה דופי בנתינה טובה שנתן לו הקב״ה · אלא אמר לו׳ דכוונת אדה״ר בזה היא עפ״י מש״ש
בכב ידוע׳ דק מש״ה האומר לשלוחו צא והרוג הנפש הוא חייב ושולחו פטור שמאי הזקן
מגוס חגי הנביא אומר שולחו חייב שנא׳ ואותו הרגת בחרב בני עמון אמר רבא ומודה
שמאי באומר לשלוחו צא בעול את הערוה או אכול את החלב שהוא חייב ושולחו פטור
שלא מצינו בכל התורה כולה זה נהנה וזה מתחייב עכ״ל · והנה יש להסתפק לשיטת
שמאי דסבר יש שליח לדבר עבירה ושולחו חייב אם השליח פטור או חייב גם הוא דהמסכך
הסברא נראה דגם השליח חייב דלא פלוג׳ תנן ושמאי אלא במעשה אבל השליח הכל
מודים שהוא חייב לפי שהוא עושה מעשה העבירה ויש לבו עליו מעשה שבוגמה לומר
לו דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין · אבל מתוך דברי הגמ׳ נראה דהשליח
פטור מדאמר התם לענין שליח שלא עשה שליחותו שליח מעשה שעשה שליחותו במעל
הבית מעל והאמר בגמ׳ שעשה מטעם דבמעילה יש שליח לדבר עבירה לבך בעד
מעילה משמע דכי אמרי׳ יש שליח לדבר עבירה בעל הבית מעל אין על השליח שום
ודאמר רבא שליח מלכינו זה נהנה וזה מתחייב וחייב המשלח אז השליח פטור · ועוד
וזה מתחייב הלא הנהנה גב״כ מתחייב אלא נראה ודאי דלשמאי השליח פטור וכן משמע
הלשון דשמאי הזקן שאומר שולחין חייב דמשמע שולחין דוקא ולא השליח לאלב הז״ל
אף שולחין חייב · ובזה אלו הכוונה והוא דבבר׳ פ׳ לד אמרו דבבני נח יש שליח לדבר
עבירה והנה אדה״ר
לו שיאכל כמש״ש במדרש וכמשמע כמו מן הכתוב שאמר כי שתמנת לבנין את
ובזה היה כונה אדה״ר להתנצל באומרו שהוא היה רק שליח מחוה ובבטנה לו תמרה
שליח לדבר והמשלח חייב והשליח פטור · וזהש״ה האשה אשר נתת עמדי היא נתנה
לי מן העץ ואוכל והיא חייבת שהיא המשלח ואני השליח פטור ·

בחטאת זה דאכילת עץ הדעת היה שליח בזה מחוה שהיא אמרה

ובזה

ובזה יתורץ מ״ש הכתוב ולאדם אמר כי שמעת לקול אשתך ותאכל מן העץ וכו׳
שכוונתו ית׳ בזה שבא לבטל הטענה שטען אדה״ר בשתי תשובות · הא׳ דהעונש
דבבני נח קי״ל יש שליח לדע״ והמשלח חייב ומ״מ אין סברא שהשליח יהיה פטור דהא דברי
הרב ודברי התלמיד דברי הרב שומעין אלא גם השליח חייב וזה״ש כי שמעת לקול
אשתך כלומר לאשתך שמעת יותר ממני · והב׳ היא כמ״ש בנ״ח דאפי׳ לדעת שמאי
הזקן דיש שליח לדע״ מגדה הוא כשאומר לשלוחו צא אכול חלב שהוא חייב ושולחו פטור
שלא מעשהו בכל התורה כולה זה נהנה וזה מתחייב וכן אדה״ר שטען שהוא הורה לו
שיאכל מן העץ ואכל הוא חייב שבשנה והיא פטורה וזה״ש ותאכל מן העץ כלו׳ שזה הדבר
היה ענין אכילה שאתה נהנית שאכלת ואת״ה אתה חייב עכ״ל · א״נ אפשר לו׳ שהכוונה
במ״ש אדה״ר האשה אשר נתתה עמדי וכו׳ היא עמ״ש חז״ל במד׳ פ׳ דאה וז״ל
ולאדם אמר כי שמעת לקול אשתך א״ר יברכיה למה״ד למלך שאמר לעבדו אל
תטעום דבר עד שתבא מן המרחץ אמרה לו אשתו (פי׳ אשתו של העבד) טעום אתה
את התבשיל הזה שלא יהא [illegible] או מעוריים בא המלך ומצאו
מטעים בשמחתו · א״ל המלך לא אמרתי לך אל תאכל ואכלת א״ל אדוני שפחתך
נתנה לי · א״ל המלך ולשפחתי שמעת יותר ממני · כך א״ל הקב״ה לאדם ומעץ הדעת
טוב ורע לא תאכל ממנו · מה עשתה חוה האכילה אותו · א״ל הקב״ה המן העץ אשר
צויתיך לבלתי אכול ממנו אכלת · א״ל מאריי הרי שפחתך נתנה לי · מנין שנאמר
ויאמר האדם האשה אשר נתת עמדי היא נתנה לי מן העץ ואוכל · א״ל ולאשה שמעת
יותר ממני · מיד נעשה מ״ש [illegible] ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן עכ״ל ·
וכתב הרב שך בפי׳ התורה דף ע׳ דמן המאמר הזה משמע שלא נאסר על אדה״ר
אותו העץ לעולם אלא לא נאסר לו רק עד שיבא יום השבת ולכן נתאחרה בריאתו עד
יום הששי שאם היה נברא מקודם ביום אחר אז היה מצטער על אכילתו כי לא יוכל
לסבול כל כך אבל כשהזמן קצר ד״ז יוכל הוא לסבול עכתד״ · ונראה שזוהי כוונת חז״ל
שאמרנו בפ״ק סנהדרין למה נברא אדם ביום עש״ק כדי שיכנס לסעודה מיד ופירש״י ז״ל
כדי שימצא הכל מתוקן ויאכל מאשר יחפוץ · וקשה שהרי דשאים ואילנות ביום שלישי
נבראו וא״כ ה״ל לבראתו באותו יום ויאכל מהם · ולמ״ד דגים ועופות לא נבראו אלא עד
יום חמישי וכן הבהמות וחיות עד יום ששי מ״מ הרי לא היה מותר לו לאכול מהם כמ״ש
שם בסנהדרין דאדה״ר לא הותר לו בשר לאכילה ואינו יכול לאכול רק דשאים ואילנות
וא״כ ה״ל לבראתו ביום שלישי · אלא נראה דהכוונה במ״ש כדי שיכנס לסעודה מיד
היינו סעודה של אכילת עץ הדעת שהיה חטה שזה נקרא סעודה דאין סעודה אלא
בפת ולא היה מותר לאכול ממנו אלא בליל שבת לכך לא נברא אלא עד יום ששי
שאז לא היה צריך להמתין אלא זמן מועט משא״כ אם היה נברא ביום ג׳ א״נ דהוי
דשאים ואילנות לאכול מהם [illegible] מעץ הדעת שהוא סעודה של פת לא היה יכול
לאכול ואיה צריך לא להמתין [illegible] עד ליל שבת · והנה עיקר הדבר שכתב
חרב [illegible] לאכול מעץ הדעת אלא
הוא מוכרח [illegible]
לא היו [illegible] עד הלום נראה כי
שאמרנו [illegible] וז״ל אלו המתינו ישראל למשה
שלא [illegible] המות שולט בהם כיון
[illegible] בטיעתו של אדה״ר הלכתם
[illegible] נקנסה עליו המיתה וכו׳ עכ״ל · ואם
[illegible] ג׳ שעות דקאמר הלא לא
[illegible] נשלם · נאין לומר שכדי להרבות
[illegible] צריך להמתין · עליו
[illegible] שעה אחת לא המתין שהרי אמרו
[illegible] שעה אחת
[illegible] מה נקנסה עליו

הסניפה בתשעה שעות לרבותי דאמר שלא עמד בנסיונו ושלשה שעות אלא ודאי
דלא נאסר לו לאכול מעץ הדעת רק עד הלילה ונמצא שלא היה צריך להמתין לא
ג׳ שעות שהרי בתשיעית נבראה ולילה הוא אלא ג׳ שעות אחר שעה תשיעית של
הבינוני והיינו דקאמר ובתשעה שעות נכנסה עליו מיתה כלו׳ שאין נמנים רק
ג׳ שעות שהיה צריך לעמוד בהם בנסיון כי בשעה תשיעית נכנסה עליו מיתה
דהיינו שבתוך שעה תשיעית נבראה ואז נכנסה עליו המיתה שא״ל כי ביום
אכלך ממנו מות תמות ואינה שעה שלימה וא״כ אין שם אלא ג׳ שעות שלימות
שצריך לעמוד בהם בנסיון · וכן מוכח עוד הקדמה זאת ממ״ש חז״ל במד״ר פ׳
קדושים פ׳ כה וז״ל דרש ר׳ יהודה בן פזי מי יגלה עפר מעיניך אדה״ר שלא יכולת
לעמוד בצוויך אפי׳ שעה אחת והרי בניך ממתינים לערלה ג׳ שנים עכ״ד וקשה
מה לו להקשות לאדה״ר ממצות ערלה שאין בנו ממתינים עליה אלא ג׳ שנים
היה לו להקשות לו מכל איסורי מאכלות שבתורה שהם אסורים לעולם כגון כל
בעלי חיים טמאים וחלב ודם וכלאים וכיוצא שאלו ממתינים עליהם לעולם
ונלע״ד שנקט דוקא ערלה דווקא · אלא עכ״ל לומר היינו טעמא דהקשה לו מערלה
מפני שיש היתר לאיסורה בהמתנת זמן ונדמית לאותו עץ שאכל עליו אדה״ר
שהיה היתר לאיסורו בהמתנת זמן · ונמצא׳ הקדמה זו יש לתת טעם ולתרץ מה
שהקשה עוד שם הרב שך איך אדה״ר שהוא יציר כפיו ית׳ שמע לאשה ועשה
אותו מעשה דבשלמא היא נתפתית אל הנחש מאחר שדעתה קלה אבל הוא
שודאי היה חכם גדול איך נתפתה לדבריה · ותרגם עם ההקדמה של הרב שך
ז״ל שאמרנו מתורץ דכיון דאותו אילן היה מותר לו לאכול ממנו בליל שבת
א״כ אותו אילן היה הוא הסעודה של ליל שבת והיה צריך לעשות אותו מערב
שבת כדי שידע אם הוא ראוי לאוכלו כך כמות שהוא חי או אם היה צריך איזה
תיקון כמ״ש חז״ל שכל הדברים שנבראו בששת ימי בראשית היו צריכים תיקון
ואז לא היה יכול לאוכלו בלילה בלא תיקון וגם אינו יכול לתקנו בשבת כי אדה״ר
כדי שיכנס למצוה מיד וכדרשו׳ למצוה מצות שבת ואם [illegible] יצטרך אותו
מעשה וכה״ג כתב בס׳ שבלה״ל בהלכה ס״ק בשם הירושלמי דמצוה לעשות
הסעודה שהכין לשבת בע״ש יעו״ש · וא״כ אמרה לו דבעיניה זו בהא חוה עליו
אסורה לו שהוא חייב לעשות מע״ש וקיבל דבריה וסבר שאין איסור בדבר
כי לא אסר להם הקב״ה אלא אכילה גמורה אבל טעימה בעלמא שרי ולהרבה
מצוה היא וזה נראה ברור מלשון המדרש שאמר שא״ל חשתו טעום את התבשיל
תבלין אלא מעלה או מוריים לפי שהמלח צריך ששעלה כבשלה דתבלין וכן המוריים
ואז לא תוכל לבשלו בשבת א״כ חוה באה עליו [illegible] שלא יבא לתקנו בשבת
וצריך הוא לטועמו מע״ש ומאחר [illegible] עמיתו בעלמא סבר שהוא
מותר ולכן טעם אותו בערב שבת [illegible]
שעדי וכו׳ דכוונתו בזה היא שבשלמא [illegible] שהאמר נתחדש
אכילה גמורה אלא החשה [illegible] לא אכלתי
מטעל לטעום המאכל כדי [illegible] המאכל ועלה
וסברתי שהוא מותר כיון [illegible] הענין מה
ואכלתי אין כתיב כאן אלא ואוכל [illegible] כמ״ש המדרש
בע״ש כטעימה בעלמא ועי״ז [illegible] לומר אכלתי שהיה
הייתי טועם אותו מבערב [illegible] מבואר אם לא
דבר מר או קשה והקב״ה השיבו [illegible] שהוא הוא
לו וזה מדוקדק מטעם שא״ל לא תאכל [illegible]
[illegible]

187

אלא דאמר מתנתו כדי שיהיה משמע דהכי מרבתו לסור לאוכלו וכמו שדרשו
במס' עירובין בפ' הדר דף סח ע"ב אדם כי ירויח מכם ולא כולכם כדי למשוך
ואין מקבלין מתנתו הרבה ופירש"י ז"ל דמכם משמע רק מקצתכם עש"ה והכא בנדון
דידן לא שייך לו' מתנתו ולא כולו דהא כש"ה הוא אלא ועוד דאפ' מרבת דאמר
דחמור לאוכלו · ובזה נראה נמי מש"ה ז"ל שהשבת הגין על אדה"ר על אוכלו
וכמוש המתרגם בשיר השירים וז"ל אדם בזמן דאשתביק לה חובתיה אתא
יומא דשבתא ואגין עליה פתח פומיה ואמר מזמור שיר ליומא דשבתא עכ"ל · דקשה
מאי שנא שהגינה עליו רבנות שבת טפי מעשרה מעב ר"ה · הגם דאיכא נמי גמר שהי'
תשובה דאשינה שקיים כדתנוכה מההיא ברייתא דסנהדרין דקאמר כדי שיכנס
למצוה מיד משמע שלא היתה לו מצוה אחרת רק השבת · מ"מ לפי המנהג
אש טפי דכיון דמה שנענש מן העץ מעוב שבת כוונתו היתה בשביל כבוד
שבת לכן גם הוא הגין עליו · ואיפשר שזה כמו אותו המתקן נוסח תרגם שבת
שאחר עוועיה חיים זכו כי מפני שאדה"ר היה ראוי למות מיד כשנענש
מעץ הדעת אך בתשובה זוכה לחיים · ובזה יתורץ ג"כ מש"ה הכתוב ותרא האשה
כי טוב העץ למאכל וכו' דקשה מה צורך לומר שראתה היה השבר אל אותו
אילן ואם רוצה הכתוב לספר את שבר האילן היל"ל ותרא העץ ההוא טוב למאכל
וכו' ולמה אמר שראתה חוה כן · אמנם עפ"י דרכנו נראה שהכתוב בא לגלות
לנו שחוה לא עשתה טעימה לבד כדי לידע אם הוא צריך תיקון · כדי לתקנו לכבוד
שבת אלא הכירה וראתה וידעה בו מקודם שהוא טוב למאכל וכו' ואינו צריך שום
תיקון ותאוה ותקח מפריו במזיד ותאכל אכילה גמורה ולא טעימה לבד כמו
שעשה אדה"ר · ובזה נראה דלא דרשו רז"ל אכלתי ואוכל גבי חוה כמו שדרשו גבי
אדם משום דהאדם לא היתה כוונתו אלא לטעימה לבד כדי שיוכל לאוכלו בליל
שבת ולזה אכלתי ואוכל דרז"ל שע"י אכילה זו אל שע"ג יוכל בליל שבת אבל חוה
שידעה מקודם שאינו צריך שום תיקון ואכלה אכילה לא יכלה לומר את המענה
הזאת ודוק · (עיין הנהגה במגן דוד להרב הגדול כמוהר"ר יוסף דוד זצ"ל) ·
ובכן מעתה אפשר לנו להבין את המאמר שכתבנו בפתח השער א"ר חייא בר
אבא א"ר יוחנן אחד מן האחין שמת וכו' ואמרי לה דמות גדול וכו' · ויש לדעת
מנא לה לש"ס לומר דמות גדול דוקא או דמות קטן · הא דא"ר יוחנן ולמה לא
נאמר דהא דא"ר יוחנן א' מן האחין שמת הוא אחד דעלמא יראה מי שיהיה גדול או
אמרינן או קטן · ואפשר לומר דהש"ס דייק לה מדקאמר ר' יוחנן לו' אחד שמת ידאג
כל האחין וכן אחר שמת תדאג כל החבורה ומדקאמר אחד מן האחין דרך חבורה
מורה שהוא מדבר על המיוחד שבהם ולזה פליגי בש"ס אם הוא גדול
[illegible] על [illegible] יעקב להרב [illegible] זצ"ל) · והנה הכתובים
[illegible] כל מי שאינו מתאבל
בתשובה · ואחד [illegible] וידאג ויתאבל כתיב ביה' ויחזור
למה לא כתב הכתובים [illegible] כל החבורה כולה עכ"ל · וראה
קטן · ואפשר [illegible] דמות גדול ואמרי לה דמות
דמות גדול ואמרי לה [illegible] לאחמרי בגמ' אמרי לה
אחד מן האחין [illegible] אלא ארישאל דדברי ר' יוחנן דאמר
לא קרוב [illegible] אחד חוכבו האחים כולם
[illegible] מעלת הדין בגדול תמצא גם בקטן בה"ג וכן
כך [illegible] חבורה שאין הטעם בהם מתחיל
[illegible] שהדבר הוא מורה פירוש
דבריו גבי בני חבורה [illegible] גדול ולא [illegible] קטן ולכן סתם הכתוב
[illegible] בין קטן לגדול · ודברי רש"י ז"ל נראים קרובים

נחה שכתב [illegible] גדולים [illegible] ויטלה מעת הדי בראש חבית שבל
[illegible] בלשון [illegible] כתב בכל [illegible] [illegible] גדול [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] פירשו [illegible]
[illegible] שאמר [illegible] הולך [illegible] [illegible] [illegible] ותיבת אני השנה [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] כל האחרין כולן והיינו
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] יהודה [illegible] יוסף [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] נסע. [illegible]
[illegible] [illegible] אבל [illegible] להציל [illegible]. [illegible] היה נוהג [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] לדבר הולך [illegible] ואני אנה אני בא [illegible]
אני [illegible] שלא נטעתי [illegible] [illegible] לדחוג ולבכות עליו אבל אחר אחרי
[illegible] [illegible] לא [illegible] לדחוג עליו [illegible] עוד [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] בין גדול [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
בפ׳ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אסמך על [illegible] [illegible]
השנה מעת הדין מתורה כנגד [illegible] כל התשלחה וכל [illegible]
[illegible] כל [illegible] [illegible] ואם נולד בן [illegible] [illegible]
להרמב״ם ז״ל [illegible] [illegible] התלמוד [illegible] בין גדול לקטן [illegible]
והנה הרב [illegible] ז״ל בי״ד סי׳ [illegible] [illegible] דבריו [illegible]
[illegible] כתב בשם מהר״ר מנחם עזריה ז״ל [illegible]
[illegible] בין מת [illegible] פסק [illegible] כל החבורה [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] לא [illegible]
[illegible] [illegible] בגדול או בקטן אבל במת אחד מן הבינונים אין לדחוג
[illegible] פסק הרמב״ם [illegible] אחד מן החבורה [illegible] כל החבורה
הבינונים אין [illegible] [illegible] צריכים לדחוג [illegible] [illegible] אחד [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] ז״ל בשם הרב מהר״ר אברהם [illegible]
[illegible] [illegible] לא דמות גדול [illegible] גדול [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] החבורה [illegible] אחד קטן ממנו [illegible] הוא [illegible]
[illegible] [illegible] כל הגדול [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] שבכולם [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] קטן [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] קטן [illegible] [illegible] בחבורה קטן ממנו והרי הוא גדול
[illegible] [illegible] גדול כל אחד [illegible] [illegible] ממנו [illegible] [illegible] בין [illegible]
שבכולם [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] החבורה [illegible] גדול [illegible] [illegible]
מעת הקטן [illegible] שבכולם [illegible] הוא [illegible] [illegible] צריכים [illegible] לדחוג [illegible]
[illegible] [illegible] החבורה [illegible] קטן [illegible] צריך לדחוג [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] הגדול [illegible] [illegible] הגדול [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] צריכים [illegible] לדחוג [illegible] [illegible]
הרמב״ם ז״ל [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] בין גדול [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] שבכולם [illegible] [illegible] לדחוג על [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] קטן ממנו [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] שבכולם [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] שבכולם [illegible] [illegible] [illegible] צריך לדחוג על [illegible]
[illegible] עוד גדול ממנו [illegible] [illegible] [illegible] שבכולם [illegible]
[illegible] [illegible] הוא [illegible] צריך לדחוג [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] פסק הרמב״ם [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] גדול [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] אבל [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] שבכולם [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] צריך לדחוג
[illegible] [illegible] פסק הרמב״ם [illegible] [illegible] החבורה [illegible] [illegible]

נחה

188

נחה וזה הוא עד מה שכתבנו בתוס׳ ריהטין קידשתי את כתי הגדולה
ולתי יודע אם גדולה שבגדולות או קטנה שבנד׳ לנות שהיא גדולה מן
הגדולה שבר עונות עש״ו ותבין · ולכן מטעם זה אל עלינו הדיוב אחר
התשובה וההספד במות צדיק אחד בדור במ״ע ויהיה לבני אלקים
בעירה רבה עם שה פזורה ישראל מפני מה נמשלו ישראל לשה מה דרכו
של שה כשהוא לוקה באחד מאיבריו כל איבריו מרגישים אף ישראל כן י׳
כשאחד מהם נורה כולם מרגישים עכ״ל · והטעם לזה היא כי מצד היותם
כולם נפש אחת אלא תהר דיליהון סתו אחד מן החבורה שמת שתדאג כל
החבורה קל שכן לדאוג הואיל ושלמה סנה״ד בצדיק שבדור שהוא גדול
ליהודים ולמפורסמים מעד דמעת גדול יקרו כל הדויים פן הוא תפגע מידה כנגד
לשארית ישראל · וזהו׳ הכוונה במ״ש ירמיה הנביא במגילת איכה סילה
כל אבירי ה׳ בקרבי קרא עלי מועד לשבור בחורי גת דרך ה׳ לבתולת
בת יהודה · והקושי מבואר בכתוב דקיה ראוי לומר סילה כל אבירי בקרבי
ה׳ מהי ה׳ בקרבי · ועוד מהו זה שאמר לשבור בחורי בלשון עתיד ושבר את
בחורי [illegible] לה לבאמר · אמנם לפי דרכנו נראה שכוונתו של ירמיה
היה לומר סבור הייתי שבזמן שסילה כל אבירי שהם הצדיקים הגדולים שיש
בדור אמרתי כי ה׳ שהוא מדת רחמים בקרבי והלכה היא כמעט דמעת דעת
הוא שצריך לדאוג אבל אם מת גדול אדרבה שמיתתו היה גבן שהוא כלי
כפרה לישראל אכן אחרי ראותי עוד עתה ראיתי אחרי כולי כי מה שסילה
כל אבירי ונפגע בגדולים תחלה היא אדרבה להיפך לכמוני שמדקדק ומתוחה
עליהן הוא והראיה על זה היא כי קרא עלי מועד לשבור בחורי עוד ולא מצד
נראה שההלכה היא כמעט דמעת גדול הוא שצריך לדאוג · ובזה נבין הכתוב
בישעיה הנביא דאמר הצדיק אבד ואין איש שם על לב ואנשי חסד
נאספים באין מבין כי מפני הרעה נאסף הצדיק · דיקשה מה טעם שינה
הכתוב לומר נאספים ולא אמר נאבדים כמ״ש הצדיק אבד · ועוד מה היה
הכוונה באומרו כי מפני הרעה וכו׳ · אמנם לפי דרכנו׳ נראה לומר והוא
במה שיש לדקדק עוד לומרו ואין איש דתיבת איש יתירה ומה היה המרגלא
חסר אם היה אומר ואין שם על לב · אכן יראה לפרש במ״ש הרב מהר״א
ז״ל בשם מהר״א במח ז״ל הנז׳ שהיה מדקדק בדברי ר׳ יוחנן שאמר אחד מ׳
החבורה שמת תדאג כל החבורה כולה דתיבת כולה יתירה להוה מצי למימר
תדאג כל החבורה ותו לא · ופירש הוא ז״ל שכוונה בזה לר׳ יוחנן היא לרמוז
לנו שאם אירע במ״ע שמת הגדול שבכולן לא יאמר הקטן שבכולם שהוא אין
לו לדאוג עד שימותו הגדולים ממנו ולאמר דמעת גדול הוא שצריך לדאוג
גבה אירכא גדולים ממנו · וכן היפא שמת הקטן שבכולם לא יאמר הגדול
שבכולם שהוא לא ידאג אלא עד שימותו כל הקטנים ממנו וכמעט דמעת
קטן הוא שצריך לדאוג · אלא האמת הוא שכל החבורה כולה צריכים לדאוג
קטן וגדול [illegible] בשמיה להיותם
[illegible] לחבל במ״ע אינו מעבור בפרדס
[illegible]
וזהו׳ כוונת ישעיה הנביא [illegible]
וגדול שבחבורה דינו [illegible]
[illegible]

דרוש על את זה סידרתי לדרוש בפקידת השנה של ידידת נפשי אחותי
המנוחה מרת [illegible] שנפטרה ביום שלישי בשבת אחד עשר יום
לחדש חשון ש׳ את לה׳ תש״י [illegible] היתה בנשים לפ״ק

במדרש משלי קמו בניה ויאשרוה זו שונמית שזכתה שהחיה אלישע את
בנה רבות בנות עשו חיל זו רות המואביה שנכנסה תחת
כנפי השכינה וזכתה ויצאו ממנה דוד ושלמה שאמרו להקב״ה בשירות ותשבחות
שבכל המזמור

מורי ורבותי יקבי ד״ה שכל הדברים שבעולם מידי עבור עליהם שיהן ועידני
שולטת בהם השכחה ונשכחים מן הלב וכמעט במקרה המות הטבעי
שהוא בית מועד לכל חי שהוא נשכח מלב האדם וכמז״ל כבר נגזרה גזירה על
המת שיהא נשכח מן הלב שנא׳ נשכחתי כמת מלב עכ״ל כי יפול הנופל בגדין
כזה שהיתה אשה כשירה וצנועה בתכלית הכשרות והצניעות כידוע לכל שער
שרה ודאי שאין השכחה שולטת בה לעולם והרבה באורך הזמן יוכר חסרונה
לכל קרוביה ולכל היודעה לפנים ולכל שעתא ושעתא קמיה עליהם כשעת חימום
והעט שאנו רואים שאחר עבור שלש ימים שקבעו חז״ל שהם שלשה לבכי ושבעה
להספד שלשים לאיסור גיהוץ ותספורת [illegible]
מחמת שהם שוכחים את המת [illegible] קצת מ״מ אין זה
שעתיד הקב״ה להחיותו בתחיית המתים ועי׳ אמונה זו של תחיית המתים הם לוקחים נחמה
מקבלים תנחומין ׳ ולכן מצינו שנהגו קדמונינו ז״ל מימי עולם ושנים קדמוניות
להיות דורשים וחוקרים בפקידת השנה על נפש מת בענין תחה״מ שהוא עיקר אחד
שהוא מי״ג עיקרי הדת כי שע״י הבערת התחיה יכלו לקבל נחמה על המת׳ וכל אשר
בעם ישראל יכונה מחוייב להאמין אמונה שלימה בדבר זה שעתיד הקב״ה להחיות
מתים ברוב חסדו אף שנתבלו הגופות בארץ וחזרו לעפרם אבל עתיד הוא ית׳
להחיותם וצריכים אנחנו להשריש האמונה הזאת בלבנו לעולם ועד ומכח דבר
זה היה יכולת ביד הצדיקים הה״ע גם להחיות מתים בהיות שהיה העיקר הזה
תקוע בלבם מרוב הדבקותם בהקב״ה להיותם מכירים כח מעשיו וכמו שמצינו
ראינו באליהו הנביא ז״ל שהחיה את בן הצרפית כמו שמבואר הענין במלכים א׳
פ׳ י״ז וזה תארם של הפסוקים ׳ ויהי אחר הדברים האלה חלה בן האשה בעלת
הבית ויהי חליו חזק מאד עד אשר לא נותרה בו נשמה ׳ ותאמר אל אליהו מה
לי ולך איש האלהים באת אלי להזכיר את עוני ולהמית את בני ׳ ויאמר אליה תני
לי את בנך ויקחהו מחיקה ויעלהו אל העליה אשר הוא יושב שם וישכבהו על
מטתו ׳ ויקרא אל ה׳ ויאמר ה׳ אלהי הגם על האלמנה אשר אני מתגורר עמה
הרעות להמית את בנה ׳ ויתמודד על הילד שלש פעמים ויקרא אל ה׳ ויאמר ה׳
אלהי תשב נא נפש הילד הזה על קרבו ׳ וישמע ה׳ בקול אליהו ותשב נפש הילד
על קרבו ויחי ׳ ויקח אליהו את הילד וירידהו מן העליה הביתה ויתנהו לאמו ויאמר
אליהו ראי חי בנך ׳ ותאמר האשה אל אליהו עתה זה ידעתי כי איש אלהים אתה
ודבר ה׳ בפיך אמת ׳ ויש לדקדק בפסוקים אלו [illegible]
כך שאמר חלה ויהי חליו חזק מאד [illegible]
החליו ההוא אין לו ׳ [illegible]
הוא לומר שהמת [illegible] לא נותרה בו נשמה [illegible]
החלה חלה בן האשה בעלת הבית [illegible] לא נותרה בו נשמה [illegible]
באת אלי להזכיר את עוני [illegible]
את עונה [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

שהשיב עתה וגם כנה להחיותם כדעוב כמו שאמרינו שצריך אותם ואמר כד הקמח
לא תכלה וצפחת השמן לא תחסר עד יום תת ה' גשם על פני האדמה וכן היה להם
כדבריו · ג' קשה למה לא נתנה הצרפית את הילד היא בידיה לאליהו כשאמר
לה תני לי את בנך להחיותו עד שהוצרך לקחתו הוא בעצמו כדכתיב ויקחהו
מחיקה ויעלהו אל העליה · ד' קשה בדברי אליהו שאמר אליה תני לי את בנך כי
נ' ונו' תיבת הי"א מיותרת דהו"ל תני את בנך דבאומרו לי משמע לי ולא לאחר ומי
היה שם חוץ ממנו שהיה רוצה לקחתו עד שהוצרך לומר לה תני לי ולא לאחרים
אחר · ה' קשה אומרו ויאמר ה' וכו' הרעותה להמית את בנה איך לא נתיירא
אליהו לומר כן להקב"ה הרעותה להמית את בנה שהרי ידע כבר כמה נענש
אדון הנביאים משה בשביל שאמר להקב"ה למה הרעות לעם הזה ואיך הוא אומר
כן עתה ואדרבה הוא ראוי שיהיה נענש יותר ממשה לפי שמשה בהיות שהוא
היה הראשון באמירה זו ולא הי"ל ממי ללמוד שאין ראוי לומר כן אבל אליה: מאחר
שכבר ראה מה שאירע למשה על שאמר למה הרעות ואפ"ה לא נזהר מלומר כן
ודאי שהוא מתחייב יותר שהרי הוא כמותרה ועומד · ו' קשה אומרו ויתמודד על
הילד ג' פעמים למה ושה כן ג' פעמים לא פחות ולא יותר · ז' קשה אמ' תשוב
נא נפש הילד הזה על קרבו כי תיבת נא היא מיותרת שבודאי שעכשיו הוא שמבקש
לחיות הילד הזה ולא עד זמן תחיית המתים ואם כן למה הוצרך לו' תיבת נא · ח' קשה
במשך הכתוב וישמע ה' בקול אליהו ותשב נפש הילד על קרבו ויחי תיבת ויחי
גם יתירה שבודאי בשוב נפשו אל גופו שחי הוא ולמה הוצרך לו' ויחי · ט' קשה
במשך אליהו לאשה ראי חי בנך מה היתה כוונתו באמירה זו שאם הכוונה היתה
שמודיע לה שהחיה את בנה והלא בראותה אותו עומד על רגליו היא יודעת שהוא
חי ואם כן למה הוצרך אליהו לומר לה ראי חי בנך · י' קשה במשך הכתוב ותאמר
האשה אל אליהו עתה זה ידעתי כי איש אלהים אתה דתיבת זה מיותרת גם דהיה
לה לו' עתה ידעתי כי איש אלהים אתה מהו זה שהוא מורה באצבע · יא' קשה
באומרה עוד ודבר ה' בפיך אמת מה היתה כוונתה בזה דבאמרה נראה מדבריה
אלה שמתחלה מצאה בו שקר ח"ו ועתה חזרה והודית בו שהוא איש אמת ודבריו
אמתיים יש לדעת מהו השקר שמצאה בו מתחלה עד שאמרה לו שעכשיו דבריו
הם אמתיים · אמנם כדי לתרץ כל הקושיות האלו נקדים הקדמה אחת והיא כי
ידוע שאמרו דומה אדם הדר במקום שכולו רשעים לאדם
שכולו צדיקים לפי שהאדם הדר במקום שכולו רשעים אינו
מגיד אהבה הקב"ה מתשיבו לו רק לחטא שוגג בעלמא והוא מעשה מיבות הא' מעשה עון גדר במקום
רשעים · מסיבה ב' היא מעשה שלא הי"ל ממי ללמוד לעשות עובה שלא למד ממעשיהם
מעשה הדר בעיר שכולה צדיקים שכמעשה אמ' איזה חטא שוגג שעשה הוא בדין
נחשב לו לעון מזיד והוא מעשה מיבות הא' מעשה שאמינו נחשב לבלים בעיני
אנשי עירו שהם צדיקים יותר ואין צדקתו עטרת אלה · מסיבה ב' היא מעשה
שהי"ל צדיקים ממי ללמוד לעשות טוב ולא למד מעשה שבהיותו דר בין
החכמים היה יכול ללמוד מעשם כמו שנא' הולך את חכמים יחכם ומה אמר
שלא למד ראוי הוא לעונש גדול · ונעשה הקדמה זאת יובן הכתוב האמור
בנבי נבל בשמואל א' סי' כ"ה נאמר ושם האיש נבל ושם אשתו אביגיל
והאשה טובת שכל ויפת תואר והאיש קשה ורע מעללים והוא כלבי [illegible]
שהכתוב בא לספר בגנותו של נבל לבא כדי לבא אל [illegible]
שנה שלא רצה לעשות חסד עם עבדי דוד ואם לעתיד לבו [illegible]
[illegible] להם [illegible] הכתוב [illegible]
[illegible] ואף נבל לעונש גדול [illegible]

לעשות טוב ולא למד ולכן בשירה הכתוב לספר ברשעתו הקדים לספר
תהלה בשבח אשתו והשכל נבז שה"ל לנבל מתי ללמוד ואבה לא למד
א"כ ונחשב קשה ורע מעללים כלו' שהוא רשע גמור וראוי לעונש ומה גם שהוא
כלבי נח"ל שהיה ממשפחת כלב שלא דיבר נהר בשילוח המרגלים וק"ל
דזדון מורה אחריה משיקרא קרי וזה הרשע לא היה כן אלא מיד כשראה
את שלוחי דהשה התחיל לדבר נהר ואמר מי דוד ומי בן ישי היום רבו
עבדים המתפרצים איש מפני אדוניו · א"כ אפשר לו' דהטעם שהזכיר
הכתוב צדקת אשתו ומשפחתו עתה הוא   מטעם שהצדיקים לגמור והאיש
במעון ומעשהו בכרמל והאיש גדול מאד ולו צאן שלשת אלפים ואלף
עזים והורה מאחר שהיה רשע נבל הוא ונבלה עמו א"כ באיזה זכות
זכה לכל העושר ההוא לכן הוכרח להזכיר מיד צדקת אשתו לומר שזכותה
היא שעמדה לו שזכה לכל זה שאך היא ובסיבתה נתברך ביתו כמו שאמרו
שנתברך בית לבן בשביל יעקב והטעם שלבן היה רשע גמור הנ"ל כל זה
הרשע הזה הוא לא היה ראוי לכל העושר ההוא אלא מסיבת צדקת אשת
השפיע לו הקב"ה את כל העושר הזה לא מסיבת זכות הנמצא בו הורך
עצמו · והנה לאומר שאמרנו שהדר בין הצדיקים ולא למד ממעשיהם
לעשות   טוב שבזה ראוי לעונש ג"ל עד שמשמע החטא שהוא בשוגג
נחשב לו לזדון מזיד לכן האשה הצרפית קודם שבא אליהו לשם היתה היא יושבת
בעיר שכולה רשעים ולא היה הקב"ה מדקדק עמה להביא עליה רעה בהיות שהיא
היתה צדקת יותר מכל בני עירה אבל כשבא אליהו ונתאכסן אצלה אז נעשת
היתה היא נחשבת לכלום לפניו ונעשית אז כעיר שיש בה מי ללמוד ולא למד
שגם החטא שהוא בשוגג נחשב לו כאלו מזיד וזהו אומרה לאליהו באת אלי
להזכיר את עוני כלו' ביאתך לכאן גרמה לי שיהיה עלי הזכרת עון אפי' על
השגגה ובהיות הדבר כן זהו שגרם לי מיתת בני לפי שהבנים קטנים מתים
בעון אביהם ואמם כמש"ה חז"ל וזה הילד היה עדיין קטן כדמוכח קרא שאמר
ויקחהו מחיקה שזה מורה שהיה עדיין קטן נמצא שאתה גרמת לי מיתת בני
בשביל שביאתך לכאן גרמה לי להיות עלי מזכרת עון לשידקדק הקב"ה עמי
ומאחר שנשבי מדקדק עמי על איזה חטא שעשיתי וכמה הוא זה
כי אם במיתת בני בהיותו קטן ונענש בעוני ונמצא שאתה היית גורם לי
במיתתו · ולכן יהי' בראות אליהו את דברי הצרפית כי צדקה בדבריה אלא את
גמר בלבו להחיותו ואמר לה תני לי את בנך ואני אחיה אותו והצרפית מאחר
שהיא יודעת שאליהו הוא כהן לכן לא רצתה לשאת אותו ולתתו בידו כדי שלא
להשכירו על דת לטמאו בילדים · והכוונה היא כמש"ה הרמב"ם מנוחם' מלכיעה
כפי המקובל שהקשו ז"ל ואת היאך אליהו המה כהן על הצרפית כיון שכהן היה
ו"ל שהיה ברור לו שיחייהו לכן היה מותר לטמאות לו משום פקוח נפש עכ"ל
אפשר לו' דהאשה הזאת הצרפית לא היתה יודעת מהלכה הזה על התנא שאמרו
כיון שהיה ברור לו שיוכל להחיותו היה מותר לו ליגע בו משום פקוח נפש
שלא היתה יודעת דבר זה לכן לא רצתה לשאת אותו ולתת אותו בידו כדי שלא
לטמאו והטעם שאליהו רמז לה דבר זה במאמרו לה תני לי את בנך כלו' לי
אתה יכול ליתנו בהיות שאני ברור לי שאחייהו ולא לכהן אחר שאינו יכול להחיותו
ונזה מלת לי לרמוז לה דבר זה נעבה היא לא נתחלפו כדבריו אלא בהיות שיש
לבנה ודאי נספק ואי שבנה היה מת ואסור לכהן ליגע בו ונספק הוא אסר
יחייהו ולכן לא רצתה לשאת אותו ולתתו בידו
כשלמו ולזה ויקחהו מחיקה · ומטעם שאמר אליהו להקב"ה הגם על האלמנה

תשב אני מתגודד עמה הרעות להמית את בנה שהקשינו אחר לא כתירא
לומר כן להקב"ה אחרי מעשינו הרעים נענש על זה באומרו להנה הרעות לשם
הזה שנגזר עליו שלא יכנס לארץ כמש"ה חז"ל · ואפשר לו' שכוונת אליהו באו'
הרעות להמית את בנה מלת הרעות איננה חוזרת להקב"ה אלא היא חוזרת
לצרפית וכוונתו לומר שבעוד שהיה בנה חי היתה מחזקת עצמה כאחת מן
הנשים צדקניות אמנם עתה שמת בנה אז הרזיקה עצמה כאחת הנבלות
ולכן נתפשה בעונה וכמו שהקדימה היא ואמרה באת אלי להזכיר את עווני
וזהו"ש הרעות כלו' עשית לה כמשפטה אז להמית את בנה כלו' מסיבת מיתת
בנה · או אפשר לו' שתיבת הרעות היא חוזרת לאליהו עצמו כלו' הרעות
לי בעיני האשה הזאת מסיבת מיתת בנה לפי שעד עכשיו היתה מחזקת
אותי בצדיק גמור אבל עכשיו שמת בנה תאמר שעוונותי גרמו לה זה ונמצא
שאליהו לא דיבר בזה דברים קשים לפני הקב"ה ולא חלק על מעשיו ית' שהמית
את בנה יק"ל · (תום' מדרש אליהו דרוש' להרב הגדול מוהר"ר אליהו הכהן ז"ל) ·
ואמר עוד ויתמודד על הילד שלש פעמים · הטעם למה שלש לא פחות ולא יותר
אפשר שהם כנגד נפש רוח ונשמה להחזירם לו שלשתם והקדים בתפלתו
על הנפש כמש"ה תשב נא נפש הילד הזה על קרבו לפי שהיא הנכנסת ראשונה
בגוף בעת התחייה מטעם שהנפש היא נשארת על הקבר של מת והיא מחופפת
עליו תמיד לכן התפלל שהנפש שמחופפת על קברו תהיה עתה על קרבו ותכנס
לפנים לתקומתה וכן היה שתחלה וישמע ה' בקול אליהו ותשב נפש הילד על
קרבו ואחר כך ויחי דהיינו ברוח ונשמה ואז החזיר לה את בנה ויאמר לה ראי חי
בנך שלא כדברך שאמרת שאני הוא שגרמתי מיתתו אלא ראי כי אדרבה אני
הוא שהחייה אותו יק"ל · (מנימוקי הרב כמהר"ש בן זקן ז"ל) · או אפשר הטעם
לשלש פעמים הוא לזכור זכות שלשה אבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב
וכוונתו בזה שזכותם תעזרהו להחיותו שכלם שהם מסרו למות נפשם אברהם
בכבשן האש יצחק בעקידה ויעקב עם המלאך והקב"ה עשה להם נס והצילם
מן המות כך יעשה נס עם הילד הזה ויחייהו · ואחר שקרא אלה' ויאמר ה' אלהי
תשב נא נפש הילד הזה על קרבו הטעם שאמר מלת נא הוא לומר שהוא
לא היה כאן נגד גזרתו ית' לבטלה אז אלא מטעם שהצרפית חשבה שהוא שהמית
את בנה כמש"ה באת אלי וכו' ולהמית את בני לכן כדי לצאת מן החשד הזה שהיא
סוברת אותי אני מבקש ממך ית' שתשב נא לעשה נפש הילד הזה על קרבו
עד צאתי מן העיר מאצלה ואחך אם רצה למות ימות שאז אין לה להאשים אותי
ולומר שסבבתי מות שבאותה שעה אני לא הייתי שם ולכן דקדק בדבריו לומר
תשב נא · אבל הקב"ה שעובתו שלימה [illegible] מדת בו שאין עובתו שלימה לא
[illegible] ותשב נפש הילד על קרבו ויחי [illegible] עד שלך הוא מטעם ואחך ימות
כדברי אליהו [illegible] תשב נא נפש הילד על קרבו לשעה [illegible] כדי לצאת מן
החשד [illegible] ואמר [illegible] ראי חי בנך הטעם שהודך לומר לה
[illegible] שלא [illegible] הדבר הגדול הזה להיות
[illegible] הילד [illegible] לשרפית שמעיקרא לא
לה ראי חי בנך כלו' [illegible] ועתה הקיץ [illegible]
[illegible] כי [illegible] לעצמו כי [illegible]

דרכם של צדיקים שלא להחזיק טובה לעצמן וכמו שמצינו במרע״ה שלא רצה
להחזיק טובה לעצמו בענין קבלת התורה כמאמרז״ל השטן תורה שנתן לך הקב״ה היכן היא
וא״ל מה אני שיתן לי הקב״ה את התורה וה״נ אליהו עשה כן ונזהר כוונתו באומרו לה
ראי חי בנך כלו׳ חי היה מקודם · ולכן בהיות שהיה אליהו עתיד לו׳ מצד ענוותנותו
שלא הוא החיה לילד מתוך רק שהיה מתעלף לבד והיא נדמה לה שמת לכן כדי שלא
נטעה לו׳ שבאמת כן הוא שלא היה רק מתעלף לזה בתחלת הענין הקדים הכתיב
להודיענו אמיתות הדבר שבאמת מת מתוך היה והחיה אותו אלא אליהו מתוך
ענוותנותו לבד אמר לה כן לכן כפל לו׳ חלה בן האשה בעלת הבית ויהי חליו חזק
מאד לרמז שבכבדות החולי ההוא היתה מורה שמת בודאי עד אשר לא נותרה בו
נשמה והיה שלא כדרך המתעלף שנשארת בו נשמה ולא אמר כן אליהו שהיה
מתעלף והקיץ רק מצד ענוותנותו שהרי החולי כבד שהיה לו הוא מעיד עליו
שמת בודאי · ולכן בראות הצרפית כבדות החולי ידעה בודאי שמת ומה שהורה
אומר לה עכשיו ראי חי בנך אינו אלא מתוך ענוה שיש בו שאינו רוצה להחזיק
טובה לעצמו וכראות הצרפית ענוותנותו של אליהו שאעפ״י שהיה הילד מת מתוש
והחיה אותו עכ״ז לא רצה להחזיק טובה לעצמו אז ידעה מעלתו וצדקתו ואמרה
אליו עתה זה ידעתי כי איש אלהים אתה כלו׳ עתה מן הענין הזה נתבררה לי מעלתך
וצדקתך ידעתי באמת כי איש אלהים אתה וזהו שדקדקה בדבריה לומר עתה זה
ידעתי · והטעם שאמרה עוד ודבר ה׳ בפיך אמת הוא לפי שבבוא אליהו בבית
הצרפית מתחלה החזיקה אותו שהוא אדם גדול ונביא ה׳ בראותה שאמר
לה כד הקמח לא תכלה וצפחת השמן לא תחסר וכן היה הדבר אמנם אחר כך בשמת
בנה חשבה בדעתה שאינו נביא ה׳ כמו שהיתה סבורה תחלה אלא כל מעשיו הם
רק אחיזת עינים הן אבל עכשיו בראותה שהחיה את בנה אז נתברר לה מעלתו
ואמרה עכשיו אני מודה שאתה בתחלה ודבר ה׳ בפיך אמת וכל מעשיך הם
ה׳ · או אפשר ודבר ה׳ בפיך אמת הכוונה היא עמ״ש למעלה שאליהו רמז לה
באו׳ תנ״י את בנך תירוץ התוס׳ שכיון שהיה ברור לו שיכול להחיותו לכן היה
מותר לו ליגע בו אעפ״י שהיה כהן והצרפית לא האמינה לדבריו אלא שהיתה אומרת
מי יודע אם הוא יכול להחיותו כמו שהוא אומר אם לאו ולכן לא רצתה ליתן לו היא
הילד בידו כדי שלא לטמאו עד שהוצרך הוא לקחתו מחיקה כמ״ש שבתחלה לא
האמינו דבריו אבל ולכן עכשיו שראתה שהחיה אותו ידעה אמיתות הענין לזה
הודית על הראשונות ואמרה לו ודבר ה׳ בפיך אמת כלו׳ אמת כל מה שאמרת לי
מקודם שברור לך שאתה יכול להחיותו · ובזה נבין [illegible]
בענין תחיית המתים בשעה שאלה הקב״ה
דורש כתיב ויאמר אלי בן אדם התחיינה [illegible]
ידעת · שהקשו המפרשים ז״ל מה היתה כוונת יחזקאל [illegible]
דאי לא ידע בזה שהקב״ה הוא מחיה מתים [illegible]
לרמוז ליחזקאל בשאלה זו התחיינה [illegible]
שהיה ברור לו לאליהו שיכול להחיותו [illegible]
אחר שהכניסו בתוך הבקעה [illegible]
עליהם מתוך העבידו [illegible]
השאלה או לא כלו׳ אם יודע לך בבירור [illegible]
לתוך הבקעה [illegible]
כמ״ש התוס׳ גבי אליהו שהחיה [illegible]
בבירור למה אתה [illegible]
אתה ידעת כלו׳ [illegible]
[illegible]

191

והיא מלאה עצמות ׃ ומאמר אתה ידעת אשר כהן ואעפ״כ הכנסתני בתוך
העצמות של מתים והאי הלכתא איסור טומאה כזה שהכה שאמר הוא הכה שהתיר ׃
אז אפשר לו׳ שהכוונה באו׳ אתה ידעת היא אתה ידעת שתחייבה וכיון שאתה
יודע בוודאי שבכל הדבר גזור לפניך מקודם זה שהייו וכיון שהיא בגזרה
לעובה אתה מוכרח לקיימה כמש״ה חז״ל דכל דיבור שיצא מפי הקב״ה לטובה אפי׳
על תנאי אינו חוזר וא״כ הני כאילו ידעתי אני בבירור שעתידין לחיות על ידי וא״כ
אין חשש טומאה בזה כענין אליהו שכתבו התוס׳ ז״ל וק״ל ״ (תום׳ מדרש אליהו) ״
או יאמר שהכוונה באומרו אתה ידעת היא במה שנבין נ״ב הפסוקים הקודמים
לזה והפסוקים הנמשכים אחריו וזה תוארם ׃ היתה עלי יד ה׳ ויוציאני ברוח
ה׳ ויניחני בתוך הבקעה והיא מלאה עצמות ׃ והעבירני עליהם סביב סביב והנה
רבות מאד על פני הבקעה והנה יבשות מאד ׃ ויאמר אלי בן אדם התחיינה
העצמות האלה ואומר אדני אלהים אתה ידעת ׃ ויאמר אלי הנבא על העצמות
האלה ואמרת אליהם העצמות היבשות שמעו דבר ה׳ ׃ כה אמר אדני אלהים
לעצמות האלה הנה אני מביא בכם רוח וחייתם ׃ וקשה למה הניחו הוא ית׳
ליחזקאל בתוך הבקעה מלאה עצמות של מתים
וא״כ אסור הוא להכנס בבית הקברות ׃ ועוד במה נתבאר ליחזקאל אם יחיו — והרי הוא היה כהן
העצמות ההם דקאמר אתה ידעת והלא אחד מי״ג עיקרי הדת הוא דמתים
מחיה אל ברוב חסדו וא״כ למה אמר אתה ידעת בלשון ספק ׃ ועוד למה אמר
שני שמות כמש״ה אדני אלהים אתה ידעת בשם אחד מהם היה די ׃ ועוד למה
פעם אחד הוא אומר עצמות לבד ופעם אחד אומר עצמות יבשות ׃ ועוד
באומרו העצמות היבשות שמעו דבר ה׳ מאי קאמר כי מאחר שהם יבשות
איך אפשר ששמעו דבר ה׳ ׃ ועוד אומרו כה אמר אדני אלהים לעצמות האלה
הנה אני מביא בכם רוח וחייתם מי לא ידע בזה דהקב״ה הוא שמחיה מתים
וא״כ בקיבור הי״ל הנה מביא בכם רוח וחייתם מאי אני ׃ ואפשר לתרץ הכל
והוא בהקדים מחלוקת דר׳ יוסי ור׳ יצחק בענין תחיית המתים דאיתא
בזוהר פ׳ חיי שרה דף קל״א ע״א וז״ל אר חזקיה אי תימא דכל גופין
יתערון מעפרא אינון גופין דאתנטעו בנשמתא חדא מה תהא מניהו
אר יוסי אינון גופין דלא זכו ולא אצלחו הרי אינון כלא הוו כמה דהוו עץ יבש
בהאי עלמא הכי נמי הוו בההוא זמנא וגו׳ בתרתא דאתנטעו ואצלח ונטע
שרשוי כדקא יאות יקום ועליה כתיב והיה כעץ שתול על פלגי מים כו׳ והיה
עלהו רענן וכו׳ דעבד איבין ונטע שרשין ואצלח כדקא יאות ועל ההוא גופא
דלא אצלח כתיב והיה כערער בערבה ולא יראה כי יבוא טוב וכו׳ כי יבא טוב
דא תחיית המתים [illegible] [illegible] להון לצדיקייא דהוה
נפש קדישא [illegible] עלמא דכתיב וירא אלהים כי טוב וכדין זמין קב״ה
לאחייא מתייא [illegible] [illegible] [illegible] דלא יתעבר מעלמא
ובדין אינון [illegible] [illegible] [illegible] קב״ה לאדקא עליהו על
אינון [illegible] [illegible] [illegible] כדקא יאות ואי לאו יהון
קיומא [illegible] [illegible] [illegible] ר׳ יוסי ז״ל דהגוף אשר
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] גופין דלא
יקומון [illegible] [illegible] [illegible] דלא אצלחו ׃ נ״ב
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] תחת כבות
[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ורבי
[illegible] [illegible] דר׳ יוסי ורבי

[illegible] ולא ידע הלכה כדברי רבי [illegible] כך הוא כי מאחר שרוח ה׳ נשאו והניחו
בתוך הבקעה סבר שהלכה היא כמ״ד דכל גופין יקומון שתהיה להם תחיה בתה״מ
אך כשנכנס מתוך שראה עוד שהעבירו עליהם סביב סביב א״כ ודאי הענין הוא
שלא [illegible] לפי שהיה כהן כפירש״י ולא הבין מזה דלאו כל אינון גופין יזכו לחיות
בתה״מ והוא כמ״ד דהגוף שהכניס בטומאה במצבות [illegible] דוקא שתהיה לו
תחייה בתה״מ ושאר גופין דלא אתגלו במצבות הנו כלאהון [illegible]

[illegible]

[illegible]

אבל המתמהים [illegible] ונראה כוונת יחזקאל [illegible]
[illegible] כהן [illegible]
[illegible] הברער [illegible]
[illegible] במקום אחד [illegible] הכתיב [illegible] ויתקרבו [illegible]
[illegible] מכוחדים [illegible] וגם אחר
[illegible] יולכן [illegible]
[illegible] עליהם [illegible] הטמאות [illegible] שהעבירות ההם
[illegible] עליהם [illegible]
[illegible]
[illegible] יחזקאל [illegible]
[illegible] בגוף [illegible]
[illegible] בגוף אחר [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] בגוף אחר [illegible] בגוף אחר [illegible]
[illegible]
[illegible] הגוף [illegible]
[illegible]
[illegible] בגוף [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] בגוף אחר [illegible]
[illegible] בגוף [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] בגוף [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] בגוף [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

על שאתה מחדשני בכל בוקר [illegible]

[illegible]

מחיה ולא כמו שהתחייה תהיה בגוף אחר חדש מתחלה אך חדשים לבקרים וכו' [illegible]

[illegible] גוף יחיה האדם [illegible]

[illegible] על שאתה מחדשני בכל בוקר [illegible]

[illegible]

יר׳ אותו הנוף שעמנו הוא [illegible] כנ״ל וזהש״ בנויה זאת שערה [illegible]
הבורא היה שתחיה בשמחות תחת [illegible] והיינו [illegible] שערה הנוף הזה כהרי
שלמה לבן בכין הוא [illegible] את שכרי בתחה נ״ל נשמח בשמחות וכו׳ א״כ [illegible]
לבקרים וכו׳ הכוונה היא כהקדים מש״כ בס׳ פני שלמה דרוש [illegible] הפסוק
ותחיינה העצמות האלה והשיב יחזקאל אדני אלהים אתה ידעת והקשה הוא ז״ל למה
דאמר יחזקאל אתה ידעת לשון עבר והל״ל אתה יודע בל׳ הווה ונראה שהכוונה היא
[illegible] בה הלך שאלו רומיים לר׳ יהושע בן חנניה מנין שהקב״ה
מחיה מתים ויודע מה שעתיד להיות א״ל תרווייהו מן המקרא הזה שנא׳ ויאמר ה׳ אל
משה הנך שוכב עם אבותיך וקם העם הזה וכו׳ [illegible] וקם העם הזה וזנה א״ל
[illegible] כלנה [illegible] מה שעתיד להיות [illegible] לדעת מה [illegible] לא
[illegible] שתי [illegible] יש להם [illegible] שאלו אותם
בבת אחת [illegible] שהכוונה היא [illegible] ז״ל במס׳ [illegible] גבי [illegible]
כי [illegible] לאליהו [illegible] בבית הקברות א״ל ולאו כהן מר [illegible] ז״ל [illegible]
[illegible] פקוח נפש [illegible] שהיה כהן ז״ל כיון שהיה [illegible] לו [illegible]
[illegible] שהיה [illegible] לו [illegible] לכן היה מותר לו
וכוונת שאלתם היא כיון דקי״ל שהקב״ה כהן הוא א״כ איך [illegible] את המתים [illegible]
איך יטמא להם להחיותם מאחר שהוא כהן וכו׳ כיון שהוא יודע בבירור [illegible] אותם
לכן מותר להטמא להם [illegible] גבי אליהו [illegible] עוד ומנין שהוא יוד׳
מה שעתיד להיות [illegible] שתי שאלות [illegible] בהל שאם הוא יודע עתידות
אז הוא יכול להחיותם ואם אינו יודע עתידות אז אינו יכול להחיותם ולזה כיון הוא
ית׳ [illegible] ליחזקאל התחיינה העצמות האלה [illegible] אם אוכל אני להחיותם
ולהטמא להם כיון שאני כהן והשיבו יחזקאל אדני אלהים אתה ידעת כלומר כיון
שאתה ידעת מקודם כל מה שעתיד להיות [illegible] שאתה יכול להחיותם ולהטמא
להם [illegible] פיקוח נפש כמו שהיה הענין באליהו עם בן הצרפית [illegible]
לא הוצה [illegible] בתשובה [illegible] לגבי הקב״ה בענין תחה״מ [illegible] והוא [illegible]
המתים לגבי אליהו שהותר לו להטמא לבן הצרפית [illegible]
מה״ט היינו [illegible] כמעשה ההוא שהיה באליהו [illegible] מפני פיקוח נפש
שמותר לכהן להטמא לו [illegible] לברור לו [illegible] שהיתה רק [illegible]
[illegible] כמה רבות איך הקב״ה שהוא כהן [illegible] פיקוח נפש אבל גבי תחה״מ
שנאמר שהוא [illegible] פיקוח נפש [illegible] להם להחיותם [illegible]
אין כל המתים זוכים להיות [illegible] כמה בני אדם [illegible] בעת תחה״מ
[illegible] שאמרו שאין [illegible] ברבית [illegible] כמדע [illegible] לקום בתחה״מ
להחיות המתים [illegible] איך הקב״ה [illegible]
נפש [illegible] מאחר [illegible] מותר להטמא [illegible]
א״כ לא הותר לו ית׳ להטמאות להם [illegible]
[illegible] איך הקב״ה מחיה מתים כיון דכהן [illegible]
[illegible] ז״ל [illegible]
החיה בן הצרפית [illegible]
הילד [illegible] ולכן [illegible] כהן [illegible]
כהן אבל גבי תחה״מ [illegible]
[illegible] הקב״ה [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] הקב״ה
[illegible]

ובזה הוא יתבאר לענין להחיותם אם תאמר כתירוץ התוס' דמשום פיקוח נפש
ניתר [illegible] לגבי תחה"מ דלעת"ל לא יצדק תירוץ זה משום דאיכא התם בבית הקברות
צדיקים [illegible] להיות [illegible] אם בני אדם שאינם יוכים להחיות כאמור והדרא
קושיא לדוכתה איך הקב"ה מחיה מתים ויותר לו לר"ש בר אבא [illegible] דספר ברנה
אמרו שהקב"ה [illegible] בכל בוקר ובוקר במאמרו ית' א"כ מענין זה אני [illegible]
דבך [illegible] נמי בענין תחה"מ דלעת"ל ור"ל כי [illegible] [illegible] לני [illegible]
לפגרים מתים כלו [illegible] לגע בני [illegible] במאמרו ית' כך [illegible] מחיה מתים לעת"ל
גם במאמרו כלו [illegible] לגע בגו ובזה יתבן [illegible] ז"ל [illegible]
ר' יהודה אומר כיון שהגיעה החרב על צוארו של יצחק פרחה נשמתו [illegible]
כיון שהשמיע הקב"ה קולו מבין שני הכרובים ואמר אל תשלח ידך אל הנער חזרה
נשמתו לגופו והתירו ועמד על רגליו וידע יצחק שכך עתידים המתים לחיות בחזרה
פתח ואמר ברוך אתה מחיה המתים עכ"ל [illegible] קשה דלכאורה משמע דעתה [illegible]
שנתחדש ליצחק [illegible] אבל מקודם זה לא היה יודע שיש תחה"מ ודבר זה
מי תמצא [illegible] לאומרו שהרי יצחק קיים כל התורה כולה ואיך נאמר שלא היה יודע
שתהיה תחה"מ שהיא א' מי"ג עיקרי הדת' אמנם עתה ניחא דלעולם האמת היא
דיצחק אבינו מקודם מעשה הזה של העקידה היה יודע שיש תחה"מ
אלא שהיה קשה לו על זה איך יתכן לו' שהקב"ה שכהן הוא יחיה מתים ויטמא להם
ואם נאמר שמשום דהוא כתירוץ התוס' שתירצו גבי אליהו דמשום דהוי פיקוח נפש
היותר לו [illegible] עדיין יקשה לנו דלא אתי זה כבלי זה דשאני אליהו לא היתה
עם רק נפש אחרת שהיתה ראויה להיות בודאי לא כן בתחה"מ דלעת"ל יש מתים
יוכים להיות יש מתים שאינם יוכים להיות א"כ הדרא קושיא לדוכתה
איך הקב"ה שהוא כהן יהיה מותר לו ליכנס לבית הקברות ויטמא להחיות מתים
אמנם עתה כשראה המעשה שאירע לו בעצמו אז הותר לו ספק זה וראה שהוא
עתה שלא הובדך הקב"ה ליכד [illegible] שהיה יכחד עם אלא השמיע קולו מבין
שני הכרובים ומיד חזרה נשמתו לגופו וחי וידע שכך עתידים המתים לחיות
[illegible] בזה ע"י השמעת קולו ית' מבין שני הכרובים ומוריד הטל על תחיה
עליהם. ומחיה אותם ולזה הותר לו ליבחר הספק שהיה מסתפק שעתה ידע כי
בודאי כך יעתיד הקב"ה להחיות מתים ואע"פ שהוא כהן לקיים מה שהקדוש
[illegible] דשאני אליהו כיון דכתיב ויתמודד על הנער שלש פעמים לכן הקשו התוס'
[illegible] איך הותר לו ליגע בו לא כן הכא גבי הקב"ה בענין תחה"מ דלעת"ל דמטל
[illegible] על תחייה הוא מחיה אותם לזה פתח ואמר ברוך אתה מחיה
[illegible] מתים ולא קשה עליך מידי ובזה יומתק להבי מה שסידרו אנשי
כנה"ג בנוסח ברכה מגן שבע מחיה [illegible]
בתוהו וכו' [illegible] מתים במאמרו הא"ל הקדוש שאין
[illegible] עם קדושתו ית' אמנם עתה א"ש והכוונה
[illegible] בעצמו מחיה מתים אז היה קשה ל'
[illegible] לחיות אותם הוא בעצמו לזה ייקדקו בלבריהם
[illegible] לומר כי הוא ית' ישלח דברו וירפאם ויחיים
[illegible] שני הכרובים ונמצא לפי זה אינו צריך להטמא להם
[illegible] במקומו עומדת והאל קדוש שאין בתוהו
[illegible] הוא קדוש כך [illegible] שמחיה המתים הוא קדוש
[illegible] כי אם במאמרו ונבוק הוא ימים [illegible]
[illegible] ידע יצחק שכך עתידים המתים לחיות
[illegible] ונשמתו [illegible]
[illegible] יצחק הבל בזכות ההשתחויה [illegible]
[illegible] בזכות ההשתחויה [illegible] ונשיבה
אליכם

אליכם וכו' המתים [illegible] בזכות ההשתחויה שנאמר בואו נשתחוה ונכרעה נברכה לפני [illegible] וכו' ההוא דהמסוגר בתורה אמרי כמו שדרשו רז"ל כי לך תבין [illegible] כנגד זה יום ראיתיה יצחק שכתוב נברכה לפני ה' עושינו הרי שעומדים בחיים וכו' [illegible] כוונה. המאמר דודאי דיצחק ריר מאמינו מעקידים זה בתורה אבל לא היה ידע בא זה זכות היה והענין שכבר שמע מאברהם אביו שאמר ונשתחוה ונשובה אליכם ומשמע שכל זה הוא זכות ההשתחויה [illegible] מזה שהוא כדי [illegible] להחיות המתים שכבר מתו כי [illegible] התחייה לפי שעתכבר להבלה [illegible] חי וכו' אברהם יצחק בעצמו בשעת העקידה שפרחה נשמתו [illegible] והיה כמת ממש והחזירה לו נשמתו בזכות ההשתחויה אז ידע שכך עתידים המתים לחיות גם בזכות ההשתחויה שאחרי הבלת יצחק מהעקידה היתה [illegible] ממש אחר שכבר מת [illegible] עמש"ב בב"ר פ' סה וז"ל ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו וכו' [illegible] מראות [illegible] מכח אותה ראיה שבשעה שעקד אברהם את יצחק בנו והעלהו על המזבח בכו מה"ש שנא' הן אראלם צעקו חוצה ונשרו דמעות מעיניהם לתוך עיניו והיו רשומות בתוך עיניו וכיון שהזקין כהו עיניו הה"ד ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו וכו' והנה המאמר כיון שהזקין כהו עיניו משמע שבשהחייהו הקב"ה והחזיר בו נשמתו לא החייהו נקי מן אותם הדמעות שהיו רשומות בתוך עיניו אלא החייהו עם אותם רשומים של הדמעות ולהב לכתוב שהיו כהו עיניו כשהזקין והרי נתבטלו כשפרחה נשמתו וחזרה אחר אלא ודאי כי שהחייהו החייהו באותם רשומים של דמעות ולכך כשהזקין כהו עיניו והטעם לזה הוא לפי שרצה הקב"ה לעשות לו כמו ענין תחה"מ ממש והענין הוא כא"ל בספר הא כדר עומדים במומם ומתרפאים והטעם לזה מבואר בפ' [illegible] פ' צה לפי שאם יעמדו בלא מומם יאמרו אחרים הם אלו ואינם אותם שהיו מתים עכ"ל וזוהי כוונת דבריו על יצחק כיון שמתחלה לא היה [illegible] מכל מום אבל כשראה עתה שהוא החיה אותו הקב"ה עם אותם רשומים של דמעות של מה"ש שנשרו לתוך עיניו אז ידע שבשעת תחה"מ גם עתידין [illegible] על כמו שהוא החייהו הקב"ה עם הרשומים ההם של דמעות כך באותן עתידים המתים לחיות דהיינו שיעמדו במומם כמו שהיו קודם מיתה ולכך [illegible] ולפי שהטעם לזה הוא מפני שרוצה הקב"ה שיהא הדבר נודע בבירור שהם עצמם אותם שמתו ולא אחרים ולהא כתוב מאמר בא"י מחיה המתים [illegible] על שנודע בגלוי לעולם שאתה מחיה המתים עצמם שמתו ולא אחרים וק"ל "(מום' הנזכר בתוח זוך)" [illegible] יאמר שבוודאי [illegible] שאמר כיון שמורה דהמאמר חזרה נפשו לגופו [illegible] ידע שכך עתידים המתים וכו' [illegible] והתידו עומד על רגליו [illegible] נחת והוא שאמרנו דיצחק ידע ודאי [illegible] הזוהר אם כל גופין יעמדו בתחה"מ [illegible] הגופין שנתגדלה נשמתו בהם [illegible] יקום [illegible] כל זמנין קבה להוקיא עליהו [illegible] הוה מסתפקא ליה ההלכה כדברי [illegible] את הבין דההלכה [illegible] יצחק [illegible] קדמון [illegible] הוא [illegible]

בזוהר דבשעת העקידה פרחה נפשו של יצחק דהיינו מסטרא דנוקבא ואתייא
ליה נשמתא אחרא מסטרא דדכורא עכ״ל. וזהו שדקדק בעה״ת כלשונו ואמר
חזרה נפשו לגופו כי שבא לרמוז לנו שעד עתה קודם העקידה היה גופו זכר
ונשמתו היתה מסטרא דנוקבא והיו גופו ונשמתו מחולקים אבל עתה אחר
העקידה חזרה נפשו לגופו דהיינו דכורא שחזרה נפשו כגופו מה גופו זכר
אף נשמתו היא זכורה ולא יהיה יצחק דהלכה הוא כר׳ יצחק דאמר דכל נפשן
שנתגלגלה הנשמה בהם יקומון כי היכי שחידש לנו הוא שבאה לו נשמה אחרת
כך בא [illegible] המתים לחיות ופתח ואמר ברוך מחיה המתים (עמ׳
פני יצחק) ובזה נבין גם כן מ״ש רז״ל בסנהדרין בפ׳ חלק וז״ל תניא ר׳ אליעזר אומר
מתים שהחיה יחזקאל עמדו על רגליהם ואמרו שירה ומתו ומה שירה
אמרו ה׳ ממית בצדק ומחיה ברחמים ר׳ יהושע אומר שירה זו אמרו ה׳ ממית
שאול ויעל ר׳ יהודה אומר אמת משל היה א״ל ר׳ נחמיה אם אמת למה משל
ואם משל למה אמת אלא באמת משל היה עכ״ל. וראוי להבין מה היא כוונת
כא שאול ומה שירה אמרו כאלו נת׳ בזה לידע איזו שירה אמרו תהיה
איזה שירה שתהיה. והמבקש לו׳ שכוונתו בשאלה זו היא עכ״פ מ״ש בכתבי האר״י
ז״ל שפני מה אמרה רנה שירה לפי שהיה היתר בגלגול דבורה אשת מרעה וידוע
שבשירה לא היתה בשעה שאמרו ישראל שירה על הים בקי״ס כדכתיב וישמע
יתרו וגו׳ ואחז״ל מה שמועה שמע ובא קי״ס שמע ובא ודבורה היתה אבל יתרו
אהיה כי לא היתה שעה כדכתיב אני חותנך יתרו בא אליך ואשתך ושני בניה עמה
ולא״כ העבור דבורה לא אמרה שירה על הים עם ישראל לכן הוצרכה חנה
שהיא גלגול שלה לומר שירה במקומה עכתו״ד. וידוע דהמתים שהחיה יחזקאל
המה היו משבט אפרים אותם שיצאו ממצרים קודם הקץ ולא״כ מתים ההם לא
אמרו שירה על הים עם ישראל לפי שנהרגו מקודם כשיצאו ונלחמו עם אנשי
גת כמש״ח חז״ל ולכן כשהחיה אותם יחזקאל הוצרכו לו׳ שירה והנה חז״ל דהתחייה
היא של יחזקאל היתה ביום ר״ה וידוע דאין אומרים הלל בר״ה והטעם מפני
שספרי חיים וספרי מתים פתוחים לפני ואתם אומרים שירה כמש״ב ביום ר״ה
יזיה כוונת בעה״מ שאול ומה שירה אמרו והלא מאחר שאותו היום היה ר״ה
אכ״כ לא היה ראוי להם לו׳ שירה כמש״ב והשני דאמרו ה׳ ממית בצדק ומחיה
בהמתים ונעבר זה הוא כבודו ית׳ שהיו אומרים שהוא ית׳ ממית האדם בצדק
ומשפט שזה הוא מעשן יום ר״ה שהוא יום הדין ויכולים הם לאומרו ביום
ר״ה עכ״ל (עמ׳ אהבת יהונתן להרב מוהר״ר יהונתן אייבשיץ ז״ל) ואתכם נשאר
לנו לדעת מהו ההפרש שבין ר׳ אליעזר שאמר שהשירה שאמרו [illegible] היא ה׳
ממית ומחיה לר׳ יהושע שאמר שהשירה שאמרו היא מוריד שאול ויעל ויעבר
ולמה אמר ר׳ יהודה משל היה ונבואה הדבר מפרשנו שאין אמרי אם בנמ׳ בפ׳ חלק
משפט מרס ונראה ניכר מקום שהחיה יחזקאל עלו בני אפרים שמנו לקץ וטעו
[illegible] ר׳ יהודה שהיה זה רק משל. ועוד מאי באמת משל היה מהו זה
ועוד [illegible] [illegible] [illegible] שבשעת [illegible] עד שהוצרך לו׳ שהם באמת
[illegible] כיון שאבל ומיד מתו אחר שאמרו שירה.
[illegible] תחה [illegible] בזה הרמב״ם ז״ל והרמב״ן ז״ל
[illegible] שאמרו שעות לו בגוף אחר חדש [illegible]
[illegible] ר׳ אליעזר היתה כיון שהעצמות האלו

היו

היו יבשות מאד וכבר אכלו החיות את בשרם ואף החיות שבלעום מתו ...
ונעשו עפר והכ... לצייר בדעתי שאותם גופות מתים ...
... אלא שעיקר התחייה היא רק לנפש דוקא וזה מעט רת בבדי...
אותו גוף ומחיה ברחמים גוף אחר חדש מעפ׳ שלא הרגנו לו לאותו גוף
... ומעמ׳ אפה מחיה אותו הקב״ה מגדל הרחמים ור׳ יהושע אמר של...
הדבר כן רק אותם גופות ממש שירד לשאול הם עצמם שיעלו לא שהשיר
שאמרו היא ה׳ מוריד שאול ויעל ואותו גוף שירד לשאול הוא עצמו עולה ולא גוף
אחר חדש מבחוץ וכמש׳ חז״ל יכול תהא מיתה באחד וחיים באחר ת״ל מחצתי
ואני ארפא מה מריבה ורפואה באחד אף מיתה וחיים הם באחד ובא ר׳ יהודה
ואמר באמת משל היה ר״ל מלבד שהענין הזה היה אמת לפי שהמתים הללו
היו מבני אפרים שיצאו ממצרים קודם הקץ ונהרגו ועתה החיה אותם יחזקאל
וזה הוא אמת כפשוטו של מקרא עכ״ז יש בו ג״כ משל והוא שבא לרמוז לנו
בזה שכמו אלו העצמות היבשות שלא היה בהם תקוה של מציאה ואפ״ה
החיה אותם השי״ת ככה אנחנו בית ישראל שאנו חשובים כמתים עתה בגלות
הזה ואנו יבשים בלי תקוה של מציאה אפ״ה עתיד הקב״ה להחיותנו ולהוציאנו
מהגלות לפי שהיציאה מהגלות היא חשובה כתחייה למתים והנה לא באר
ה... לשאול ולאותו גוף שמוריד שאול אותו גוף עצמו ויעל אלישע דבר
יהושע ור׳ אליעזר בא להודיע שהתחייה היא לגוף אחר חדש וכיון שהודיענו
יחזקאל דבר זה ונשלמה הכוונה היא מתו ובזה יתוכן מאי דקשה בפסוק
הזה ה׳ ממית ומחיה מוריד שאול ויעל דמה לה
בתפלתה על בנה השירה שאמרו מתי יחזקאל בתחייתם שהיא מוריד שאול ויעל
לחנה הנביאה להזכיר
אמנם עם האמור א״ש והענין הוא כי ידוע שמי שאין לו בנים הוא חשוב כמת וכמ״ש
רחל ליעקב הבה לי בנים ואם אין מתה אנכי ולכן אמרה חנה בתפלתה שעכשיו
שנתן לה ה׳ בן הרי הוא לה כתחיית המתים וכאלו חייתה עכשיו ולזה השירה שאמרו
המתים שהחיה יחזקאל בעת תחייתם שראו ה׳ ממית ומחיה מוריד שאול ויעל
ובזה יובנו ג״כ שלשה כתובים האמורים בענין זה של המתים שהחיה יחזקאל הלא
הם ויאמר אלי בן אדם העצמות האלה כל בית ישראל המה הנה אומרים
יבשו עצמותינו ואבדה תקותינו נגזרנו לנו לכן הנבא ואמרת אליהם כה אמר
ה׳ אלהים הנה אנכי פותח את קברותיכם והעליתי אתכם מקברותיכם עמי והבאתי
אתכם אל אדמת ישראל וידעתם כי אני ה׳ בפתחי את קברותיכם ובהעלותי אתכם
מקברותיכם עמי דקשה דהא תנן בפ׳ חלק ואלו שאין להם חלק לעוה״ב האומר
אין תחה״מ מן התורה ואמרי׳ עלה בגמ׳ מאי שנא הוא כפר בתחה״מ לפיכך לא יהיה
לו חלק בתחה״מ עכ״ל והכ׳ קשה שהרי מתים אלו שהחיה יחזקאל היו אומרים יבשו
עצמותינו ואבדה תקותינו נגזרנו לנו נמצא שכפרו בתחה״מ והכ׳ איך החיה אותם
יחזקאל וזכו לתחה״מ ועוד מאי קאמר לכן הנבא ואמרת אליהם כה אמר ה׳ אלהים
הנה אנכי פותח את קברותיכם והעליתי אתכם מקברותיכם עמי ...
אותם כמש״ה קודם לזה ונבא בהם הרוח ויחיו ויעמדו על רגליהם ...
הנה אנכי פותח את קברותיכם וכו׳ וכי תימא דעל שאר בני ישראל קאמר זה קשה
מה ראה להתנבאות עליהם עכשיו ... דין שאין נותנים ...
העצמות האלה ... על מתים אלו ...
אתכם ... שאין ... על ...
אך בין סוברים דהתחייה היא רק לנפש דוקא אבל לא לגוף ...
נרקב ונעשה עפר ... שאמר ... תחייה ... בגוף

אחר חדש ואותו הגוף הוא שיקום בתחיית המתים לזה היו אומרים כבר יבשו עצ
עצמותינו ואכלו הריות והעופות הבשר והעצמות יבשו עד מאד וא"כ מאחר
שהיה לנו כן כבר אבדה תקותינו ונגזרנו לנו והגופות אבדה תקותם אבל
הנשמות יש להם תחייה בגופות חדשים ולכן כיון שלא היו כופרים בתחה"מ מכל
וכל שהיא עיקר האמונה כי היו מודים בעיקר אל דעות והיו אומרים שהתחייה
תהיה בגופים חדשים לכן א"ל הקב"ה ליחזקאל הנבא אליהם כה אמר ה' אלהים הנה
אנכי פותח את קברותיכם והעליתי אתכם מקברותיכם עמי כלו' אותם גופות
עצמם שירדו לקבורה אותם עצמם הם שאני מעלה מן הקברות וידעתם כי אני
ה' [illegible] כלו' [illegible] שלא הגוף עצמו שמת הוא הגוף עצמו שקם
וחי בתחה"מ · ובזה נבין נ"כ מ"ש ז"ל בסנהדרין בפ' חלק ז"ל שאלה קלפטרא מלכתא
את ר' מאיר ידענא דחיי שכבי דכתיב ויציצו מעיר כעשב הארץ אלא כשהם
עומדים ערומים הם עומדים או בלבושיהם עומדים א"ל ק"ו מחטה ומה חטה
שנקברה ערומה יוצאה בכמה לבושין צדיקים שנקברים בלבושיהם עאכ"ו עכ"ל
דקשה מה שאלה היא זו אם עומדים ערומים או בלבושיהם דכיון שהיא מאמנת
שהמתים חיים פשיטא דבלבושיהם הם עומדים דמי שיש לו כח להחזיר הגוף
שנקבר להיות כבתחילה ודאי שיש בידו כח ג"כ לעשות גם שיעמדו בלבושיהם
אעפ"י שכבר נרקבו ונעשו עפר · ועוד יש להבין הק"ו הזה שעשה לה ר"מ מחטה
דלכאורה ק"ו פריכא הוא שהרי בתחילה בבריאת העולם נבראת החטה וכל הפירות
כולם מלובשים בכמה קליפות והאדם נברא ערום כדכתיב וידעו כי ערומים הם
וא"כ מתבאר לי' שגם בעת התחייה יהיה כן שיקום ערום · ועוד אמרו צדיקים שנקברים
בלבושיהן עאכ"ו שהרי התחייה הוא אחר כמה שנים שכבר נפסדו ונרקבו מלבושיהן
ולא נשאר מהם מאומה וא"כ הו"ל בעת ההוא כאלו נקברו ערומים וא"כ אין להם יתרון
על החטה שנקברת ערומה כדי לעשות ממנה הק"ו הזה · ונראה שמתחילה דכוונת
המלכתא בשאלה זו היא כי היא ודאי היתה יודעת אמונת התחייה אבל לא
היתה יודעת באיזה אופן תהיה אם תהיה בריאה חדשה דהיינו גוף אחר חדש או הגוף
שנקבר שכבר כלה ונרקב יחזור להויתו הראשונה וזהו ששאלה בלבושיהן עומדים
והקדימה תחילה ואמרה ידענא דחיי שכבי לרמוז לר"מ כי דבר זה של התחייה הוא
מוסכם מכל אדם ואינם יכולים להכחיש אותו והוא מוסכם מן הדעת ומן השכל
ומן הדת · אם מן הדעת והשכל ידענא דחיי שכבי ואם מן הדת הרי כתיב ויציצו
מעיר כעשב הארץ נאין להכחיש דבר שהדת מכריזת עליו בפירוש כמ"ש ויציצו
מעשר וכו' וגם הדעת והשכל מסכימים עליו · אבל הספק שאני מסתפקת הוא אם
בלבושיהם הם עומדים ר"ל אם הגוף שמת הוא בעצמו חוזר להיות מלבוש הנפש
כבתחילה ואם כשאלה שבלבושיהם הישנים שהם הגופים הישנים שהיו מלבוש של
[illegible] בתחילה בהם הם עומדים או אם ערומים הם עומדים ר"ל ערומים
[illegible] שהם הגופים הישנים [illegible] מלבוש נפשותיהם הם עומדים לפי
[illegible] זה נראה [illegible] הגוף שכבר כלה ונרקב יחזור עוד
[illegible] כבתחילה · והשיב לה ר"מ שזה אינו מן התימה שהרי כיוצא בדבר הזה
[illegible] חטה אחת ויצאין כמה חטים וכולם יוצאין בכמה מלבושים
[illegible] כמה קליפות החטה הנזרעת בעפר באותה [illegible]
[illegible] ערומה [illegible] מתהוים אותם מלבושים שכבר
[illegible] כן הוא שאע"פ שהגוף כבר נפסד ונרקב [illegible]
[illegible] להיות מלבוש לנפש כבתחילה · ואז מתבאר דכוונת רבי מאיר
[illegible] להיות כמו מעשה [illegible] להיות על דרך

גם כתוב גם החטה דאחר שנרקבת בקרקע בסוד עין אותה יוצאין ממנה כמה
גרעינין בבחינה מלבושין הנ"ל הגופות שמתו אף אחר שכבר נרקבו בקבר חוזרים ועי"ז
ומתהווים כבתחילה ומתלבשין בנפשות שהיו בהם תחילה וק"ל // (תם ידיוסף)
כמשנתה נבוא לבאר המאמר שהתחלתי בתחלת דברי וז"ל קמו בניה ויאשרוה זו
שונמית שזכתה שהחייה אלישע את בנה וכו'. ויש לדעת מה הוקשה
להם לחז"ל בפסוק זה דקמו בניה ויאשרוה שהוצרכו לומר דקאי על השונמית ועוד
דאמרו זו שונמית מאי זו דקאמר דמשמע מכלל דאיכא אחריתי ומאי היא. וכן קשה
גם מש"ע זו רות. ואפשר לו' שבוודאי בעה"ז היא שבא למדנו שמכח הצדקה
עתידין המתים לחיות והוא שמ"ש בפרקי דר"א פ' ל"ג וז"ל ר' שמעון אומר בעבור
הצדקה עתידין המתים לחיות ומנין אנו למדין מאליהו התשבי שהיה הולך מהר להר
וממערה למערה עד שהלך לו לצרפת וקבלתו אשה אלמנה בכבוד גדול ואמו
של יונה בן אמיתי היתה ומלחמה ומשתה היו אוכלים ושותים היא והוא ובנה שנאמר
ותאכל היא והוא ובנה ימים לאחר ימים חלה בן האשה ומת א"ל האשה באת אלי
להשכיחני את המצוה והזכרת עוני עלי ומת בני אלא טול כל מה שהבאת לי ותן לי את
בני עמד אליהו ז"ל שהיה מתפלל לפני הקב"ה ואמר לפניו רבש"ע לא די כל הצרות שעברו
על ראשי אלא אף האשה הזאת שאני יודע שמתוך צרת בנה דיברה עלי דבר שנאמר
רבון כל העולמים השב את נפש הילד הזה לקרבו למען ילמדו הדורות שיש תחיית
המתים ונעתר לו ה' שנא' וישמע ה' בקול אליהו וכו'. ר' יהושע בן קרחה אומר ועליה
אתה תמה אל תתמה כי נראה מאלישע בן שפט תלמידו של אליהו ז"ל שלא היתה אשה
יכולה להסתכל בפניו שלא תמות והיה הולך מהר אל הר וממערה למערה והלך לעיר
שונם וקבלתו אשה גדולה בכבוד גדול אחותה של אבישג השונמית אמו של עידו
הנביא שנא' ויהי היום ויעבור אלישע אל שונם וכו' אמרה האשה לבעלה איש האלהים
הזה קדוש הוא ואין אשה יכולה להסתכל בפניו שלא תמות לכן נעשה נא עליית קיר קטנה
ונשים לו שם מטה ושלחן וכו' וכל פעם שהוא עובר עלינו יסור שמה אל העליה שנא' ויהי
היום ויבא שמה ויסר אל העליה וכו'. אחר קרא לשונמית שנא' ויאמר קרא נא ויקרא לה
ותעמוד בפתח ולמה עמדה בפתח אלא מפני שלא היתה יכולה להסתכל בפניו שלא
תמות ויאמר לה למועד הזה כעת חיה את חובקת בן מבני מעייך וכו'. ר' זכריה אומר
רבין ירמיהו ישעה שעשה הקב"ה רצונו של נביא והרה וילדה וגדל הנער ויצא לו לבנות
נבא לראות הקוצרים וקרהו אסון ומת וכו' הלכה האשה להר הכרמל ונפלה על פניה
ארצה לפני אלישע אמרה לו הלואי שהיתי כלי ריקם אלא שנתמלא ונשפך וכו' לקחת
המשענת שבידו ונתנה לגיחזי א"ל אל תדבר בתוך מאומה עד שאתה הולך ונותן את
המשענת הזאת על פני הנער ויחיה וגיחזי שם הדבר בשחוק בעיניו וכל אדם שהיה
פוגע בו היה אומר לו התאמין שהמשענת הזאת תחיה את המת לפיכך לא עלתה בידו
עד שהלך אלישע ברגליו ונתן פיו על פיו ועיניו על עיניו וכפיו על כפיו והתחיל מתפלל
לפני הקב"ה ואמר רבש"ע כשם שעשית נסים ע"י אליהו [illegible] את המת כך עשה
עמי גם ואחיה הנער הזה ונעתר לו ה' וחיה עכ"ל. והשתא [illegible]
הוק"ל בפסוק אומרו קמו בניה ויאשרוה כי מה קושיה [illegible] כי חז"ל
האשה הזאת שע"ז ויאשרוה כל העולם. ולכן מכח זה [illegible] בניה של
זכתה שהחייה אלישע את בנה [illegible]
שהחייה אליהו את בנה [illegible]
אלמנה וכל אותו הכבוד [illegible]
אליהו את בנה [illegible]
[illegible]
[illegible] כמו הדגן שיצא מן הקרקע בכמה לבושין
למלכות [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
ונזכרים תמיד לטובה וק"ל. תם' כתר שם טוב //

בעלה וה״ה בענין הצדקה שעשתה לא היתה היא העיקר כי אם בעלה ובזה זכתה
שהחיה אלישע את בנה שהרי היא לא עשתה מעלה כלום ונמצא דתחיית בנה לא
היתה בעבור הצדקה ומענין חנו לומדין דהוכח הצדקה שתחיין המתים להיות לזה
השמיענו שלמה המע״ה בחכמתו שאמר קמו בניה ויאשרוה כוונתו לו׳ שמענין דייני
ותחיית הבנים אנו למדין אבל אותה הצדקה והחסד שעשתה השונמית לא היו אלא
מעלה והוא כי כיון שעיקר ההשתדלות במעשה הצדקה שעשה בעלה עם אלישע לא
היה אלא מעלה א״כ לשהחיה אלישע את בנה ודאי דבזכותה החיה אותו והוא כעני׳
מש׳ חז״ל גדול המעשה יותר מן העושה וכיון שהיא היתה מעשה את בעלה לעשות
נמצא שהיא העיקר ונמצינו למדין כי בזכות הצדקה שעשתה החיה אלישע את בנה
ולזה בעה״ת כאן זו שונמית שבא לאפוקי משה הצרפית לומר דעל שונמית קמיירי
קרת נעלה הוא דהוצרך להודיענו שתחיית בנה היא מורה שכל האושר ההוא הוא
שלה ולא של בעלה וזהו אומרו ויאשרוה לה ולא לבעלה אבל על הצרפית לא צריך
קרא לא שמועינן דקימת ותחיית בנה הוא בזכות הצדקה שבשיעא דכיון דהיתה
אלמנה יכליה שעשתה עם אליהו היה מעלה ודאי דהוכח זה החיה את בנה׳
ואמר עוד רבות בנות עשו חיל זו רות וכו׳ הכוונה היא כי הוק״ל לבעה״ת למה לא
אמר הכתוב רבות נשים עשו חיל לזה דרש שבא הכתוב לרמוז אל הגיורת
השלמה זו רות והכוונה לפי שאחז״ל גר שנתגייר כקטן שנולד דמי נמצא אפילו
בהיותה גדולה בשנים נקראת בת לזה רבות בנות עשו חיל לרמוז אל גיורות
אחרות והכוונה היא לפי שמצינו שכל הנשים הגיורות נשתנו שמם מאותה שמות
שהיו להם בגיותם וזות מצינו שלא נשתנה שמה׳ והמפרשים ז״ל אמרו שזוהי כוונת
חז״ל שאמרו למה נק׳ שמה רות שזכתה ויצא ממנה דוד שריוה להקב״ה בשירות
ותשבחות דכוונת חז״ל להקשות כי למה לא שינו את שמה שלדות כמו ששינו
את שם שאר נשים שנתגיירו ותירצו לפי שזכתה ויצא וכו׳ וזה״ש בעה״ת נמי כאן
רבות בנות עשו חיל כלו׳ כל הנשים שנתגיירו יש להם מעלה ורוממות אבל
את רות עלית על כולנה לפי ששמה שלא נשתנה שמה כמו שרה אמרנו שנשתנה
שמה ושאר נשים כיוצא בה הורה בזה שאפי׳ בגיותה היה לה חיזה ניכר של קדושה
ולבן השם שמורה על ההעהות שהיה לה מקודם שנתגיירה היא זוכה שיצא לה נ״כ
עתה אחר שנתגיירה לפי שהוא מורה על מעלה זו שזכתה לאחר שנתגיירה שיצא
ממנה דוד ושלמה שרינו להקב״ה בשירות ובתשבחות וק״ל ״(תם׳ בגדי כהונה
דרוש זך להרב הגדול כמוהר״ר אהרן הכהן פרחיה זלה״ה) ״
תהלה פה אל עולם׳ השוכן ברום חביון׳ [illegible] המשערת הקחת במוב תלין והיתה
נבואה ערוכה בספר החיים את ה׳ אלהיה עם נפשות חסידיו ונתן ידיו ותזכה
[illegible] צבאות עם עלמנו ושלום ישראל אחינו׳ ונעם ישני עבד יקיבנה
ולא יראו עוד נעבר בגבולנו׳ ינחמנו מאבלנו כאיש אשר אמו תנחמנו
ישראל [illegible] ולא צווחה ברחובותינו׳ ונזכה כאחד כל
[illegible] יאמרו׳ מאת אלהי יעקב שגלה גאלה במהרה
[illegible] ״ ״

דרוש מ׳ אמרתי זה דרשתי יום א׳ בשבת השנית ימים לבמלו׳ בבקורת החדש
על האשה הכבודה הכבודה יראה את ה׳ מאד ובעלת מעשים טובים
מזמן היום הומלה ועד עתה הלא היא מרתי זקנתי קלארה מבלנש אם אמי תמך
ואחות אדוני אבי זלה״ה שנלבש ביום השישי בשבת ארבעה ימים לחדש חשון
שנת ואני זקנתי ושבתי לפ״ך

במדרש רבה ויצב יעקב מצבה על קבורתה תנן התם במסכת שקלים
מותר המתים למתים ר׳ נתן אומר מותר המת בונין לו נפש
על קברו· תני רבן שמעון בן גמליאל אין עושין נפשות לצדיקים דבריהם הם
זכרונם למדנו שנקראו ישראל על שם רחל שנא׳ הבן יקיר לי אפרים· דבר
אחר ותמת רחל ותקבר בדרך אפרת היא בית לחם מה ראה יעקב אבינו
לקבור את רחל בדרך אפרת אלא צפה יעקב אבינו שהגליות עתידות לעבור
שם לפיכך קברה שם כדי שתהא מבקשת עליהם רחמים הה״ד קול ברמה נשמע
נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה עכ״לה״

מורי ורבותי זקני עם היות שלבי בל עמי ודמעתי נתכו ומורש לבבי כי כשל
בעוונ׳ כחי ועצמי עששו מרוב הצרות אשר רדפוני והדריכוני ברורות
תבואות זו לזו השיגנו הזמן לאחור ולא לפנים ולא נשאר בי כח לשאת ולתת
בדת ובא לסדר הדברים כתקנן לדבר אותם ברבים כי שמעתתא בעייא צילותא
כל כעת בלבל עכ״ז כדי לצאת ידי חובת האשה הכשרה הזאת אי אפשי כם
להעלים עין ולפטור עצמי בשעה זו לפי שאני חייב בכבודה מצד כמה
טעמים הן מצד כשרותה וחסידותה שהיתה כשרה בתכלית כמו שידוע
לכל בני עירנו וגם שהיתה זהירה בשלשה תפלות שחרית מנחה וערבית
שמעולם לא בטלה אותם· הן מצד שהיא אחות אבי ז״ל הן מצד שהיא
זקנתי אם אמי מבלנש וקי״ל שבני בנים הרי הם כבנים לכן אמרתי לעמוד
את נפשה בדת היום הזה להיות לה מעיר לעזור לפני המלך ה׳ צבאות
שמו· ונראה לזה שחייב האדם בכבוד זקנתו כמו שהוא חייב בכבוד אביו
ואמו היא מדרש חז״ל בבר׳ פ׳ ויגש ז״ל ויזבח זבחים לאלהי אביו יצחק
ריב״ל אמר מזרתי על כל בעלי אגדה שבדרום שאמרו לי פירוש פסוק זה ולפירוש
בעל מתך כל שאמרו לי למה לא נאמר לאלהי אביו אברהם כי הוא היה הראשון
שהודיע אלהותו ית׳ בעולם) ולא אמרו לי כלום עד שעמדתי אצל יהודה בן
פדייה בן אחותו של בן הקפר ואמר לי הרב והתלמיד שהיו מהלכין בדרך
בתחלה שואלין בשלום התלמיד ואחר שואלין בשלום הרב· אחר הוא כל
אחת ריב״ל לעבריא שאלה לר׳ יוחנן וא״ל ר׳ יוחנן לפי שחייב אדם בכבוד
אביו יותר מכבוד זקנו עכ״ל· ויש לדעת מהו [illegible]
באזוקים ובאחובות [illegible]
ביה והנה לבחורה פשוט הוא [illegible]
אשר הראהו את יוסף [illegible]
ונמה גם רבו בעלי אגדה לא [illegible]
שב״י בן פדייה שאמר הרב והתלמיד וכו׳ [illegible]
להבנת הפסוק ונוגב הי״ל להשיב כדברי ר׳ יוחנן שחייב אדם בכבוד אביו וכו׳
שהיא תשובה נכונה [illegible]
בכבוד אביו וכו׳ לפיכך תלה יעקב הדבר ביצחק אביו [illegible]
להקשות דאי הכי הוא למה זה לא אמר [illegible]
בפ׳ ויצא דכתיב וישבע יעקב בפחד אביו יצחק [illegible]
ביצחק אביו ולא [illegible]

בכבוד אביו יותר מכבוד זקנו · וגם על ריב״ל קשה נ״כ קושיא זו למה זה
לא שאל להם לבנו אגדה כי אם ע״פ זה דויזבח זבחים לאלהי אביו יצחק
ולא שאל להם ע״פ דוישבע יעקב בפחד אביו יצחק שהוא קודם לו ובשאלו
אותו לו מתשלא היה מתרץ לו גם פסוק ויזבח זבחים לאלהי אביו יצחק למה
לא נאמר לאלהי אברהם · ואפשר לו׳ שהטעם שריב״ל הוצרך לשאול ע״פ
זה דויזבח זבחים וכו׳ דוקא יותר מפסוק דוישבע יעקב בפחד
אביו יצחק האמור קודם לו הוא מטעם דההוא קרא משום הוא לן לישב ולומר
שהטעם שתלה יעקב ביצחק אביו ולא באברהם אבי אביו לפי שלענין ש
האלהות תלה כבר גם הכבוד באברהם וכאומרו ולבן אלהי אברהם ואלהי
נחור ישפטו בינינו והט״ו לפי שאברהם הוא שהודיע שמו ית׳ בעולם תחלה
וכמש״ה ה׳ אלהי השמים אשר לקחני מבית אבי וכו׳ וכמו שפירש״י ז״ל שם
הרי דתלה יעקב הגדולה באברהם לומר שהוא הודיע אלהותו ית׳ בעולם
תחלה · ואחך בענין השבועה תלה הדבר ביצחק ונ״ל שהוא נשבע באורתו
אלוה שאביו יצחק מתפחד ממנו שהוא הקב״ה ונמצא שתלה נ״כ הגדולה
ביצחק אבל להזכיר ולו׳ נשבע באלהי אביו יצחק לא היה יכול להזכיר
דבר זה מפני וכמש״ה לעיל מזה לנו׳ אלהי אבי אלהי אברהם ופחד יצחק
היה לי ופירש״י לא רצה לומר אלהי יצחק שאין הקב״ה מייחד שמו על הצדיקים
בחייהם לומר אלהי פלוני ואע״פ שהקב״ה א״ל בצאתו מבאר שבע אני ה׳ אלהי
אברהם אביך ואלהי יצחק היינו בשביל שכהו עיניו והרי הוא כמת אבל יעקב
נתיירא לו׳ אלהי ואמר ופחד וכו׳ הרי שלא היה יכול יעקב להזכיר שם אלהות
על יצחק אביו ולכן ריב״ל כשהגיע לפסוק זה דויזבח זבחים לאלהי אביו יצחק
קשיא ליה למה אמר לאלהי אביו יצחק בלבד ולא אמר נ״כ לאלהי אברהם כיון
שעכשיו כבר ביושתים שניהם אברהם ויצחק אמר ה״ל לתלות הגדולה בשניהם
ולכן היה מחזר ברחובות קריה אולי ימצא מי שיפרש לו פסוק זה ולא אמר
אדם בו דבר עד שבא אצל ר׳ יהודה בן פדייה וא״ל הרב והתלמיד שהיו מהלכין
בדרך וכו׳ ואחך שואלים בשלום הרב והטעם למה הוא מטעם דקי״ל דאין מכבדין
בדרכים והענין הוא דבפסק מין בד״ם סי׳ רמ״ב סעיף י״ז וז״ל שלשה שהיו מהלכין
בדרך הרב באמצע והגדול לימין והקטן לשמאל ופי׳ מהר״ם ז״ל וכתב א״ל
והא דאמרי׳ דאין מכבדין בדרכים אלא בפתח הראוי למזוזה היינו שכל אחד
הולך לדרכו ואינם בחבורה אחת אבל אם הם בחבורה אחת מכבדין בדרכים
ע״כ · נמצינו למדין מזה דאין מכבדין בדרכים אם אינם הולכים בחבורה
אחת · והנה הכא לעיל מזה נאמר ויסע ישראל וכל אשר לו ויבא בארה שבע
ונראה שיעקב היה נוסע ממקום למקום לבא לבאר שבע
בני המקום [illegible] לבאר שבע אבל הרי הוא כאלו עדיין בדרך מקרי
[illegible] יצחק ולא אמר לאלהי אברהם [illegible] ולכן ויזבח זבחים לאלהי
[illegible] לשאול בשלום הרב תחלה ולו׳ לאלהי אברהם והתלמיד הולך
[illegible] בשלום התלמיד ואמר לאלהי אביו יצחק [illegible] שאלו כלו׳ שיהיה
אברהם [illegible] הולך ולא שאל בשלום הרב שהוא
[illegible] מכבדין בדרכים · אבל ר׳ יוחנן לא
[illegible] בשלום אברהם אבי אביו [illegible] בשלום · יצחק אביו
[illegible] בכבוד אביו יותר מכבוד זקנו ולכן

כי להודיענו זה אמר ויזבח זבחים לאלהי אביו יצחק ולא אמר לאלהי
אברהם לומר אע״פ שהיה בדרך לא תימא שאינו חייב בכבוד אביו ונת׳
לכבד את זקנו ולא לאביו אלא אפי׳ עכשיו שהוא בדרך שנימנע ישראל
אפ״ה ויזבח זבחים לאלהי אביו יצחק לפי שלעולם כבוד האב במקומו
מונח ואינו יכול להקדים לכבד לשום אדם קודם מעמנו · יצא לנו מזה
שחייב האדם בכבוד זקנו אלא דלא הוי מחמש ככבוד אביו אלא דיש
לתמוה על מורם ז״ל שפסק בי״ד סי׳ רמ״ט סעיף כ״ד וז״ל ו״א דאין אדם חייב
בכבוד אבי אביו ואינו נ״ל אלא דחייב אדם בכבוד אביו יותר מכבוד אבי
אביו עכ״ל · ויש לדעת הני ו״א שאמרו דאין אדם חייב בכבוד אבי אביו
כמאן ס״ל שהרי ר׳ יוחנן אמר דחייב אדם בכבוד זקנו אלא דאביו יותר
אבל לו׳ שאינו חייב בכבוד זקנו כלל זו לא אמרה אדם מעולם · ואפשר
לו׳ דהני ו״א ס״ל כבר פדייה דהאי דאמר יעקב ויזבח זבחים
לאלהי אביו יצחק לאו למימרא שהטעם שאמר כן לפי שחייב אדם בכבוד
אביו יותר מכבוד זקנו ולפיכך תלה הדבר ביצחק אביו ולא באברהם זקנו
ולעולם דחייב גם בכבוד זקנו אלא האמת הוא שהטעם שתלה הכבוד
ביצחק אביו הוא לפי שהיה בדרך ולכן שאל בשלום התלמיד תחלה ולא
בא הכתוב הזה להורות לנו מדין כבוד אביו ואבי אביו כלל כמש״ר׳ יוחנן
אלא מישתעי בכבוד הרב והתלמיד ולעולם אימא לך דאם זקנו לא יהיה
רבו של אביו כמו הכא ביצחק שהיה תלמיד של אברהם אביו אז אין בן
בנו חייב בכבודו כלל והמח״ז ז״ל שמחה עבדי ה״א פסק כר׳ יוחנן דאמר
דחייב אדם גם בכבוד זקנו אלא שאינו ככבוד אביו · והנה לא תימא דהא
דאמרי׳ חייב אדם בכבוד זקנו היינו דוקא אם הוא אבי אביו דומיא
ליצחק דאברהם אבל אבי אמו לא אלא האמת הוא דזה וזה שוים לטובה שהרי קי״ל דבני
בנים הרי הן כבנים בין אם הם בני בנים או אם הם בני בנות והוא כדאי׳ בפ׳
יבמות דף ס״ב ע״ב וז״ל א״ל רבה לרבא בר מארי מנא הא מילתא דאמור רבנן
בני בנים הרי הם כבנים א״ל מהכא ואחר בא חצרון אל בת מכיר אבי גלעד ותלד
לו את שגוב ושגוב הוליד את יאיר וכתיב מני מכיר ירדו מחוקקים וכתיב יהודה
מחוקקי׳ עכ״ל ופירש״י מנא הא מילתא וכו׳ אבי בתו קרי לבן בנו כשיצא לו׳ דכתיב
מני מכיר ירדו מחוקקים ולא מצינו למימר מבני בנו ואלא מבני בתו דהא כתב
קרא אחרינא יהודה מחוקקי ולא משכחת לה דליתו מתרוייהו אלא הכי דנפקן
מחוקקים מחצרון מבתו של מכיר אלמא בני בתו כבניו עכ״ל · הרי מבואר שאפי׳
בני בתו של אדם הם חשובים כבניו שהרי יאיר מבני יהודה היה בן בנו של חצרון
שהוא משבט יהודה ואמו היא שהיתה בת מכיר בן מנשה ואפ״ה קראו הכתוב
יאיר בן מנשה אלמא דאף בני בנות הרי הם כבנים ולפיכך כתיב מני מכיר ירדו
מחוקקים ואע״פ שהקב״ה גזר ואמר שלא יהיה מחוקק אלא מיהודה וכמש״ה לא יסור
שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו מ״מ אפי׳ מבני בנותיו של מכיר
מחוקקים ולכן כתיב מני מכיר ירדו מחוקקים דבני בנות הרי הם כבנים
ובזה ניחא מש״ה בפ׳ מטות ויאיר בן מנשה הלך וילכוד את חותיהם ויקרא
אתהן חוות יאיר · ונובח הלך וילכוד את קנת ואת בנותיה ויקרא לה נובח
בשמו · ופירש״י ויקרא אותהן חוות יאיר לפי שלא היו לו בנים
ויש לדעת מנ״ל לרש״י זה שלא היו לו בנים
להוליד בנים זה
בן מנשה ומכיר בן מנשה

לאין

לארץ שנא׳ ויכו מהם אנשי העי כשלשים וששה איש ותנא זה יאיר בן מנשה
שהיה שקול כרובה של סנהדרין עכ״ל. הרי דיאיר זה האריך ימים ושנים ואח״כ מג״ל
שמת בלא בנים ואם קבלה נקבל אך לדין יש תשובה. ועוד שהרי מצינו שנובח קרא
גם הוא שם העיר שלכד על שמו ונדחק הוא לומר שגם הוא מת בלא בנים. ואם
מסברא כתב [illegible] רש״י לפי שאם היו לו בנים לא היה קורא שם העיר על שמו דתחת
אבותיך יהיו בניך כתיב ולא תחת אבותיך תהיה אמצעתך אי מזה לא תיריא שהרי
נאמר ביהושע סי׳ יט ויקראו ללשם דן כשם דן אביהם אשר ילד לישראל הרי
דכן דרכם של בני אדם לקרוא בשמותם על אדמות שהרי שבט דן אע״פ שהיה
מרובה באוכלוסין אפ״ה קראו את שם העיר על שם דן אביהם. ועוד נובח זה
לא שהיה שבט ומשפחה היה בישראל דבשלמא גבי יאיר נאמר יאיר בן מנשה
לו׳ שהיה מבני מנשה אבל נובח לא ביאר לנו הכתוב בן מי הוא ואיזה הוא
אשר מלאו לבו לעשות כן לקרוא שם העיר על שמו. ולכאורה אפשר לומר
שהטעם שכתב רש״י שיאיר לא היו לו בנים היינו מדלא נזכרה משפחת
יאיר בתוך המשפחות בני מנשה שהרי הוא היה נכבד מכל בית אביו שהיה
שקול כרובה של סנהדרין וכמו שנזכרה משפחת מכיר הי״ל להזכיר גם משפחת
יאיר ומדלא מצינו שלא הזכירה אמור מעתה דודאי לא זכה לבנים ולפיכך לא
הזכיר הכתוב משפחתו וכיון דעל כרחך לו׳ שלא היו לו בנים אח״כ י״ל דהשתא שקרא
את הערים חוות יאיר שכיון שראה עצמו זקן ושבע ימים שנולד בימי יעקב
אחר מעותה יש לי לאחוז מן הפורענות שכבר עבר זמן זמנותם וקים לה
בבטניה שאינו מוליד עוד לזה אין לי חפץ כי אם לראות משכנות מבטחים
ולעשות לי שם כשם הגדולים אשר בארץ המה ונחלל שם הערים ויקרא אותן
חוות יאיר על שמו. ונובח גם הוא אולי י״ל שהיה מבני דודיו של יאיר ולכד את
קנת ואת בנותיה ויקרא לה נובח בשמו שלמד מיאיר אבי התעודה אעמ״י
שלא היו לו בנים. אך אפשר שגם הוא היה עקר שאינו מוליד. אמנם אחר
מצאתי שהרמב״ן ז״ל בפי׳ החומש עם כפ׳ מטות נתעורר על
זה וכתב וז״ל ויאיר בן מנשה האיש הזה מתייחס אל משפחת אמו בעבור שלקח
חלק בארץ כי בדברי הימים מפורש שהוא בן חצרון בן פרץ בן יהודה ואמו
היתה בת מכיר בן מנשה דכתיב ואחר בא חצרון אל בת מכיר אבי גלעד
והוא לקחה והוא בן ששים שנה ותלד לו את שגוב ושגוב הוליד את יאיר ויהי
לו עשרים ושלש ערים בארץ הגלעד. ויקח את גשור וארם את חוות יאיר
מאתם את קנת ואת בנותיה ששים עיר כל אלה בני מכיר אבי גלעד.
ומזה נראה שהיה נובח הלוכד קנת ובנותיה בן יאיר בן מנשה ולבן יקראו
מות יאיר שבל״ל וכ״כ הרלב״ג ז״ל עכ״ל. ולמדנו מכאן דברים הרבה האחד
יאיר זה אינו מבני בניו של מנשה כנראה
[illegible] יהושע היה אלא שנא׳ על שם משפחת אמו. מפסוקו של מקרא אלא
[illegible] בנו ולבן אמו׳ קנת ובנותיה שלכד נובח קראם. ולמדנו עוד דנובח
[illegible] בכתוב בזה חוות יאיר
[illegible] יאיר הוא מבני בניו של
[illegible] ואחר בא חצרון אל בת
[illegible] ושגוב הוליד את יאיר ויהיו לו כג ערים
[illegible] רש״י והרמב״ן ז״ל דרש״י
[illegible] לא היו לו בנים. והרמב״ן
[illegible] בנו של יאיר היה ומעשה אבות

יענו בנים וכמו שאמרו קרא הערים על שמו גם בנו עשה כן · והנה לשיטת
רש"י ז"ל שיאיר לא היו לו בנים קשה שאין ראיה לדבר הזה זכר לדבר
יש והוא ממ"ש דכתיב בפ' דברים יאיר בן מנשה לקח את כל חבל ארגוב
עד גבול הגשורי והמעכתי ויקרא אותן על שמו את הבשן חוות יאיר עד
היום הזה · וקשה דהו"ל ויקרא אותם בשמו חוות יאיר כמו גבי נבח ונבח
הלך וכו' ויקרא לה נבח בשמו ולא אמר ויקרא לה נבח על שמו · לכן תכח שינוי זה
מורה שיאיר לא היו לו בנים והוא לפי שהעבירו דהאי לישנא דעל שמו רגיל הכתוב
לאומרה על מי שאין לו בנים רז"ל כמ"ש יקום על שם אחיו המת · וכן נאמר בספר
שמואל שני סי' י"ח ואבשלום לקח ויצב לו בחייו את מצבת אשר בעמק המלך כי
אמר אין לי בן בעבור הזכיר את שמי ויקרא למצבת על שמו ויקרא לה יד אבשלום
עד היום הזה · הרי דהכתוב מפורש כי אמר אין לי בן ויקרא למצבת על שמו עד
היום הזה ואח"כ בג"כ כאן גבי יאיר דכתיב נמי ויקרא אותם על שמו חוות יאיר עד
היום הזה הוי כעין גזרה שוה וכי היכי דעד היום הזה הנאמר גבי אבשלום בקריאת
המצבת היה על כי אמר אין לי בן ה"נ עד היום הזה האמור גבי יאיר הוא בעבור
שלא היו לו בנים · ועוד זאת שהרי גבי אבשלום נאמר ויקרא למצבת על שמו וכן
כתיב יקום על שם אחיו המת מה התם איירי במת בלא בנים ה"נ כאן דכתיב
ויקרא אותם על שמו חוות יאיר היינו לפי שלא היו לו בנים · ויש עוד קצת הוכחה
אחרת לפירש"י שיאיר לא היו לו בנים והוא מדכתיב בס' מלכים ראשון סימן ד'
בן גבר ברמות גלעד לו חוות יאיר בן מנשה אשר בגלעד לו חבל ארגוב אשר
בבשן ששים ערים גדולות וכו' · וקשה מאי שייכותיה דבן גבר בחוות יאיר דלהיכן
הלבו בני יאיר שאחרי' נראה שיאיר או בניו מכרו הערים האלו לבן גבר מ"ט לא ה"ל
הכתוב לקרותן על שם בן גבר דכיון דאותה שעה היה היובל נוהג אח"כ כשיגיע ש
היובל תשוב השדה לאשר קנהו מאתו לאשר לו אחוזת הארץ · אלא ודאי שיאיר מת
בלא בנים ולא היו לו כ"א בנות ובן גבר נשא את בתו ומצבחה זכה בערים אלו ;
אבל להרמב"ן ז"ל דנבח הנזכר במקרא היה בנו של יאיר לא נאמר האי ג"ש דעל
שמו וכש"ר דלא גמר האי ג"ש דאבשלום דעד היום הזה לפי דהכא גבי יאיר מוכרח
הכתוב לומר עד היום הזה והוא עפ"י מש"כ רש"י שפירש אחר זה ויקרא לה נובח
בשמו לפי שלא נתקיים לה שם זה לפיכך היא רפה שמשמעות מדרשו כמו לא
באלף אבל האחוזות יאיר עמד שמם לעולם ולכן אמר נאמר בהם עד היום הזה
כלומר לאחורי' בנובח שלא עלתה בידו קריאת שם העיר לעולם כמו יאיר אבל
לעולם אימא לך שיאיר היו לו בנים ובני בנים והטעם שקרא שם הערים חוות
יאיר על שמו היינו לפי שנובח בנו לא היה ממלא מקומו בחכמה לפי שהוא היה
שקול כרובה של סנהדרין ולכן היה נובח נבזה בעיניו ונלחם ונקח את הערים
חוות יאיר על שמו כו' שהיה חשוב בעיניו כאלו אין לו בן וכמו שפירש"י התם גבי
אבשלום שכתב ז"ל כי אמר אין לי בן פי' ממלא מקומי ויהיה חשוב במלכות · אבל
והנה פירוש דרש"י התם הוא מוכרח שהרי מלכים [illegible] אבשלום היו לו [illegible]
באמונה בשמו' סי' י"ד ויולדו לאבשלום שלשה בנים [illegible] היו לו [illegible]
לומר שמתו בחייו דק"ל מיתה לא שכחא כולי האי אלא דנקח [illegible] · ועוד הוא
ואבשלום היה עדיין קטן בשנים שהרי דוד אביו [illegible] הוא
לעבודת אלה ודאי מוכרח לו' דבנים היו לו [illegible]
היה בהם בן ראוי ממלא מקומו והשם [illegible]
בהם שום אחד שראוי למלא מקומו ולישב על [illegible]
מחייו ובחר לקרות למצבת על שמו · ואה"נ [illegible]
[illegible]

[illegible]

טוס

שכתב שהיה בן יחיד אלא לפי שלא היה ממלא מקומו בחכמה וביראה לכן
קרא את השרים חוות יאיר על שמו לומר שהי הוא כאלו אין לו בן ובחר בדרכם
להקרא אותו על שמו כי רעבן אדם אביר יתן' והארתא למ"ז אפשר לנו לומר
כדעת' והרמב"ן ז"ל לא הלכו ובפירכין א' נתנבאו ומשו רש"י שיאיר לא
היו לו בנים היינו שלא היו לו בנים ממלאים מקומו אבל אפשר שבנים רש"י
יסבור שנובח היה בנו של יאיר כמש"ה הרמב"ן אלא לפי שלא היה כאביו בחכמה
וביראה לכך נתרחק מעמו יאיר אביו והורידו מגדולתו וקרא השרים חוות
יאיר ולא רצה שיזכר שמו על נובח בנו מאחר שלא היה ממלא מקומו ·
והנה כיוצא בזה פי' המפרשים ז"ל על מז"ל בב' ית' גמלין דף קי"ן ע"א אר'
יוחנן משום רשב"י כל שאינו מניח בן ליורשו הקב"ה מתמלא עליו
עברה כתיב הכא והעברתם את נחלתו וכתיב התם יום עברה היום ההוא
עכ' והקשה תיבת ליורשו למאי בדיבור הי"ל כל מי שאינו מניח בן הקב"ה
מתמלא וכו' · ועוד למה מתמלא הקב"ה עליו עברה בשביל שלא הניח בן
מה פשעו ומה חטאתו וכי בידו הוא דבר זה ועל כיוצא בזה אמר יעקב
אשה לרחל אשתו התחת אלהים אנכי' אשר מנע ממך פרי בטן · אמנם
בדעתי נראה דלא איירי רשב"י במי שנשא אשה ולא הוליד בנים כי אם בנות
שהקב"ה מתמלא עליו עברה דמה בידו לעשות אלא איירי במי שמניח בן
אבל אינו ראוי ליורשו כלו' שאינו ראוי לירש ממעלת אביו בחכמה וביראה
אז הקב"ה מתמלא עליו עברה שלא הדריך את בנו בדרך ישרה כדי שיהיו
ראויים למלא מקומו עכ"ד · אך עדיין קשה מנ"ל לרשב"י לו' כן שאם' הניח
בנים אם הם אינם ראוים למלא מקומו הקב"ה מתמלא עליו עברה אי מהאי
קרא דוהעברתם את נחלתו לבתו אין ראיה שהרי פסוק זה מיירי במי שלא הניח
בנים כלל כי אם בנות דומיא דצלפחד בן חפר דאיירי ביה קרא שלא הניח בנים
כלל כי אם בנות · אלא ביאור הענין הוא דרשב"י קשיא ליה מה שנאמר אחר
פרשה זו של בנות צלפחד ויאמר ה' אל משה עלה אל הר העברים
הזה וראה את הארץ אשר נתתי לבני ישראל · דקשה מה ענין זה לזה · ועוד
למה קרא להר נבו הר העברים שהרי בפ' וזאת הברכה נאמר ויעל משה
מערבות מואב אל הר נבו וכו' ויראהו ה' את כל הארץ וכו' וימת שם משה
עבד ה' ולא הזכיר הכתוב שם הר העברים ולמה זה כאן בשם יקרא הר העברים
לכן מכח זה דרש רשב"י ואמר כל שאינו מניח בן שממלא מקומו הקב"ה וכו'
והיינו משום אשר קרא ה' להר נבו בשם הר העברים לומר כי ה' נתמלא עברה
על משה גם על שלא הדריך בניו בדרך ישרה כדי שיהיו ראויים לירש גדולתו
ונבואתו וכן מצינו שכשראה משה הדבר בב' נחתמו' דכתיב ויתעבר ה' בי
למענכם ומסמך ליה וצו את יהושע וחזקהו ואמצהו כי הוא יעבור לפני
העם הזה והוא ינחיל אותם את הארץ אשר תראה · הרי הורה בהדיא שזהו
העברה שנתעבר עליו ה' שינחיל את עדתו להושע בן נון ולא לבניו ולכן
אמר שבקש משה בספר שקראו הר העברים ידע כי בניו לא ימלאו את
מקומו לכך אמר יפקוד ה' אלהי הרוחות לכל בשר איש על העדה אשר
יצא לפניהם וכו' · ומשו שאיבת לומר לא תתיישב נבי' צלפחד שהרי לא
היו לו בנים [illegible] לענין זה בעבור מרעו אבל אמר צלפחד יכול
[illegible] יצא מידי פשוטו שהוא לענין העברה וכן הוא
[illegible] נחלתו לבתו [illegible] אמר שהוא בעבור שיהיה

שם

שם המת בן׳ על נחלתו כי׳ מה לי אם הנחלה נתונה לבנו או לבתו כולם הם יוצאי
חלציו אבל מדקא׳ והעברתם נחלתו לבתו שמ״ע אע״פ שהנחלה לבתו מ״מ הו״ל
דומה כאלו העביר נחלתו מיוצאי חלציו אל שבט אחר וכאלו לא זכה שזרעו יירש
ארץ ומזה אנו למדין שהקב״ה מתמלא עליו עברה בשביל שלא זכה להקים שמו
על נחלתו · ויש רמז עוד בדבר הזה והוא נמשך מענין יצירת האדם והוא דאמ״ל
אשה כי תזריע איש מזריע תחלה יולדת נקבה אשה מזרעת תחלה יולדת
זכר וכתבו המפרשים טעם הדבר לפי שהזרע הראשון נפסד והזרע האחר הבא
באחרונה נשאר קיים וממנו נוצר הולד ולכן כשהאיש מזריע תחלה היא יולדת
נקבה לפי שזרעו נפסד וזרע האשה הבא באחרונה נשאר קיים ויולדת נקבה
כיוצא בה עכ״ד · ולכן לפי׳ דומה כאלו אין הבת מזרע האיש כי אם מאשתו ולכן
אמר הכתוב בנחלת הבת והעברתם נחלתו לבתו · הרי הוכחנו במופת חותך
מכל המאמר שהאדם חייב בכבוד זקנו בין אם יהיה אבי אביו כי הא דאברהם
יצחק בין אם יהיה אבי אמו כי הא דיתרו לפי שגם הוא בנו מקרי דקי״ל בני בנים
הרי הם כבנים ולכן בין בני בתו בין בני בנו חייבים הם לכבדו · אלא דעדיין צריך
לידע היכא דליתא לא אבי אביו ולא אבי אמו אלא שהיא זקנתו אם אבי
אביו או אם אמו וכנ״ד אם בני בניה חייבים בכבודה אם לאו לפי דיש לו׳ דוקא אבי
אביו או אבי אמו שגם זכרים הוא שחייב לכבדם אבל אם אביו ואם אמו שהם
נקבות אינו חייב בכבודם משום דהבו דלא להוסיף עליו זכרים ולא נקבות וכמו
מעשה שהיה דילפינן מדכתיב ויזבח זבחים לאלהי אביו יצחק לומר דחייב אדם
בכבוד אביו יותר מכבוד זקנו דמשמע דגם זקנו הוא חייב לכבדו אלא דאבין
יותר · וכן אבי אמו נמי בן למדנו אותו מדכתיב מני מכיר ירדו מחוקקים ומכיר
שאין מחוקק אלא מיהודה כדכתיב יהודה מחוקקי אלא היינו מבני בנותיו של
מכיר שנשאו עם חצרון בן פרץ בן יהודה אבל אם אמו ואם אביו לא באו בכתובים
שיהיה האדם חייב בכבודם · אמנם מן ייתת שפיר תמצא דגם אם אביו ואם
אמו גם הם בכלל זקנו וחייב בכבודם והוא דמצינו שאחז״ל במדרש ז״ל
כשעלה משה למרום מצאו להקב״ה שהיה כותב מפני שיבה תקום א״ל מאי
תקום א״ל קום בתולת ישראל עכ״ל · והנה תמוה מה היא שאלתו של מרע״ה
ומה היא תשובתו של הקב״ה · ונחזי לדרכנו ואפשר לו׳ שהכוונה היא עפ״י מאי
שפסק מרן ז״ל בי״ד סי׳ רמ״ב סע׳ רבו מובהק חייב האדם לעמוד מפניו
מלא עיניו ואינו יושב אלא עד שיתכסה מעיניו או עד שישב במקומו וכתב
מור״ם ז״ל ואפי׳ הרב לתלמידו חייב לעשות לו קצת הידור עכ״ל · והנה ידוע הוא
דמרע״ה הוא היה רבם מובהק של כל ישראל שהוא לימדם כל התורה כולה וכתב
תורה צוה לנו משה וכו׳ לכן כשעלה משה למרום ומצאו להקב״ה שהיה כותב
מפני שיבה תקום תמה משה ואמר מאי תקום שאתה אומר לי דמשמע
שאני חייב לקום מפני שיבה והלא אני רבם של כל ישראל ואתה לימדתני
כבר שהרב אינו מחוייב לקום מפני תלמידו אפי׳ אם יהיה התלמיד מבוגר
שיבה ומצווה זו משמע שאני מחוייב לקום מפני כל ישראל שהם
גדול ממני בשנים וא״כ מה לא נלמוד לדורות שגם הרב חייב לעמוד מפני
תלמידו אם יהיה גדול ממנו בשנים ובשלמא מפני ... שגם הרב חייב לעמוד מפני
כי יקן ... לומר שגם הרב חייב לעשות קצת הידור לתלמידו ...
מור״ם ז״ל אבל תקום דמשמע עמידה גמורה ... והשיב
הקב״ה כענין וא״ל קום בתולת ישראל ז״ל ... שאין ...
מפני ... בשנים כיון שאתה רבם מובהק ... לקום
מה שאמרתי לך ... מפני שיבה תקום הוא ... בתולת ישראל הם שחייבים

לקום מפני שיבה ולא אחרת · ואע״ג שמשה היה איש עניו מאד ואין ראוי לו ש
להקפיד על זה מ״מ כיון דללמוד דין תורה היה צריך אם הרב חייב לעמוד
מפני תלמידו אם לאו שאם המצוה הזאת נוהגת בו א״כ גם לדורות יהיה
כן ג״כ שיתחייב הרב לעמוד מפני תלמידו · אבל מרע״ה ודאי שהיה מחמיר
על עצמו מצד ענוותנותו והיה עומד מפני זקן אף אם הוא תלמידו ·
א״נ מבואר לי עוד והוא במה שנדקדק עוד בלשון חז״ל שאמרו כשעלה
משה למרום מצאו להקב״ה שהיה כותב וכו׳ דבקיצור הי״ל כשאמר הקב״ה
למשה מפני שיבה תקום א״ל מאי תקום ולמה דיקדקו לו׳ כשעלה משה למרום
אלא הכוונה בזה היא שחז״ל כוונו עוד בזה לו׳ שמרע״ה כשעלה למרום
ונסתכל במלאכים אשר גם אז נסתפק לו ספק אחד והוא אם מצוה זו שייכא
במלאכים ג״כ או לא דאע״ג דבמלאכים לא שייכא שיבה מ״מ אותו מלאך
שנברא קודם חבירו נימא דחייב האחר לקום מפניו כי בכל יום הקב״ה בורא
מלאכים חדשים וכמו שאנו אומרים ביוצר יוצר משרתים ואשר משרתיו וא״כ
בשלמא שאר מצות כגון גזל ורציחה וניאוף לא שייכי בהו אבל מצוה כזו
שהיא רק לחלוק כבוד לחבירו שגדול ממנו בשנים מאן נימא לן דלא שייכא
בהו לזה השיבו הוא ית׳ והקום בתולת ישראל כלו׳ דגם מצוה זו לא שייכא
כי אם בישראל ולא במלאכים לפי דאמרן כשנן במי שאין בו שיבה ובמלאכים
לא שייכא שיבה דיחשבו כא כנערים · ולפי דרכנו שאמרנו שחייב אדם בכבוד
הנשים אשר שאר בשרו המה כגון אם אביו ואם אמו כמו שחייב בכבוד
האנשים אבי אביו ואבי אמו נמא מהענין הוא שהשנה האחרונים ז״ל נסתפקו
אם האדם חייב לעמוד מפני אשה זקנה אם לאו ע״יינו אי מאי דכתיב מפני
שיבה תקום דקאמר רחמנא הוא דוקא האיש שיש לו שיבה אבל אשה כיון דלאו
בת שיבה היא לא מיחייב לקום מפניה או דילמא לאו דוקא קאמר קרא מפני
שיבה אלא כל אדם שהגיע לכלל שיבה דהיינו בן ע׳ שנה אנו מחוייבים לקום
מפניו בין אם הוא איש בין שהיא אשה · ופשיטא לה שחייב האדם לעמוד מפני
אשה זקנה דשיבה דקא׳ קרא לאו דוקא אלא כל אדם שהגיע לאותן שיבה דהיינו
בן ע׳ שנה חייב לקום מפניו כי מאחר שהאריך ימים ושנים ממתחלת שיבתו
בידו מצות ומעשים שהגינו עליו מן הפורענות ובשביל כן האריך ימים שנותיו ·
ויש עוד להביא ראיה לדבריהם ז״ל שהרי מצינו שגם בנשים נאמרה שיבה
כמ״ש גבי נעמי והיה לך למשיב נפש ולכלכל את שיבתך · וזה״ש בעה״מ
כשעלה משה למרום מצאו להקב״ה שהיה כותב מפני שיבה
א״ל מאי תקום כלו׳ הא מצוה דמפני שיבה תקום שאתה כותב היאך שייכא
אם היא שייכא בכל אחד בין באנשים ובין בנשים או דילמא אינה נוהגת אלא
באנשים ואין האדם חייב לעמוד אלא מפני האיש ששייכא ביה שיבה שיש לו
זקן אבל לא מפני האשה דלא שייכא בה שיבה · והשיב לו הוא ית׳ קום בתולת
ישראל כלו׳ דהרין מוה דמפני׳ בתולת ישראל דהיינו האשה אם היא אשה זקנה
שהגיע לזמן שיבה מיחייב מיניה לעמוד מפניה · הרי יצא לנו מכל האמור
שחייב לכבד את אביו ואת אמו כן הוא חייב לכבד את הורין
[illegible]
[illegible] והמבזה
[illegible] על אביו ועל
[illegible] אשרי כבר
[illegible] על מתו כראוי ש
[illegible] במעשיו ויחזור בתשובה
ונב״ל

עכ"ל. ולכן מפני זה הל על חיוב לעשות נחת רוח למרתי זקנתי מב"נ למורת
שאמתה היום הזה בלה. ואמנם ואומר כי הנה ידוע הוא כמה גדלה מעלת נשים
צדקניות בעוה"ז ובעוה"ב עד כדי שאחז"ל אין קץ לאשה טובה ועוד שלכינו
כי אדרבה יש עדיפות לנשים יותר מן האנשים והוא שאחרי מלכינו בדור המדבר
באותם שבאו לארץ דכתיב בהו התם בפ' פינחס אלה פקודי משה ואלעזר
הכהן וכו' ובאלה לא היה איש מפקודי משה ואהרן הכהן וכו' ופירש"י ז"ל אבל
על הנשים לא נגזרה גזרת המרגלים לפי שהם היו מחבבות את הארץ שהאנשים
אומרים נתנה ראש ונשובה מצרים והנשים אומרות תנה לנו אחוזה בתוך אחי
אבינו לכך נסמכה פרשת בנות צלפחד לכאן עכ"ל. וטעם הדבר שהאנשים שהם
זוכים שאי היו מואסים בה והנשים שלא נטלו חלק בארץ היו מחבבין אותה
כתבו המפרשים ז"ל לפי שיש ארץ מגדלת בני אדם גבורים ויש ארץ מגדלת בני
אדם נואפים ואחז"ל שארץ שטים היתה מגדלת נואפים ולפיכך זנו בשטים אחר
שקבלת עונש זמה וכמ"ש בפ' עריות כי את כל התועבות האל עשו אנשי הארץ
אשר לפניכם ותקיא הארץ את יושביה והאנשים שהם מודים בעריות כמו שם
שנלכדו שזנו עם בנות מואב ועי"ש ויהיו המתים במגפה כ"ד אלף ולכן שנאו
את הארץ ואמרו נתנה ראש ונשובה מצרים לפי שנתיראו פן תקיא אותם הארץ
כאשר קאה את הגוי אשר לפניהם. אבל הנשים כיון שהיו כשרות וצנועות ואחת
היתה ונפרסמה הכתוב לכן היו מחבבות הארץ לפי שהיא מגדלת צנועים ולכן
חשקו למעלתה תנה לנו אחוזה בתוך אחי אבינו. ונודע לך שכן הוא שאחרי אפי'
שטים שהיא מגדלת נואפים נתעשבת לא רפואה מן הארץ הקדושה שנא' ומעין
מבית ה' יצא והשקה את נחל השטים. ולכן מטעם זה נכתב ובאלה לא היה
איש מפקודי משה וכו' אבל המספר הזה דקא נומר לך אבל נשים היו במספר
הזה לפי שבמספר הזה נרמזה צניעות הנשים יותר מן האנשים והוא מדכתיב
במספר הזה החנוכי הפלואי ואחז"ל כל השבטים בשם יה במספר הזה דוקא
לפי שקודם זמן זה במספרים האחרים לא היו חשודין בעריות עדיין אבל עכשיו
שנכשלו בזנות בשטים והיה אז מקום לאומות פתחון פה פוסם הוכיח על
תמלתן וכשם שהזכרים זנו עתה אחרי בנות מואב כך במצרים זנו הנשים עם
המצריים לפי שהם בזוכן שלטו קו"ו באשותיהן לכך נאמר כאן החנוכי הפלואי
והתם עליהם שם יה כי שם זה הוא המתווך השלום בין האיש לאשה כדי להודות
שבולם נולדו מן איש ואשה אשר שם יה ביניהם. והטעם שהקדים הא ליו"ד הוא
להודיע כשרותם של הנשים כי הה"א היא נתונה לאשה והיו"ד היא נתונה לאיש
לפי שלאמת שהנשים הם היו העיקר בזה שהם היו גדורים מהעריות יותר מן
האנשים מדפרסם הכתוב שלומית בת דברי שמו שבו בלבד היא שאותה זונה
אבל האנשים עליכו שהיו בוכים למשפחותם ואחז"ל שהיו בוכים על עסק עריות
שאסרו להם ועתה בשטים נכשלו בהם לכן הקדים הכתוב הה"א שהוא חלק
האשה ליו"ד שהיא חלק האיש. והרב בעל כלי יקר כתב שהטעם לאותה השבולת
השם הוא לפי שידוע כי כך היא המדה בכל אותם שהאותיות הם מקוקים
בו הכוכים כדי שבשיאתם אותם יבואו כסדר במדר חכמתן שנא' אתה הוא
כאומר אותם וישאל להם קודם שבעתו על הקב"ה שנא' שמו"ר כאותם על
לכך ולכן כאחתם אמן על השבטים במו האותיות המוכרות ויהיה הקודם
מלאחר שתקדום אות הה"א ליו"ד שכתב. ומה שהוסיף שנא' אותם שם יה
בשלשה שבטים הראובני השמעוני [illegible]
הראובני וכן השמעוני [illegible] שבטים לפי שאלו

השלשה

השלשה היו צריכים שני עדים יותר מזולתם כי הנה אין ספק כי מי חשב
ימלאנו לבו להרהר אחר עיכוף זמה אם היתה בישראל לא ימצא להרהר
כי אם באלה כי ראובן נכשל בתחלה בבלהה ותחלתו יוכיח על סופו וגם
במצרים האשה שזינתה שהיא שלומית בת דברי אשת דתן היתה שהוא
משבט ראובן כי מה שאמרו הכתוב למטה דן הוא קאי על דברי אביה ·
וכן שמעון יצא ממנו זמרי בן סלוא שזינה עם כזבי בת צור ונראין
הדברים שכל כ"ד אלף שמתו במגפה היו משבט שמעון וח"ז יאמרו
שסופו יוכיח על תחלתו וכמעשיהם עם בנות מואב כן עשו גם במצרים
וכן זבולון שאחר שבע שבעו הם יורדי הים באניות כדכתיב זבולון לחוף
ימים ישכון ואחז"ל שעונת הספנים היא אחת לששה חדשים וח"ו מאחר שהם
פרושים מנשותיהן זמן רב יש לחוש שמא ע"י יבואו לידי זנות לכן היתה
שם יה בשלשה שבטים אלו להחזיק ענין העדות לגמר שכולם הם זרע ברוך
ה' והם גדורים מעריות לשעבר ולהבא יותר מכל האומות · נמצא מבואר
מזה שהנשים יש להם מעלה ועדיפות יותר מן האנשים מפני בצניעותם
וצניעותם · ולפיכך מצינו נ"כ לענין טומאת מת גבי כהן הדיוט שצריך
להקדים ליטמא לאמו קודם לאביו כדכתיב בפ' אמור לנפש לא יטמא בעמיו
כי אם לשארו הקרוב אליו לאמו ולאביו ולבנו ולבתו ולאחיו הרי שהקדים הכתוב
האם לאב · אך קשה למה כאן גבי כהן הדיוט הקדים הכתוב האם לאב ואלו
גבי כהן גדול אמר בהיפך שהקדים האב לאם כדכתיב ועל כל נפשות מת
לא יבא לאביו ולאמו לא יטמא הרי שהקדים האב לאם ולמה כן דוקא לא נהג
עשה הכתוב שינוי זה · אמנם לפי דרכנו שאמרנו שמעלת הנשים הכשרות
היא יותר מן האנשים ניחא והוא שבא הכתוב ללמדנו הכא גבי כהן הדיוט
דהיכא שהיו אביו ואמו שניהם מוטלים לפניו לקוברם הדין הוא שצריך להקדים
ליטמא ולקבור את אמו תחלה ואח"כ יקבור את אביו מפני שאין מעשה
של נשים לעולם מפני הכבוד ולא ניחא כי היכי דבחיים חייתה אם אביו אומר
לו השקני מים ואמו אומרת לו השקני מים הדין הוא שיקדים לאביו משום שהוא
ואמו חייבין בכבוד אביו וקמ"ל דהיכא שמתו שניהם והם מוטלים לפניו לקוברם
אין הדבר כן אלא אדרבא צריך להקדים ולקבור את אמו ושעמא רבה איכא
בגלות דבשלמא בהיותם חיים דגם אמו היא חייבת בכבוד אביו אז הדין הוא
שיקדים לעשות רצון אביו תחלה משא"כ לאחר מיתת האשה דפקע מינה אז
שיעבודה דבעל הוי דינו כאלו אמו היא גרושה מאביו דקי"ל דאיזה מהם שירצה
יקדים ולכן משום דאין מעשיהן מעשה של נשים לעולם מפני הכבוד שלא תהיה
מוטלת בבזיון אז חיוב על הבן להקדים לקבור לאמו תחלה ואח"כ לאביו משא"כ
גבי כהן גדול אדרבה בא הכתוב להזהירו שלא יטמא אפי' לקרובו אמר בו
לאביו ולאמו לא יטמא כלו' לא מיבעיא לאביו שלא יש שם בזיון כל כך אסר
שיטמא מותו מלקוברו שלא יטמא לו אלא אפי' אמו דאיכא בזיון טובא אסר
משאת מתה מלקוברת אסה לא יטמא לה מפני חומר קדושתו · ובזה ניחא
מה שהקשו המפרשים ז"ל למה באב ואם הקדים הכתוב האם לאב דהיינו
שהקדים בעשה לזכר ולא בשאר קרובים שאחר הביעה והקדים הזכרים לנקבות
לאביו ולבנו ולבתו ולאחיו ולאחותו · ולפי' מש"ש ניחא דהכא קמ"ל דאם אביו
ואמו מוטלים לפניו לקוברם שצריך לטפל בקבורת אמו תחלה ואח"כ יטפל
בקבורת אביו ומשו"ה משום שלא נשאר לגמור שצריך להקדים לאביו משום דהוא
אמו חייבין בכבודו ולכן קמ"ל קרא דאינו כן · משא"כ גבי שאר קרובים דאין
שם [illegible] הקדים הכתוב הזכרים לנקבות כדרכו בכל התורה
[illegible] להקדים [illegible] בקבורת הנקבה תחלה"

לו יראתו שהכוונה היא עכ״ל והביאו רש״י בפ׳ קדושים ד״ה איש אמו ואביו
תיראו כאן הקדים אם לאב לפי שגלוי לפניו ית׳ שהבן ירא את אביו
יותר מאמו לכך הזהיר על מורא אמו תחלה ובכבוד הקדים האב לאם וכמ״ש
כבד את אביך ואת אמך לפי שגלוי לפניו ית׳ שהבן מכבד את אמו יותר מאביו
מפני שמשדלתו בדברים לכך הזהיר הכתוב על כבוד אביו תחלה עכ״ל · ובזה
ניחא דכולה קרא כאן באזהרת טומאת כהנים הוא בדרך לא זו אף זו והך לנפש
לא יטמא בעמיו כי אם לשארו הקרוב אליו לאמו ולא מיבעיא לאמו שודאי ש
הוא מעלתה שכבדתה יטמא לה כיון דבחייה תמיד היה מכבדה ובשיטמא דגם
במיתתה לא יעלים עין ממנה ויהיה מיטפל בקבורתה אלא אפי׳ לאביו חייב
הוא ליטמא לו ולהיטפל בקבורתו ולעשות לו כבוד ולקוברו לפי כבודו · ולא
מיבעיא לאביו דפשיטא שהוא חייב בכבודו ליטמא לו ולהיטפל בצרכי קבורתו
אלא אפי׳ לבנו שאינו חייב בכבודו אפ״ה אני מזהירך שחייב ליטמא לו
ולקוברו גם הוא · ולא מיבעיא לבנו שהוא חביב לו אלא אפי׳ בתו שאינה חביבה
לו כבנו אפ״ה גם היא חייב ליטמא לה לקוברה · ולא מיבעיא בתו שגוף מגופו
היא יוצאי חלציו אלא אפי׳ אחיו שאינו יוצאי חלציו גם הוא חייב ליטמא לו · ולא
מיבעיא אחיו שהוא חביב לו לפי שעומד לו בעת צרתו כמ״ש ואח לצרה יולד אלא
אפי׳ אחותו הבתולה הקרובה אליו שלא יחד כינס שזה נחייב ליטמא להם ולהיטפל
בצרכי קבורתם · וזהו הטעם שהקדים הכתוב שארו זו אשתו לאביו ולאמו [illegible]
ולבחורה חיבה שמתגברת דמתחלה הי״ל להזהיר על אביו ואמו שהם קרובים
אליו מיום שבא לאויר העולם משא״כ שארו זו אשתו אין הקורבה שלה באה אלא
אחר ימים רבים משהוא בן י״ח שנה ומעלה ואפ״ה הקדימה הכתוב לאביו
ולאמו · אך לפי דרכנו ניחא דהפסוק [illegible] בדרך לא מיבעיא הכתוב לאביו ש
לנפש לא יטמא בעמיו כי אם לשארו זו אשתו ולא מיבעיא שקיימא להו דא״ל והך
דהיא חביבה עליו יותר מאביו ואמו וכמ״ש על כן יעזוב איש את אביו ואת אמו
ודבק באשתו וקי״ל עולה עמו ואינה יורדת שהוא חייב ליטמא לה ולהיטפל בצרכי
קבורתה אלא אפי׳ אמו שאינה חביבה עליו כ״כ כאשתו גם היא חייב ליטמא לה
ולא מיבעיא אמו שאפי׳ בחייה הוא זהיר בכבודה דודאי שגם במיתתה חייב ליטמא לה
לקוברה ולעשות לפני מטתה אלא אפי׳ אביו שבחייו אינו זהיר כ״כ בכבודו כאמו
אפ״ה חייב לכבדו במותו ולהטמא לו וכן אינך כמ״ש בפנים · וזהו הטעם
שהקדים שארו זו אשתו לאמו ולאביו הוא כמה שנדקדק · ועוד מבאר לומר
שאמר הכתוב כי אם לשארו הקרוב אליו לשון זכר הקרובה אליו מיבעי ליה למימר
ועוד יש לדעת למה קרא לאשתו בלשון שארו · עוד מהו זה
הבא על יבמתו אל ר׳ יוסי לאליהו במה אשה עוזרתו לאיש א״ל אדם מביא חטים
רע השוק חטים כוסס פשתן פשתן לובש לא נמצאת מאירה את עיניו ומעמידתו
על רגליו עכ״ל · ולפ״ז נראה דודאי שהאשה מפרנסת את האיש והרי היא שארו
דהיינו מזונו וכמ״ש רש״י בפ׳ משפטים שארה מזונות · ואמר הקרוב אליו לשון זכר
כי המזון נהפך אל גוף הניזון שהוא האיש שהיא מפרנסת אותו · ובאמר הכתוב כן
הוא שהוא מזהיר לאדם שיטמא למי שהוא זן ומפרנס אותו לפי שהמזון הוא קרוב
אל עצמותו להוסיף בו ליחה תמורת מה שנתך ממנו בעבודתו ולכן אז״ל אשתו
כגופו דמיא אע״פ שלא נבראת עמו עכ״פ מעצמותיו שלא היה כן אלא שהיא
הראשונה דוקא מה״ט מאחר שנעשית מצלעו ולכן אמרו ז״ל אשתו
רגלו בשארו ומזונו לכן ראוי הוא שיטמא לה אף אם הוא כהן וכדי שלא תתעלם
שיכול ליטמא לכל מי שזן ומפרנס אותו אפי׳ אם הוא [illegible] לכן הוצרך
הכתוב המזון בלשון שארו [illegible] לשון אשתו שאמ׳ שארו הכתוב היא · ולא

אמר אחת. בפירוש הוא כדי להודיע לנו הטעם למה היא חייב ליטמא לה׳ אף
שהוא כהן מפני שהיא כגופו דמייא׳. והמפרשים ז״ל נתנו טעם אחר להקדימת
האם לאב גבי כהן הדיוט ואלו גבי כ״ג אמר בהיפך והוא לפי שעל
הרוב אמו אינה מזרע אהרן הכהן ואינו מטמא לה אלא מפני שהיא כגוף בעלה
שהוא כהן לכן הקדים הכתוב ואמר לכך שהוא חידוש יותר אבל גבי כ״ג שהזהיר
שלא יטמא אפי׳ לאביו ולאמו הקדים האב לאם כי האב הוא חידוש יותר שאפי׳
אביו שהוא מזרע אהרן הכהן לא יטמא לו וכ״ש לאמו שאינה מזרע אהרן
שאינו ראוי ליטמא לה מפני חומר קדושתו ונכון הוא׳ והרלב״ג ז״ל נתן טעם
לשבח למה הקדים הכתוב האם לאב גבי טומאות מת לפי שהזכר
הוא חי יותר מן הנקבה על הרוב לפיכך הקדים הכתוב מיתת האם לאב לפי ש
שעל הרוב היא מתה קודם ואחר מת האב עכ״ל׳ ויש לדעת מנ״ל דבר זה שהנקבות
מתות קודם הזכרים׳ ומצאתי לחכמי הטבע שנתנו טעם לדבר והוא לפי ש
שהנקבות הם ממהרים להזקין ולהגיע לגבולם יותר מהזכרים ולכן חייהם הם
פחותים מחיי הזכרים וכן מצאתי אחר שכ״כ התום׳ בפ׳ מ׳ כתובות דף נ״ב ע״א
בשם הירושלמי עכ״ל וזהו הטעם שנתן הרמב״ם ז״ל למה שאחז״ל שהנקבה בת
י״א שנה ויום א׳ נדריה נבדקין שאם היא יודעת לשם מי נדרה ולשם מי
הקדישה נדרה נדר ובת י״ב שנה ויום א׳ אינה צריכה ליבדק ובזכר אם הוא
בן י״ב שנה ויום א׳ נדריו נבדקין שאם הוא [illegible] יודע לשם מי נדר נדרו נדר
ובן י״ג שנה ויום א׳ אינו צריך ליבדק והיינו לפי שחיי הנקבות הם קצרים
מחיי הזכרים על הרוב לכן הם מקדימות להביא דעת ותבונה קודם זמן
שמביאים דעת הזכרים עכת״ד׳ ועפ״ז יכולים אנו לומר דה״ט שמעריכין ש
בפ׳ ערכין דהמעריך מבן עשרים שנה עד בן ששים ערכו הוא חמשים
שקלים׳ ואם נקבה היא ערכה הוא שלשים שקל׳ ואם מעריך מבן חמש
שנים ועד בן עשרים שנה יהיה ערך הזכר עשרים שקלים ואם נקבה היא
עשרת שקלים׳ ואם מעריך מבן חדש ועד בן חמש שנים והיה ערך הזכר
חמשה שקלים ואם נקבה היא שלשת שקלים׳ ואלו אם הוא מעריך מבן
ששים שנה ומעלה ערך הזכר חמשה עשר שקל והנקבה עשרה שקלים
נמצא שהזכר אם הוא בן עשרים שנה ערכו הוא חמשים שקלים וכשהוא
מבן ששים שנה ומעלה עומד על חמשה עשר שקל נמצא דלא עומד
אפי׳ על שליש ערכו ואלו הנקבה אם היא בת עשרים שנה ומעלה ערכה הוא
שלשים שקל וכשהיא בת ששים שנה ומעלה עומדה על עשרה שקלים נמצא
שעומדה על שליש ערכה׳ ויש לדעת למה עשה הכתוב שינוי זה בין זכר
לנקבה והנה רש״י ז״ל בחומש הרגיש בקושיא זו וכתב וז״ל ואם מבן ששים
שנה וגו׳ כשמגיע האדם לימי הזקנה האשה קרובה להחשב כאיש לכך
האיש פוחת בהזדקנו יותר משליש בערכו והאשה אינה פוחתת אלא שליש
בערכה דאמרי אינשי סבא בביתא פחא בביתא סבתא בביתא סימא
בביתא וסימנא טבא בביתא עכ״ל׳ והטעם לפי דברי הרלב״ג והרמב״ם ז״ל
והתום׳ שכתבנו דחיי הנקבות הם פחותים מחיי הזכרים על
הרוב יבא הכל על נכון במ״ד והטעם הוא לפי שידוע דמיתת כל אדם היא
בן ששים שנה כדאי׳ בתום׳ שבת דף כ״ה ע״א ובמועד קטן דף כ״ח ואמכיר
אקרא דתבוא בכלח אלי קבר בכלח בגי׳ ששים עכ״ל׳ ולכן האשה הכשרה
מגיעה לששים שנה שהוא זמן מיתה לרוב האנשים והאשה הזאת עדיין
קיימת בחיים אמור מעתה דמן השמים נתנו לה מפרי ידיה ונעשית
כאיש שהוא מי ששים שנה ולכן דינא הוא דירבה ערכה כשהגיעה לימי
הזקנה להחשב כאיש ואינה פוחתת מערכה הראשון הרבה אלא רק שליש
על שליש [illegible] לשונם רבות לכן כשהוא מזקין יותר

כחו

כה ריח פיחת כנערכי דראשון הרבה יאינו עומד אלא דרוב נרבים מערכו
עליו לו כשריר בן עשרים שנה שה״ו המנוים שקל עתה ה״ו מותן המעשר
שנר שקל וקל (עכ״ל מני מגיהי אדוני חמי הרב המובהק חסידא קדישא
כמוהר״ר משה מעולינא נ״ע זלה״ה)

ובכן תשובה לנבאר המאמר שהבאתי בפתח דברי שבב יעקב מצבה
על קבורתה תנן התם וכו׳ ונראה לבאר עוד שבשעה בא להת עושה
על בנין המצבה שהציב יעקב אבינו על קבר רחל שהוא מפני שיש נויית דרך
נמות בזה כדי שירה דישוע עכבר ה׳ וגדרתנו דלית שאין דאמר מותר המת
יבנה לו בית על קברו ולהכי נמי מייתי הא דאמר רשב״ג אין עושין נפשות
לצדיקים שדבריהם הן זכרונם בנין שעושין על הקברות הנה נק׳ ציון והצדיקים שהם החכמים
שבן דרך הז״ל לקרותם כן כמ״ש רש״י פ׳ לוקן של צדיקים וכו׳ שנא׳ וחבבה
חכמת חכמים וכו׳ ובן רגילים לקרותם בכתוב דוכתי ואמר שהעושה לזה היינו
לפי שדבריהם הם זכרונם ואין להם צורך להזכר ע״י הציון שבונין על קברם
שדבריהם שהם מה שחדשו בתורה הם זכרונם ולכן יעקב אשר הציב
מצבה על קבורת רחל לפי שהוא על קברם של צדיקים והם החכמים שדבריהם
רם זכרונם אין צריך לבנות להם מצבה אבל באדם דעלמא שאינו חכם אף
שהוא ירא את ה׳ מאד ובן הנשים שאינם בני חכמת התורה אף שתהיה חשה
ילחת ה׳ צריך לבנות לה ציון על קברה אבל קשה דאי דקא למדנו שאה
נקראו עם רחל מה עניינו הכא לנמדנו זה כאן יעו׳ הא דקא׳ דא ותמת
רחל וכו׳ מה ראה יעקב לקבור את רחל בדרך אפרת וכו׳ ה״ל דבר זה למעלה
בפסוק ותמת רחל ותקבר בדרך אפרת שבראשו בו וז״ל סמוך למיתה קבורה
עם ניתוח דא ותמת רחל ותקבר בדרך אפרת מה ראה יעקב וכו׳ ולמה הפסיק
בדרשת פסוק ויצב יעקב מצבה ואחר׳ חזר על הראשונות לדרוש עיד פסוק
ותמת רחל האמור קודם אמנם אפשר לו שבשעה הביא תחלה המשנה
דמותר המתים לנותים דבי נתן אומר יבנה לו בית על קברו
כדי להקשות מה המצוה ומה טעם יש בה ואומ׳ שהוא כבוד למת לעשות
לו ציון על קברו מו״מ מה טעם עושין כן לצדיקים ז״ל לצדיקים מפני
שאינם חכמים מו״מ הלא דבריהם ז״ל מעשיהם הטובים הם זכרונם והקי
הריב״ש ז״ל בס׳ תבה ענ״ע ואה״נ לא היה לו ליעקב לבנות מצבה על קבר רחל הצדקת
שמעשיה הטובים הם זכרונה ואפי׳ לפי מה שידענו שהצדיקים הם החכמים
מרחב מו״מ הדי רחל אמנו אשה חכמה ונביאה היתה וכמ״ש חז״ל דהאמהות
נביאות היו ואם לא היה לו ליעקב לבנות מצבה על קבורתה ולזה תירץ ואמר
למדנו שישראל נקראו עם רחל ולכן מאחר שישראל נקראו על שמה לכן ראוי
לעשות אות גדול על קבורתה לכבוד ישראל שהם נק׳ על שמה כמו שעושים על
קברי המלכים לתהלה ולשם ולתפארת ועוד תירץ תירוץ אחר ואמר שהרי מה
עמם נקברה בדרך אפרת הוא מפני שתבקש רחמים על ישראל מידי שעברו
דרך שם בגולה וא״כ לפי״ז נוח למה בנה לה מצבה על קבורתה שהוא כדי כשיעברו
ישראל דרך שם יכירו קברה וישתטחו עליו ויבקשו ממנה שתבקש עליהם רחמים
לפני ית׳ כי ע״י זה תתעורר גם היא להתפלל עליהם וק״ל (סמ׳ יפה תואר)
א״נ אפשר לו דבשעה קשיא לה בפסוק שאמר ויצב יעקב מצבה על קבורתה
היא מצבת קבורת רחל עד היום הזה הכפל דבקיצור הו״ל ויצב יעקב
מצבה על קבורתה והוא לא ולמה חזר ואמר היא מצבת קבורת רחל ועוד הו״ל
היומי היא מצבת דתיבת היא מיעוטא היא ולא מצבת אחרת ועוד הו״ל
לזה תירץ ואמר תני רשב״ג אין עושין נפשות לצדיקים וכו׳ וכוונתו לו׳ דרשב״ג

מצבה שאמר הפסוק ויצב יעקב וכו' היא מצבת קבורת רחל דתיבת היא
לשון מיעוט דרש שהכתוב בא ללמדנו שאין עושין נפשות לצדיקים דעושין
דמדרך היא דהשמענו מיעוט בא לומר שרחל לבדה היא שהוצרכו להציב
מצבה על קבורתה אבל לא שאר צדיקים וכו' תימה ומאי שנא רחל שהוצרכו
לעשות לה מצבה יותר משאר הצדיקים דקי"ל שאין צריך לעשות להם מצבה
... שישראל נקראו ע"ש רחל ... אמות רחל וכו' כדי שתהא
מבקשת עליהם רחמים בגלות ומאחר שהם נקראים ע"ש ... כשיבואו
להשתטח על קברה שתבקש עליהם רחמים לפיכך הוצרך יעקב אבינו
לעשות ... על קברה כדי שיכירו ישראל קבורתה וישבו שם על קברה
לבכות על צרתם והיא מבקשת עליהם רחמים משא"כ אם לא היה יעקב
עושה לה מצבה על קבורתה כמו שהוא הדין בכל הצדיקים דאין צריך לעשות
להם מצבה אז לא היו ישראל יודעים את מקום קבורתה כדי ללכת שם
ולזה הפסוק היא לומר היא שיצאה מכלל הצדיקים והוצרכו לעשות לה
מצבה ומאי לא השמענו מזה דאין עושין נפשות לצדיקים שדבריהם הם
זכרונם ורחל בלבד היא שיצאה מכלל הצדיקים דעלמא וק"ל " (מכי סוקי'
אדוני אבי הרב החסיד כמוהר"ר ... זלה"ה) " אך לאחר העיון שאמר היא
מצבת קבורת רחל עד היום והיא כמה שנים
יעקב מצבה דתיבת יעקב היא יתירה והל"ל ויצב מצבה על קבורתה נדקדק עוד אומרו ויצב
מי שהיה ומדקדק מר יעקב משמע דיעקב בעצמו הציב אותה ולמה הוצרך
להציב אותה הוא בעצמו · אלא כוונת הפסוק היא עפ"י מש"ח חז"ל בפרק דסוטה
דף ע' ע"א דרש ר' חנינא בר פפא וכו' דכתיב רננו צדיקים בה' לישרים נאוה
תהלה אל תקרי נאוה תהלה אלא נוה תהלה זה דוד ומשה שלא שלטו האויבים
במעשה ידיהם דוד דכתיב טבעו בארץ שעריה משה דאמר מר משנבנה
מקדש ראשון נגנז אוהל מועד והיכא אר"ח חסדא אמר אבימי תחת מחילות
של היכל וכו' · ולאפשר שהוא עצמו השמיענו הכתוב כאן כי יעקב אבינו
שהוא בעצמו השתדל והציב המצבה בידיו על קבר רחל ומשום לא שלטו
בה ידים משלו ולאותה מצבה היא קיימת עד היום לפי דמעשה ידיו של צדיק
לא חלו בהם ידי האויבים וזהו היא מצבת קבורת רחל עד היום דייקא ולא
נאבדה קבורתה לעולם וק"ל " (מס' פני יצחק) " "
אחלה פני אל עליון השוכן ברום חביון · שיהיו דברי אלה עזר וסיוע לנפש
המחוברת הזאת לעלות למחשבה הראשון לגן עדן העליון · ותהא
מנוחתה כבוד בעולם שכולו טוב וכולו ארוך · ותעלה לרצון לפני כסא אשר
נאה נאה · לבקש על האחרית המצבה · ולהיות למחסה ולמסתור על זרעה
אחריה והחיים והשלום לאדוני דודי ומשפחתו הבן יקיר לה ולא יוסיף לדאבה
עוד ונכון ממנו יבוא ונחמה וכל המחלה · ולכל עדת ישראל גומלי חסדים
בני גומלי חסדים מלמעלן האידנא שובה ה' את שבותינו כבאפת המשיח
צדקנו שיגלה נראה במהרה בימינו אמן כ"ר " "

פסוק [illegible]
[illegible] במחשבה [illegible]
[illegible] מחשבה [illegible]
[illegible] מחשבה [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] מחשבה [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] מחשבה [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] מחשבה [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] מחשבה [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] [redacted] [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] תפלתו בכוונה ותפלה [illegible]
[illegible] מחשבה [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] כל אדם [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

על

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] דלק [illegible] יפה באויר [illegible]

[illegible]

עבודת בקים [illegible]

[illegible]

[illegible]

כרבעו (?)

[illegible]

[illegible]

ותקח מרים הנביאה אחות אהרן את התוף בידה ותצאן כל הנשים אחריה וגו' ותען להם מרים וגו' [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible] והסוכה [illegible]

[illegible] עור [illegible]

[illegible] סוכות [illegible]

[illegible] סוכה [illegible]

[illegible] בסוכות [illegible]

[illegible] בסוכה [illegible]

[illegible] סוכה [illegible]

[illegible] בר"א ועוד במקרים [illegible] ה [illegible]
להתענות בכל חודש אלול לעורר לבבות [illegible]
ה' [illegible] לקבל לוחות אחרונות [illegible]
להתענות [illegible] ועשה [illegible]
[illegible]
[illegible] שנתקנו [illegible] להתענות [illegible]
[illegible]
[illegible] בחודש [illegible] בכל חודש [illegible]
[illegible] יום כפור [illegible]
להתענות [illegible] שבחודש [illegible]
[illegible] יום [illegible]
[illegible] יום כפור קטן [illegible]
[illegible] יום כפור [illegible]
[illegible] שהתקינו [illegible] יום כפור [illegible]
[illegible]
[illegible] שהתקינו [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] להתענות בכל חודש [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] שהתקינו [illegible] יום כפור [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] יום קדוש [illegible]
[illegible]
[illegible] קדוש
[illegible]
[illegible]
וכו'

וכל ידע שהתבה היו עשוים לגם וכן [illegible] בפרק א׳ כי [illegible]

[illegible]

[illegible]

אך [illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]